

Interreg - IPA CBC România - Serbia

Studiu Muzică bisericească ecumenică în Banat

realizat în cadrul proiectului

RORS 35: Rute turistice transfrontaliere de muzică religioasă

**Realizat de Asociația Politea
Coordonator: dr. Bakk Miklos**

Titlul proiectului: Rute turistice transfrontaliere de muzică religioasă

Editorul materialului: Centrul Reformat Timișoara

Data publicării: Februarie 2018

**Conținutul acestui material nu reprezintă în mod necesar poziția oficială a Uniunii
Europene.**

Pentru eventuale sesizări, contactați: romania-serbia@mdrap.ro

www.romania-serbia.net

Studiu
Muzică bisericească ecumenică în Banat
realizat în cadrul proiectului
„Rute turistice transfrontaliere de muzică religioasă” – RORS 35

“Muzica eclesiastică este rugăciune la pătrat.”
(Járosy, Dezső: *Muzica eclesiastică și preoțimea*)
Timișoara, 1912)

Binecunoscutul cercetător al vieții muzicale a Europei Centrale și de Est, dr. Franz Metz afirma într-o lucrare publicată, în 2000, la Beograd¹, Serbia, că muzica bisericească din această parte a Europei constituie, încă și azi, la începutul mileniului al III-lea, o filă albă a istoriei muzicii europene, și enumeră câteva elemente care au contribuit la această stare de fapte. De fapt, muzica eclesiastică era ceva ce s-a tolerat pe vremea comunismului, neexistând susținere de nici un fel pentru cercetare, pentru adunarea datelor câteodată pe cale de dispariție. Această situație este mai mult decât tristă, este chiar tragică, dacă avem în vedere volumul publicat în 1858, intitulat „*Banater Liederbuch*”, adică Carte bănațeană de cântece, mai exact prefața acestuia în care se afirmă că nu există un alt loc pe pământ cu atâtea limbi și dialecte, Banatul fiind un loc unde diferitele limbi și culturi se influențează reciproc. Găsim aici, înaintea epocii totalitare culturi precum cea română, germană, maghiară, sârbă, cehă, croată, bulgară, slovacă și idiș care au avut fiecare o puternică componentă de muzică bisericească. Cercetările în acest domeniu sunt îngreunate nu numai de diversitatea lingvistică și culturală, dar și de cea confesională. Unii din cantorii renumiți ai unor biserici au funcționat în mai multe localități ale Banatului istoric. Există cazuri, când una și aceeași persoană a compus muzică eclesiastică atât pentru o biserică catolică cât și într-una ortodoxă sârbă. Numele lui Karrász Rezső este menționat în acest sens de Fr. Metz în lucrarea citată. Pe de altă parte, nume sonore ale vieții muzicale bănațene, precum constructorul de orgi Carl Leopold Wegenstein, s-a stabilit în Timișoara lăsând în urma sa Viena. Astfel, muzica eclesiastică în Banatul istoric poate oferi, pentru cercetătorul fidel, satisfacții unice.

Lucrarea de față constituie o trecere în revistă a situației privind statutul și rolul muzicii eclesiastice în Banat, a cercetărilor în domeniu, a unor proiecte importante, a unor autori consacrați, fiind conștienți de faptul că în momentul de față nu pot fi considerate terminate nici măcar cercetările fundamentale pentru fiecare cultură în parte, dintre cele mai sus menționate, iar cercetările comparative constituie un nivel superior și țin de viitor.

Un ținut la margine de imperii

Banatul a devenit, în ultima perioadă, a temă predilectă pentru diverși analiști, în tentativa de a găsi acele caracteristici care fac Banatul diferit de celelalte regiuni istorice din România, dar și de alte regiuni din această parte a Europei, din țări vecine. În continuare prezentăm o abordare a regiunii Banat, realizată de Adriana Babeți.²

¹ Das Banat und die geistliche Musik Südosteuropas. Probleme und Ansätze einer musikhistorischen Forschung. von Dr. Franz Metz, in *New Sound*, Juni 2000.

² Vezi: <http://www.memoriabanatului.ro/index.php?page=banat>

Împătimiți ai scrisului (fie ei germani, maghiari, români, sârbi, italieni sau turci) au căutat de-a lungul secolelor formulări memorabile ca să redea rezultatul întâlnirii lor cu un interesant loc din sud-estul Europei Centrale – Banatul. La început au consemnat cele văzute, nu fără candoare și diletantism, cronicarii și călătorii, apoi tot mai riguros, mai profesionist, geografii, istoricii, etnografii și, în cele din urmă, cu imaginația exaltată, romancierii și poeții. Se încerca surprinderea specificului acestui ținut aparte, aflat mereu la margine, mereu între frontiere. Sintagma era corectă, deoarece, începând din Evul Mediu, Banatul s-a aflat mereu la periferia regatelor, imperiilor, statelor, prins între frontiere.

Banatul a fost, pe rând, prin diversele sale zone, o provincie disputată de regalitatea Ungariei, de țaratul bulgar, de formațiuni pre-statale și statale românești (între secolele 9-14), cu frontierele mereu expuse. Cât despre Timișoara, viitorul centru al Banatului, ea ajunge la începutul veacului al 14-lea chiar capitala temporară a imperiului angevin (între 1315-1323), reședința lui Carol Robert de Anjou, rege al Ungariei și un puternic centru al luptei anti-otomane. Un același amplasament îi este rezervat Banatului după bătălia de la Mohács (1526), dar mai ales după cucerirea Timișoarei de către armatele otomane (1552), de această dată însă de cealaltă parte a baricadelor istoriei: treptat, întreaga regiune devine *pașalâc*, iar Timișoara, centrul unui *vilayet*, unele chiar din afara Banatului. Și cetatea, și ținutul se află vreme de peste 150 de ani la marginea Imperiului otoman, parcă la capătul lumii.

Cu totul altă stare de spirit îi animă pe noii cuceritori ai Banatului: Habsburgii. După 1716, când Timișoara este eliberată de Prințul Eugeniu de Savoia și în urma Păcii de la Passarowitz (1718), Banatul devine o provincie a Imperiului Austriac cu statut special, aflată temporar sub coordonarea directă a Curții de la Viena. Acest statut este consecința directă a unei poziționări teritoriale faste: nod strategic militar, economic, politic, aflat la granița cu Imperiul otoman, intersecție a drumurilor comerciale spre Balcani. Nicolae Bocșan vede situația Banatului în secolul al 18-lea astfel: ”Așezarea provinciei de-a lungul principalei căi fluviale a Europei, într-o perioadă în care sensul expansiunii continentale se orientează spre răsărit, a asigurat continua comunicație cu celelalte teritorii ale imperiului, cu Europa Centrală, a prelungit mai vechile legături cu lumea Balcanilor și cu teritoriile românești de la Dunăre. Considerente geo-politice, dar și rațiuni de politică internă ale monarhiei au colaborat la desemnarea acestui statut juridic aparte al Banatului, devenit, de la 1718, domeniu al coroanei de Habsburg, privilegiat din multe puncte de vedere, calitate ce va influența considerabil istoria provinciei în secolul al 18-lea ce începuse extensia spre Răsărit”³.

Din acest moment începe noua istorie a Banatului, transformat în creuzetul unde se întâlnesc și se contopesc civilizații și culturi, într-un ritm accelerat, care dislocă tradiții și edifică un alt model. Această construcție modernă e fondată pe o viziune tipic luministă, specifică reformismului austriac, dictată de raționalitate, pragmatism, cosmopolitism, emancipare prin educație și progres tehnologic. Toate aceste principii se transformă în seturi de politici, de la cele demografice (valorile succesive de colonizare), la cele economice, fiscale, sociale, urbanistice, educaționale, culturale. Multe dintre ele au un caracter novator nu numai în zonă, ci în ansamblul Imperiului și chiar al Europei, fapt pentru care nu o dată Banatul a fost numit „laboratorul” unde s-au experimentat cu succes diferite proiecte, între

³ Nicolae Bocșan, *Contribuții la istoria iluminismului românesc*, Editura Facla, Timișoara, 1986, pp. 8-9.

care, cele mai spectaculoase s-au dovedit sistemul de colonizare și punerea în practică a unor noi tehnologii (în agricultură, hidrologie, industrie, transporturi, iluminat public etc.).

Deși aflat – din nou – la o margine de imperiu, Banatul începe să fie perceput nu ca un capăt de lume, ci, treptat, ca un Pământ al Făgăduinței, o *Terra Nova*, Mica Americă. Evident, aceste sintagme idealizează și chiar idilizează un ținut de a cărui sălbăticie și inospitalitate își aduc aminte doar primii călători și coloniști. Nu e mai puțin adevărat însă că, de atunci până azi, Banatul a devenit ținta a sute de mii de oameni porniți de la casele lor în căutarea bunăstării, cu un gust al riscului și chiar al aventurii spre un ținut îndepărtat și necunoscut, chiar dacă nu aurul era principala sa bogăție. Așa s-au întâlnit de-a lungul timpului, au coabitat, s-au recunoscut și acceptat, au comunicat și au învățat câte ceva unele de altele, au cooperat, iar uneori s-au solidarizat, peste 20 de etnii și grupuri etnice (în configurații variabile de la o epocă la alta): români, sârbi, germani, maghiari, evrei, țigani, slovaci, croați, bulgari, ucrainieni, polonezi, italieni, turci, tătari, cehi, greci, armeni, francezi, ruși, arabi. 8 este numărul confesiunilor (ortodoxă, romano-catolică, greco-catolică, luteran-evanghelică, reformat-calvinistă, iudaică, neo-protestantă, islamică) în care aceste comunități s-au manifestat și se manifestă religios, iar peste 20 numărul limbilor în care ele s-au exprimat și se exprimă (în cu totul alte proporții în 2007 decât acum 250, 150 și chiar decât acum 50 de ani).

Toate comunitățile au păstrat în imaginarul colectiv (perpetuat prin educație în familie sau școală) mitul Banatului ca paradis interetnic. Iar istoria reală poate confirma rezultatele studiului realizat de ISIG, prestigiosul institut sociologic din Gorizia. Conform statisticilor acestuia, comparat cu alte zone de pe mapamond unde există o diversitate atât de mare, Banatul este din nou un unicat sub aspectul potențialului său de conflict pe baze etnice sau religioase: aproape de cota zero.

În cei aproape 50 de ani de comunism (de orientare stalinistă: 1948-1964 și apoi național-comunistă – epoca Ceaușescu: 1965-1989), Banatul a mai păstrat ceva din poziția sa privilegiată (economic, social, cultural) în context românesc, datorată propriei tradiții, dar și vecinătății cu două state (Ungaria și Iugoslavia) care au beneficiat de regimuri comuniste mai permissive în raport cu cel autohton, cărora li s-a adăugat și comunicarea relativ intensă cu spațiul occidental pe diverse filiere (economice, mediatice, turistice etc.). Cu toate acestea, regiunea nu s-a putut sustrage unui regim opresiv care și-a exercitat forța hegemonică și asupra libertăților de exprimare (individuale sau colective), limitate și controlate, fapt care s-a repercutat asupra tuturor formelor de creativitate individuală sau de grup. Tensiunea acumulată timp de decenii, dar și specificitatea modelului bănățean de emancipare socială și culturală, au făcut ca, deloc întâmplător, evenimentele din 1989 care au dus la prăbușirea sistemului dictatorial din România să se declanșeze la Timișoara. Iar după 1989 Timișoara și-a câștigat poziția de avanpost al militantismului civic românesc pentru punerea în operă a unei democrații autentice, revendicându-și deopotrivă un statut de oraș dinamic, eficient pregătit din punct de vedere economic, administrativ, social și cultural pentru integrarea europeană. Sintagma „modelul Timișoara” funcționează încă și azi, valorizată pozitiv, în discursul public din România.

Considerații generale

Istoriografia bănăţeană locală trebuie să se circumscrie contextului multiculturalist provincial, acomodându-se ideilor istorice concurente sau antagonice. Banatul istoric nu a fost niciodată doar feuda istoricilor autohtoni, ci şi obiectul de studiu al unor istorici sau neistorici străini, dintre care amintim pe A. Fessler, Fr. Griselini, H. Herrschaft, F. Millecker, Frigyes Pesty, R. J., Schwicker, Mathilde Uhlirz, Leonhard Böhm, Fr. Wetzel, N. Engelmann, H. Schneider, A.P. Petri, Szentkláray Jenő, Borovszky Samu, Ortway Tivadar, Mirjana Maluckov s.a.

Primul demers istoriografic al epocii îl constituie lucrarea întocmită, conform canoanelor de atunci, de funcţionarul imperial Johann Jakob Ehrler la cererea noului guvernator al Banatului, Iosif de Brigido, care în primăvara anului 1774 solicită funcţionarilor provinciali întocmirea unei documentaţii de sinteză asupra stărilor de fapt din Banat. A doua monografie a regiunii a fost întocmită de italianul Francesco Griselini, care elaborează sub forma unor scrisori adresate diverselor personalităţi ale epocii, ce reprezintă veritabile capitole, lucrarea intitulată *Încercare de istorie politică şi naturală a Banatului Timişoarei în scrisori adresate unor persoane de vază şi învăţaţi*.

În a doua jumătate a secolului al 18-lea mediului cultural bănăţean îi este încă specific un puternic curent de istorie tradiţională, care este continuat în parte de creaţiile lui Nicolae Stoica de Haţeg, ce amintesc oarecum de maniera cronicărească a veacului al 17-lea îmbunătăţită de introducerea unei perspective contemporane de reconstituire a trecutului în care se regăsesc motive şi idei ce aparţin spiritului comun al iluminismului sau reformismului austriac. Lucrarea cea mai semnificativă a cărturarului bănăţean este *Cronica Banatului* redactată între anii 1826 şi 1827, cu revenire asupra ei în 1829. Un alt istoric bănăţean care a încercat să afirme cultivarea metodică a istoriei a fost Vasile Maniu. Singurele informaţii pe care le oferă publicului despre istoria Banatului sunt cele cuprinse în lucrarea *Dizertaţiune istorico-critică şi literară tractând despre originea românilor din Dacia Traiană*, tipărită la Timişoara în 1857.

Autorii prezentei analize nefiind istorici ci intelectuali interesaţi de istorie, cunoscând sensibilităţile legate de istoriografiile naţionale, în continuare preluăm un text dintr-o lucrare postdoctorală realizată de Adrian Magina (*De la excludere la coabitare. Biserici tradiţionale, Reformă şi Islam în Banat*)⁴.

Scrisul istoric asupra vieţii religioase din Banat, cu toate că s-a afirmat de timpuriu, nu a reuşit să se ridice la nivelul istoriografiei de acelaşi tip din celelalte provincii româneşti. Faptul este de înţeles pentru că editarea sistematică a izvoarelor a început destul de recent. Lipseşte încă o sinteză de istorie a bisericii bănăţene, după cum lipsesc şi lucrările sintetice asupra bisericii catolice sau reformate din acelaşi areal. În cazul Banatului interferează patru mari istoriografii: românească, maghiară, sârbă şi germană. Cea din urmă s-a ocupat doar tangenţial de perioada premergătoare secolului al 18-lea, obiectul ei de studiu fiind legat mai ales de perioada modernă, de după colonizările habsburgice.

Istoriografia românească, la fel ca şi cea sârbească, şi-a concentrat atenţia asupra bisericii ortodoxe, excluzând de cele mai multe ori studiul celorlalte confesiuni. Motivaţia este simplă: românii aparţineau bisericii orientale, iar puţinele excepţii ori nu meritau efortul

⁴ Adrian Magina: *De la excludere la coabitare. Biserici tradiţionale, Reformă şi Islam în Banat*, Academia Română. Centrul de Studii Transilvane, Cluj/Napoca, 2011.

de a fi pomenite, ori erau subiect incomod de tratat. Cronologic, istoriografia românească debutează târziu, sub influența celei maghiare sau germane, subiectele predilecte fiind legate de perioada modernă sau medievală, cu o abordare tangențială a realității secolelor 14 și 17. O altă caracteristică a demersului istoriografic bănățean, în ceea ce privește fenomenul religios, este aceea că cei care scriu provin în proporție covârșitoare din rândul clericilor. Situația s-a perpetuat până prin anii '90, când istoricii profesioniști au început să abordeze problematica confesională. Primii istorici români care au cercetat trecutul bisericii în spațiul Banatului au fost Nicolae Stoica de Hațeg și Nicolae Tincu Velea.

Cel din urmă, deși a scris despre mănăstirile perioadei medievale, o face fără nici un aport documentar, doar pe baza tradiției. În sinteza sa din 1904, George Popoviciu tratează într-un capitol aparte istoria bisericii. Informațiile sale sunt preluate de la Pesty Frigyes, Johann Schwiker sau autori sârbi. Sunt multe confuzii și supoziții eronate, fiind puse în circulație informații neverificate care, la rândul lor, au făcut carieră în istoriografie, așa cum este cazul episcopului de Caransebeș, Partenie, care în realitate nu a existat. Prezența catolică sau cea reformată este amintită în treacăt, fără nici un fel de comentariu. Pagini mai consistente sunt dedicate Banatului de către Ștefan Meteș în sinteza sa de istorie a bisericii din Transilvania precum și în monografia închinată mănăstirilor românești. Proiectul inițiat de Meteș în perioada interbelică, este continuat în Banat de către preotul Gheorghe Cotoșman. El a publicat numeroase studii asupra bisericii bănățene începând cu Evul Mediu până în perioada modernă și contemporană. Informațiile sale sunt preluate din literatura de specialitate sârbă și maghiară, însă analiza interpretativă a datelor a fost viciată, nu de puține ori, de prea bogata imaginație a autorului. Monografia sa asupra episcopiei Caransebeșului este veridică sub raportul datelor brute, dar concluziile sunt, în multe cazuri, total eronate. Cum era de așteptat, procentul cel mai mare de pagini este dedicat ortodoxiei, firesc în cazul temei propuse. Spre diferență de predecesorii săi, Cotoșman rezervă un spațiu mai mare studiului confesiunilor reformate și catolicismului. Concluzia sa, tributară unei anume viziuni, a fost aceea că nici catolicismul nici reforma nu au avut un impact deosebit asupra românilor, aceștia rămân atașați tradiției răsăritene. În anii 50 ai secolului 20, același autor a pus în circulație o serie de texte hagiografice (despre Iosif cel Nou, mitropolitul Timișoarei, de exemplu) care s-au dovedit a fi falsuri evidente. Cu toate că nu fac parte din categoria izvoarelor veridice, sunt în continuare istorici atrași de datele textelor respective. După momentul Cotoșman, istoriografia românească a abordat destul de puțin problematica religioasă a secolelor 16-17, cauzele fiind de natură ideologică și politică. Într-o conexiune cu subiectul, dar limitat de nivelul informațional al epocii respective, este studiul lui I. D. Suci despre istoria literaturii bănățene, care cuprinde pagini utile pentru înțelegerea fenomenului cultural bănățean din secolul 17.

În 1977 apărea monografia mitropoliei Banatului, o încercare critică și sintetică de a prezenta istoria bisericii din Banat, dar spațiul majoritar al lucrării este alocat în continuare ortodoxiei. Pentru prima dată însă s-a pus serios problema impactului catolicismului și Reformei în rândul elitelor românești din Banatul montan și s-au adus serioase amendamente teoriilor privind ierarhia ortodoxă „românească”. Deși depășită ca nivel informațional și metodologic, lucrarea rămâne în continuare punctul de plecare pentru orice studiu de istorie ecleziastică bănățeană. Abia în anii '90 au început să prolifereze studiile privind istoria ecleziastică, care ating și perioada premodernă din istoria Banatului. Este meritul generației

de istorici bănățeni formați în anii 70-80, care s-au aplecat mai în detaliu asupra istoriei bisericii. În *Contribuții la istoria Banatului*, apărută în 1990, Vasile V. Muntean trata sintetic și istoria bisericii bănățene. Cu toate că a fost publicată după revoluția din 1989, cartea a fost concepută și scrisă în anii '80, fiind vizibile anumite teme specifice protocronismului epocii. Autorul și-a focalizat atenția asupra ortodoxiei românești, fără a discuta problema ierarhiei superioare sârbești, o altă carență fiind spațiul redus alocat celorlalte confesiuni din provincie.

Unul dintre pușinii autori care au analizat fenomenul religios și producția culturală a românilor catolici și reformați din Caransebeș, este Doru Radosav. Istoricul s-a dovedit un deschizător de drumuri analizând opera lui Gabriel Ivul, iezuit român originar din Caransebeș și urmărind evoluția umanismului bănățean în secolele 16-17. Ideea cercetării producției culturale și a umanismului bănățean a fost continuată în volumul de sinteză *Cultură și umanism în Banat*. Secolul 17, unde este trecut în revistă întregul fenomen cultural specific comunităților catolice și reformate din Banatul secolului 17. Istoria comunităților catolice din spațiul bănățean a fost obiectul de studiu a lui Viorel Achim într-un articol publicat în 1996, o privire de ansamblu, introductivă, la un subiect deosebit de vast. Sunt puse în valoare o serie de informații destul de puțin utilizate în istoriografia autohtonă, în special în privința impactului catolic în rândul populației românești. Tot Viorel Achim a analizat rolul franciscanilor pe teritoriul românesc medieval, studiu în care atinge și problema funcționării ordinului în Banat.

Preocupări legate de istoria bisericii bănățene se regăsesc la Dumitru Țicu și tangențial în studiile Ligiei Boldea. Primul a analizat istoria ecleziastică a Banatului medieval făcând apel atât la sursele arheologice cât și la cele edite. Istoria mănăstirilor ortodoxe din spațiul bănățean a fost urmărită mai amplu într-o culegere de studii apărută în 2002. Același cercetător a publicat geografia ecleziastică a realităților medievale, a cărei scop a fost identificarea în teren și prezentarea tuturor lăcașurilor de cult (ortodoxe și catolice) care au funcționat la sud de Mureș. Ligia Boldea, deși nu s-a ocupat în mod special de istoria bisericii, a abordat subiectul în studiile axate pe istoria nobilimii din Banatul de munte. Atât în cadrul lucrării de doctorat cât și în unele articole analizează relația nobilitate-apartenență confesională, indicând faptul că nobilimea bănățeană s-a circumscris ariei religioase occidentale începând cu secolele 14-15. În același context, anumite aspecte din problematica religioasă a Banatului au fost studiate de către cei care au urmărit evoluția familiilor și a structurilor nobiliare ale zonei. Este cazul lui Dragoș Lucian Țigău, în articolele dedicate nobililor Fiáth și Bizere – Găman sau banilor de Caransebeș-Lugoj; Ionuț Costea, în volumul asupra nobilimii ardeleno din secolul al 17-lea sau Adrian Andrei Rusu, în monografia dedicată bisericilor Hațegului medieval și premodern. Pentru cadrul social și problematica religioasă din timpul vilaietului otoman în special asupra comunităților turcești, rămâne de bază lucrarea Cristinei Feneșan, apărută recent.

Istoriografia românească nu a atins încă multe dintre problematicile bănățene, ceea ce oferă un teren de cercetare fecund pentru cei interesați de istoria bisericii. Evul Mediu a fost ceva mai bine studiat, în vreme ce perioada premodernă a rămas oarecum văduvită. De asemenea, paginile cele mai importante au revenit istoriei bisericii ortodoxe, în care se încadrează confesional majoritatea românilor, deși aportul catolicismului și reformei în rândul românilor a fost semnificativ, cel puțin în cazul Banatului.

Viața confesională a Banatului medieval

În opinia lui Adrian Magina⁵ izvoarele ortodoxe sunt foarte sărace în informații. Nu există nicio cronică redactată în mediul ortodox din Banatul secolelor 16-17 și nici un act oficial emis de către reprezentanții bisericii. Documentele de epocă asupra ortodoxiei provin din mediul otoman, din Principatul Transilvaniei sau de la misionarii catolici. Față de situația din alte provincii, biserica ortodoxă de la sud de Mureș nu a lăsat nimic scris și datorită faptului că partea de câmpie se afla sub jurisdicția Patriarhiei sârbe de Ipek, iar zona montană era încadrată politic și instituțional Principatului Transilvaniei. În afara unor însemnări răzlețe pe cărțile de cult, până în prezent singura sursă documentară de proveniență ortodoxă, care face referire la realitățile bănățene este catastiful de mile al Patriarhiei sârbe de Ipek, alcătuit în secolul al 17-lea. Documentul în sine este un registru în care sunt trecuți binefăcătorii bisericii și cei care au făcut donații reprezentanților patriarhali aflați în vizitație canonică în teritoriu. Condica respectivă oferă doar date și evidențe financiare ce lasă însă să se întrevadă organizarea instituțională a bisericii, numele preoților din diferite localități sau funcționarea lăcașurilor monastice din Banat. Trimișii Patriarhiei nu au fost deloc interesați de dogmă, corectarea erorilor sau sentimentul religios al populației, ci doar de aspecte materiale. Nu răzbat e nici un fel de informație despre celelalte comunități creștine din aria vizitată sau despre relațiile interconfesionale. Totuși, această sursă este importantă deoarece prin intermediul ei aflăm date despre preoți, parohii și despre mediul monastic ortodox de la sud de Mureș. Catastiful, scris în limba sârbă, a fost publicat în perioada interbelică și apoi, în original și în traducere, a fost editat în 1980 de către Ioan Dimitrie Suciu și Radu Constantinescu. Editarea și traducerea documentului nu s-au făcut integral ci numai pentru localitățile de pe teritoriul românesc. Valoarea sa este dată de faptul că surprinde organizarea instituțională a bisericii răsăritene în Banat, iar lipsurile provin din penuria de informații despre celelalte realități confesionale ale provinciei.

Istoria reformei și a ortodoxiei în zona bănățeană poate fi surprinsă cel mai bine din izvoarele catolice, care sunt de o bogăție extraordinară mai ales pentru secolul al 17-lea. Sunt în principal rapoarte ale misionarilor Sfântului Scaun, trimise la Roma sau spre centrele de care expeditorii aparțineau. Relațiile misionarilor redau cu lux de amănunte ceea ce au întâlnit în teritoriul misiunii. La acestea se pot adăuga scrisori ale populației catolice din zonă, în care este descrisă situația precară a acestor comunități, de obicei sud-slave. Rapoartele amintite aparțin misionarilor celor două ordine care au activat pe parcursul secolelor 16-17 în Banat: cel franciscan și cel iezuit. Sursele iezuite se găsesc în principal în Arhiva Generală a ordinului de la Roma (Arhivum Romanum Societatis Iesu). Pentru spațiul ungar al misiunii, ele au fost într-o mare măsură publicate. Cadrul temporal până la 1600 este acoperit de monumentală colecție a iezuitului László Lukács, în care sunt redat documente referitoare la activitatea primului iezuit la Timișoara, Bartolomeo Sfondrato, sau relațiile referitoare la Caransebeș. Ediția documentară a lui Lukács completează în mod fericit mai vechea colecție în cinci volume a lui Endre Veress, apărută la începutul secolului 20. Relațiile reproduse în cele două colecții surprind epoca revirimentului catolic din perioada principilor Báthory și extensia misiunii la nivelul teritoriului de la sud de Mureș. Era vizat în principal

⁵ Vezi: <http://real.mtak.hu/13941/1/A.%20Magina%2C%20De%20la%20excludere%20la%20coabitare.pdf>

Banatul de Lugoj și Caransebeș, unde a activat iezuitul Valentin Lado, cel care oferă date concrete asupra romanității locuitorilor din zonă.

O parte a rapoartelor publicate de Endre Veress a fost preluată și tradusă de colectivul de autori ai seriei Călători străini despre țările române. Până recent majoritatea cercetătorilor care au studiat prezența iezuită în Banat sau problema Reformei, a făcut apel la publicația lui Veress, pentru că Monumenta Antiquae Hungariae are, din păcate, o circulație destul de restrânsă. După 1990 a fost inițiată și editarea documentelor iezuite referitoare la Ungaria otomană, în care era încadrat și Banatul. În anul respectiv au apărut două volume, sub titlul Misiuni iezuite în zona ocupată de otomani, ce conțin numeroase documente privitoare la istoria religioasă a Banatului. Prin editarea lor a fost acoperit intervalul 1609-1625, una dintre cele mai fecunde perioade ale misiunii. Rapoartele reprezintă surse deosebit de valoroase deoarece surprind atât aspecte din viața materială cât și impactul pe care l-a avut o confesiune sau alta în rândul credincioșilor. Mare parte din aspecte legate istoria ortodoxiei sau reformei, care altfel nu ar fi ajuns să fie cunoscute, sunt redată în conținutul acestor scrisori.

Rapoartele iezuite de după 1630 rămân în continuare inedite. Cele mai numeroase și care conțin detalii asupra misiunii se găsesc în fondul Austria, volumul 20 din cadrul Arhivum Romanum Societatis Iesu. Pentru spațiul bănățean, acest volum are ca reper temporal superior anul 1653, când încetează activitatea misiunii iezuite. Cea mai mare parte dintre documentele referitoare la Banat se păstrează în depozitele Arhivei Naționale Maghiare. Cele care vizează Caransebeșul aduc numeroase date despre nobilimea locală și despre situația confesională în deceniile patru și cinci ale secolului al XVII-lea. Majoritatea sunt acte de donație pentru ordin sau intervenții în favoarea părinților iezuiți. Din ele putem concluziona că marea parte nobilimii era încă atașată catolicismului și că Reforma a avut un impact ceva mai redus în rândul elitei tradiționale românești. Informațiile din aceste rapoarte trebuie completate cu datele din evidențele anuale ale misiunii, cunoscute ca Litterae Annuae, și cu elogiile (Elogiae) aduse iezuiților decedați în misiune. Litterae Annuae referitoare la Caransebeș se găsesc la Biblioteca Națională a Austriei și redau situația cu care se confruntă Buitul și colegii săi la Caransebeș. Elogiile pentru defuncții Societății în misiunea din Ungaria se păstrează la secția de manuscrise a Bibliotecii Universității din Budapesta. Cele care au relevanță pentru Banat sunt ale misionarilor George Buitul, Ioan Sebesi, Ștefan Mako și Rodolfo Calleli. Mai numeroase decât izvoarele iezuite sunt cele franciscane. Misionarii franciscani bosnieci, după ce au activat în Evul Mediu în Banat, au revenit în teritoriu în prima jumătate a secolului al XVII-lea. S-au așezat la Carașova, Lipova și Caransebeș, de unde au inițiat misiuni în întreaga zonă bănățeană. Cel mai adesea franciscanii au activat în teritoriul aflat sub ocupație otomană, scrisorile lor oferind o abundență de informații. Relațiile lor conțin referiri la aspectele misionare, relația cu autoritățile și coabitarea cu celelalte confesiuni.

Prezența Reformei este sporadic amintită în aceste documente, fiind dezvăluită în schimb lumea ortodoxă în întreaga ei complexitate sursele de proveniență reformată referitoare la spațiul Banatului sunt destul de modeste atât ca număr cât și ca valoare informativă. Numai coroborate cu celelalte tipuri de izvoare pot oferi o imagine de ansamblu asupra impactului protestantismului în Banat.

Școala confesională în Banat

Școala confesională din Banat și Transilvania a avut din 1868 o bază legislativă care formula în detaliu principiile de existență și funcționare. Ea s-a constituit într-o componentă de bază a sistemului autonomiei naționale definindu-se ca o instituție emancipată în contextul independenței confesionale recunoscută celor două biserici românești (Unită și Ortodoxă), începând tot din anul 1868.

Istoria celor două instituții: Biserica și Școala confesională a cunoscut o evoluție sincronică, evoluția destinelor lor creând intersecții convergente. Direcția acestor influențe tangențiale a migrat mai ales dinspre instituția bisericească care patrona școlile confesionale către instituția de învățământ. În calitate de susținătoare a școlilor confesionale, Biserica a avut competențe bine stabilite în înființarea, organizarea, conducerea și inspectarea școlilor confesionale ceea ce a impus consistoriilor eparhiale sau celor mitropolitane asumarea unor politici școlare capabile să asigure respectarea legilor școlare și astfel, implicit, menținerea caracterului confesional al școlilor. Bisericile românești, în calitatea lor de instituții "naționale românești" au organizat școala confesională nu numai ca pe o componentă a autonomiei bisericii dar și ca pe cel mai important mijloc de a menține limba română ca limbă de învățământ și ca un factor de educație națională și de conservare a individualității națiunii românilor.

Autoritatea statală centralizată maghiară a urmărit, la începutul secolului 20 în special, să-și impună controlul asupra școlii în contextul programului de modernizare, de uniformizare și centralizare a tuturor componentelor care beneficiaseră până acum de un grad mai mare sau mai mic de autonomie. De aceea, destinul școlilor confesionale nu a fost cel mai fericit, deoarece începând din 1876 legislația școlară, în numele modernizării statului și societății a impus criterii de existență financiară tot mai greu de realizat de către Biserică și de către comunele bisericești. Ca urmare, în acest context evolutiv ascendent al dezvoltării societății bănățene la sfârșitul secolului al 19-lea și începutul secolului 20, Școala confesională românească este nevoită să înregistreze o continuă modernizare, uneori forțată și doar pentru a putea îndeplini cerințele legale. Aceasta se manifestă, în planul legislativ și organizatoric, prin multiplicarea numărului de școli și diversificarea tipologică a instituției de învățământ. De asemenea, are loc o înnoire a conceptelor educaționale și a modalității de interacțiune a Școlii cu sfera socialului.

Măsurile politice, corelate cu acțiunile elitelor românești, laice și ecleziastice, ale secolului 18 și 19, de promovare a învățământului și de creștere a alfabetizării propriilor cetățeni sau credincioși au dus la înființarea masivă a școlilor confesionale primare în mediul rural în Banat. Instaurarea dualismului politic, în 1867, reprezintă pentru învățământul din Banatul istoric un important punct de răscruce deoarece trecerea de la organizarea statală multinațională și multiculturală de tip habsburgic, la cea „națională” maghiară, s-a reflectat și în legislația școlară.

Școala a fost în permanență organizată și restructurată în funcție de legislația specifică. În a doua jumătate a secolului 19, legea învățământului nr. XXXVIII din 1868 impune obligativitatea învățământului elementar de 6 clase, prevedere aflată în consonanță cu spiritul secolului. Erau obligați să frecventeze școala copiii între 6 și 12 ani. Școala de repetiție, pentru tinerii între 12-15 ani, își desfășura cursurile în toate sărbătorile religioase și duminicile, după slujba din biserică, cu excepția sărbătorilor de Crăciun, Paște și Rusalii.

Legile ulterioare privind învățământul, modifică prevederile Legii XXXVIII/1868 privind susținerea financiară a școlilor confesionale, măresc sumele necesare a fi alocate pentru salariile învățătorilor, dar și pe cele pentru dotarea materială a instituțiilor de învățământ. Devenite componente esențiale ale politicii de modernizare socială, legile școlare, după anul 1876, restrâng autonomia religioasă și jurisdicția Bisericii asupra Școlii. Prevederile Legii XXVIII/1876, în privința introducerii limbii maghiare, dar și a Legii XVIII din 1879, care transformă studiul acesteia în obligativitate, argumentează această teză.

Încercările de a menține caracterul românesc al instituției de învățământ confesionale, dă naștere, în cadrul comunităților locale, unor situații deosebite și determină populația să recurgă la gesturi de sacrificiu, mai ales material. În presa vremii „Cauza școlară” începe să se suprapună cu dezideratul apărării drepturilor naționale.

După anul 1900, la început de secol 20, Școala confesională s-a confruntat cu o nouă ofensivă a guvernelor împotriva autonomiei Bisericești și a Școlii confesionale, considerate ca principale obstacole în calea promovării politicii de asimilare și integrare a naționalităților. În politica școlară acest demers s-a materializat prin promulgarea Legii învățământului nr. XXVII/1907, cunoscută și sub numele de Legea Apponyi și apoi a Legii XVI/1913. Învățătorul devenea funcționar al statului, cu toate consecințele politice care decurgeau din acest statut, iar Școlii confesionale i se impuneau standarde financiare și calitative înalte, greu de realizat doar prin susținerea materială a comunităților locale rurale. Statul va întreprinde un masiv proces de modernizare în toate domeniile, concomitent cu aplicarea unor politici de maghiarizare care vor intra astfel clar în contradicție cu interesele etniilor, altele decât cea maghiară.

Pe ansamblu, dincolo de situațiile particulare, rezultatul direct al funcționării Școlii confesionale și al frecventării ei s-a materializat, la sfârșitul secolului 19 și începutul secolului 20, în creșterea nivelului de alfabetizare a populației rurale bănățene. Evoluțiile procentuale ale categoriei cunoscătorilor de carte sunt concludente și indică în ansamblul societății bănățene un grad mediu de alfabetizare în mediul rural și mai ridicat în cadrul orașelor. Între anii 1880-1910 ponderea celor care știau să scrie și să citească a crescut, conform statisticilor maghiare oficiale cu 114,5% în comitatul Caraș-Severin și cu 81,3% în Timiș față de perioada începutului de secol 19.

Implicarea corpului didactic confesional în activarea vieții culturale a satelor românești bănățene este certă. Ea s-a realizat prin: înființarea de biblioteci școlare și sătești; organizarea de „șezători culturale”; inițierea cursurilor practice și a celor de eliminare a analfabetismului; „cultivarea” dragostei pentru carte, în general, și pentru litera scrisă, în special, prin înscrierea și activarea majoritară a locuitorilor în cadrul asociațiilor și reuniunilor de lectură; prin organizarea de coruri, a formațiilor muzicale și de dansuri populare, specific românești, etc. Acest vast mozaic de acțiuni culturale era desfășurat de mica intelectualitate bănățeană constant, masiv și calitativ.

La începutul secolului 20, în mediul rural bănățean se vor înființa numeroase fonduri și fundații școlare. Prin intermediul lor erau ajutați să acceadă, la nivelurile superioare ale educației și instrucției, fiii românilor fără posibilități financiare din mediul rural. Dintre aceștia se vor ridica unii din viitorii lideri de opinie politică a noilor generații. Progresul învățământului confesional românesc bănățean și al societății va fi legat și de procesul de formare intelectuală, profesională, de specialitate, a unui număr mare de învățători. Analiza și

cercetarea examenelor de calificare și de definitivare a învățătorilor din acea perioadă, prezentarea concursului pentru ocuparea posturilor didactice vacante, prin prezentarea metodologiei de desfășurare, a condițiilor de înscriere, a criteriilor de ocupare a postului, precum și a modalității de pensionare a cadrelor didactice, cu descrierea amănunțelor și a elementelor care particularizează aceste aspecte se constituie într-un demers științific istoric care a lipsit până acum din analiza istorică sistematică a istoriografiei consacrate învățământului bănățean, dar care este esențială pentru reflectarea tuturor aspectelor esențiale care au caracterizat sistemul de învățământ confesional din Banat și l-au definit.

În a doua jumătate a secolului 19 și la începutul secolului 20 urmarea unei școli și mai ales obținerea statutului de învățător sau de preot era o șansă de ascensiune socială certă. Cu toate acestea, la începutul secolului 20 scade dramatic numărul absolvenților de preparandii și interesul populației românești, în general, pentru această carieră. Din această perspectivă, a mentalului colectiv elitar, statutul "micului intelectual" preot sau învățător confesional de la sat nu-și mai păstrează atractivitatea după anul 1907. Bisericele românești din Banat se văd nevoite să lupte pentru a-și asigura lor înșele un statut stabil și sigur în concernul sistemelor instituționale autonome ale Austro-Ungariei.

Școala devine o "povară financiară" din ce în ce mai grea și care apăsa tot mai mult, pe umerii propriilor credincioși. Se infiltrează astfel, tot mai mult în rândul clerului ideea că ar putea pierde chiar "Biserica" dacă insistau în continua susținere necondiționată a Școlii. Școala, alături de Biserică a contribuit la solidarizarea românilor în jurul valorilor naționale, a componentelor specifice de identitate. Biserica și Școala românească s-au constituit astfel, pentru societatea civilă, în factori de agregare ai națiunii.

Învățătorii au evoluat cert în atitudinea lor de loialitate față de Casa de Habsburg, migrând, la începutul secolului XX tot mai mult către o admirație și o susținere deschisă față de casa regală a României. Felul în care a avut loc această mutație în mentalități reiese foarte clar din "comportamentul cultural" al breslei învățătorilor și care se întinde pe toată perioada cuprinsă între sfârșitul secolului 19 și începutul secolului 20.

Muzica bizantină și populară⁶

Muzica naturii, a valurilor, a frunzelor, a lanurilor de grâu, ne sugerează întrucâtva caracterul acelei muzici date omului odată cu stăpânirea asupra Edenului. Ea era fără ritm în accepțiunea modernă a cuvântului, se cânta la unison și nu avea un centru tonal de gravitație. Maniera aceasta de cântare a durat aproximativ cinci mii de ani, mai precis până la sfârșitul primului mileniu creștin, când în muzica de cult își face apariția cântarea pe două și pe trei voci în cvinte, cvarte și octave paralele. Noua formă de cânt armonic este atribuită călugărului Hucbald, precum și lui Guido d' Arezzo, aceștia doi fiind cei care au notat astfel de tehnici corale; apoi apare (sec. 11-12) cântarea în terțe și sexte paralele, care în mod curent se numea 'faux-bourdon'. Din aceste tehnici primitive de armonizare se dezvoltă la începutul sec. 14 arta contrapunctului, cu regulile ei precis determinate.

Revenind la vechea cântare de cult ebraică putem trage concluzia certă că ea se execută la unison în trei maniere: solo susținut de cantor, cor la unison dublat de instrumente care răspundeau la unele fraze cantate de cantor, cântatul coral al comunității. Popoarele

⁶ Vezi: <http://www.referatele.com/referate/istorie/online14/Muzica-bizantina-si-populara-referatele-com.php>

antice nu cunoșteau cântarea polifonică și nici evreii nu foloseau alt mod de cantare decât cel monodic (unison). Ritmul acestor cântări era cel vorbit (parlando rubato).

Acest fel de cântare a fost practicat și de primii creștini din Asia Mică sau chiar din Europa. Melodiile ebraice au trecut odată cu doctrina creștinismului în toate comunitățile nou întemeiate. Limba de propagare era limba greacă. Adaptarea cântecelor ebraice la limba literară greacă s-a realizat odată cu asimilarea de intonații populare specifice fiecărei regiuni. La procesul de cristalizare a noii muzici numite bizantine după numele celui mai mare centru cultural est-european, Bizantis, care în anul 330 va deveni capitala Imperiului Roman de Răsărit cu numele împăratului roman Constantin, au participat trei factori: melodiile ebraice inițiale, cultura muzicală greacă, cu o teorie muzicală și o notație de mai multe secole stabilită și cultura populară romană.

Din Orient diferiți călători, călugări sau preoți (unii veniți la studii, alții fiind în exil) duc spre occident muzica creștină bizantină împreună cu sistemele modale grecești în care se cânta aceasta muzică de cult. Printre aceștia menționăm pe Hilarie din Poitiers, Ambrozio din Milano și viitorul papa Grigore cel Mare, care a avut funcția de ambasador la Constantinopol. Acesta din urmă era un om erudit și un muzician de mare cultură; el studiază muzica bizantină și 'importă' acel 'okto-ehos', cele opt glasuri pe care biserica romano-catolică le va numi moduri. Primul era protos ehos (glas de re) și simboliza aerul. Al doilea era deuterus ehos, (glas de mi) și simboliza pământul, al treilea era tritros ehos, (glas de fa) și simboliza apa, al patrulea tetrados ehos, (pe nota sol), simbolizând focul. În afara de aceste patru glasuri (moduri), care se numeau autentice, grecii mai aveau încă patru moduri derivate din acestea numite plagale și începeau cu o cvintă mai jos decât modurile autentice de unde și prefixul de 'hipo' (dedesubt) - de exemplu: autenticul dorian genera plagalul hipodorian (Mi - La).

Fără a intra în amănuntele construcției acestor moduri sau glasuri bisericești vom afirma că acest sistem muzical preluat de către occidentali pe vremea Papei Grigore cel Mare (sec. 6 spre sfârșit) va forma baza teoretică a muzicii cultice și culte pentru o lungă perioadă istorică ce se măsoară cu secolele (aproximativ 12 secole). Abia pe vremea lui Bach teoreticienii pun bazele teoriei tonalităților temperate, așa cum le cunoaștem azi, pornind de la modurile medievale sistematizate de Gioseffo Zarlino (1517-1590): ionianul (do major) și eolianul (la minor) cu variantele lor și cu transpunerea acestora pe toate treptele scării cromatice.

Să revenim însă la primele secole creștine pentru a urmări caracterul muzicii de cult promovate și recomandate de către oamenii lui Dumnezeu din vremea aceea, ca și unele opinii ale esteticienilor vremii în legătura cu această muzică.

O privire atentă asupra muzicii clasice românești conduce la concluzia că aceasta își are sursa de inspirație în vechea muzică populară românească, precum și în muzica bizantină și a psalmilor. Aceste din urma surse stau la baza genului de muzică religioasă.

Muzica bizantină. – Locul unde s-a format acest tezaur valoros de cântări bisericești, căpătând forme specifice cultului, înfrumusețându-se continuu din punct de vedere melodic, pe parcursul multor secole, a fost Bizanțul medieval, marele centru politic, cultural și religios al fostului Imperiu Bizantin. Din aceasta cauză, cercetătorii contemporani o numesc: "Muzica bisericească bizantină" sau ortodoxă, întrucât Bizanțul era și centrul patriarhiei Ecumenice. Muzica bizantină a fost, însă, o opera de sinteză. Ea poartă pecetea universalității, exprimată într-un "cod" ce nu cunoaște granițe și nu reprezintă "monopolul" capitalei imperiului. Dimpotrivă, muzica bizantină însușește contribuțiile reunite într-un tipar specific simțirii orientale, venite din ținuturi diferite. Întreaga comunitate aflată sub influența bizantină contribuie la edificarea unei cântări unitare, capabile să obțină, în virtutea generalizării unor formule structurale, aderență și răspândire. Fiind, prin caracterul ei, universală, muzica bizantină nu revendică paternități atunci când este vorba de teritoriile în care a controlat

cântarea ecleziastică. Așa se explică de ce în perioada istorică ce a urmat căderii Bizanțului, menținerea și dezvoltarea în continuare a acestei muzici a putut rămâne pe seama Bisericii naționale ortodoxe care au stat în unitate canonică cu Constantinopolul; între acestea, Biserica Ortodoxă Romană a avut și are un rol preponderent. Cântarea bizantină are legile ei componistice, ce guvernează o lume sonoră a cărei originalitate este ușor de stabilit chiar la o simplă audiere. Sobrietatea și absența elementelor exterioare în favoarea profunzimii și emoționalității sunt trăsături ce conferă acestei muzici austeritate, interiorizare și monumentalism. Muzica bizantină are și formele ei innografice specifice (tropar, condac, canon) și o notație cu totul originală, ne explicăm de ce, astăzi, ea are o așa de mare audiență la public, atât pe plan național, cât și internațional.

Toate Bisericile ortodoxe care au stat în legătură canonică cu Patriarhia Ecumenică din Constantinopol au adoptat, mai devreme sau mai târziu, pentru cultul lor, muzica bizantină, pentru ca adoptarea pentru cult a acestei muzici însemna, la vremea aceea, pătrunderea în sfera de circulație a uneia dintre cele mai avansate culturi existente.

Muzica bizantină la români. – Între Bisericile care au adoptat cultul și muzica bizantină este și Biserica Ortodoxă Română, unde creștinismul a pătruns, după cum se știe, din primele secole după Hristos. Situația geografică în imediată apropiere a Bizanțului, precum și multiplele legături economice, culturale și religioase cu Bizanțul au făcut ca muzica bizantină nu numai să se transplanteze în Biserica straromânilor și apoi a românilor, ci să înregistreze un curs și o dezvoltare aparte.

Ceea ce face ca astăzi să se vorbească, atât pe plan național, cât și internațional, de muzica bisericească românească și să se arate un interes pentru cercetarea și cunoașterea ei cât mai deplină este, în primul rând, vechimea ei, care în pofida forțelor centrifuge, a reușit să reziste veacuri la rând, păstrându-și nealterată esența și robustețea.

Unele știri vorbesc și despre practicarea muzicii la noi, cum este știrea despre martiriul Sfântului Sava de la Buzău († 372), despre care se spune că era cântăreț de psalmi și cultiva această cântare cu mult zel.

O altă caracteristică a muzicii bizantine pe pământul țării este unitatea ei. Ca și muzica populară, muzica bizantină a avut un caracter unitar la toți românii, chiar și la cei uniți cu Roma, la începutul sec. 18, desigur cu unele diferențieri stilistice datorate, în bună parte, influenței creației populare și mai ales oralității, ca în Banat, Transilvania și Bucovina. Un alt aspect foarte important al muzicii bizantine românești îl constituie descoperirea în bibliotecile, arhivele și muzeele din țară, și chiar și în unele de peste hotare, a unui număr impresionant de mare de *manuscrise muzicale bizantine*. Cercetătorii români actuali, care au întreprins o acțiune de studiere și valorificare a documentelor muzicale din trecut, au descoperit peste 1000 de astfel de documente muzicale, dintre care peste 200 cu muzica și notație vechi bizantină, adică anterioară secolului 19, când a avut loc o reformă a muzicii bizantine. Acest fond de manuscrise muzicale din perioada medievală reprezintă un tezaur de mare importanță muzicală și cultural-națională. Cercetarea lor ne dă o imagine asupra muzicii bisericești pe pământul României, asupra dezvoltării și rolului cultural-artistic din perioada medievală și post medievală a istoriei poporului român și a Bisericii Ortodoxe Române.

În 1715, din gramata patriarhului Samuil al Alexandriei, reiese clar că la biserica Coltei din București exista o școală unde se învăța și cântarea bisericească. În 1765, la Academia Domnească din Iași, a fost numit un profesor special de muzică bisericească, iar în 1776, prin hristovul obștesc al școlilor dat de Alexandru Ipsilanti, se prevedea pentru colegiul Sf. Sava din București un dascăl pentru sacra teologie... precum și un dascăl pentru muzica.

Din sec. 17 se păstrează în bibliotecile din țară și de peste hotare peste 20 de manuscrise, toate cu text grecesc. Din sec. 18 au fost catalogate 145 de manuscrise, dintre care 116 cu text grec, 9 cu text românesc, 19 bilingve (grec-roman sau invers) și unul cu text slav-grec. Tot din acest secol (17), provine și *primul manuscris muzical cunoscut până acum*

cu textul în limba română: Psaltichia rumânească scrisă de Ieromonahul Filothei sin Agai Jipei, la anul 1713, în București.

Din analiza acestor manuscrise putem cunoaște și unele aspecte privind evoluția însăși a muzicii bisericești la noi. Astfel, dată fiind limba în care sunt scrise aceste manuscrise, se poate deduce clar ca originea muzicii este orientală-bizantină. Din secolul 10, românii au adoptat în Biserica și în cancelarii și limba slavonă, slujindu-se în ambele limbi, dar ritul și cântarea au rămas cele bizantine.

Primele mențiuni despre executarea muzicii bizantine în limba română se păstrează din secolul 17, iar la începutul sec. 18 se consemnează săvârșirea integrală a Sf. Liturghii în limba română, la București, urmând ca de acum înainte cultul nostru împreună cu cântarea bisericească, să se săvârșească în limba română.

Astfel, pe la 1640 este semnalată la Iași, alături de Școala Domnească, existența unei școli ai cărei elevi recitau și cântau, în fața domnitorului, latinește și *românește*. Călugărul misionar Marco Bandini pomenește, în jurnalul său de călătorie prin Muntenia și Moldova, ca în anul 1647, în ziua de Boboteaza, “copii de 7 ani cu fete frumoase cântau cu voce limpede, în limba română, “Doxologia”. Veacul 18 este veacul introducerii depline a limbii române în cult. Muzica s-a tradus și prelucrat în limba română pentru toți, reprezentând prima fază a acțiunii de romanizare a slujbelor bisericești, acțiune începută de Filothei Jipa și continuată tot restul sec. 18 și începutul sec. 19. Psaltichia lui Filothei devine manualul tip de traducere și este preluat de toți urmașii săi, inclusiv de brașoveanul Ion Radu Duma care îl introduce la Brașov, în 1851. Recent, aceasta Psaltichie a fost transcrisă integral în notație modernă pentru uzul tuturor celor interesați să cunoască melodiile bizantine anterioare reformei muzicii psaltice din 1814-1816. Datorită înființării unor școli de muzică în limba română, la București, Neamț și la Brașov, manuscrisele în limba română se înmulțesc, numele psaltilor români apar din ce în ce mai frecvent ca autori de cântări, dascăli sau copişti. Între aceștia putem numi pe Filothei Jipa, dascălul Sarban, Ioan sin Radu Duma Brașoveanul, Constandin protopsaltul, Naum Rimmicanul, Iosif de la Neamț, Mihalache Vlahul, Nil Poponea, Visarion Ieromonahul de la Neamț s.a.

A doua jumătate a veacului 18 este o perioadă de frământări pe linie muzicală bizantină care pregătesc terenul pentru reforma ce va avea loc în 1814 la Constantinopol și care va fi adoptată neîntârziat de Biserica Ortodoxă. La 6 iunie 1817 este atestată documentar înființarea școlii de muzică bisericească în “sistema nouă” la biserica Sfântul Nicolae Selari din București, profesor fiind numit Petru Manuil Efesiu († 1840), care “însuși se desăvârșise în școala nou înființată la Constantinopol”. Acesta, sprijinit de domnitorul Caragea Voda, organizează școala pe baze noi, mai pedagogice și mai științifice. Așa se face ca în 1820 pune bazele primei tipografii de note muzicale psaltice din lumea ortodoxă orientală, aici la noi, tipărind două volume de cântări bisericești cu textul grecesc: Noul Anastasimatar și Doxastarul prescurtat.

Credem că nu este lipsit de sens să menționăm câteva figuri dintre marii protopsalti – compozitori români din secolele 19 și 20 din toate provinciile românești. În Muntenia se impun marii protopsalti ca: *Macarie Ieromonahul* (1775-1836), care tipărește la Viena, în 1823, primele cărți de muzică bisericească în limba română: Teoreticonul, Anastasimatarul și Irmologhionul; *Anton Pann* (1797-1854), care în numai patrusprezece ani (1841-1854) a reușit să dea la lumina, în tipografie proprie, patrusprezece titluri de cărți de muzică bisericească, la care, dacă adăugăm numărul volumelor și al retipăririlor, ajungem la o cifră impresionantă; *Stefanache Popescu* (1824-1910) a continuat munca celor doi, lăsând apoi ștafeta ilustrului său ucenic *Ion Popescu-Pasarea* (1871-1943), care l-a depășit chiar și pe Anton Pann prin numărul tipăririlor muzicale. Tot aici în Muntenia au activat: *Varlaam protosinghelul* (1808-1894), cu ale sale inspirate axioane (Vrednica ești, Ingerul a strigat) și răspunsuri liturgice pe glasul 5; *Ghelasie arhimandritul* (Basarabeanul) († după 1854),

creatorul frumoasei și atât de populare Doxologii pe glasul 5; *Neagu Ionescu* (1837-1917) și *Nicolae Severeanu* (1864-1941), reprezentanții școlii buzoiene; *Amfilohie Iordanescu* (cca. 1870-cca. 1934), *Anton Uncu* (1909-1976) și mulți alții.

În Moldova se remarcă protopsaltii *Dimitrie Suceveanu* (1813-1898), devenit celebru prin toată activitatea sa muzicală, dar mai ales prin alcătuirea și tipărirea în românește a *Idiomelosului* unit cu *Doxastarul*, la Neamț în 1856/1857; *Nectarie Frimu*, devenit arhiepiscopul Nectarie Tripoleos († după 1850); *Iosif Naniescu* (1818-1902), de la care ne-au rămas celebrele răspunsuri liturgice pe glasul 8, păstrate cu sfințenie și astăzi, alături de cele ale lui Anton Pann, pe glasul 5, în forma lor neschimbata – creații pur românești; *Filotei Morosanu* (1876-1951), de la mănăstirea Văratec, alcătuitorul melodiei pe glasul 8 al imnului de la Vecernie “*Lumina lina*”, melodie ce cunoaște astăzi cea mai largă răspândire la români; *Victor Ojog* (1909-1973), care a alcătuit și a tipărit *Anastasimatarul Sf. Mănăstiri Neamț s.a.* În Transilvania și Banat activează următorii: *George Ucenescu* (1830-1896), de la școala românească din Scheii-Brasovului, “student al domnului Anton Pann”; *Dimitrie Cuntan* (1837-1910), *Trifon Lugojan* (1874-1948), *Atanasie Lipovan* (1874-1947) și alții, ca unii care au consemnat în scris toate cântările bisericești care circulau pe cale orală în aceste părți de țară, unde muzica bizantină se răspândise în egală măsură.

Viața muzicală din Banat în perioada interbelică

Cel care se angajează să descrie viața muzicală interbelică din Banat, are o sarcină destul de dificilă. Pentru realizarea acestui deziderat nu are la dispoziție lucrări de epocă. Nu putem să nu regretăm faptul că lui Dezső Braun⁷, după publicarea primului volum consacrat vieții muzicale din Banat, viața nu i-a oferit șansa de a-și termina lucrarea începută. Găsim referiri și informații privind viața muzicală interbelică în cartea lui Josef Brandeiss și Erwin Lessl⁸, în cartea lui Franz Metz dedicată vieții muzicale bisericești din Banat, în monografiile instituțiilor muzicale ale orașului, în monografiile ale unor personalități de seamă a vieții muzicale interbelice,⁹ precum în culegeri de cronici muzicale. Acestea sunt importante, lipsește, totuși, lucrarea care să abordeze toate aspectele și întreaga perioadă interbelică în privința muzicii. Ne propunem, ca prezenta analiză să aducă elemente de luat în seamă în realizarea tabloului vieții muzicale interbelice din Banat.

Am demonstrat, prin analiza de presă¹⁰, că Timișoara interbelică beneficia de o viață muzicală bogată și diversificată. Într-un singur an, 1937, luat la întâmplare, presa locală a reflectat 129 de evenimente, adică două sau chiar trei pe săptămână. Acest lucru se întâmpla în condițiile lipsei unor instituții profesionale, dacă facem abstracție de acea școală de muzică care, conform statutului, nu era o instituție de spectacole. Principalii promotori și actori ai vieții muzicale erau, totuși, profesorii, pe lângă ei un rol de frunte revenind și muzicienilor aflați în slujba bisericilor. Tot analiza efectuată a relevat marea diversitate a

⁷ Volumul al doilea al lucrării *Bánsági rapszódia* era în lucru în 1939, când Dezső Braun se îmbolnăvește și în 1940 moare, fără să-și fi putut termina opera. Vezi: Franz Metz, *Te Deum laudamus*, Editura ADZ, București, 1995, p. 73.

⁸ Brandeiss, Josef – Lessl, Erwin, *Temeswarer Musikleben*, Kriterion, Bukarest, 1980.

⁹ Rodica Giurgiu, *S-a ridicat cortina...*, Editura Brumar, Timișoara, 1999; Franz Metz: *Societatea filarmonică din Timișoara*, Timișoara, 1996; Ioan Tomi, *Filarmonica Banatul la 50 ani*, Timișoara, 1997; Ioan Tomi: *Corul Filarmonicii Banatul*, Editura Mirton, Timișoara, 2001.

¹⁰ În cadrul tezei de doctorat al Mariei Bodó *Creația bănățeană pentru pian în perioada interbelică*, Editura Marineasa, 2005.

programele muzicale, printre care la loc de frunte erau concertele simfonice, chiar dacă problema orchestrei profesionale a rămas nerezolvată în toată această perioadă. Evenimentele muzicale au avut, de regulă, un public numeros, fapt ce se poate afirma cunoscând câteva cazuri, semnalate în presă, când publicul meloman din oraș nu a răspuns, din varii motive, invitației la concert. În aceste cazuri, într-adevăr puține, cronicarul critică indiferența publicului timișorean, nefiind în stare să recunoască, din timp, anumite valori muzicale.

Cadrul instituțional, mai exact lipsa unei orchestre permanente și a unei opere locale era o problemă ce revenea cu tot mai mare acuitate la diferitele abordări ale situației culturii și artei în Timișoara. Clujul, un oraș de dimensiunea Timișoarei, tot “capitală” de regiune, cum se pretindea Timișoara pentru Banat, avea operă de stat. Craiova, o altă “capitală”, a Olteniei, se bucura de existența unui teatru local permanent. Timișoara nu a reușit să convingă oficialitățile centrale că “merită” să i se acorde șansa de a beneficia de teatru, operă și/sau orchestră simfonică. Sabin Drăgoi, directorul conservatorului comunal, s-a deplasat special la București pentru a trata cu conducerea ministerului culturii înființarea, la Timișoara, a unei opere, fără a reuși.

Profesorul Dezső Járósy, organist și capelmaistrul Domului, dedică un amplu material spectacolelor de operă din provincie, gen muzical tot mai îndrăgit în lumea muzicii apusene. În opinia acestui reprezentant al intereselor muzicale locale, consecvent și cu autoritate profesională, realizarea unor spectacole de operă de calitate, ridică mai multe probleme: “Performanța la care aspiră un ansamblu de provincie este condiționată [negativ] de existența a doar trei-patru soliști de operă profesioniști. Din această cauză, la marea majoritate a lucrărilor de repertoriu, care presupun o distribuție paralelă [ale unor roluri dificile – notă M. B.], ori se renunță total, ori sunt realizate cu participarea unor actori analfabeți, care fac imposibilă realizarea unității artistice. [...] Dincolo de lipsa unor soliști profesioniști, efectul pe ansamblu mai este deficitar sub aspectul corului și al orchestrei.” Situația semnalată de D. Járósy, în privința Timișoarei cel puțin, a rămas neschimbată în perioada interbelică.

Chiar dacă viața concertistică era reluată imediat după război (primul concert simfonic interbelic a avut loc pe data de 5 februarie 1920), situația nu era cea dorită de promotorii și iubitorii de concerte simfonice. Principalul motiv: lipsa unei orchestre permanente. Starea de spirit era, în această privință, sub influența a trei proiecte paralele. Orchestra simfonică ce s-a prezentat cu primul concert, în 1920, în fața publicului, avea de continuat o tradiție valoroasă, a orchestrei care funcționa, în perioada antebelică, sub egida Societății Filarmonice. La conducerea noii orchestre a fost invitat Gida Neubauer, inginer de profesie, cu prezențe convingătoare pe scene muzicale locale ca și pianist. Concertul acestui ansamblu s-a bucurat de atenția presei, atât înainte cât și după eveniment. Acesta putea fi considerat jubiliar, din moment ce s-a produs la jumătate de secol de la constituirea celei mai importante structuri a vieții muzicale, Societatea Filarmonică, dar presa vremii nu l-a considerat așa. Probabil, din cauza existenței unor proiecte concurențiale. Al doilea proiect era al unui grup de muzicieni grupați în jurul conservatorului comunal. A treia inițiativă aparținea oficialităților locale, a conducerii primăriei de a avea o orchestră permanentă.

Problema orchestrei simfonice nu se poate aborda, în cazul Timișoarei, separat de societatea muzicală a urbei. Această legătură, am zice, intrinsecă, între două chestiuni nelegate structural, își are originea în acea evoluție care a dus, în 1871, la constituirea

Societății Filarmonice din Timișoara, respectiv în evenimentele ce au urmat acestui act. Prima societate muzicală a orașului a fost, după toate probabilitățile, Temesvarer Musikverein, constituită în 1845. Evenimentele zbuciumate ale perioadei 1848-1849 au dus la sistarea activității societății, ea fiind reînființată în 1858. Nici această tentativă n-a avut șansa longevității, cadrul politic nu prezenta acea stabilitate care să faciliteze activitățile cultural-artistice. Acest moment prielnic a sosit după încheierea concordatului austro-ungar, și nu este deloc întâmplător că în textul statutului acestei societăți muzicale se simțea nevoia de a insera, la scopul activităților, și înfrățirea, pe lângă cultură și artă.

Chiar dacă au funcționat în oraș, în a doua jumătate a secolului 19, peste 20 reuniuni și asociații de cânt și muzică, această societate a reușit să-și mențină locul de frunte în privința promovării muzicii instrumentale în Timișoara. Schimbările structurale survenite pe parcurs nu i-au afectat poziția, perioada antebelică fiind de succes pentru Societatea Filarmonică.

După primul război, vine o perioadă a structurărilor și restructurărilor. Conflagrația mondială a distrus foarte multe cadre și legături, a afectat, ca orice război, chiar și instituții de cultură și artă. Muzica este printre primele domenii care se renaște, urmând o primă perioadă ascendentă, nu fără greutăți și derive. La trei luni după primul concert simfonic, cel deja amintit, se va organiza al doilea concert, pe 10 mai 1920, dar și celelalte genuri muzicale își găsesc interpreții. Cvartetul condus de Béla Tomm are, pe 10 ianuarie, al treilea concert, după cele din toamna lui 1919. Pianistul Ionel Virgil Economu din București, originar din Timișoara, prezintă, cu violonistul Ludwig Schück, o seară de sonate (pe 3 februarie 1920), aceasta fiind urmată la doar câteva zile, de o altă seară de sonate, oferită de Martha Schwenk (vioară) și Leo Freund (pian, pe 8 februarie 1920). Primul concert de arii și lieduri are ca protagonistă pe Juliska Kulcsár (la 21 ianuarie 1920, la pian Nándor Irsay), iar Reuniunea Română de Citire organizează un concert coral cu un program pretențios (lucrări de I. Velceanu, T. Popoviciu, I. Vidu, la 19 ianuarie 1920). Dacă mai avem în vedere și matineul Beethoven organizat pe 18 ianuarie 1920, de fapt o incursiune în monumentală operă beethoveniană prilejuită de prelegerea profesorului Dezső Járosy, cu ilustrații muzicale oferite de soliști vocali și cvartetul Schück, avem imaginea unui început puternic, cu muzică de mare diversitate, ceea ce relevă potențialul local în privința artei interpretative muzicale, la vremea dată.

În privința cadrului organizatoric, respectiv a existenței unei structuri asociative pentru promovarea muzicii orchestrale, situația nu este deloc clară. Războiul și trecerea regiunii, împreună cu Transilvania, prin marea Unire, sub jurisdicția română, noile relații politice vor avea un impact direct privind existența unor structuri culturale, ce au funcționat anterior, dar nu le anihilează pe acestea. În presa de epocă, studiată în cadrul prezentei cercetări, termenul de Societate Filarmonică nu apare în primii ani. Apare în schimb termenul Verein der Musikfreunde, adică Societatea “Amicii Muzicii”, prima dată în relatarea privind intenția profesorului Járosy de a fonda o societate pentru oratoriu, sub formula: “noua societate va fi organizație-soră cu Societatea ‘Amicii Muzicii’.” Apariția sintagmei merită atenție, din moment ce nu se găsesc semnale, până la data respectivă, privind intenția de înființare a acestei societăți.

Ioan Tomi, în monografia dedicată semicentenarului Filarmonicii “Banatul”, indică ca data înființării Societății “Amicii Muzicii” 29 mai 1920. Presa vremii ne conduce la data de

27 iunie 1920, când are loc ședința de constituire a noii societăți. Deoarece lucrările care abordează tema vieții muzicale din Timișoara, la modul general, și a societății de muzică, în special, nu prezintă detalii privind constituirea Societății “Amicii Muzicii”, cea mai importantă până la revitalizarea, în 1929, a Societății Filarmonice, ne permitem să prezentăm aceste detalii, în baza celor relatate de ziarul Temesvarer Zeitung. Adunarea generală de constituire s-a ținut în sala de ședințe a primăriei. Din partea oficialităților, în locul primarului general ing. Stan Vidrighin, plecat la București, cei prezenți au fost salutați de către dr. Dimitrie Nistor, zis senator, de fapt consilier cultural. Al doilea vorbitor, Árpád Mühle a descris, în cuvinte calde, procesul care a dat naștere Societății “Amicii Muzicii” și a vorbit despre viața muzicală a orașului. S-a dorit, după spusele aceluiași vorbitor, ca societatea să servească: 1. muzica prin concerte de cameră, orchestrale și de muzică corală; 2. să atragă adevărați artiști în oraș, pe care să-i facă să se simtă printre iubitori ai muzicii; 3. să realizeze concerte, având ca nucleu orchestra orașului; 4. să promoveze inițiative, împreună cu conservatorul comunal, pentru ca fiecare tânăr talentat să primească educație muzicală solidă pentru viitor. A urmat raportul lui Gida Neubauer privind activitatea de pregătire a ședinței de constituire. Astfel, Societatea avea 12 membrii fondatori, 6 susținători și 170 membrii, respectiv s-au adunat 70 000 coroane pentru activități. Statutul a fost prezentat de Zsigmond Szana, iar după adoptarea lui a fost aleasă conducerea, după cum urmează: președinte de onoare Stan Vidrighin, președinte Eduard Prohaszka, vicepreședinți Zsigmond Szana și Árpád Mühle, secretar Eugen Hoffman. În final s-a pus problema necesității fuziunii cu vechea Societate Filarmonică, care dispunea de un inventar foarte valoros.

Orchestra orașului, care apare în textul citat anterior, a fost fondată în urma unei ședințe, ținută la primărie, la inițiativa primarului general Stan Vidrighin. Ședința a avut loc, atenție, la 20 mai 1920, deci cu o lună și ceva înainte de constituirea “Amicii Muzicii”. Cronicarul (S), siglă ce ne trimite la cel mai prolific cronicar cultural al Timișoarei interbelice, Gabriel Sárkány, semnală în „Temesvarer Zeitung”: “Înființarea unei orchestre a orașului a revenit în actualitate. Această problemă importantă pentru viața noastră muzicală are o rezolvare. Primarul general ing. Stan Vidrighin, care dorește să ridice viața culturală și economică a Timișoarei la perioada ei de glorie, a luat o hotărâre importantă: a decis să înființeze orchestra orașului [...] Primarul general dorește să-i țină în Timișoara pe acei membrii ai orchestrei teatrului Sebestyen, care au rămas în oraș [după plecarea trupei], și să-i angajeze la noua orchestră. [...] Această orchestră a orașului va fi, în același timp, și sâmburele orchestrei filarmonice din cadrul Societății ‘Amicii Muzicii’, cu care, în opinia primarului, va colabora. [...] Primarul cere ca noua orchestră să fie compusă din 28 membrii. [...] Ea va interpreta muzică tematică, va participa la concerte populare, la festivități oficiale, va fi disponibilă și pentru restaurante. [...] Organizarea orchestrei a fost încredințată profesorului Guido Pogatschnigg, el având datoria ca orchestra să aibă cât mai repede un program, și să-și înceapă activitatea.”

Orchestra orașului, după câteva concerte, nu s-a mai prezentat în fața publicului. Am citat mai pe larg din articolul precedent, deoarece ne permite să identificăm, sau cel puțin să prezentăm ipotetic, anumite cauze ale eșecului cu care s-a soldat inițiativa meritorie a primarului Vidrighin. Cauza orchestrei cerea, cum presa vremii ne lasă să înțelegem, abnegație, devotament, problema financiară (onorariul) ajungând pe planul doi. Ori, pentru membrii fostei orchestre de teatru, problema financiară era prioritară: era sursa existenței lor.

Așa se explică că primul concert, din 6 iunie 1920, a fost urmat la foarte scurt timp de altele (următorul pe 13 iunie), pe când orchestra “Amicii Muzicii” avea, de regulă, 2-3 luni între concerte. Există o diferență de concepție, am putea spune o incompatibilitate între o parte a orchestrei – cea venită de la teatru – și cei alăturați acestora, diferență peste care nu s-a putut trece. Echipa din jurul lui G. Neubauer lucra în continuare, proiectul legat de numele primarului Vidrighin rămânând un element de istorie muzicală locală.

Este interesant, că proiectul primăriei s-a bazat, la mai multe nivele – organizatoric, instituțional – pe conservatorul comunal, avându-l ca aparent promotor pe Guido Pogatschnigg. Acel muzician, de al cărui nume era legat o a treia inițiativă, care din punct de vedere cronologic este prima. Guido Pogatschnigg, directorul conservatorului comunal, a demarat, în 1913, o acțiune de colectare de fonduri și semnături de adeziuni pentru constituirea Asociației Simfonice din Timișoara, reușind până în 1922, colectarea importante sume de 102 632 lei și având o listă de 1725 membrii susținători.³³ La ședința de constituire din mai 1922 s-a ales următoarea conducere: președinte Zsigmond Szana, vicepreședinți Marcel Mărculescu, Josef Nemes, Ede Prohaszka, secretari Mor Wiener, Nándor Irsay, Cornel Trăilescu și dirijor G. Pogatschnigg. Primul concert al orchestrei a avut loc în iunie 1922, până la finele anului ținându-se alte două concerte simfonice. Acest al treilea proiect a eșuat, credem noi, datorită schimbării poziției lui Pogatschnigg în viața muzicală: el a fost înlocuit la conducerea conservatorului, în toamna aceluiași an.

Nu putem să nu ne punem întrebarea: de ce societate/societăți noi și nu revitalizarea Societății Filarmonice? Răspunsul ce urmează este contextual și ipotetic. Societatea Filarmonică își propunea, înainte de toate, promovarea muzicii corale, în opinia unui cronicar foarte autorizat, Dezső Braun. La ședința de constituire un viitor președinte al societății, Albert Strasser, spunea colegilor, cu care se întâlneau periodic pentru a cânta din Regensburger Liedersammlung, adică din culegerea de cântece din Regensburg, că situația corurilor din Timișoara, de când s-a desființat Temesvarer Männergesangverein, este critică. Concluzia la care ajungem, în baza acestor informații, este că Societatea Filarmonică avea, la înființare, ca preocupare dominantă viața corală. Chiar dacă, pe parcurs, s-a înregistrat un interes considerabil și pentru genurile muzicale orchestrale, activitatea societății era dedicată, preponderent, genului coral. În 1920, deci la înființarea Societății “Amicii Muzicii”, principala problemă a iubitorilor de muzică și, implicit, a municipalității, era inexistența unei orchestre permanente. Presupunem că opțiunea pentru o nouă societate, în locul celei vechi, avea să transmită tuturor un mesaj legat de priorități: a devenit o prioritate existența unei orchestre permanente.

Să revenim, deci, la cel de-al doilea concert al orchestrei “Amicii Muzicii”, din luna mai, despre care cronicarul Dezső Jánosy scrie în termeni foarte elogioși. Sonoritatea orchestrei, faptul că instrumentiști care în viața lor cotidiană aparțin unor activități și vârste foarte diferite, reușesc realizarea unui întreg artistic, este principala dovadă a muncii extraordinare depusă de dirijorul G. Neubauer. Acest dirijor tenace a fost cel care, la ședința de constituire a Societății “Amicii Muzicii” a prezentat raportul privind activitatea de pregătire a înființării, deci această orchestră, dar și activitatea profesorului Jánosy privind societatea de oratoriu, erau legate sau cel puțin apropiate de cercul care promova înființarea Societății “Amicii Muzicii”. În articolul citat, Jánosy face trimitere la demersuri nu prea îndepărtate în timp, de a fonda o orchestră permanentă, proiecte ce s-au plasat în zona

conservatorului comunal. Face referire, aproape sigur, la demersul lui Guido Pogatschnigg privind societatea simfonică, finalizat ulterior tentativei constituirii orchestrei orașului, după ce acest proiect a eșuat. Gida Neubauer pare să fi fost sufletul a tot ceea ce se făcea în cadrul Societății “Amicii Muzicii”, el a fost cheia succesului acestei inițiative.

În ciuda existenței orchestrei “Amicii Muzicii”, problema orchestrei permanente nu s-a rezolvat, ea re apare, din când în când, pe agenda vieții culturale a orașului. Aceste momente erau condiționate, de regulă, de evenimente în alt plan, cu influențe și angajamente în privința orchestrei. Astfel, în anul 1926 s-a pus problema existenței orchestrelor de cinema care, cu apariția filmului sonor, își pierdeau menirea. Și acest moment s-a dorit a se exploata pentru realizarea vechiului deziderat, găsimu-se și un promotor al proiectului, în persoana profesorului de vioară Alexandru Garabet, nou-venit atunci în Timișoara, de la București. El a dorit să reorganizeze orchestra cinema pentru a putea cânta și repertoriu simfonic, scop nerealizat din cauza plecării lui din oraș, numai după câteva luni de la venire.

Un an mai târziu, magistratura orașului reia proiectul înființării orchestrei orașului, într-o ședință prezidată de viceprimarul Josef Reiter. Conform proiectului de hotărâre avansat atunci, se dorea înființarea unei orchestre cu 42 membrii, pentru finanțarea căreia s-a prevăzut, din bugetul orașului, suma de 350 000 lei. S-a stabilit, tot în cadrul ședinței, ca senatorul cultural Emil Grădinariu să facă o vizită de schimb de experiență la Brașov și Sibiu, orașe care aveau, la data respectivă, orchestre comunale. În continuare, presa nu oferă amănunte privind realizarea proiectului, orchestra nu s-a mai format.

S-a revitalizat, în schimb, în anul 1929, Societatea Filarmonică. Importanța evenimentului pentru acel moment se poate deduce din spațiul de ziar acordat pentru prezentarea lui: aproape o pagină în „Temesvarer Zeitung”, într-un ziar de știri, cum era TZ atunci. Evenimentul, deja evocat de noi, și cunoscut celor avizați din lucrările citate ale lui Fr. Metz și Ioan Tomi, este expresia dorinței de valorificare a tradiției, de a continua ce a fost valoros în perioada antebelică. La data revitalizării mai erau activi câțiva membrii marcant ai Societății Filarmonice ce și-a suspendat activitatea, printre care îi amintim pe fostul președinte, consilierul ministerial J. Nemes și pe ultimul dirijor D. Járosy. Pe amândoi îi găsim în noua conducere, în calitate de președinte, respectiv dirijor de onoare. În diferitele structuri ale Societății întâlnim nume sonore, cunoscute celor care sunt interesați de istoria muzicii din Timișoara, președinte devenind preotul K. Géza Rech, secretar principal Dezső Braun, dirijor Antal Gokler.

La întrebarea dacă apele în jurul orchestrei permanente s-au liniștit cu scurgerea anilor, prin activitatea prodigioasă a Societății “Amicii Muzicii”, vom răspunde prin nu. Fără a evoca alte momente, ne referim la cel din 1937, când cronicarul revistei “Fruncea” informează: “[În privința Orchestrei Simfonice] pe semne, conducerea Municipiului a găsit, că ar fi cazul să se termine odată cu jumătățile de rezolvări. [...] S-a hotărât, încă din luna decembrie 1936, înființarea unei orchestre simfonice, prin reorganizarea și amplificarea cu elemente muzicale românești a societății ‘Amicii Muzicii’, care să fie patronată de către Municipiu.” Se pare că soarta, nici de această dată, nu a fost de partea celor care militau pentru orchestra mult dorită. Fără o orchestră simfonică permanentă, Timișoara avea o viață muzicală vie, diversificată, cu soliști de talie mondială. Orchestra din cadrul Societății “Amicii Muzicii” funcționa, la conducerea ei venind, în a doua jumătate a anilor '30, Friedrich Pauck, și a oferit publicului capodopere ale genului simfonic. Varietatea vieții

muzicale s-a păstrat pe toată perioada interbelică, chiar dacă existau diferențe în timp privind prezența la Timișoara a unor soliști de talie mondială. Am întocmit, pe baza informațiilor din presă, o listă cu soliștii care au concertat la Timișoara, în perioada 1920-1929.

Nu există a situație exactă privind soliștii renumiți care au evoluat, în perioada interbelică, la Timișoara. Brandeiss-Lessl dau date în lucrarea lor, fiind singurii până în prezent în materie, dar dacă realizăm o listă cu concertele și recitalurile interbelice, pe baza datelor oferite de presa vremii, ajungem la un tabel care, prin comparație cu datele prezentate, în acest sens, de Brandeiss și Lessl, vom găsi diferențe. În astfel de liste se includ soliști cu renume mondial. Se pune întrebarea: în afara coloșilor artei, prezenți în toate lexicoanele de specialitate, cine poate fi considerat cu renume? Am putea stabili mai multe categorii de soliști, care să ne permită o analiză mai fină a situației. Astfel, putem să introducem categoria celor într-adevăr mari; categoria celor care au fost cotați mari la vremea respectivă, dar judecata de valoare ulterioară nu coincide cu cea de epocă; categoria celor care ar fi meritat, se vede azi, o atenție mai mare; și, în fine, soliștii vieții muzicale locale. Discuția privind aceste categorii vom relua ceva mai târziu.

Conform literaturii de specialitate, în perioada interbelică au funcționat 4 cvartete de excepție în Europa: cele de la Bruxelles, Praga, Viena și Budapesta. Dintre acestea, 3 au cântat la Timișoara: cvartetul Ševčik din Praga (numele formației vine de la profesorul comun al membrilor formației), cvartetul Rosé din Viena (conducătorul formației fiind marele violonist și profesor la conservator, Arnold Rosé, născut la Iași), și cvartetul Waldbauer-Kerpely din Budapesta. O listă cum nu se poate mai frumoasă. Printre violoniștii de excepție, care au cinstit orașul, amintim, înainte de toate, numele lui George Enescu care, din 1921, revine sistematic la Timișoara, oferind în orașul de pe Bega, pe parcursul a 20 ani, 18 de concerte, cele mai multe din toate orașele de provincie, din această parte a țării. Enescu a susținut câte două și chiar trei concerte la una sau două zile diferență, în anii: 1921, 1922, 1923, 1927, 1929, 1931, 1936, 1937, 1938. Francezul Henry Marteau, de la catedra de vioară din Berlin, urmaș al lui Josef Joachim (Joachim și el, cu ceva timp în urmă, oaspete al orașului), o perioadă chiar rectorul conservatorului, a fost prezent la noi în 1925. Jan Kubelik marele virtuoz, solist venerat pe cele mai renumite podiumuri din lume, a concertat la noi în 1928. Vaša Pfihoda, un alt violonist fenomenal al aceleiași școli Ševčik din Praga, a venit la Timișoara în 1922, 1924 și 1926, evoluția sa din 1924 trezind atâta entuziasm și admirație din partea publicului, încât a acceptat să mai ofere un concert – cadou – timișorenilor. Marele fondator de școală violonistică și extraordinar instrumentist, Jenő Hubay a venit de la Budapesta, sosind într-un fel acasă, tatăl lui trăgându-se dintr-o familie din Variaș. Hubay a concertat la Timișoara în 1924. Un alt violonist de talie mondială, maghiarul Emil Telmányi, stabilit la Copenhaga, discipol al lui Hubay, a concertat în oraș în 1923, 1925, 1927 și 1928. Violonistul Ferenc Arányi, un fost copil minune, care a uimit la vremea sa, și el discipol al lui Hubay, a cântat la Timișoara în 1925. Violonista și compozitoarea Marta Linz, născută la Budapesta și formată și ea la faimoasa școală Hubay, a trăit, din 1924 la Berlin. A concertat la noi în 1921. Alma Moody, născută în Australia, cu studii de vioară la Viena, devine una dintre marile violoniste ale lumii. A concertat la Timișoara în 1925, cu mare succes. Concertul violonistei Erna Rubinstein, născută la Sibiu, devenită celebră în SUA, a rămas în memoria timișorenilor. A concertat la noi în 1924 și 1928. Florizel von Reuter, un alt copil minune și mare virtuoz, a făcut un traseu invers, născut fiind în SUA, a devenit mare

violonist în Europa, mai exact la Berlin, a cântat la Timișoara în 1925. Kathleen Parlow din SUA a venit la Sankt Petersburg pentru a fi eleva lui L. Auer, devenind o violonistă de succes după reîntoarcerea în Statele Unite ale Americii. La Timișoara a concertat în 1924. Violoncelista Judith Bokor, originară din Ungaria, stabilită în Olanda, a reușit mari succese pe importante scene ale Europei. A avut două concerte la Timișoara, în 1924 și 1927.

Violoncelistul grec Nicolas Sokrates Papazoglu este singurul instrumentist străin de renume care, în perioada interbelică s-a stabilit, pentru cca. doi ani, 1921-1922, la Timișoara, fiind directorul conservatorului comunal. După plecare, timp de șase ani n-a mai revenit, ca spre sfârșitul anilor '20 să concerteze din nou aici. Unul din cei mai renumiți violonceliști ai acelor ani, Arnold Földesy de la Budapesta, a avut un concert programat la Timișoara, nerealizat până la urmă. În această categorie a marilor invitați, cu concert anunțat dar nerealizat, deci mari absențe sunt Ferenc Lehár și Richard Strauss, respectiv cântărețul operei din Viena, Alfred Piccaver.

Au avut loc foarte multe recitaluri de canto, în comparație cu viața concertistică de la sfârșitul secolului al XX-lea. Dintre mai marii ai genului a cântat la Timișoara, venind acasă, Traian Grozăvescu. El, ca și Mihail Nasta, sunt incluși pe lista soliștilor veniți din străinătate datorită orașelor unde trăiau la vremea respectivă. Suedezul Valborg Svärdröm, vienezul Franz Steiner, Karl Burian (ceh stabilit la Viena și mai târziu la Budapesta), finlandezul Helge Lindberg, letonul Hermann Jadowker, vieneză Emmy Heim, apoi Friedman-Lwow născut în Sankt Petersburg și Ana D'Artesi de la Madrid, prezenți la Timișoara, au fost admirați pe orice scenă muzicală din lume.

Lista cu soliști de renume alcătuită pentru perioada 1920-1929, ar permite multe adnotări, mult mai multe decât cele de mai sus. Se impune, în final, o observație generală: interesul pentru Timișoara al marilor soliști nu a fost constant în timp. La începutul anilor '20, fiind un început de nouă eră, are loc o evoluție ascendentă, vin tot mai mulți soliști de excepție, anul de vârf, sub acest aspect, fiind 1925. La sfârșitul anilor '20 se vede un regres clar atât în privința "sonorității" numelui – excepție fiind G. Enescu – cât și al numărului celor veniți. Constatăm deci existența acestei a doua perioade în viața muzicală a Timișoarei, a cărei apariție nu are cauze locale, legate de structuri și fenomene din viața orașului. O explicație ar putea fi criza economico-socială prin care trecea, în perioada respectivă, toată țara. Perioada anilor '30 va prezenta și ea o evoluție asemănătoare: cum s-a arătat în analiza de presă, prima perioadă, ascendentă sub aspectul prezenței soliștilor renumiți în Timișoara, va fi urmată, cu apropierea războiului, de un regres clar, sub toate aspectele vieții muzicale. Astfel, cu trimitere la cartea lui D. Braun dedicată vieții muzicale antebelice, intitulată *Rapsodie bănățeană*, ne permitem a califica viața muzicală interbelică ca fiind o rapsodie neobișnuită, în patru părți, cu evoluții spectaculoase și regrese nedorite, datorate unor cauze externe orașului.

Timișoara interbelică a avut câțiva muzicieni de prim rang, apreciați nu numai în țară dar și în străinătate. Dintre acești muzicieni de renume, pe primele locuri sunt compozitorii, respectiv cei care prin lucrări despre muzică, despre pedagogia muzicală s-au făcut auziți și în altă parte. Interpretul, solistul era, la vremea aceea, mult mai cantonat în local, radioul fiind o instituție tânără, fără a putea fi un adevărat partener pentru transmiterea la distanță a muzicii de calitate, iar tehnicile de înregistrare nu asigurau fidelitate la nivelul valențelor

interpretative. Un pianist din provincie, astfel, avea mult mai puține șanse de a se remarca într-un cerc mai larg, în comparație de colegii creatori, care nu lucrau direct cu sunetul viu.

Formulăm aceste idei deoarece Timișoara avea, timp mai bine de jumătate de secol, un pianist care a servit arta interpretativă, cu o extraordinară tenacitate. Timișoara l-a avut pe Leo Freund. Acest pianist de excepție, cu succese remarcabile pe multe scene europene (din Austria, Ungaria, Germania, Olanda, Elveția, Italia, Iugoslavia), solist, acompaniator, dirijor, profesor, impresar, membru al mai multor societăți și reuniuni muzicale – a fost o instituție muzicală înglobată într-o singură persoană. Nu cunoaștem dacă cineva i-ar fi dedicat vreo lucrare de evidențiere și recunoaștere a meritelor și valorilor. Oricum, fără o astfel de evocare posterioritatea, noi suntem mai săraci în privința valorilor locale pe care se pot așeza elementele constitutive ale structurilor valorice actuale.

Timișoara muzicală îl are, în februarie 1920, pe Freund pe podiumul de concerte la o seară de sonate cu Marta Schwenk, ca peste trei decenii, la un alt început, prima stagiune a filarmonicii timișorene nou înființate, în 1948, tot el să fie primul solist al stagiunii, la pupitrul dirijoral fiind Mircea Popa.⁵⁰ Acest pianist bănățean (1892, Topolovău Mare – 1972, Timișoara), cu studii la Viena (la prof. Paul Weingarten), colaborator cu marele Arthur Rubinstein (au concertat la două pian), nu a plecat de pe meleagurile natale, în ciuda faptului că era apreciat și binevenit pe marile scene muzicale din Europa. În decursul anilor, Freund a apărut în fața publicului mult iubit, de sute de ori, cele mai frecvente prezențe ale sale au fost ca și acompaniator al unor soliști renumiți, din întreaga lume. Chiar prima știre muzicală a perioadei cercetate, apărută în ziarul „Temesvarer Zeitung”, se referă la dorința primăriei de a achiziționa un pian de concert, pentru sala redutei, din moment ce instrumentele de la școala de muzică, din cauza transportului la și de la redută, sunt expuse deteriorării. Acest proiect nu s-a realizat, mai mult ca sigur, din lipsă de fonduri. Știrea primește altă conotație, coroborată cu o altă știre, apărută cu un an mai târziu, legat de un demers al lui Leo Freund. Datorită lui – cumpărat de el – a ajuns în oraș un pian de concert Bösendorfer, în ianuarie 1921, el având onoarea să cânte pe instrument la concertul “inaugural”. Impresarul Freund nu s-a oprit aici, peste câțiva ani a deschis un salon muzical propriu. Ziarul TZ informează, că salonul are 80-100 locuri și “va servi cauza muzicii moderne, cu participarea unor artiști cotați, din țară și străinătate”. La deschiderea salonului, pe 2 februarie 1926, programul a fost oferit de cvartetul Tomm, cu Freund la pian.

Viața concertistică în care a fost implicat pianul, ca instrument solistic sau de acompaniament, a fost animată, variată și de calitate, chiar de la începutul deceniului 2 al secolului trecut. În perioada respectivă, au activat la Timișoara câțiva pianiști cu prezențe și pe scenele muzicale mari ale Europei: Leo Freund, Karl Mathes și Dezső Delmár. Karl Mathes, în 1920 profesor al școlii de muzică (conservatorul comunal), a renunțat la activitatea de la școală în schimbul activității scenice și a studioului particular. În perioada sa de la Timișoara a avut cele mai frecvente prezențe pe podium, dintre toți pianiștii locali. Ne punem întrebarea, dacă rămânea la Timișoara, avea oare șansa de a fi prezent în lexicoane muzicale? Întrebarea nu este fără rost, deoarece al treilea pianist timișorean al acelor vremuri, apreciat și iubit de public, a fost Dezső Delmár, cu succese remarcabile la Budapesta și Viena, muzician despre a cărui viață se cunoaște foarte puțin. În timp ce Mathes și-a anunțat public, și sunt semnale de presă privind intenția sa de a pleca în SUA, despre Delmár presa nu oferă astfel de informații. Știm doar, că din 1922 nu mai apare pe podiumurile din oraș.

Se pune întrebarea, pianiștii amintiți au fost într-adevăr mari? Cum am putea estima adevărata lor valoare, fără să cădem în capcana dorinței, naturale, de a supraevalua proprii muzicieni? Am putea stabili, cum am sugerat ceva mai devreme, mai multe categorii de soliști, demers care să ne permită o analiză mai fină a situației. Astfel, putem să introducem categoria celor într-adevăr mari; categoria celor care au fost cotați mari la vremea lor, dar judecata de valoare ulterioară nu coincide cu cea de epocă; categoria celor care ar fi meritat, se vede azi, o atenție mai mare; și, în fine, soliștii vieții muzicale locale.

Putem admite, că activitatea soliștilor locali este o condiție pentru venirea la Timișoara și percepția la adevărata lor valoare a marilor interpreți. Viața muzicală este generată și întreținută de muzicienii locali, ei oferă cadrul atât din punct de vedere organizatoric cât și în planul percepției valorilor, al educației pentru frumos. Dacă soliștii locali sunt apreciați și pe scenele altor orașe, constituie un element important în toate privințele. Vorbind despre pianiștii Timișoarei interbelice, trebuie să vorbim despre profesorii de pian ai acestor decenii, majoritatea lor fiind prezenți și pe podiumul muzical. Dacă amintim, în acest cadru, numele lui Béla Tolnay, se datorează faptului că el a fost, pe lângă Freund, al doilea acompaniator fidel și prețuit al soliștilor. Totodată, timp de un deceniu, a avut propria sa orchestră – numită Odeon – cu care a executat lucrări orchestrale îndrăgite de public. Tolnay a fost un muzician foarte apreciat la vremea sa.

În categoria marilor pianiști prezenți în această perioadă la Timișoara, se află, Eugen D'Albert, Béla Bartók, Ernő Dohnányi, Ignaz Friedman, Edwin Fischer, Leo Sirota, Julius Wolfsohn. Artiști cu nume de mare sonoritate, fiecare a scris câte o pagină de aur în marea carte a pianisticii. Suntem conștienți, că arta fiecăruia dintre ei nu este cunoscută în aceeași măsură pe meleagurile noastre, din diferite motive, oricum îi considerăm aparținând aceleași categorii a marilor interpreți. Foarte apreciate au fost și sunt până azi, pianistele Cela Delavrancea (București) și Ana Voileanu-Nicoară (Cluj).

În presa de epocă nu s-a acordat, în opinia noastră, atenție cuvenită evoluției lui Julius Wolfsohn. Era considerat unul dintre marii interpreți al lui Chopin al timpului său, adevărata lui valoare se oglindește în articole de apreciere ale lexicoanelor muzicale actuale. Concertul lui Wolfsohn din Timișoara este pregătit anemic, acordându-i-se, în TZ, 3 știri nu prea lungi. Cronica dedicată evoluției sale reușește doar în parte să echilibreze situația. La polul opus, avem evoluția a doi pianiști, care s-au putut bucura de o prezentare de presă mult mai amplă și performantă: Sașa Gorodinsky și Dimitri Nenoff. Au venit, amândoi, la Timișoara, la o vârstă relativ tânără, au fost prezentați în presă ca niște speranțe extraordinare ale artei pianistice. Conform literaturii de specialitate, aceste așteptări, ulterior, nu s-au confirmat.

Merită să acordăm atenție specială timișorenilor, pe care-i putem împărți în două categorii: profesori și discipoli. Din prima categorie fac parte Emil Mihail, Magda Kardos. Primul a activat toată viața lui la Timișoara, cea din urmă devenind, după al doilea război, profesoară la academia de muzică din Cluj. Pe lângă Emil Balázs dr., inclus pe listă, mai amintim un alt medic, acompaniator, prieten al lui Traian Grozăvescu: Andor Friedmann dr. Dintre discipolii care au avut recital, Roland Raupenstrauch era considerat un talent de excepție. În timpul studenției sale de la Budapesta a venit adesea acasă, să concerteze. Putem afirma, Raupenstrauch a confirmat așteptările legate de orice copil supradotat: a devenit un pianist foarte apreciat, profesor al conservatorului din Viena. Eleva lui Magda Kardos, Ella Geró, căsătorită Philipp, va fi una dintre cele mai recunoscute profesoare de pian a

Timișoarei, cu discipoli pianiști de renume mondial. Din păcate, despre Margarethe Tietz și Margit Uhrmann nu avem informații.

S-ar putea crede că, în condiții de provincie, critica era indulgentă și că evoluțiile nu au fost cotate la adevărata lor valoare, folosindu-se – așa cum spuneam – un voal de indulgență în aprecieri. Credem că nu a fost așa. S-a întâmplat, adevărat, o singură dată, când cronicarul opina în public: recitalul, din motive de calitate, n-ar fi trebuit programat. În baza celor prezentate susținem, credem, îndreptățit, că Timișoara a avut, în perioada interbelică, o viață muzicală de excepție, demnă de marea tradiție existentă, datorată prezenței în localitate, în perioada antebelică, ale unor giganți ai muzicii. Această situație este datorată, pe de o parte, valorilor locale, relevate și prezentate, pe de altă parte interesului ce s-a putut trezi, pentru Timișoara și melomanii ei, din partea unor mari interpreți. Această viață muzicală are ca și o componentă importantă și de prestigiu, presa locală, cu cronicari muzicali adevărați, cercul actorilor vieții muzicale întregindu-se fericit cu acei impresari artistici, care au girat această activitate cu succes.

Nu ascundem regretul nostru de a nu fi putut realiza o comparație a vieții muzicale timișorene cu a unui alt oraș de talia ei, din această parte a Europei, dar lipsa unor date obținute în condiții similare celor prezentate în acest capitol, face imposibilă satisfacerea acestui deziderat.

Muzica bisericească în Banat

Problema existenței muzicii bisericești în Banat, ca de altfel în toate regiunile țării noastre, se împletește cu cea istorică, literară și mai cu seamă cu cea religioasă, de care este nedespărțită. Astfel, trebuie să cuprindem în acest capitol toate datele oferite de către Istoria Bisericii Române, având în vedere faptul că lipsesc documentele muzicale directe.¹¹ Dar nu lipsesc afirmațiile privitoare la cântarea de strană, sau cel puțin la viața bisericească ce o implică. Așadar din datele oferite de istorie constatăm că până în secolele 9-10, viața religioasă a românilor bănățeni era identică, sub toate aspectele, cu cea a fraților lor din sudul Carpaților, deci și în ceea ce privește muzica bisericească. Mai trebuie să menționăm faptul că acum muzica bisericească este indisolubil legată de pregătirea viitorilor clerici. Pentru că aceștia au adus cu ei, în mijlocul oamenilor, pregătirea făcută mai înainte.

În legătură cu muzica noastră bizantină din secolele 10-15 se nasc o serie de puncte obscure care deocamdată se sustrag observației din lipsa probelor documentare. Transilvania, Banatul, Țara Românească și Moldova au cunoscut acest filon muzical bisericesc cu sorginte bizantină. O explicație pare plauzibilă la întrebarea de ce locuitorii Daciei din cele două limbi creștine, de circulație europeană, latină și greacă, au ales-o pe aceasta din urmă; explicație valabilă și pentru neadoptarea limbii proprii. Și anume: româna încă nu-și afirmase prin cărturari de elită multiplele disponibilități literare pe care le conținea limba greacă (latina); strămoșii noștri nici nu erau uniți din punct de vedere politic, nu erau organizați într-o formație statală administrativă, economică, militară omogenă, capabilă să creeze cadrul necesar desfășurării unei activități de creație pe tărâm literar și artistic; din secolele 9-10 și

¹¹ Adrian Călin Boba: Muzica bisericească românească și sârbească din Banatul istoric, Teză de doctorat. Vezi: <http://doctorate.ulbsibiu.ro/obj/documents/rezumet-Boba.pdf>

până după jumătatea secolului 17 e cunoscută și prezența limbii slavone în cult și concomitent însăși cântarea liturgică folosită în Biserica Bulgară. Această influență din sudul Dunării e și datorită faptului că aici a slăbit considerabil influența latină odată cu stabilirea slavilor în timpul lui Vasile al II-lea Bulgaroconul, în aceste ținuturi. Foarte mulți bulgari se refugiază după acest eveniment, în nordul Dunării, îndeosebi clerici, eliminând limba latină din cult și introducând limba slavonă, alfabetul chirilic, ritul slavon și terminologia liturgică slavonă. Acești clerici au învățat slujitorii bisericilor noastre o slujbă mai complicată. Acum încep să se săvârșească Vecernia, Utrenia, Liturghia și alte slujbe, după cum au fost învățați clericii slavi de către Kiril și Metodie, apostolii slavilor. Cântăreții cântau și citeau în strană din Cărți bisericești ca: Ceaslov, Psaltire, Cazanie.

Exista, deci, o muzică bisericească mai amplă, la cumpăna dintre milenii, legată de cărți de cult și de rânduieli bine stabilite, și astfel a început organizarea vieții bisericești în general, pe țărmurile țării noastre. Cu privire la data când slava a devenit o limbă oficială bisericească la noi nu se știe prea multe, în afara faptului că abia în secolul 14 aceasta limbă era folosită în documentele curților domnești și în manuscrise religioase. În Țara Românească, Transilvania și Banat a circulat aceeași rit bizantin, în biserici, în mănăstiri și școli organizate. Chiar dacă nu au rămas manuscrise din această vreme (sec. 14–15) se știe că au fost centre culturale mănăstirești unde, după obiceiul timpului trebuie să se fi predat și muzica psaltică. În secolele 14-15, românii ortodocși transilvăneni (și numim aici atât românii din Ardeal, cât și pe cei din Banat) au o organizare bisericească proprie. Dacă această organizare bisericească exista presupunem că cineva se ocupa și de pregătirea teologi că a viitorilor clerici. În mod cert, locașurile de cult, între care mănăstirile, au avut un rol important în acest sens. Tinda bisericilor și a mănăstirilor a constituit primul cadru de organizare a învățământului bisericesc și nu numai al lui. Multe dintre școli au rămas anonime altele au dispărut odată cu bisericile, mănăstirile și presupunem și cu documentele care astăzi ar fi făcut mai multă lumină dacă ar fi ajuns până la noi. Cunoașterea fenomenului muzical bisericesc din Transilvania, precum și legătura pe linie muzicală bisericească cu celelalte provincii românești este prea puțin sprijinit de dovezi istorice scrise, cu toate că nimeni nu se îndoiește astăzi de existența vieții muzicale bisericești în Transilvania. Avem în vedere, referitor la cele arătate mai sus că Biserica din Transilvania a avut în întregime aceeași învățatură de credință, aceeași organizare bisericească și același cult ca și Biserica ortodoxă din Țările Române.

Remarcăm pentru întreaga zonă transilvăneană uniformitatea și lipsa de varietate a cântărilor, în raport cu cele din Țara Românească și Moldova. Cel puțin astfel se prezintă cântările din publicațiile apărute până acum, în notație literară, deoarece un studiu al cântării ce se practică oral, nu s-a făcut. Muzica bisericească românească cu toată varietatea sa stilistică regională, are la bază muzica bizantină.

Cântarea de strană din Banat a fost de-a lungul vremii și mai este și astăzi un organism viu. S-a transmis secole la rând pe cale orală până ce abia în secolul al 20 unii iubitori de muzică bisericească au notat pentru prima dată aceste adevărate capodopere de creație. Preocupările pentru muzica bisericească - cântarea de strană din Banat au fost mai puțin numeroase în comparație cu scrierile și cercetările muzicii de aceeași factură din Țara Românească sau Moldova. Totuși, câteva nume sonore ale lumii muzicale românești au fost interesate și de această muzică deosebit de frumoasă. Printre cercetătorii de marcă dispuși să

abordeze problema muzicii de strană din Banat poate fi amintit Gheorghe Ciobanu. Acesta studiază problema glasurilor pentru a înțelege mai bine deosebirile care există între cântarea bisericească practică în Moldova, Muntenia, Dobrogea și Oltenia și cea practică în Ardeal și Banat.

Până la mijlocul secolului 19 nu putem vorbi în Biserica Ortodoxă Română decât de vechea cântare „de strană”. Cântarea corală a început să-și facă apariția abia în cea de-a doua parte a secolului trecut la început manifestându-se ceva mai timid, cu timpul, luând o dezvoltare din ce în ce mai puternică. A fost îndepărtat din Biserica Ortodoxă spiritul muzical oriental și a pătruns spiritul specific Occidentului. Importante în ilustrarea acestei idei ar fi cuvintele marelui istoric A. D. Xenopol, precum și cele ale episcopului Dunării de Jos, Partenie Clinteanul. Banatul își poate asuma, pe bună dreptate, prioritatea în mișcarea muzicală și, mai mult, organizarea sistematică și trainică a atâtor reuniuni de muzică vocală și instrumentală care dăinuiesc și astăzi. În nici o parte a întregului pământ românesc nu s-au înfăptuit, așa de timpuriu, cercuri muzicale, ca în Banat.

În Banat primul cor a fost alcătuit de învățătorul Ghina în 1840 la Lugoj. Deși desființat doar șase ani mai târziu de către autoritățile imperiale habsburgice datorită în mare parte componentei sale naționale române, corul își reîncepe activitatea în anul 1860 datorită dorinței de a cânta a membrilor săi, activând sub denumirea de Reuniunea de cântări până la Unirea cu Principatele Române de la 1918.

Muzica bisericească sârbească. Origini, apariție, evoluție

Urme ale ritualelor străvechi și credința au fost păstrate toate până azi prin obiceiurile populare, cu toate că multe dintre ele au fost adaptate cerințelor bisericii. Constatarea rădăcinilor și originii muzicii sârbești ne conduce spre cercetarea datelor despre muzică în timpul așezării genealogice a vechilor sloveni. Izvoarele cercetării sunt duble: pe de o parte studiile comparative pe baza rămășițelor folclorice actuale și pe de altă parte, documentele istorice. Pe lângă datele istorice ale contemporanilor, destul de sărace, câteva date despre rolul muzicii în viața popoarelor slovene ne oferă cercetările filologice.

Pentru confirmarea talentului muzical al slovenilor și constatarea practicii de cultivare colectivă a muzicii, cercetătorul Vatroslav Jagić remarcă ca fiind comun tuturor grupurilor de sloveni verbul „a cânta” (pjesti) și substantivul „cânt” (pjesn), pentru că grupurile s-au slujit de aceste două cuvinte zilnic, ca fiind ceva absolut necesar, nu numai individual, ci și colectiv. O constatare lingvistică a vechimii jocului (dansului), o avem prin verbul „plinsjan”(a dansa), care în limba gotică a intrat încă din sec. 4 din vocabularul sloven religios, ca denumire pentru dans (joc). La fel, în limba maghiară, încă înainte de sec. 13, întâlnim cuvântul „igric” și „igrech”, folosit de cântăreți populari prețioși, ca un fel de influențatori maghiari.

Cele mai vechi mărturii despre muzicalitatea strămoșilor slovenilor de sud, apar încă din era precreștină de pe teritoriul Dardaniei (azi parte din Macedonia și o parte din Serbia de sud). În jumătatea a doua a sec. 14, a început cucerirea zonei balcanice de către turci. La jumătatea sec. 15, turcii au cucerit definitiv toate țările sârbești, iar la începutul sec. 16, au pătruns până la Buda (Ungaria). Din cauza pierderilor de război și schimbarea granițelor, s-a ajuns la marile mutații și schimbarea componentei populației. După cucerirea de către turcii

otomani a celui mai puternic principat sârbesc în 1459, cea mai mare parte a teritoriului Serbiei de astăzi a devenit pašalâc turcesc (provincie). După moartea patriarhului

Arsenie al II-lea în 1463, nu a fost ales nici un succesor al acestuia. Astfel, patriarhatul a fost abolit de facto, iar Biserica Serbiei a trecut sub jurisdicția Patriarhiei Ecumenice. Patriarhia Serbiei a fost reinstăuită în 1557 de către sultanul otoman Soliman Magnificul când Macarie, fratele celebrului Mehmed Pașa Sokolovic, a fost ales patriarh în orașul Pec. Moștenitorii titlului regal sârb, familia Brankovic, și-au găsit refugiu în Ungaria, unde au continuat să păstreze obiceiurile străvechi și cultul sfinților sârbi. Mănăstirea Kruședol a fost ridicată ca moștenire a mitropolitului Maksim Brankovic (+1516).

Tradiția cântatului e păstrată cu grijă, atât cât a fost posibil în condițiile transmiterii orale, exclusive. Totuși, nu toate centrele de cultură au fost închise. În Moldova, la mănăstirea Putna, a existat o școală însemnată de tipărire a manuscriselor slovene și grecești. Cel mai însemnat este manuscrisul Neum din secolul 17, „Stihirar Svetotorskog Manastira Lavra” (al Mănăstirii Lavra), care conține „Osmoglasnik” (octofon-ul) și un număr mare de versuri, cântece, ce îi slăvesc pe Iisus, Sf. Maria și sfinți. Cu toate că activități muzicale în Serbia și Voivodina au existat încă din prima jumătate a sec. 19, istoriografia muzicală sârbă susține că istoria lor a început cu Kornelije Stanković. Se consideră așa pentru că, pe de o parte nu a fost destul de cunoscută istoria predecesorilor săi, iar pe de altă parte pentru că Kornelije Stanković prin pregătirea lui de specialitate i-a întrecut și astfel cu el începe nu numai creația muzicală profesională, ci și o anumită direcție (curent) națională, care, după cum vom vedea în istoria muzicii sârbe din veacul 19, va începe să se dezvolte din ce în ce mai mult.

Muzica religioasă sârbească bănățeană a cunoscut două direcții distincte de dezvoltare. Pe de-o parte s-a dezvoltat prin cursul său firesc muzica strict bisericească, o muzică specifică, având multe elemente interesante, reieșită, dar cu timpul și ușor desprinsă de originile bizantine, încadrată în anumite reguli, caracterizată de un anumit stil de execuție. În Banat, această muzică poartă denumirea de cântare de strană – Karlovacki pojanje, deoarece la strana din Sremski Karlovci (astăzi în Serbia), sediul arhieresc al sârbilor și românilor ortodocși la nord de Dunăre, a fost practică așa-numită cântare populară bisericească (crkveno-narodno pojanje), atât de către oameni cu studii dar și mai mult de către oamenii simpli din popor. Cântarea populară bisericească de la Karlovci a fost notată pentru prima dată într-o formă de scriere modernă, de către compozitorul sârb Kornelije Stankovic (1831-1865). Acesta a reprezentat o personalitate marcantă a istoriei muzicale sârbe. Personalitatea lui Stankovic este importantă pentru noi, mai ales datorită faptului că acesta a fost primul cercetător preocupat în mod cert de abordarea și valorificarea cântării bisericești practicate la strana din Sremski Karlovci. În 1864, cu un an înainte de moartea sa, a fost tipărită a treia parte a operei sale numită *Pravoslavno crkveno pojanje u scrpskoga naroda* (Cântarea bisericească ortodoxă la poporul sârb), lucrare de cercetare deosebit de importantă pentru urmașii săi.

Istoria muzicii corale sârbești a început în secolul 19 cu lucrările compuse de către Kornelije Stanković. Opera creativă a lui Kornelije ocupă loc aparte în istoria muzicii sârbești pentru că el este primul compozitor preocupat și de armonia corală. Prima sa Liturgija a fost cântată în 1851 la Castelul patriarhului Josif Rajacič din Viena, a doua Liturgija în 1852 într-o biserică greacă vieneză, mai târziu ambele închinare societății muzicale sârbe din Panciova

(Pančevo).Preocupările lui Stankovic față de cântarea corală sârbească au fost continuate și de către compozitorul Josif Marinkovic.

Cel mai important urmaș al lui Stankovic este considerat însă compozitorul Stevan Stojanovic Mokranjac. Mokranjac a compus multe piese de muzică sacră într-un stil polifonic similar cu cel al compozitorului renescentist Giovanni Pierluigi da Palestrina. A călătorit adesea la Levač și Kosovo, în Serbia centrală, ca să colecteze versiuni mai vechi ale cântării bisericești care au fost suprimate sau uitate mai târziu, și să înregistreze melodii tradiționale. Mokranjac a jucat un rol semnificativ în promovarea muzicii din zonele rurale ale Serbiei.

Manojlović și alții, cum ar fi Mokranjac, Kornelije Stanković, Petar Konjović, Miloje Milojević, și Stevan Hristić, au fost unii dintre primii compozitori de muzică laică, dar și religioasă armonizată din Serbia.

Muzica bisericească din Banat și cântarea bizantină. Locul unde s-a format colecția valoroasă a cântărilor bisericești a fost Constantinopolul, marele centru politic, cultural și religios al fostului Imperiu Roman de Răsărit sau Bizantin. Muzica bizantină a căpătat la noi forme specifice cultului nostru, înfrumusețându-se continuu din punct de vedere melodic, pe parcursul multor secole. Din această cauză, cercetătorii contemporani o numesc: "Muzica bisericească bizantină" sau ortodoxă, întrucât Bizanțul era și centrul Patriarhiei Ecumenice. Unii cercetători au limitat perioada bizantină până în mai 1453, când Imperiul Bizantin s-a prăbușit. „Majoritatea cercetătorilor arată că muzica bizantină este cea care s-a folosit în cult. Unii specialiști presupun că această muzică era folosită în spațiul bizantin chiar și în evenimentele având caracter politic. Putem vorbi, așadar despre muzică bizantină până la căderea Imperiului Bizantin, în 1453. După această dată, putem vorbi despre o muzică postbizantină“. De la poporul grec, cu ajutorul Bizanțului, sistemul muzical a pătruns și la celelalte popoare creștine, implicit și la cel din spațiul dunărean. Influențe folclorice în muzica bisericească românească și sârbească din Banat. Mai mulți muzicieni români au manifestat un interes accentuat pentru cercetarea legăturilor dintre muzica de strană din Banat și muzica sârbească, cu precădere cea bisericească. În acest sens ne referim la Gheorghe Ciobanu, Timotei Popovici sau Terențius Bugariu. Despre afirmațiile lui Gheorghe Ciobanu privind apropierea dintre muzica bisericească și cea populară s-a vorbit deja. Opiniile profesorului Ciobanu se apropie de susținerile altor cercetători atunci când acestea se referă la îmbibarea cu folclor a muzicii religioase, îmbibare oglindită în vigoarea melodică și ritmică specifică muzicii populare și care primește caracter regional în contact cu poporul. Afirmațiile cercetătorilor confirmă ideea de existență a unor variante în cazul cântării bisericești, adică a deosebirilor pe care muzica bisericească le prezintă de la popor la popor, de la o regiune la alta și chiar de la o localitate la alta. Opiniile de specialitate, mai ales cele enunțate de Gheorghe Ciobanu, ne fac să conchidem că variantele, deosebirile zonale se datorează în special influențelor provenite din muzica populară. Un sprijin susținerilor amintite le aduce și cercetătorul Milos Velimirovic constatând diferențele dintre cântările bizantine aflate în manuscris ele bibliotecilor europene, diferențe datorate evidentelor adaptări ale muzicii bisericești la particularitățile mentale și spirituale ale poporului. Influențe și confluente între muzica românească și sârbească de strană.

Asemănările dintre cântarea practică de Biserica Ortodoxă Sârbă și cea a Bisericii Ortodoxe Române din Banat sunt evidente. S-ar putea afirma că asemănările despre care vorbim (și pentru argumentarea cărora vom da câteva exemple grăitoare) se datorează originii

bizantine comune. Ar putea fi o explicație plauzibilă. Ceea ce ne crează probleme în acceptarea acestei idei, este faptul că melodiile prezente în cântarea bănățeană și în consemnările sau valorificările lui Mokranjac, nu le întâlnim în alte spații populate de români. Care ar fi atunci explicația pentru prezența lor numai în Banat și în practica Bisericii Ortodoxe Sârbe? (în special datorită creațiilor lui Mokranjac). Oare această explicație ar putea fi căutată în jurisdicția bisericească sârbo-română de la Karlovci care a dăinuit decenii sau chiar câteva secole, în faptul că muzica bisericească a fost studiată împreună de români și sârbi în timp ce despre o diferențiere a ortodocșilor pe criterii naționale în cadrul Imperiului habsburgic (Austro-Ungar) nici nu a putut fi vorba, sau în faptul că strana din Karlovci a fost slujită de oameni simpli din popor care au practicat o cântare popular-bisericească notată mai târziu de muzicieni precum Kornelije Stankovic? Cert este însă că asemănările există, uneori sunt izbitoare iar în alte cazuri discrete dar suficiente pentru a fi constatate. Tot atât de cert este și faptul că muzica bisericească practică astăzi de Biserica Ortodoxă Sârbă cunoaște ambele forme de asemănare cu cântarea românească de strană din Banat și nu putem să nu speculăm că originile acestei asemănări, pe lângă altele, trebuie căutate tot în influența tiparelor folclorice și în abordarea de tip oral practică pentru însușirea cântării.

Muzica bisericească românească și sârbească și rolul lor în păstrarea tradiției și spiritualității ortodoxe în Banatul istoric. Cât privește mult discutata problemă a raporturilor dintre muzica bisericească bănățeană și cea sârbească, profesorul Gh. Ciobanu susține următoarele: „Asemănările dintre muzica românească și a sârbilor sunt puse pe seama influenței muzicii sârbești asupra celei românești. Timotei Popovici, fost profesor de muzică bisericească la Sibiu, afirmă de pildă că „în urma a ierarhiei sârbești, cântarea bisericească sârbă e și azi în uz” în Banat și Transilvania. Terentius Bugariu afirma, la rândul-i: „Cântările bisericești sunt comune [...] pentru mitropolia întreagă sârbă și pentru diecezele Ardeal și Caransebeș”, găsind explicații în faptul că „am împrumutat-o prin sârbi și ruși de la greci”. Cercetarea atentă a variantelor transilvănene și bănățene și compararea lor cu muzica sârbească, duce însă la constatarea nu numai a unor asemănări, ci și deosebiri.

Activitatea religios-corală din Banat¹²

Pentru românii bănățeni, epicentrul mișcării corale în autentică ei rostuire este fără îndoială Lugojul. Corul din Lugoj a fost înființat în anul 1810¹³. Activitatea lui devine mai cunoscută după anul 1840 când, în timp, membrii acestui cor încep să fie instruiți în cunoașterea notelor muzicale iar însușirea și înțelegerea repertoriului primesc alte dimensiuni. Acest cor s-a numit: „Reuniunea română de cântări și muzică”, iar mai târziu „Corul Ion Vidu”.

Destinul artistic al corului românilor lugoieni cunoaște, odată cu venirea lui Ion Vidu la conducerea lui, o nouă și înfloritoare etapă. Repertoriul este mult mai diversificat, alcătuit din nemuritoare coruri ale lui Ion Viu: Lugojana, Negruța, Preste deal, Răsunetul Ardealului. Reuniunea ce cântări și muzică din Lugoj se implică și în spectacole de teatru muzical, promovând soliști chiar membrii ai corului.

¹² Acest text este o lucrare a Pr. Prof. dr. Nicolae Belean,

¹³ Ioan Stratan, Corul „Ioan Vidu” din Lugoj, Casa Creației Populare a Jud. Timiș, 1970, p. 26.

În anul 1906, nouă formațiuni corale bănățene trec Carpații în patria mamă și participă cu ocazia mării Expoziții Române de la București la un grandios festival muzical. Două coruri bănățene sunt distinse cu Premiul I : Corul din Lugoj dirijat de Ion Vidu și corul din Sânnicolau - Mare dirijat de Atanasie Lipovan, primind fiecare o Diplomă și Medalia de aur¹⁴. La gala festivalului sunt invitate cele nouă coruri din Banat (reunind 750 de coriști), care, sub bagheta lui Ion Vidu, vor fi primite și aplaudate de publicul bucureștean cu un entuziasm de nedescris.

Exemplul lugojenilor a avut un răsunet deosebit în întreg Banatul. Astfel, n-a trecut mult până când în Banat au apărut - înaintea tuturor celorlalte provincii românești, un fenomen unic în istoria muzicii românești: corul sătesc, compus din țărani, organizat de țărani și în foarte multe cazuri instruit și dirijat de țărani. Ca un fapt cu adevărat istoric, în 1857, ia ființă la Chizătău, primul cor de plugari din Banat cel „înjghebat cu însuflețire apostolică de către preotul local T. Șepețeanu, un tânăr entuziast cu talent muzical și cu o voce sonoră și foarte simpatică”.

După exemplul lugojenilor apar aproape spontan în Banat, Reuniuni de cântări și muzică. La Caransebeș, Timișoara, Reșița, Oravița, Anina, Bocșa-Montană, Făget, Vârșeț.¹⁵ Ceea ce surprinde și entuziasmează este faptul că exemplul Chizătăului este urmat de aproape toate așezările rurale bănățene. Între anii 1880 și 1900 au luat ființă 140 coruri. În felul acesta producțiunile în muzică și cântare au devenit, la noi în Banat, un soi preferat de petrecere națională. Facem muzică, cântăm și aplaudăm cu o beție frenetică.

În legătură cu apariția corurilor în Banat trebuie să facem precizarea că ele „nu au luat ființă din vreo inițiativă particulară și cu atât mai puțin dintr-un ordin oficial. Ci din entuziasmul colectiv și bucuria pentru cântare a satului întreg”¹⁶. Se poate spune că în multe cazuri întâi a apărut corul și apoi dirijorul, pe care uneori coriștii dintr-un sat îl aduceau din altă localitate, plătindu-l și omenindu-l după cuviință și considerându-l ca pe un oaspete de seamă, tot timpul cât le instruia corul. Astfel numai dirijorul Lucian Șepețean de la Chizătău, și-a înscris numele de fondator la 83 de coruri. Acesta nu numai că instruia coruri dar a format și primii dirijori țărani, care mergând apoi din sat în sat, au pus temeliile corurilor, lăsând în urma lor alți dirijori instruiți de ei¹⁷.

Tot așa au procedat și alți dirijori țărani din sudul Banatului: Vidu Guga, Nistor Miclea, Pau Farca, Romulus Guțu, Iosif Mincu și alții, organizând zeci de coruri și inițiind în arta dirijatului o seamă de tineri în toate satele Banatului.

Un aspect foarte important care trebuie revelat este acela că majoritatea corurilor bănățene au avut la început caracter bisericesc, pentru că preoții au fost aceia care le-au inițiat, cu ajutorul credincioșilor, uneori la îndemnul acestora, apoi pentru că autoritățile austro-ungare de atunci nu erau împotriva activităților religioase, considerând că un repertoriu de muzică religioasă nu poate fi dăunător și periculos pentru interesele șovine ale statului lor. Cum ar putea fi un repertoriu de muzică națională și patriotică. Fenomenul este

¹⁴ Preot Ioan Farca, *Compozitorul și cântărețul Atanasie Lipovan (1874-1847)*, medalion publicat în Revista Mitropolia Banatului, nr. 10-12 1979, pp. 712-717.

¹⁵ * * * Foaia diecezană, nr. 2 / 1880, p. 6; „Dreptatea”, Timișoara, nr. 2 / 1895, p. 4.

¹⁶ Viorel Cosma, *Un maestru al muzicii corale, Ion Vidu*, Editura muzicală, București, 1965, p. 31.

¹⁷ Sever Șepețean, *Corul din Chizătău*, București, 1957, p. 76. La sfârșitul monografiei autorul a indicat localitățile în care dirijorii țărani din Chizătău au organizat, instruit și dirijat cele 83 de coruri.

subliniat de către Viorel Cosma în monografia sa despre Ion Vidu: Corurile bisericesti în Banat și Transilvania au desfășurat o vie activitate culturală și politică, ele fiind singurele ansambluri românești neîmpiedicate în acțiunile lor publice de către autoritățile de stat austro-ungare. Aproape toate aceste formații au abordat și promovat pe lângă repertoriul religios și laic, patriotic, popular. Concertele de colinde devenite tradiționale către sfârșitul sec. trecut, au inclus treptat, lucrări cu fond patriotic și în multe cazuri piesele cu caracter revoluționar au răsunit în biserici, însuflețind poporul adunat la slujbă.

Apariția primelor coruri sătești este consecința firească a acelorași predispoziții muzicale ale bănățenilor care sute de ani au cântat la unison cântarea religioasă la stratele bisericilor ortodoxe sau la șezători, clăci, nunți. De aici a fost doar un pas până la cântarea corală pe mai multe voci. Astfel s-a făcut trecerea de la cântarea omofonă străveche la polifonia corală, adică la cântarea organizată potrivit cerințelor unor reguli de artă corală.

În felul acesta au luat ființă corurile din comunele bănățene încât până în anul 1900, n-a mai rămas aproape nici un sat bănățean fără cor. O statistică a acestor coruri publicată în Calendarul Minervei de la București, pentru anul 1907, (pp. 156-167), arată nominal 76 de coruri sătești existente în Banat până în anul 1906.

În corurile bănățene s-au perindat mii de coriști care pe lângă faptul că au învățat cântări religioase și populare, patriotice au învățat și altceva: au învățat să fie oameni de omenie, coristul deosebindu-se de consătenii lui, nu numai pentru că știa să cânte, ci și pentru că era considerat de toți „ un om de vază”, bucurându-se de stima și prețuirea tuturor. A fi corist însemna a fi om de omenie, de cinste și de încredere. De exemplu, iată câteva extrase din unele procese-verbale datând din anul 1889, găsite în arhiva corului din Sintești, în care vorbindu-se despre înființarea și constituirea corului se subliniază că : „în serile când coriști se vor aduna într-o sală de clasă de la școală, este permis și altor locuitori din comună , care sunt oameni de onoare și cu purtare bună, să vină și să asculte la învățarea coriștilor”. Într-un alt proces verbal din anul următor, se cere coriștilor ca în toate serile când se instruieste corul, să nu fie iertat nimănui a fuma, nuci a râde unul de altul, ci toți ca unul și unul ca toți să dea ascultare să se poată ține ordinea cea bună.

Iosif Vulcan, o figură reprezentativă a culturii românești, povestește în schițele sale de călătorie „Suvenirii din Banat”, ce înseamnă să fii corist. Înseamnă să fii în sat un om de omenie, un om care se deosebea de ceilalți consăteni ai săi, prin prestigiul său social și cultural de om care merge la cor așa cum merg copiii la școală, corul fiind tot o școală , unde se învăța nu numai să se cânte ci și să-și apere limba, credința și neamul , participând la toate bătăliile care se purtau împotriva asupritorilor de atunci¹⁸.

Se cunoaște de asemenea că fiecare concert al corului nu era numai un prilej de încântare și bucurie artistică, ci și o lecție de pedagogie națională, de solidaritate și coeziune frățească, programul începând întotdeauna printr-o deviză patriotică, printr-un motto mobilizator, care de obicei, sub forma concisă a uni catren și a unei melodii înflăcărare - un fel de chemare avântată - exprima cultul cântării străbune, sau îndemna, disimulat, la frăție și luptă pentru libertate națională. Nu se cunosc autorii acestor devize, majoritatea au fost compuse de autori bănățeni, unele chiar de dirijorii țărani ca Nistor Miclea sau Vidu Guga.

¹⁸ Iosif Vulcan, Schițe de călătorie, București, 1982,p. 180; Ziarul Familia, nr. 42 / 18 oct. 1887, p. 500.

De obicei textul acestor moto-uri, erau cusute cu fir de aur, sau de mătase pe steagul corului, bogat ornamentat, care simboliza onoarea, gloria, mândria și laurii corului.

Vorbind despre această activitate culturală din Banat care poate fi numit un fenomen artistic și spiritual unic, trebuie să precizăm faptul că originea acestor coruri a fost de sorginte bisericească, care apoi sub protecția Bisericii și sub steagurile lor sfințite de Biserică, s-au transformat în detașamente de luptă pentru afirmarea și apărarea neamului, a credinței, a ființei noastre naționale. Fără acest sprijin permanent al Bisericii, nu numai moral ci și material, corurile bănățene n-ar fi supraviețuit, oricât de mare a fost însuflețirea lor pentru cântare, ea fiind unica instituție românească organizată, tolerată de stăpânirea șovină de atunci, care le putea sprijini în mod direct sau indirect, punându-le la dispoziție sălile școlilor confesionale pentru repetiții sau puteau să susțină concerte în Biserici unde strecurau pe lângă repertoriul religios și cântări patriotice. De asemenea tot Biserica le procura și partiturile necesare pentru repertoriu sau contribuia cu bani pentru alte nevoi ale corurilor.

Așadar corurile bănățene pentru a-și putea îndeplini rosturile lor naționale, au fost la început coruri bisericești, Biserica noastră identificându-se întotdeauna cu înaltele idealuri ale neamului nostru.

Muzica bisericească în Dieceza Romano-catolică de Timișoara în timpul comunismului

Walter Kindl, profesor la Facultatea de Muzică din cadrul Universității de Vest din Timișoara și capelmaistru al Domului din Timișoara, a prezentat la Zilele Academice ediția 2009 o analiză critică privind muzica bisericească din perioada comunistă. În cele ce urmează preluăm pasaje din acest text.

Comunismul se caracterizează printr-o concepție ateistă despre lume. Religia și biserica sunt deci dușmanii săi declarați. Acest lucru se aplică mai ales în cazul unei Biserici care își are conducerea în afara țării, cum este cea Catolică.

Măsurile statului comunist împotriva acestor biserici nu s-au lăsat mult așteptate. Concordatul cu Sfântul Scaun a fost denunțat în anul 1948, Biserica Greco-Catolică a fost interzisă și „readusă” cu sila înapoi în Biserica Ortodoxă. Cine se opunea era arestat și închis, cum a fost cazul tuturor episcopilor și al majorității preoților. Acei credincioși care doreau să rămână catolici – erau puțini, deoarece ca români ei nu cunoșteau limba germană sau maghiară – au mers din acest moment în biserici romano-catolice, unde mai târziu (după 1963), când situația s-a detensionat, s-au ținut slujbe religioase și în limba română.

Următoarea lovitură s-a îndreptat împotriva Bisericii Romano-Catolice. În 1949 au început arestările, majorității episcopilor, mai marilor ordenelor călugărești și demnitarilor mai înalți li s-au intentat procese politice după modelele sovietice. Condamnările dinainte hotărâte erau de cele mai multe ori pe viață. Episcopul nostru, doctor Augustin Pacha, grav bolnav și în vârstă de 82 de ani a fost condamnat la 18 ani de închisoare, dar după doi ani el a fost eliberat pentru a nu muri în închisoare; câteva luni mai târziu el chiar a decedat. Mulți condamnați fie au murit în închisoare fie au fost eliberați în 1963 în urma unei amnistii, după ce suferiseră vreme de 13 ani în condițiile cele mai inumane. Un ordin hotărât să nu se mai recunoască în România decât două episcopate Romano-Catolice: București și Alba-Iulia. Celelalte episcopate (Timișoara, Oradea, Satu Mare, Iași) au fost desființate și transformate în decanate.

Pentru viața religioasă au început vremuri grele. Muzicologul Franz Metz (din 1985 trăiește în Germania) scrie în referatul său intitulat „Muzica bisericească și muzica spirituală în România după 1945”¹⁹, prezentat cu ocazia simpozionului „Istoria muzicii între Estul și Vestul Europei” care a avut loc între 28 și 30 septembrie 1999 la Chemnitz, opinează: „În niciuna dintre țările Europei de Est sau de Sud-Est, cu excepția fostei URSS, muzica bisericească nu a fost umilită ca în România. Să ne gândim numai la faptul că în timp ce în Ungaria au apărut compendii întregi de muzică sacră în diferite biserici, catedrale, în România cuvântul „biserică” era supus unei cenzuri stricte. În timpul în care în fosta Cehoslovacie se înregistrau întregi serii de imnuri cu muzică pentru orgi, în Polonia muzica bisericească se studia în Universități, în Iugoslavia aveau loc concerte bisericesti, în RDG se cultiva creația lui Silbermann și a lui Bach, în România se vorbea de muzica bisericească drept o rămășiță a societății burgheze capitaliste”.

Deportarea în Rusia a germanilor din România (1945–1950) ca și strămutarea unei mari părți a populației germane a Banatului în stepa Bărăganului (1951–1956) au slăbit în mare măsură potențialul corurilor bisericesti. În multe cazuri lipseau cantorii calificați iar laicii care se angajau activ în biserică erau urmăriți și arestați. De obicei erau internați în lagăre de muncă cu scopul „de a fi reeducați prin muncă”.

Unul din numeroșii muzicieni care au suferit această soartă a fost Josef Brandeisz (1896–1978), violonist, pedagog, membru al orchestrei Domului, concert-maestru al formației „Deutsches Symphonieorchester” (ceea ce mai târziu i-a cauzat „accesul” în lagărul de muncă) și cercetător al istoriei locale. În jurnalele sale - Franz Metz citează în referatul amintit mai multe pasaje din acesta – el descrie viața într-un astfel de lagăr. Până și acolo muzica le dădea prizonierilor puterea de a supraviețui alcătuind un cor. Au fost studiate și lucrări bisericesti printre care *Missa Wohin soll ich mich wenden* de Franz Schubert și *Missa Hier liegt vor deiner Majestät* de Michael Haydn. În jurnalul său găsim adesea notații cum ar fi: „condus repetiția corului”, „slujba religioasă”, „acompaniat cu vioară”. De Paști se sărbătorește până și Învierea și cu această ocazie se cântă *Te deum*. La 24 decembrie Brandeisz notează în jurnalul său: „Cel mai trist Crăciun al vieții mele”. În mod regulat aveau loc „concerte” la care asistau ascultătorii săi cei mai fideli, la lumina lumânărilor el cântând la vioară. Înaintea unui astfel de concert odată i-a fost luată vioara. Abia după câteva zile ofițerul s-a îndurat de el și i-a dat vioara înapoi. Repertoriul corului prizonierilor se extindea din ce în ce mai mult până când s-au studiat și misse latine precum *Missa barbara*. De asemenea *Ave Maria* de Ch. Gounod nu putea lipsi niciodată din piesele interpretate de Brandeisz. La 5 octombrie 1945, în timpul internării sale în lagărul de la Turnu Măgurele, un alt prizonier îi scrie în caiet: „Mulțumiri din inimă pentru multele ore pe care mi le-ați dăruit”.

Înainte de război situația muzicii bisericesti la noi în Banat era cu totul alta. Cum am mai spus, cantorii noștri erau și învățători în același timp. Ca intelectuali ei se bucurau de un prestigiu deosebit realizând foarte multe pe plan muzical. Sub conducerea lor se aflau corurile bisericesti și corurile bărbătești din aproape toate localitățile. Învățătorii aveau o pregătire

¹⁹ Franz Metz, în Helmut Loss, Klaus, Peter Koch (coord.), *Musikgeschichte zwischen Ost – und Westeuropa. Kirchenmusik – geistliche Musik – religiöse Musik*, Studio Verlag, 2003.

muzicală relativ bună și mulți dintre ei au realizat lucruri remarcabile și în calitate de compozitori.

Corurile bisericesti de la sate erau de cele mai multe ori coruri mixte. Ocazional și corurile bărbătești cântau în timpul liturgiilor. În multe sate existau și fanfare destul de bune, care cântau în biserică cu ocazii speciale, la intrările și ieșirile festive. Ele erau promovate cu plăcere și pentru acompaniamentul cântării comunitare. La marile sărbători, de obicei, corul cânta acompaniat de orgă. În multe localități – mai ales în orașe – existau și grupuri instrumentale și chiar orchestre. Foarte apreciate erau missele vocale de Michael Haydn, Franz Schubert, Michael Haller, Anton Faist, Max Welcker, Joseph Haas și alții. Dar se cântau și misse latine mai mari precum: *Missa încoronării* de W. A. Mozart, sau *Missa Sancti Nicolai* de Joseph Haydn. Misse gregoriene – de exemplu *Missa de Angelis*, au apărut des și în repertoriul corurilor bisericesti.

După preluarea puterii de către comuniști, regele fusese nevoit să abdice la 30 decembrie 1947 – s-a trecut în paralel în doctrinarea cu noua ideologie, și alături de măsurile deja amintite, la o epurare a bibliotecilor bisericesti și mănăstirești. Ceea ce nu fusese deja nimic în timpul jafurilor efectuate de soldații sovietici a dispărut acum fie în arhive ale statului sau muzee, respectiv s-a aruncat pur și simplu. „Contemporanii relatau despre confiscarea unor mari cantități de cărți, cu căruțe, greble și sape. De la etajul superior al palatului episcopal timișorean cărțile erau aruncate pe fereastră în căruțele care stăteau în stradă. Acele colecții și biblioteci au fost duse în încăperi izolate ale arhivelor de stat român, unde cu timpul au fost distruse prin igrasie, rozătoare și umezeală. Întreaga arhivă bisericască și muzicală a bisericii Minorităților din Arad (cam 40 de rafturi) se mai află și astăzi în posesia statului, fără a fi inventariată sau cercetată. În diferite expoziții temporare, ca cele cu tipărituri vechi din evul mediu târziu din Timișoara, în anul 1977 au fost prezentate unele dintre aceste exemplare de lux din „proprietatea” bibliotecilor de stat. Prezența lor este trecută sub tăcere. Același lucru este valabil și pentru ediții muzicale vechi și pentru manuscrise valoroase. Neglijența, absența personalului calificat și un interes scăzut pentru aceste documente constituie un plus ca această moștenire să rămână neluată în seamă și să se piardă cu timpul pentru cercetare. Ceea ce se făcuse deja prin legea de epurare din 24 noiembrie 1944 cu personalul, când corurile, orchestrele, opera și alte instituții muzicale fuseseră curățate de așa-numite „elemente reacționare” s-a întâmplat acum cu moștenirea culturală”²⁰.

Din cele de mai sus rezultă că viața muzicală din bisericile noastre a avut foarte mult de suferit de pe urma acestor măsuri. Oamenii se ajutau cum puteau. Pensionarii deveneau din nou activi, cine știa să cânte la un instrument – pianul era bineînțeles un caz norocos – intervenea pentru a ajuta.

Când în anii '60 și '70 presiunea statului a mai scăzut, s-a trecut la reînnoirea tradițiilor anterioare. În localitățile mai mari au fost reînviat corurile bisericesti. În orașe s-a reușit ocazional atragerea unor instrumentiști și cântăreți profesioniști la manifestări mari de sărbători. Dar nu era permisă niciun fel de propagandă. Afișe sau anunțuri în presă erau imposibile. Se recurgea la foi tipărite care conțineau programul. În timpul unor astfel de sărbători concerta în mod regulat preotul diecezei noastre, stabilit la București, Josef

²⁰ Franz Metz, vezi nota precedentă.

Gerstenengst, care era cunoscut ca organist în țară și în străinătate. Mai târziu s-au afirmat și organiști din generația mai tânără.

În cadrul concertelor filarmonicii se puteau executa ocazional și lucrări religioase. Deoarece acestea aveau texte latine sau germane, se presupunea că ele nu erau înțelese. Aceste execuții erau pur și simplu tolerate. În fața străinătății se dorea crearea unei impresii de deschidere și largime în vederi. În spiritul acestei deschideri s-a permis, în 1978, tipărirea unei ediții pentru România a cărții de cântări *Gotteslob*, în Germania, și aducerea ei în țară.

În 1980 s-a permis în Timișoara pentru prima dată după mult timp un concert public de orgă în biserica Millennium. Solist invitat a fost organistul francez Michel Robert. Ce-i drept, pe afiș nu avea voie să apară cuvântul „biserică”. Locația concertului era indicată cu „clădirea istorică din piața Romană”, bineînțeles în limba română. Titlurile lucrărilor cântate trebuiau, în cazul pieselor cu conținut evident religios, să fie deasemenea parafrazate: Coral în sol minor pentru *Nun komm der Heiden Heiland*, Partita în do minor pentru *O Gott, du frommer Gott* sau Postludiu pentru orgă în cazul piesei *Dieu parmi nous* de Olivier Messiaen. Lucrarea pentru orgă *Gebet* a compozitorului român Tudor Ciortea a trebuit reintitulată *Cântec de seară*. Deoarece aceste concerte erau organizate de Filarmonica de stat, puteau concerta aici și organiști din străinătate: Harry Grodberg și Alexander Fissesky (URSS), Andrzej Horonzinski (Polonia), István Ella (Ungaria), Gabriele Wardewitz (DDR) și alții. Organiștii de concert ai României: Josef Gerstenengst, Hans Eckart Schlandt, Ursula Philippi, István Dávid și Franz Metz au fost și ei de mai multe ori oaspeți ai Domului nostru. Trebuie spus că în biserică filarmonica nu avea dreptul să prezinte lucrări vocal-simfonice cu conținut religios.

Formarea de cantori era de asemenea îngreunată deoarece ceea ce la Alba-Iulia sau în Iași, cele două locașuri de formare a preoților admise pentru biserica Romano-Catolică, se numea școala de cantori, dar era de fapt seminarul mic. Aici nu puteau fi acceptați decât băieții care aveau să devină preoți. Cantori se făceau numai aceia care nu mai doreau să intre în preoție sau nu mai reușeau să ajungă. Statul, bineînțeles, nu avea niciun interes să formeze organiști, deoarece România este o țară predominant ortodoxă, iar biserica ortodoxă nu folosește instrumente, existând numai trei săli de concerte cu orgi. De aceea numai la Conservatorul din București exista o clasă de orgă care oferea din doi în doi ani un loc de studiu.

Domul din Timișoara nu este biserică parohială. Pe la mijlocul anilor '80, am început, sub conducerea mea, să organizăm regulat vecernii muzicale. Acestea aveau loc duminica seara și erau anunțate odată cu alte anunțuri de la sfârșitul liturghiilor, deoarece ele nici nu aveau voie să fie celebrate public. În acest mod a fost cântat tot *Messias*-ul de Händel, *Requiem*-ul de W. A. Mozart, *Stabat Mater* de Franz Schubert și de G. B. Pergolesi, *Missa în Do major* de Ludwig van Beethoven și *Te Deum*-ul de A. Bruckner.

După evenimentele din 1989, episcopia noastră a fost din nou legalizată. Din 3 martie 1990 (consacrarea la 28 Aprilie) avem din nou un episcop diecezan. Odată cu reînțemeierea episcopiei noastre noi am putut continua bine munca noastră în domeniul muzicii bisericești. În Dom au loc acum, pe lângă slujbele religioase regulate și hirotonii de diaconi și preoți. Între timp am putut structura muzical două consacrări de episcop și solemnitățile pentru reînființarea capitelului Domului.

În ultimii 13 ani noi am executat în liturghii solemne și concerte lucrări importante ale clasicismului și romantismului: *Mariazeller-Messe*, *Nicolai-Messe*, *Grosse Orgelmesse*, *Te Deum für den Fürsten Esterhazy* de Joseph Haydn, *Krönungsmesse*, *Spatzenmesse*, *Grosse Credo-Messe*, *Te Deum*, *Regina Caeli*, *Laudate Dominum in F-Dur und A-Dur* de W. A. Mozart, *Messe in G-Dur*, *Deutsche Messe*, *Stabat Mater* de Franz Schubert, *Messe in A-Dur* de César Frank, *Te Deum* de M. A. Charpentier, *Messe in D-Dur* de Antonin Dvořák, *Magnificat*, *Introduzione e Gloria* de A. Vivaldi, *Via Crucis* de F. Liszt, *Missa „Gloria concertata”* de C. Monteverdi, *Messe in C-Dur*, *Requiem in Es-Dur* de J. G. Rheinberger, *Christus am Ölberge* de L. van Beethoven, *Jauchzet Gott in allen Landen*, *Osteroratorium* de J. S. Bach și altele.

Învățători, cantori și dirijori bănățeni²¹

Muzica bisericească din Banat deși are origine bizantină, păstrează caracteristici distincte dezvoltate de-a lungul unor secole de evoluție istorică relativ diferită față de alte regiuni românești, Gheorghe Ciobanu precizând faptul că: „Muzica liturgică românească, cu toată varietatea ei regională, are la bază muzica bizantină”²². Deoarece cântarea de strană s-a păstrat și transmis secole la rând pe cale orală, în acest plan al oralității se poate vorbi despre o simbioză sau sinteză între caracteristicile muzicii de origine bizantină și cea folclorică. Acest adevărat tezaur de cântare tradițională, prin oralitatea ei, constituie o importantă valoare culturală și o marcă de identitate națională românească în contextul culturii europene și mondiale.

Cântarea bisericească din Banat s-a transmis din generație în generație de cele mai multe ori din tată-n fiu. Există parohii în care cinci generații de cântăreți erau din aceeași familie, realizându-se o adevărată „dinastie de cântăreți”. Se realiza totodată și o adevărată academie sătească de muzică bisericească.

Despre vechimea cântării bisericești din Banat avem din sec. 11. O informație interesantă, una dintre foarte puținele notate în vreun document, în *Legenda sancti Gerardi*, la Cenad, erau „pregătiți numeroși elevi, care la rândul lor vor răspândi învățătura muzicală și în alte biserici și mănăstiri din Banat”²³.

Vechile mănăstiri bănățene, Hodoș-Bodrog (1233), Ilidia (Cuvin), Orșova, Mănăștur, Cenad (Morisena), fiecare în funcție de pregătirea călugărilor, era și școală în același timp. Dintre toate școlile mănăstirilor din această perioadă, cea mai bine organizată și cea mai veche era cea de la Cenad, frecventată după 1030, de 30 elevi. Cel mai vechi text slavon scris pe teritoriul României de azi este „Rugăciunea sfântului Sisinie pentru alungarea diavolilor”, 184 versete scrise pe foi de plumb. Școlile din mănăstirile bănățene și cele din câteva biserici sătești mai mari, satisfăceau pretențiile culturale ale neamului.

În școlile mănăstirești ale vremii, pe lângă învățarea cititului și scrisului, se învăța și cântarea bisericească. Tot aici se pregăteau și viitorii clerici și dieci, caligrafii, copiatori de manuscrise, desenatorii de chenare, legătorii de cărți, zugravii de icoane și biserici. Cea mai

²¹ Acest text despre cantori și dirijori din Banat este o lucrare a Pr. Prof. dr. Nicolae Belean

²² Gheorghe Ciobanu, Raportul dintre muzica liturgică românească și muzica bizantină, în *Studii de etnografie și bizantinologie*, vol. II, București, 1979, p. 268

²³ Franz Metz, *Te Deum Laudamus*, op. cit. p. 14.

bună școală românească a vremii, înainte, dar mai ales după anul 1580, o semnaleză Ioan Botoș, în chiliile mănăstirii Prislop, ctitoria călugărului Nicodim din 1404-1405, însemnat centru cultural-religios, pepinieră de dascăli și călugări, cărturari și învățători, preoți și cantori și pentru zona Banatului²⁴. Cărțile slavo-românești și pur românești tipărite în sec. 16 sunt o dovadă că românii aveau școli și știau să citească românește, altfel nu putem explica rostul acestor cărți, ele nu erau tipărite de dragul cărților, ci pentru că era mare nevoie de ele. Caracterul didactic și educativ al primelor traduceri și tipărituri românești este evident.

Cu toată sărăcia documentelor de atestare a unor școli în Banat, în care se învăța scrisul, cititul și cântarea, diverse însemnări pe vechi cărți bisericești, ne amintesc nume de dascăli care și-au desfășurat activitatea școlară în Banat. Astfel în anul 1698, se amintește dascălul Gheorghe din satul Iaz de lângă Caransebeș, care copiază un Liturghier cu litere latine. Între anii 1680-1730, pe numeroase cărți de cult apare dascălul Vasile Sturza Moldoveanul, originar din satul Barboși (Moldova), care a cutreierat Banatul, Bihorul și Carașul, având mulți elevi, ajunși clerici și dascăli, ce-i continuă activitatea²⁵.

Un alt dascăl venit din Transilvania la Caransebeș, își însemnează prezența pe un Octoih din Biserica Sf. Gheorghe la anul 1695: „ Scris-am eu dascălul moldovean de la Mănăstirea Plosca din Ardeal, la anul 1695 și era frig și nemții în țară”²⁶. Pe scoarța unui Minei, un dascăl de pe Valea Carașului a zgâriat cu pană de gâscă în limba română următoarele: „În anul 1730, am fost hirotonit întru preot de vlădica din Vârșeț, la vârsta de 26 ani, eu fiind dascăl și psalt bisericesc de vreo șase ani. Scris-am eu popa Ianăș al lui Iancu din Ticvaniul Mare”²⁷

Scriitorul bănățean Virgil Birou, cel mai adânc cunoscător al Banatului, ne prezintă în lucrarea sa „Năzuințe și realizări”, una din puținele documentări de școală din Ticvaniul Mare, de la 1724. Iată cum prezintă el începutul învățământului la români: „Așa a fost dintru început: Se adunau întâi cei 10-12 copii în tinda bisericii vechi, apoi venea direct de la câmp, îmbrăcat ca și ceilalți săteni, dascălul sau preotul (deseori se deosebea de ceilalți numai prin barbă și plate lungi). Carte învățată de la vreo mănăstire sau de la antecesorul său, tot țaran ca și el, nu prea știa multă, ceva cetire, scriere și treburile bisericești. Scotea din strană un Ceaslov și din acela arăta copiilor. Iarna când era vreme rea, dascălul chema copii la el acasă. Acolo în cămăruța lui liniștită îi învăța carte și omenie. Atât cât știa el, cât ajungea să iasă cantori, și mai târziu chiar preoți. Așa au început lucrurile și s-au perindat sute de ani în Banat. Istoria lor n-a fost scrisă, dar s-a moștenit prin viu grai”²⁸.

Și în Banat ca și în celelalte ținuturi românești, mănăstirile și bisericile parohiale și-au consacrat o bună parte din rosturile lor vieții religios-culturale a neamului. În aceste școli s-a făcut un învățământ empiric, se învăța citirea cărților de cult, scrierea, copiatul cărților vechi, cei talentați învățau să picteze. Școala mergea paralel cu deprinderea cântărilor bisericești, cu învățarea slujbelor. Cei mai învățați dintre tineri erau cei care făcuseră școală la mănăstirile din Țara Românească, umblaseră pe la Athos, Ierusalim, iar întorși acasă cu carte și

²⁴ Nicolae Albu, *Istoria învățământului românesc din Transilvania*, Blaj, 1944, p. 16.

²⁵ Nicolae Firu, *Urme vechi de cultură românească în Bihor*, Oradea, 1922, ă. 18; A. Ghidiu și I. Bălan, op. cit. p. 185.

²⁶ A. Ghidiu-I. Bălan, op. cit. p. 185.

²⁷ Virgil Birou, *Năzuințe și realizări*, Timișoara, 1941, p. 34.

²⁸ Virgil Birou, op. cit., p. 49.

experiență în domeniul cântării bisericești, îi învățau pe cei din satele noastre bănățene tot ce știau.

În sec. 19, grija față de cântarea bisericească se menține pe toate planurile. În luna noiembrie a anului 1812, se deschide la Arad Preparandia, în care se pregătesc atât tinerii care doreau să intre în preoție cât și cei care se pregăteau pentru învățământ sau cantorat. Andrei Șaguna, odată cu urcarea sa pe scaunul Mitropoliei Ardealului, printr-o circulară adresată preoților în anul 1846, între multe alte precepte de natură socială și religioasă, spune: „învățătorii și cântăreții bisericești să trăiască în dragoste și bună pricepere, împreunându-și puterile spre a învăța tinerii în cetire și cântare bisericească”²⁹. În anul 1854, Mitropolitul Șaguna publică dispozițiile privitoare la organizarea internă și didactică a „Școlii populare și planul de învățământ, în care pe lângă alte obiecte de studiu, era trecută și cântarea bisericească în mod obligatoriu.

La îndemnul Mitropolitului Șaguna se tipărește la Sibiu, prima carte de cântare bisericească alcătuită de către prof. Dimitrie Cunțan, intitulată „Cântările bisericești după melodiile celor opt glasuri”. După această carte au mai apărut altele în diferite locuri din țară. A apărut astfel o Carte cu melodii bisericești de Atanasie Lipovan, la Arad, 1906, Melodii bisericești, de Dimitrie Cusma, Caransebeș, 1934, Cântări mai importante la praznicele împărătești, de Trifon Lugojan, 1905, 1927. Carte de cântări bisericești de Dimitrie Cusma, Gheorghe Dobreanu și Ioan Teodorovici și cea mai recentă este cartea intitulată” Cântări bisericești, a pr. prof. dr. Nicolae Belean, Timișoara, 1995.

Orga – instrument liturgic și concertant

Dacă în Biserica Catolică întâlnim orga, trebuie spus că ea a apărut târziu. Prima orgă a fost făcută cadou de către împăratul bizantin Constantin Copronim lui Pepin cel Scurt, în anul 757. Orga era un instrument folosit la curtea imperială bizantină, dar nu în biserică. Mai târziu, Carol cel Mare recomanda generalizarea orgii în cultul apusean.

Cântarea gregoriană, cântare specific apuseană, a fost la început tot vocală. Dar după cum Biserica Catolică a ajuns să nu mai facă diferența dintre tablou și icoană, căci sfinții sunt reprezentați într-un uman netransfigurat, tot așa nu le-a fost greu să îndrepte cântarea liturgică spre o cântare apropiată de cea laică. În concluzie, schimbarea lumii în bine se va face nu când ceea ce se petrece în lume se va prelungi și în biserică, ci invers.

Orga a fost inventată și construită de greci, în secolul 3 î.e.n., și a fost numită organon, primul instrument fiind menționat la Alexandria, spun scriptele. O orgă din anul 228 e.n. a fost descoperită în orașul roman Aquincum din Panonia, ruinele orașului aflându-se în Budapesta, capitala Ungariei. Prima orgă menționată ca instrument muzical în biserică datează din 824, la Domul din Aachen. În cronică Legenda Sancti Gerardi Episcopi se menționează existența unei școli pe lângă mănăstirea de la Cenad (Urbis Morisena). Cele mai vechi informații despre activitatea muzicală, de pe teritoriul actual al României, sunt legate de această școală, unde a activat, pe la mijlocul secolului 11, maestrul de muzică Walther, cum se subliniază în studiul ”Orgile din România”, apărută la editura Universității de Vest din Timișoara. Documentele consemnează faptul că, încă prin anul 1350, la Biserica Sf.

²⁹ Mihail Grigorie Poslușnicu, Istoria Muzicii la Români, București, 1928, p. 111.

Maria din Sibiu funcționa o orgă și nu mult mai târziu exista acolo și un constructor de orgi. La Brașov, documentele consemnează existența unei orgi la Biserica Neagră încă în 1499.

Nivelul ridicat al vieții muzicale de la reședințele nobiliare sau episcopale a favorizat construcția de orgi, printre mecenaiți numărându-se personalități precum Iancu de Hunedoara, regele Mathias Corvinul, regina Isabella sau principele Sigismund Báthory. Interdicția orgii în biserica reformată, în urma sinodului din 1619, a limitat răspândirea orgilor. În Banat, în timpul stăpânirii otomane, între 1552 și 1716, creștinilor le era interzisă folosirea orgilor și clopotelor.

Prezența orgii în Banat este atestată documentar la 14 mai 1719, când apare o orgă adusă de la Viena și pusă în funcțiune la biserica călugărilor iezuiți din Timișoara, se subliniază în studiul *Orgile din România*. În 1748, se amintește și orga Conventului Minerit din Lugoj, iar Biserica Sf. Iosif din Timișoara este dotată cu orgă în 1761. În 1736, a început construcția Domului din Timișoara, dotat în 1754 cu o orgă realizată de vienezul Johann Henke, considerat unul dintre cei mai de seamă constructori de orgi din Austria secolului 18. Orga de la Domul din Timișoara a fost înlocuită în 1907 cu actuala orgă, construită de Leopold Wegenstein.

Începând cu a doua jumătate a secolului 18 se remarcă un elan fără precedent în construcția de orgi, se spune în studiul *Orgile în România*. Din punct de vedere stilistic, peisajul organistic din România are trăsături europene, dată fiind migrația constructorilor și contactul cultural permanent cu zona centrală a continentului. Primii constructori de orgi mai importanți provin din Slovacia, respectiv Johannes Vest și Johannes Hahn, din Silezia, Johannes Prause, din Viena, Franz Anton Walter. În Muntenia, Oltenia și Moldova, orgile găsesc o răspândire doar sporadică începând cu secolul 18 și pot fi găsite cu precădere în bisericile romano-catolice din orașele mari (Craiova, Ploiești, Brăila, Galați, Iași, Bacău, Suceava), dar și în unele biserici construite de meseriașii colonizați în diferite localități sau în sălile de concerte din București.

Cele mai vechi instrumente existente astăzi în țară, funcționale sau recuperabile, datează din jurul anului 1700. O adevărată comoară se află în Biserica Evanghelică din Rupea, opera unui meșter anonim din 1726. Prospectul baroc este de o rară frumusețe, iar instrumentul este cea mai veche orgă cu pedalier din țară. Mânerele registrelor sunt din fier forjat și au formă de cheie.

În a doua jumătate a secolului 18, familia austriacă Walter întemeiază la Timișoara un atelier de orgi, de unde pleacă astfel de instrumente spre bisericile romano-catolice din Jimbolia (1805-1807), Orțișoara (1806), Lovrin (1811), Cărpiniș (1817) sau Bulgăruș (1819). La începutul secolului 19, la Timișoara se aflau atelierele familiei Walter, a fraților Josephy și a lui Gaaly Pal. Firma arădeană Dangel Antal & Fiul desfășoară o activitate remarcabilă între 1840 și 1909, fiind onorată cu construirea orgilor pentru Opera, Academia de Muzică și Biserica Sfântul Matei, toate din Budapesta. Firma Dangel construiește tracturi mecanice, cea mai mare orgă păstrată aflându-se la Tomnatic, județul Timiș (1850, 2M+P, 18 registre).

Printre constructorii activi de la sfârșitul de secol 19, în Timișoara, se află Joseph Hromadka și Carl Leopold Wegenstein (1858-1937). Ultimul, originar din Viena, s-a stabilit în 1888 la Timișoara, după anii de ucenicie din atelierele Walcker și Cavaille-Coll. Atelierul propriu, înființat în 1893, a ajuns o fabrică unde s-au construit, până la desființare, în 1944, sute de orgi, răspândite în prezent pe întreg teritoriul României, dar și în Ungaria, Croația,

Serbia, Cehia și Slovacia. Din 1926, firma s-a numit Wegenstein & Fiii, trei dintre fiii săi lucrând în firmă și continuând activitatea după decesul tatălui. Întreprindere mare din Timișoara, Wegenstein C. Leopold și Fiii, și-a încetat activitatea în 1944, iar prin închiderea granițelor în timpul regimului comunist constructorii din străinătate au fost practic excluși.

În biserica fortificată a Congregației Evanghelice din Cisnădie, construită în jurul anilor 1500, există două orgi. Orga mare din 1944 este ultimul instrument de acest fel produs de compania Wegenstein din Timișoara. În cel de-al Doilea Război Mondial clădirile și infrastructura fabricii au fost distruse și producția de orgi a fost sistată. Orga mare a fost restaurată și este un exemplu tipic de construcție de orgă din acea perioadă. Johannes Hahn, tatăl, a construit instrumentul predecesor acestei orgi Wegenstein, care a rezistat până în anul 1942, când a ars complet.

În România, există peste 1000 de orgi, cele mai multe fiind în Transilvania și Banat. În România, orga cu cele mai multe registre, 78, se află în Catedrala Evanghelică din Sibiu. Orga de la Biserica Neagră din Brașov are 63 de registre, iar orga de la Biserica Sfântul Mihail din Cluj are 35 de registre. Orga de la Biserica Neagră este cea mai mare orgă mecanică din România. Alte orgi importante se găsesc în studioul Radio Televiziunii Române din București, în Palatul Culturii din Târgu Mureș, în Biserica Evanghelică din Bistrița, Biserica Sfânta Margareta din Mediaș, precum și în toate catedralele romano-catolice, evanghelice (luterane), reformate (calvine) și unitariene.

Orga are o varietate timbrală de neîntrecut. Biserica Millennium din Timișoara posedă una dintre cele mai valoroase și impozante orgi ale renumitului constructor din Banat, Carl Leopold Wegenstein. Orga Millennium a fost construit în anul 1901 și restaurat în întregime cu sprijinul financiar al familiei Marchegiano, în 2005. Pe durata vieții sale, Carl Leopold Wegenstein (1858-1937), a construit peste 200 de orgi, răspândite majoritar în spațiul bănățean. Orga Wegenstein din Biserica Millennium este un cadou al episcopului diecezan Sándor Dessewffy (1834-1907), care în acest mod a dorit să dea expresie dragostei sale față de credincioșii acestei parohii. Instrumentul este realizat în stil neo-romanesc din lemn tare de stejar, este sculptat și ornamentat cu aur. Orga a suferit, în timp, mai multe modificări, ultima fiind făcută între anii 2004-2005.

În Timișoara există cel puțin 18 orgi în prezent, la majoritatea cântându-se în timpul de-acum tradiționalului festival Timorgelfest. Și tot la Timișoara există, pe 29 octombrie a fiecărui an, o zi a muzicii de orgă.

Creații muzical – religioase ale compozitorilor bănățeni³⁰

Activitatea corală bănățeană reprezintă un fenomen bine cunoscut despre care s-au scris multe pagini în trecut. Prezența unui mare număr de formații corale a dus nu numai la stimularea activității muzicale în localitățile bănățene ci a contribuit și la dezvoltarea creației componistice atât laice cât și religioase. Formațiile vocale bănățene au reprezentat, în ambele sfere muzicale, modalități de exprimare ale trăirilor sufletești.

Muzica religioasă bănățeană a cunoscut două direcții distincte de dezvoltare. Pe de-o parte și-a trăit cursul său firesc muzica bisericească propriu-zisă, o muzică reieșită dar cu

³⁰ Vezi <http://ris.org.rs/creatii-muzical-religioase-ale-compozitorilor-banateni/>

timpul și ușor desprinsă de originile bizantine, încadrată în anumite reguli, caracterizată de un anumit stil de execuție. În Banat, această muzică va purta denumirea de cântare de strană. Pe de altă parte, se dezvoltă o muzică de factură religioasă nu neapărat în interiorul Bisericii, ci doar inspirată din textele liturgice. Astfel de creații, opere ale compozitorilor celebri sau mai puțin celebri, manifestate sub forma Liturghiilor, a Răspunsurilor liturgice sau a altor construcții componistice, au devenit tot mai prezente în cadrul serviciilor divine, trăindu-și existența alături de cântarea de strană propriu-zisă. Aceasta din urmă a cedat tot mai mult spațiu astfel că în perioada mai recentă o cântare de strană integrală în cadrul unui serviciu religios în Banat poate fi auzită doar în cazul absenței corului. Există cazuri în care creațiile liturgice ale compozitorilor bănățeni se inspiră din cântarea de strană fie sub forma unor citate sau chiar prin armonizarea întregilor melodii din cadrul acesteia. În multe cazuri, însă, lucrările muzicale reprezintă în totalitate un rezultat al talentului creativ componistic.

Polemicile prezenței corale în cadrul serviciului divin ortodox sunt încă actuale. De multe ori se acuză modul de abordare occidental al muzicii bisericești de tip bizantin. Rămâne de discutat această problemă în termeni bisericești, canonici sau chiar în termeni artistici. Cert este însă că prezența corală în liturgica bănățeană reprezintă un fapt care s-a păstrat până în zilele noastre iar lucrările liturgice ale compozitorilor de aici, prezente în practica bisericească, merită o atenție.

Una dintre primele liturghii în Banat o întâlnim la Oravița – Liturgia Sfântului Ioan Gură de aur, tipărită în anul 1854, adevărat nu în Banat ci la Sibiu. Lucrarea a fost scrisă pentru patru voci mixte: Soprano, Tenore, Bariton, Basso. Textul original a fost scris în limba română cu caractere chirilice. Liturgia a fost foarte accesibilă formațiilor corale de atunci prin scriitura și probabil că a fost cântată în multe biserici. Din păcate autorul a rămas necunoscut.

O lucrare asemănătoare a fost găsită tot la Oravița purtând denumirea de Liturgia Sfântului Ioan Chrisostom. A fost compusă de A. Nicoliciu și Randhartinger, doi profesori de cânt de la Budapesta. Referiri la această Liturghie face și Tiberiu Brediceanu, afirmând că a fost foarte mult cântată. O altă referire la Liturgia amintită o face și Sever Sepețian în monografia sa despre corul din Chizătău. Acesta afirmă că nu se poate ști cu siguranță ce Liturghii a cântat corul din Chizătău până la transformarea lui în cor mixt, în anul 1884. După această dată la Chizătău a fost cântată Liturgia grecească a lui Randhartinger, ca mai târziu în repertoriu să fie introduse creații de Musicescu și Dima.

Compozitorul și muzicologul Zeno Vancea, referindu-se tot la Liturgia lui Randhartinger, afirmă o îndelungată prezență a acesteia în practica liturgică bănățeană. S-a cântat multă vreme alături de liturgia compozitorului sârb Kornelije Stanković, afirmă Zeno Vancea în una dintre lucrările sale. Deși Liturgia amintită a fost bine cunoscută în rândul formațiilor corale bănățene, nu se poate afirma că aceasta a fost singura Liturghie prezentă în acea perioadă în repertorii. Drept mărturie ne stau datele conform cărora la Bocșa Română, în anii optzeci ai secolului 19, pe lângă corurile existente iau naștere încă două ansambluri vocale. Meritele îi revin în special domnului Ștefan Kolofik, autor la rândul lui a unei Liturghii, probabil prezente în repertoriul corurilor nou înființate.

O popularitate deosebit de mare au avut-o în Banat lucrările lui Ion Vidu. Acesta a compus în tinerețe o Liturghie pentru patru voci bărbătești. O altă Liturghie a sa, a Sfântului Ioan Chrisostom pentru cor mixt, apare mult mai târziu. Poate mai mult decât Liturghiile, au

devenit celebre irmoasele și privesnele sale, unele inspirate parțial din cântarea de strană. Pe lângă creațiile compozitorilor bine cunoscuți în spațiul muzical românesc, trebuie amintite și lucrările autorilor mai puțin celebri dintre care unii au fost muzicieni autodidacți. Multe dintre opusurile acestora au avut o popularitate foarte mare, în primul rând, datorită accesibilității. Amintim spre exemplu, Liturgia Sfântului Ioan Gură-de-Aur a autorului Pau Farca din Vărădia (județul Caraș– Severin), scrisă pentru cor de copii, pe două, respectiv trei voci. Opusul a apărut la Timișoara.

O altă personalitate muzicală a Banatului, mai puțin cunoscută prin nume și mai bine știută printre artiștii vocali de aici este Nistor Miclea, autorul unei Liturghii pentru cor mixt și a unei Liturghii pentru cor bărbătesc. O popularitate deosebită printre formațiile corale bănățene le-au avut privesnele acestuia ca: Laudă Ierusalime pe Domnul, Noi vrem pe Domnul, Cu noi este Dumnezeu, Cine se va sui în muntele Domnului. Majoritatea dintre acestea au fost lăsate de compozitor în manuscris.

Nu trebuie uitat încă un dirijor de cor bănățean, Romulus Guțu din Ticvaniu Mic (județul Caraș–Severin), autor a două Liturghii, una pentru cor mixt și cealaltă pentru cor bărbătesc. Romulus Guțu a mai scris și alte lucrări cu caracter religios.

Capodoperele muzical–religioase ale compozitorilor ce și-au dedicat o parte din firul vieții spațiului bănățean au atins punctul culminant odată cu creația lui Sabin V. Drăgoi. Cele mai reprezentative lucrări de factură religioasă ale compozitorului au fost Liturgia Sfântului Ioan Gură-de-Aur pentru cor bărbătesc, scrisă la Timișoara în anul 1926 și Liturgia solemnă în Fa Major pentru cor mixt, scrisă în anul 1936. Creațiile lui Drăgoi reprezintă un pas înainte față de modalitatea de abordare a materialului muzical de până atunci. Deși, expresia care domină lucrările este una armonică, totuși, fiecare linie melodică pe care o abordează Drăgoi în Liturghiile sale are o expresivitate aparte, autonomă, cantabilă.

Drăgoi are, după cum este bine cunoscut, o înclinație spre dramă. Această înclinație este vizibilă în creațiile sale de factură religioasă care pot fi înțelese în întregime ca fiind niște drame de dimensiuni largi. Cât privește Liturgia solemnă pentru cor mixt, compozitorul însuși lasă scrise câteva rânduri în care mărturisește sentimentele și trăirile sale în timpul compunerii Liturghiei. Drăgoi vede propria creație ca pe o spovedanie, ca pe suire spre limpeziuni îngerești. Liturgia solemnă totuși nu este accesibilă oricărei formații corale. Interpretarea ei necesită un cor cu un potențial mare, bine pregătit și un dirijor pe măsură. Lucrarea este dedicată în special scenei artistice.

Corurile bănățene de rând, au avut de multe ori și mai au și astăzi în repertoriul său liturgic diverse combinații de Liturghii. Pentru o mai ușoară însușire a Liturghiei și pentru ca aceasta să poată fi cântată în timpul serviciului divin, dirijorii au recurs la alcătuirea tipicală a unei Liturghii din părți distincte compuse de diverși autori. Singurul punct comun al părților Liturghiei a fost de cele mai multe ori tonalitatea. Astfel, în bisericile din Banat se puteau auzi Liturghii compuse de mai mulți autori precum: Iacob Mureșianu, Eusebie Mandicevski, D.G. Kiriatic, Augustin Bena, Gheorghe Cucu, Francisc Hubic, Nicolae Lungu, Gheorghe Dima, Nicolae Ursu, Filaret Barbu, Sava Golumba, Dimitrie Cusma, Ioan Teodorovici, etc. După cum se poate vedea, printre aceste nume nu erau numai bănățeni.

ITINERARIILE ALE MUZICII BISERICESTI

În cele ce urmează vă vom prezenta acele biserici din județul Timiș și regiunea Banat din Serbia, unde există elemente de muzică religioasă, fie în forma de instrumente muzicale, fie în forma de coruri bisericești.

Am identificat 115 astfel de lăcașe, printre care se regăsesc:

- Biserici Romano-Catolice
- Biserici Ortodoxe
- Biserici Reformate
- Biserici Evanghelice
- Biserici Greco-Catolice
- Biserici Sârb Ortodoxe
- Biserici Baptiste
- Biserici Penticostale
- Biserici Adventiste
- Biserici Evanghelice Slovace

În majoritatea bisericilor există orgi de o valoare inestimabilă. Pe unele orgi se țin concerte de orgă cu ocazia unor evenimente culturale, festivaluri sau de sărbători.

În același timp vă prezentăm mai multe coruri bisericești, care sunt coruri mixte sau unison, coruri de copii, coruri de femei, coruri bărbătești. În unele biserici este și orchestră, fanfară.

Vă mai prezentăm în ordine calendaristică evenimentele importante și festivalurile care se țin în anumite biserici din diferite orașe.

În încheiere vă prezentăm o descriere a 10 trasee transfrontaliere, pornind din diferite orașe din România și Serbia, prin care veți putea vizita aceste lăcașe de cult.

BISERICI ROMANO CATOLICE – TIMIȘOARA

1. Biserica Romano-Catolică din Iosefin
2. Biserica „Notre-Dame” din Iosefin
3. Biserica Romano-Catolică Fratelia ”Sf. Iosif”
4. Biserica „Sfânta Ecaterina”
5. Biserica romano-catolică „Sfânta Fecioară Maria” din Mehala
6. Biserica Romano-Catolică „Sfântul Rochus” din Freidorf
7. Catedrala Sfântul Gheorghe / Domul Romano-Catolic
8. Biserica Romano-Catolică "Preasfânta Inimă a lui Isus" - Elisabetin
9. Biserica Romano-Catolică Millennium
10. Biserica Piaristă

BISERICI ORTODOXE - TIMIȘOARA

11. Catedrala Mitropolitană Ortodoxă Timișoara
12. Biserica Ortodoxă din Iosefin
13. Biserica Ortodoxă Timișoara zona Dacia / Biserica Pogorârea Sfântului Duh
14. Biserica Ortodoxă Sf. Ștefan, Timișoara - Calea Girocului

BISERICI REFORMATE – TIMIȘOARA

15. Biserica Reformată Timișoara Cetate
16. Centrul Reformat Timișoara

BISERICA EVANGHELICĂ – LUTHERANĂ TIMIȘOARA

17. Biserica Evanghelică Timișoara (Evangelikus Templom – Temesvár)

BISERICI GRECO-CATOLICE - TIMIȘOARA

18. Vicariatul Greco-Catolic din Timișoara
19. Parohia Greco-Catolică Sf. Ap. Petru și Pavel - Mehala, Timișoara

BISERICI SÂRB ORTODOXE TIMIȘOARA

20. Catedrala Ortodoxă Sârbă din Cetate cu hramul Înălțarea Domnului
21. Biserica Ortodoxă Sârbă din Piața Traian cu hramul Sfântul Mare Mucenic Gheorghe
22. Biserica Ortodoxă Sârbă din Mehala cu hramul Strămutarea Moaștelor Sfântului Ierarh Nicolae

BISERICI BAPTISTE - TIMIȘOARA

23. Biserica Baptista "BETEL"
24. Biserica Baptista "EMANUEL" (Nr.3), Timisoara
25. Biserica Baptista "BETANIA", Timișoara
26. Biserica Baptistă nr.2, Timișoara
27. Biserica Baptistă Maghiară, Timișoara

BISERICI PENTICOSTALE - TIMIȘOARA

28. Biserica Penticostala "ELIM", Timișoara
29. Biserica Penticostală "SMIRNA", Timișoara
30. Biserica Penticostală "SPERANȚA", Timișoara
31. Biserica Penticostala "FILADELFIA", Timisoara
32. Biserica Penticostală "Poarta Cerului", Timișoara

BISERICI ADVENTISTE - TIMIȘOARA

33. Biserica Adventista de ziua a 7-a Betania, Timisoara
34. Biserica Adventista de ziua 7-a Speranta, Timisoara

BISERICI ROMANO-CATOLICE – JUDEȚUL TIMIȘ

35. Biserica Romano-Catolică Dudeștii Noi
36. Biserica Romano-Catolică Deta

BISERICI și CORURI ORTODOXE din JUDEȚUL TIMIȘ

37. Biserica Ortodoxă Română Foeni
38. Biserica Ortodoxă Adormirea Maicii Domnului din Lugoj
39. Biserica Ortodoxă Română Jimbolia
40. Parohia Ortodoxă Română Sănnicolau Mare

BISERICA GRECO-CATOLICĂ din JUDEȚUL TIMIȘ

41. Biserica Greco-Catolică Lugoj

BISERICI REFORMATE DIN JUDEȚUL TIMIȘ

42. Biserica Reformată Dumbrăvița

- 43. Biserica Reformată Tormac
- 44. Biserica Reformată Moșnița Nouă
- 45. Biserica Reformată Lugoj
- 46. Biserica Reformată Dumbrava

BISERICI BAPTISTE din JUDEȚUL TIMIȘ

- 47. Biserica Baptistă "HARUL", Lugoj
- 48. Biserica Baptistă Ghiroda
- 49. Biserica Creștină Baptistă Jebel
- 50. Biserica Creștină Baptistă "BETEL", Făget

BISERICI PENTICOSTALE din JUDEȚUL TIMIȘ

- 51. Biserica Penticostală "EFRATA", Făget
- 52. Biserica Penticostală "BETANIA", Jebel
- 53. Biserica Penticostală "MARANATA", Ghiroda

BISERICA ADVENTISTA din JUDEȚUL TIMIȘ

- 54. Biserica Adventista de ziua a 7-a Făget

SERBIA

BISERICI ROMANO CATOLICE - DIECEZA ZRENJANIN

- 55. Skorenovac – Biserica Sfântul Ștefan Rege
- 56. Rusko Selo - Biserica Sfinții Apostoli Petru și Pavel
- 57. Nova Crnja – Biserica Sfânta Fecioară și Martir Agata
- 58. Čoka – Biserica Sfânta Treime
- 59. Sajam – Biserica Sfântul Ștefan Rege
- 60. Plandište – Biserica Regina Rozariului
- 61. Novo Miloševo – Biserica Sfânta Maria Magdalena
- 62. Jermenovci – Biserica Sfânta Ana Mama Sfintei Fecioare
- 63. Kikinda – Biserica Sfântul Francisc din Assis
- 64. Neuzin – Biserica Santa Maria Maggiore
- 65. Novi Bečej 1. – Biserica Sfânta Virgină Clara
- 66. Novi Bečej 2. – Biserica Sfântul Ștefan Rege
- 67. Novi Kneževac – Biserica Martir Sfântul Gheorghe
- 68. Ostojićevo – Biserica Sfântul Iosif, Logodnicul Sfintei Fecioare
- 69. Pančevo – Biserica Sfântul Episcop Carol Borromeu
- 70. Mužlja – Biserica Sfântul Nume al Fecioarei Maria
- 71. Mihajlovo – Biserica Sfântul Arhanghel Mihail
- 72. Belo Blato – Biserica Sfânta Elisabeta a Ungariei
- 73. Bela Crkva - Biserica Sfânta Ana Mama Sfintei Fecioare
- 74. Hetin – Biserica Sfânta Treime
- 75. Ivanovo - Biserica Sfântul Vendelin
- 76. Jazovo – Biserica Sfântul Arhanghel Mihail
- 77. Starčevo – Biserica Sfântul Martir Mauriciu
- 78. Vršac – Sfântul Episcop și Martir Gerhard
- 79. Zrenjanin – Biserica Sfântul Ioan Nepomuk

SERBIA – BISERICI REFORMATE

80. Biserica Reformată Kikinda

PROTOPOPIATUL BĂNĂȚEAN

- 81. Novi Itebej**
- 82. Debeljaca**
- 83. Zrenjanin**
- 84. Pancevo-Vojlovica**
- 85. Jasa Tomic**

BISERICA EVANGHELICĂ SLOVACĂ DIN BANAT

- 86. Aradáč**
- 87. Belo Blato**
- 88. Hajdučica**
- 89. Jánosik**
- 90. Kovačica Parohia 1 și 2**
- 91. Ostojićevo**
- 92. Padina**
- 93. Vojlovica**
- 94. Zrenjanin**

BISERICA ORTODOXĂ SÂRBĂ – EPISCOPIA BANAT

CORURI MIXTE – BISERICA ORTODOXĂ SÂRBĂ

- 95. Vârșeț – Catedrala Sfântul Nicolae (19 decembrie)**
- 96. Zrenjanin – Biserica Adormirea Maicii Domnului (28 august)**
- 97. Zrenjanin – Biserica Intrarea Sfintei Fecioare Maria (4. decembrie)**
- 98. Zrenjanin – Biserica Sfinții Arhangheli (21. noiembrie)**
- 99. Kikinda – Biserica Sfântul Nicolae (22. mai)**
- 100. Kikinda – Biserica Sfinților Martiri Cosma și Damian (14. iulie)**
- 101. Cuvin – Biserica Sfinții Arhangheli (26 iulie)**
- 102. Melenci – Biserica Sfântul Nicolae (22 mai)**
- 103. Novi Kneževac – Biserica Sfinții Arhangheli (21 noiembrie)**
- 104. Obilićevo – Biserica Sfinții Arhangheli (26. iulie)**
- 105. Ostojićevo – Biserica Sfântul Nicolae (22. mai)**

Vicariatul Pančevo

- 106. Pancevo – Biserica Adormirea Maicii Domnului (28. august)**
- 107. Becicherecu Mare – Biserica Sfânta Melania**

BISERICILE COMUNEI ADA

- 108. Ada – Biserica Sfânta Treime**
- 109. Mol – Biserica Sfântul Sava**
- 110. Mol – Biserica Romano-Catolică Sfântul Gheorghe**

BISERICILE COMUNEI SENTA

- 111. Senta – Biserica Prăsfântă Inimă a lui Isus**
- 112. Senta – Biserica Sfânta Terezia din Lisieux**
- 113. Senta – Biserica Ortodoxă Sârbă Sfântul Arhanghel Mihail,**
- 114. Gornji Breg – Biserica Sfântul Iosif**
- 115. Tornjoš – Biserica Sfânta Fecioară Patrona Hungariae**

BISERICI ROMANO CATOLICE – TIMIȘOARA

1. Biserica Romano-Catolică din Iosefin

Biserica a fost construită între anii 1774-1775 în stilul barocului târziu.

Orga bisericii a fost construită în atelierul constructorului de orgi din Timișoara, Leopold Wegenstein (1858-1937). Din păcate data exactă a construcției orgii nu este cunoscută. Orga are două manuale și 15 registre. La ora actuală, orga bisericii se află într-o stare destul de precară. Nu este potrivită pentru organizarea unor concerte de orgă.

În comunitate își desfășoară activitatea un grup coral bisericesc, care are reprezentanții în cadrul slujbelor festive: Crăciun, Duminca Floriilor, Paște, Ruga cu ocazia Hramului Bisericii etc. În fiecare an, în timpul perioadei de Advent, corul susține un concert înaintea Crăciunului. Este un cor mixt și are aproximativ 20 de membri.

Sfânta liturghie de duminică se ține de la orele: 9:00 / 10:00 și 11:30. În timpul săptămânii se țin sfinte liturghii dimineața de la ora 7:00 și 17:00 (iarna), respectiv vara de la ora 17.00.

Biserica Romano-Catolică din Iosefin

Preot	Ps. Szilvágyi Zsolt
Cantor și dirijor cor mixt	Dumitresc Norbert
Adresă	Timișoara, str. Gen. Ion Drăgălina nr.11
Telefon	+4(0) 256 493 034
e-mail	catolicaiosefin@yahoo.de

2. Biserica Notre-Dame din Iosefin

Biserica a fost construită în anul 1894-ben în stilul neoroman.

Orga bisericii a fost contruită în atelierul constructorului de orgi din Timișoara, Leopold Wegenstein (1858-1937). Din păcate data exactă a construcției orgii nu este cunoscută. Orga are două manuale. La ora actuală orga bisericii se află într-o stare destul de precară. Nu este potrivită pentru organizarea unor concerte de orgă.

În cadrul bisericii își desfășoară activitatea un cor alcătuit în mare parte din femei mai în vârstă, care o ajută pe cantorul comunității la sfânta liturghie. Corul are aproximativ 10 membri.

Sfintele liturghii de duminică se desfășoară la orele: 8:00 și 11:00. În timpul săptămânii se țin sfinte liturghii miercuri de la ora 18:00.

Biserica Notre-Dame din Iosefin

Preot	Ps. Szilvágyi Zsolt
Cantor și dirijor	Kovács Albertina
Adresă	Timișoara, str. Gen. Ion Drăgălina nr.4
Telefon	+4(0) 256 221 218

3. Biserica Romano-Catolică "Sf. Iosif" din Fratelia

Orga bisericii a fost adusă ca donație din Germania, cândva pe la mijlocul anilor 1900. Nu se știe unde și de către cine s-a construit.

Orga funcționează în timpul slujbelor religioase.

Sfânta liturghie se ține după următorul program: Duminicile și în zilele de sărbătoare de la ora 10:30 în limba maghiară-germană, iar de la ora 12 în limba română. În timpul săptămânii dimineața de la ora 8.

În cadrul comunității nu există un cor bisericesc.

Biserica Romano-Catolică "Sf. Iosif" din Fratelia

Preot	Jäger Béla
Cantor	Kovács Claudia Alberta
Adresă	Timișoara, str. Victor Hugo nr.2
Telefon	+4(0) 256 216 274

4. Biserica „Sfânta Ecaterina”

Biserica a fost construită în anul 1890 în stilul neobaroc. La proiectarea orgii s-a lucrat timp de șapte ani. 14 firme de construcții de orgi din întreaga Europă și-au depus ofertele. Licitația a fost câștigată de Leopold Wegenstein, care a construit orga în anul 1893. Orga, având trei manuale a fost comandată de orașul Timișoara pentru Word-Expo din Budapesta din anul 1896, unde a câștigat medalia de aur. Elementele decorative ale orgii au fost realizate de sculptorul tirolez Ferdinand Stuflesser, care a plasat pe orgă și stema orașului Timișoara. Orga a fost restaurată recent, fiind potrivită pentru organizarea de concerte de orgă. În mod constant este folosită în cadrul sfintelor liturghii, care se țin de regulă în fiecare duminică după următorul program: de la ora 9:45 în limba maghiară, de la ora 11 în limba germană și română, iar de la ora 12:20 în limba slovacă.

În cadrul comunității își desfășoară activitatea un cor mixt cu 15 membri, care contribuie la diversitatea liturghiei.

Biserica Sfânta Ecaterina

Preot	Msgr. Johann Dirschl canonic
Dirijor cor mixt	Moldován Denis
Adresă	Timișoara, str. Bolyai János nr.4
Telefon	+4(0) 256 434 885

5. Biserica romano-catolică „Sfânta Fecioară Maria” din Mehala

Biserica a fost construită în anul 1887 în stilul neogotic. Orga a fost construită de Leopold Wegenstein. Anul construcției nu este cunoscut. Orga are un manual și 10 registre. La slujbele maghiare și germane cantor și dirijor este Burbán Erzsébet Gabriella. La slujbele în limba română cantor și dirijor este Ihnatiuc Anamaria Aurelia.

Orga funcționează în cadrul sfintelor liturghii, care se țin după următorul program: de la ora 8:30 în limba maghiară, de la 10 în germană, și de la ora 11 în limba română.

În cadrul comunității activează un cor mixt german-maghiar, alcătuit în mare măsură din persoane în vârstă.

În corul românesc cântă 10-15 tineri.

Biserica Romano-Catolică „Sfânta Fecioară Maria” din Mehala
--

Preot	Msgr. Gjuka Augustinov
Cantor și Dirijor	Burbán Erzsébet Gabriella
Adresă	Timișoara, str. Closca nr.24
Telefon	+4(0) 256 472 852

6. Biserica Romano-Catolică „Sfântul Rochus” din Freidorf

Biserica s-a construit în anul 1777 în stilul neobaroc.

Orga a fost construită în 1920 de către Leopold Wegenstein.

Nu există cantor sau cor în cadrul comunității.

Filii: Parța și Șag. Orgile sunt în stare deplorabilă.

Biserica Romano-Catolică „Sfântul Rochus” din Freidorf

Preot	Msgr. Wonerth László praepositus minor
Adresă	Timișoara, str. Ioan Slavici nr.54
Telefon	+4(0) 256 523 379 Mobil: +4(0) 723 523 379
Website	https://www.bisericafreidorf.ro/ro/
E-mail	info@bisericafreidorf.ro

7. Catedrala Sfântul Gheorghe / Domul Romano-Catolic

Catedrala s-a ridicat între anii 1736-1774 în cinstea Sfântului Gheorghe, în stilul baroc austriac, pe baza planurilor arhitectului vienez Josef Emanuel Fischer von Erlach. Începând cu anul 1750 lucrările au fost conduse de arhitectul Hand Lechner, iar mai târziu de către constructorii timișoreni Johann Theodor Kostka și Carl Alexander Steinlein, construcția bisericii fiind terminată în anul 1764. Orologiul a fost realizat de timișoreanul Martin Kidl în anul 1764. Orga cu trei manuale și 47 de registre a fost construită în atelierul constructorului de orgi Leopold Wegenstein, în anul 1908. În catedrală sfintele liturghii de sărbătoare sunt celebrate de Episcopul Diecezei Romano-Catolice din Timișoara, P.S. Dr. Martin Roos. Cu alte ocazii oficiază sfintele liturghii cei 12 canonici ai capitolului catedralei – după un program stabilit.

În timpul săptămânii, între lunile noiembrie-aprilie, sfintele liturghii sunt celebrate de la ora 7:15, și 18, iar liturghiile de după-masă, între lunile mai-octombrie sunt celebrate de la ora 18:30. În fiecare duminică sfânta liturghie este celebrată în limba maghiară și germana de la ora 9, iar de la ora 11:30 în limba română.

În catedrală se țin frecvent concerte de orgă cu participarea unor renumiți organiști.

Cu ocazia marilor sărbători, precum Crăciunul, Paștele, Ziua Morților și cele două sărbători ale Sf. Gerhard (24 februarie, respectiv 23 septembrie), capelmaistrul Walter Kindl

organizează un cor ad-hoc cu denumirea de „Capela Cathedralis” cu participarea soliștilor de la Opera Națională și Filarmonică.

În cadrul catedralei funcționează și un cor permanent, cu denumirea de „Exultate”, al cărui dirijor este Bajkai Fábián Róbert. Acest cor cântă de regulă o duminică pe lună.

Catedrala Sfântul Gheorghe / Domul Romano-Catolic
--

Preot	Episcop Martin Roos
Cantor și Dirijor cor mixt	Bajkai Fábíán Róbert al corului „Exultate”
Dirijor cor mixt	Walter Kindl al corului „Capela Cathedralis”
Adresă	Timișoara, Piata Unirii nr.12
Telefon	+4(0) 256 430 671

8. Biserica Romano-Catolică "Preasfânta Inimă a lui Isus" - Elisabetin

Ordinea sfintelor liturghii: duminică de la ora 8:30 în limba germană, de la ora 10 în maghiară, iar de la ora 11:30 în limba română. În timpul săptămânii: de la ora 7:00, respectiv 18.

Încă de la început a fost visul credincioșilor din Elisabetin de a-l lăuda pe Domnul cu muzică de orgă, de a ajunge, prin tonurile înălțătoare ale orgii, mai aproape de cel Atotputernic. Comandarea orgii a devenit posibilă datorită colectelor organizate ani de-a rândul, al donațiilor benevole, precum și prin administrarea conștiințioasă a comunității.

Orga a fost construită în Germania de către renumita firmă constructoare, de talie mondială: E. F. Walcker din Ludwigsburg.

Disponerea, asamblarea și acordarea orgii este capodopera constructorului de orgi din Timișoara, Wegenstein (1941). **Este prima orgă în totalitate electrică din țară.**

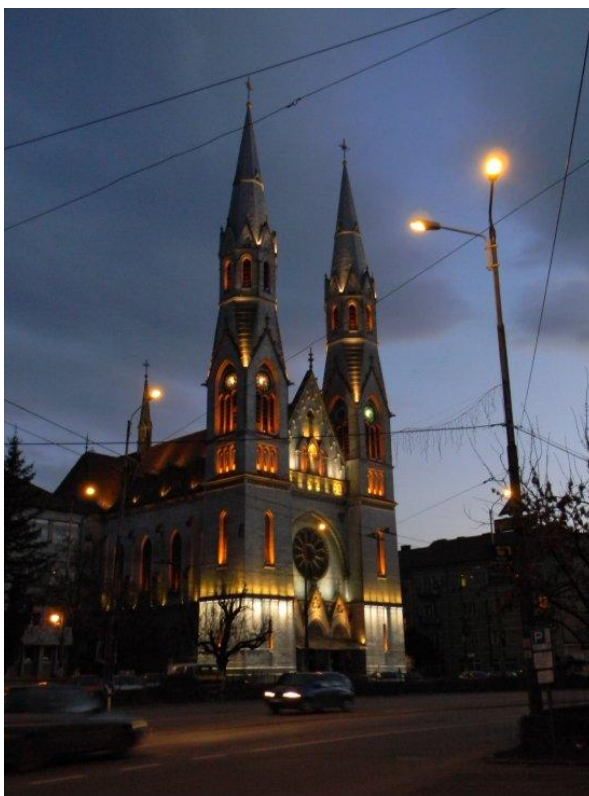
Orga are o consolă mobilă, cele trei manuale și pedaliierul având în total 35 de registre printre care și 6 registre ancie. Orga conține un număr total de 2768 de tuburi, cel mai mic având lungimea de 7mm, iar cel mai lung de 6 m. Din cauza condițiilor neprielnice ale vremii respective, nu a fost posibilă achiziționarea unui dulap de orgă adecvat, fapt pentru care P. Lukas SDS a considerat oportună construcția unei fațade în formă de flaut în fața orgii, ceea ce a deformat un pic sunetul. După mai mult de 70 de ani de folosință unele părți componente ale orgii s-au deteriorat, apărând necesitatea unei reparații capitale.

P. Norbert (primul paroh) a sfințit orga la data de 14 septembrie 1941, în cadrul unei sfinte liturghii festive. De acum, inima și sufletul credincioșilor sunt înălțate către bunul Dumnezeu și prin intermediul minunatei muzici de orgă.

În prezent orga necesită intervenții urgente de restaurare. Anul viitor biserica noastră se pregătește pentru centenar. Plănuim reparația parțială sau totală a orgii.

Înainte sărbătorilor principale se țin de regulă concerte. Cu ocazia sărbătorilor de Rusalii, în timpul sfintei liturghii în limba română, profesorul Maniov Marius concertează cu elevii.

În cadrul comunității își desfășoară activitatea corul mixt de tineret „Juventus Salvator”, de limbă română.

Biserica Romano-Catolică "Preasfânta Inimă a lui Isus" - Elisabetin	
--	--

Preot	P. Barazsuly István SDS
Cantor	Kelemen Krisztián
Dirijor cor	Colareza Vlad
Adresă	Timișoara, str. 1 Decembrie 1918 nr.1
Telefon	+4(0) 256 221 218

9. Biserica Romano-Catolică „Millennium”

Biserica a fost ridicată între anii 1896-1901, în timpul mandatului primarului Telbisz János, pe baza proiectelor arhitectului Ybl Lajos, în stil neoroman. A fost sfințită la data de 13. Octombrie 1901, de către Episcopul Cenadeului Desseffy Sándor, în cinstea Fecioarei Maria, Patrona Hungariae. Cele două turnuri au o înălțime de 65-65 m, iar cupola centrală 45 m, clopotul principal a fost turnat în atelierul meșterului Novotny Antal, și cântărește 2420 kg. În biserica de dimensiuni impozante încap aproximativ 3000 de persoane.

Orga a fost construită în atelierul lui Leopold Wegenstein, în anul 1901, și donată comunității de către Episcopul Diecezei Dr. Desseffy Sándor. Deasemenea în biserică se folosește și un harmoniu valoros, realizat în atelierul lui Josef Hromadka în a doua jumătate a secolului 19.

Biserica Romano-Catolică „Millennium”

Preot	Ps. Kapor János
Cantor și Dirijor	Dumitresc Emil
Adresă Biserică	Timișoara, Piața Romanilor nr.6

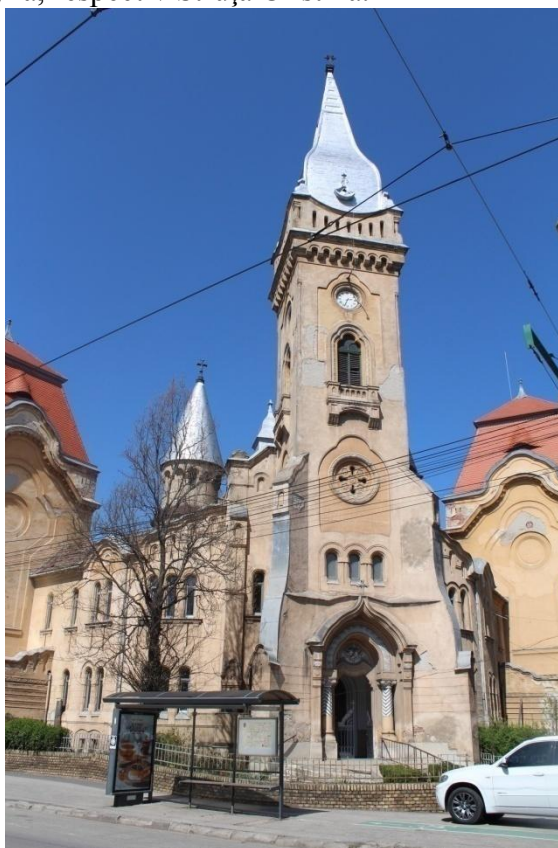
Adresă Parohie	Timișoara, str. Ștefan cel Mare nr.19
Telefon	+4(0) 256 435 815
Website	www.ro.biserica-millennium.ro/

10. Biserica Piaristă

Biserica a fost construită ca și parte integrantă a Colegiului Piaristilor, în stil eclectic, între anii 1908-1909, pe baza proiectului arhitectului-șef al Timișorii, Székely László. În mozaicul de la intrare este inserat anul 1788, anul în care a fost întemeiat Colegiul Piaristilor. Până în anul 2015 biserica nu a deținut o orgă proprie, dat fiind faptul că, pe baza înțelegerii cu atelierul de construcții orgi Wegenstein, biserica a funcționat și ca sală de expoziție pentru firmă. Până ce o orgă expusă a fost vândută, aceasta a fost folosită de către elevii piariști cu ocazia liturgiilor școlare sau la sfintele liturghii de duminică. În anul 2015 a fost instalată o orgă folosită, care provine din biserica romano-catolică „Sfânta Treime” din cartierul Govondari al orașului Reșița, unde aceasta a ajuns ca o donație din Austria în anul 2015. Orga a fost construită în anul 1852, de către constructorul de orgi vienez Rieger Otto. Dat fiind faptul că este o orgă cu o înălțime redusă, probabil a fost orga unei familii. Orga are 2 manuale și 16 registre. Sfintele liturghii de duminică încep de la orele 11:30 și 17:00, ocazii cu care și orga intră în funcțiune.

Cantor: Duminica: König Rozália, în zilele de joi: Kelemen Krisztián.

În cadrul comunității își desfășoară activitatea un cor de limba maghiară și unul de limba română. Dirijori: Erdei Ibolyka, respectiv Struța Cristina.

Biserica Piaristă	
Preot	Ps. Kocsik Zoltán
Cantori	König Rozália (duminică), Kelemen Krisztián (joi)

Dirijori	Erdei Ibolyka și Struța Cristina
Adresă	Timișoara, B-dul. Regele Ferdinand I nr.3
Telefon	+4(0) 256 493 460

BISERICI ORTODOXE – TIMIȘOARA

11. Catedrala Mitropolitană Ortodoxă Timișoara

A fost construită între anii 1936-1946. Stilul său combină armonios elemente de arhitectură bizantină și de arhitectură veche românească moldovenească.

Are 11 turnuri și o înălțime de 83 m. Planul este în formă de cruce, turnurile sunt acoperite cu țiglă smaltuită colorată, formând motive decorative tipic românești. Cupola mare este în stil moldovenesc, boltile laterale sunt în stil bizantin, iar pardoseala este formată din mozaic stilizat după modelul covoarelor bănățene.

Cele 7 clopote cântăresc 8 tone, fiecare corespunde unui ton muzical și are câte o inscripție din textele sfinte. Ele au fost turnate dintr-un material rar, adus din insulele Sumatra și Borneo și acordate de compozitorul Sabin Dragoi.

Armonia clopotelor, acționate electric, este una cu totul specială. Catedrala a fost sfințită în 1946 în prezența ctitorului său, regele Mihai I al României și poartă hramul Sf. Trei Ierarhi și a Sf. Iosif de la Partos. Catedrala adaposteste colecția de Artă veche bisericască a Arhiepiscopiei Timișoarei.

Corul Catedralei Mitropolitane din Timișoara

- a luat ființă în jurul anului 1946 sub bagheta profesorului Sava Golumba, însă bazele unei formații corale mixte au fost puse de renumitul compozitor Nicolae Ursu;
- din 1964 ștafeta a fost preluată de dirijorul Aurel Ciobanu pentru o perioadă de 20 de ani;
- pentru scurt timp corul Catedralei a fost condus de dirijorul Ioan Crișan, apoi de profesorul de muzică Nicolae Belean;
- din 1992 la conducerea corului a venit preotul Dan Dragomir, sub bageta căruia timp de 25 de ani corul catedralei oferă răspunsurile liturgice la Sfânta Liturghie și la evenimentele importante ale eparhiei ce se desfășoară în cel mai cunoscut monument de arhitectură și spiritualitate din Timișoara, Catedrala Mitropolitană;
- a participat la mai multe concursuri locale și naționale, dar și la apreciatul festival coral de la Filarmonica „Banatul” din Timișoara, *Zilele Muzicii Sacre*;
- a participat la toate edițiile Festivalului internațional de colinde *Leru-i Doamne, Ler* de la Catedrala Mitropolitană din Timișoara.

Catedrala Mitropolitană Ortodoxă Timișoara

Preot	Mitropolitul Ioan Salajan
Dirijor cor mixt	Dan Dragomir
Adresă	Timișoara, Bulevardul Regele Ferdinand I
Telefon	+4(0) 256 490 287
Website	http://www.mitropolia-banatului.ro

12. Biserica Ortodoxă din Iosefin

Construită la limita dintre cartierele Elisabetin și Iosefin între anii 1931-1936, biserica ortodoxă română din Piața Mocioni a fost numită și „catedrala veche”, până la terminarea și sfințirea catedralei mitropolitane din Piața Operei. Parohia ortodoxă română pentru credincioșii din Iosefin s-a constituit încă din 1921 iar patru ani mai târziu, în urma demersurilor lui Emanoil Ungureanu, primăria a donat parohiei un teren pentru construirea bisericii. Primul preot ales prin concurs, în 1927, a fost Ioan Imbroane, profesor de religie la liceul Carmen Sylva, care a început strângerea de donații de la enoriași pentru ridicarea lăcașului de cult și a casei parohiale. La fondurile obținute din colecte publice, concerte sau donații, se adăuga averea lăsată prin testament de Emanoil Ungureanu pentru construirea bisericii. O altă donație importantă a venit de la avocatul Cornel Nicoară, iar în februarie 1928 consiliul comunal a acordat suma de 240.000 lei pentru biserică.

Proiectul arhitectural a fost realizat tot de profesorul Victor Vlad, acesta fiind o copie la scară redusă a catedralei Sf. Sofia din Constantinopol. Elementele arhitectonice de inspirație bizantină se regăsesc mai ales în contraforți, forma cupolei și clopotița-turn, separată de biserică, în care au fost montate șase clopote turnate în 1936 și armonizate în arpeggiu. Zidirea bisericii a început în 8 septembrie 1931, când episcopul Aradului, Grigorie Comșa a pus piatra de temelie. Lucrările de construcție au fost date în antrepriză arhitectului Constantin Purcariu iar cinci ani mai târziu, episcopul Aradului, Andrei Magier, succesorul lui Grigorie Comșa, a sfințit noua biserică, hramul acesteia fiind „Nașterea Maicii Domnului”. Pentru biserica din Iosefin, părintele Ioan Imbroane a înființat corul „Doina Banatului”, dirijat de muzicologul Nicolae Ursu, la acea vreme singurul cor bisericesc permanent din întreg județul Timiș-Torontal.

Nava bisericii poate primi până la o mie de credincioși, înălțimea cupolei este de 24 metri, iar a clopotniței de 33 metri. Pictura murală, în stil „fresco bono”, a fost executată în anii 1935-1936 de Catul Bogdan în absida altarului iar Ioachim Miloia a pictat cupola centrală, bolta altarului și icoanele de pe iconostas. În 1958, un alt cunoscut pictor bisericesc, Anastasie Demian, a restaurat pictura și a adăugat celei inițiale încă 18 scene biblice la strane, balcoane și cor. Alte 70 de scene au fost adăugate între anii 1983-1985 de Victor Jurca, în tehnicile tempera și frescă. Iconostasul, candelabrul și mormântul Domnului, în stilul baptisteriului de la Curtea de Argeș, au fost sculptate din lemn de tei de către Ștefan Gajo, tronurile împărătești, scaunele și stranele, lucrate în lemn de stejar, sunt opera lui Traian Novac iar mobilierul și chivotul din altar au fost realizate în deceniul trecut de sculptorul Ilie Sârbu din Caransebeș. Pardoseala bisericii este realizată dintr-o combinație de marmură albă de Rușchița și marmură roz iar în subsolul altarului se află mormântul preotului Ioan Imbroane. În curtea bisericii, amenajată ca un mic parc, se găsesc busturile celor trei ctitori ai bisericii, Victor Vlad, Ioan Imbroane și Emanoil Ungureanu, realizate de sculptorul Aurel Gheorghe Ardeleanu.

Biserica din Piața Mocioni a servit drept catedrală ortodoxă până în 1946, când a fost sfințită catedrala mitropolitană. În 1939 fusese reînființată și vechea episcopie a Timișoarei, episcop locțiitor fiind numit dr. Andrei Magier, episcopul Aradului. În 12 iunie 1940 a fost ales titularul episcopiei de Timișoara, dr. Vasile Lăzărescu, episcop al Caransebeșului, iar instalarea sa a avut loc în 25 martie 1941 în biserica din Iosefin.

Biserica are două formații corale: cor mixt „Doina Banatului” și cor bărbătesc „Epifania”.

Corul mixt „Doina Banatului” al Parohiei Ortodoxe Române Timișoara Iosefin

Corul mixt „Doina Banatului” a fost înființat în 08 septembrie 1931, la inițiativa preotului Ioan Imbroane și a diaconului Alexandru Bocșianu, iar activitatea și-a început-o la 07 ianuarie 1932, în incinta capelei parohiale.

Corul „Doina Banatului” era organizat într-o asociație corală înscrisă în *Asociația Corurilor și Fanfarelor din Banat* și își ținea adunările în sala festivă a casei parohiale.

În raportul de activitate al Societății Corale „Doina Banatului” pe anul 1935, se menționează că acest cor a dat răspunsurile la Sfânta Liturghie de 32 de ori, cântând apoi la

câteva nunți, botezuri, înmormântări, dar și la manifestări cu caracter național-cultural „aportul lor fiind totdeauna estimat la justa lui valoare”.

Dintre dirijorii de prestigiu ai corului mixt „Doina Banatului”, îi amintim pe profesorul, culegătorul de folclor și compozitorul Nicolae Ursu și pe profesorul Sabin Drăgoi, compozitor și muzician de excepție.

Din anul 2005 și până în prezent, corul parohial „Doina Banatului” este dirijat de către profesorul de cântare bisericească Florin-Nicolae Șincari.

Repertoriul corului este alcătuit din cântările Sfintei Liturghii, Picesne, creații folclorice și patriotice, dar și colinde din repertoriul național și universal.

Pe lângă prezența în fiecare duminică la sfintele slujbe, corul parohiei Timișoara Iosefin, participă la diferite manifestări cu caracter bisericesc și cultural - concerte, festivaluri, concursuri - în Timișoara și în alte parohii timișene, și totodată, organizează pelerinaje în eparhie și în afara ei. De asemenea menține vie tradiția concertului de colinde în biserica parohială, organizat în fiecare an, în ultima duminică dinaintea praznicului Nașterii Domnului Iisus Hristos, după slujba Vecerniei.

Corul are organizate repetiții în fiecare săptămână, în sala festivă din incinta curții bisericii parohiale. De asemenea, în fiecare duminică sau la marile sărbători de peste an, corul mixt „Doina Banatului” poate fi auzit cântând la Sfânta Liturghie între orele 10:00 - 12:00.

Dirijor: Prof. Florin-Nicolae Șincari

Tel. dirijor cor: 0724 372 646

e-mail: nicusincari@yahoo.com

Corala bărbătească Ortodoxă „EPIFANIA” din Timișoara

A fost înființată în anul 2006 și este formată din preoți, diaconi, cântăreți bisericești și profesori și artiști lirici.

Repertoriul general al coralei este format din: Cântările Sfintei Liturghii, Colinde din repertoriul național și universal, Cântări la Taina Sfintei Cununii, Picesne și Prelucrări folclorice.

În anul 2013, membrii Coralei „EPIFANIA” au imprimat primul CD, care cuprinde colinde tradiționale românești.

Anul 2015, a fost rodnic pentru membrii coralei, deoarece pe lângă alte activități, în perioada 25-30 octombrie, au fost în pelerinaj în Israel, unde au susținut și concerte.

În toamna anului 2016, la Festivalul „Rapsodiile Neamului” din localitatea Dudeștii Noi (Timiș), Corala „EPIFANIA” a obținut trofeul „DIMITRIE STAN”!

Luna octombrie a anului 2016, a prilejuit Coralei „EPIFANIA” înregistrarea celui de-al doilea CD, care este alcătuit din cântări ale Sfintei Liturghii și Picesne (Chinonice).

Lansarea acestui CD, dar și a cărții despre membrii și activitățile din cei 10 ani de existență ai coralei, a avut loc în ziua de 25 decembrie 2016, în Biserica Ortodoxă Română „Nașterea Maicii Domnului” Timișoara Iosefin.

La reușita imprimării celor două CD-uri, un rol important l-a avut Maestrul Iosif Todea, dirijorul Corului Filarmonicii „Banatul” din Timișoara, căruia membrii coralei îi mulțumesc și de această dată.

Anul 2017, a fost rodnic pentru membrii coralei noastre, deoarece au participat la mai multe concerte, festivaluri și concursuri, dintre care amintim:

- în unele duminici, corala a susținut concerte în câteva biserici ortodoxe din Timișoara;
- 27 aprilie, Festivalul coral de muzică religioasă „Miron Cristea”, ediția a VIII-a, Caransebeș;
- în data de 24 mai, Corala „Epifania” a participat alături de alte formații corale, la Festivalul Internațional de Muzică Corală Religioasă „Te Deum Laudamus”, ediția a III-a, Vârșeț - Serbia;

- în ziua de 27 mai, membrii coralei au fost invitați să susțină un concert la a III-a ediție a Festivalului Internațional Coral „Vox Mundi”, care s-a desfășurat la Colegiul Național de Artă din Timișoara, unde pe lângă publicul timișorean, au avut privilegiul să fie audiați de către membrii Asociației Naționale Corale din România, veniți din toată țara.

- 10 decembrie, ediția a XIII-a, a Festivalului coral „Cântecele Betleemului”, unde corala a obținut Premiul pentru cel mai bun cor bărbătesc al festivalului.

Corala bărbătească ortodoxă „EPIFANIA” din Timișoara își desfășoară repetițiile în sala festivă a parohiei Timișoara Iosefin din Piața Alexandru Mocioni nr. 9, Kuttl.

Biserica Ortodoxă din Iosefin

Preot	Paroh Preot Ionel Popescu
Dirijor cor	Prof. Florin-Nicolae Șincari Mobil: +4(0) 724 372 646 E-mail: nicusincari@yahoo.com
Adresă	Timișoara, Piața Alexandru Mocioni nr.9
Telefon	+4(0) 256 493 699 Mobil: +4(0) 744 873 135

13. Biserica Ortodoxă Timișoara Zona Dacia / Biserica Pogorârea Sfântului Duh

Biserica Parohiei Ortodoxe Romane Timisoara Zona Dacia a fost construita între anii 1994-2003. Biserica întrunește în mod armonios în arhitectura sa elemente specifice fiecarui stil zonal din Cuprinsul României. Biserica are două niveluri, cu o capacitate totală de aproximativ 1.000 de persoane. Planimetria respectă principiul „crucei grecești înscrise”, cu aspect trilombat.

Pictura este în stil neobizantin, opera pictorului monumentalist Manole Pătrașcu și întrunește tematic toate cele patru tehnici cunoscute: frescă, tempera, vitraliu și mozaic (pictorul Dumitru Bălașa).

Parohia are 10.278 de credincioși.
Cartierul în care este situată biserica se numeste Zona Dacia a Timișoarei.

Corul *Teofora Dacica Timisiensis* al Parohiei Ortodoxe Române din zona „Dacia” – Timișoara

Data înființării: 11 februarie 2003.

Corul are aproximativ 35 de membrii.

Tipul corului: mixt.

Corul a fost înființat din inițiativa preotului paroh: Prot. Ioan Bude

Dirijori: octombrie 2005 – prezent, Pr. Florin Ionuț Filip; 11 februarie 2003 – octombrie 2005, Pr. Dr. Nicolae Belean.

Repertoriu și titluri de piese: pricesne, cântece patriotice, colinde, cântările Sfintei Liturghii de diferiți autori (Nicolae Lungu, Timotei Popovici, Gavriil Muzicescu, D. Bortneanski).

Corul cântă în fiecare duminică, dând răspunsurile liturgice la fiecare Sfântă Liturghie începând cu orele 10:00.

Participări în duminici și sărbători la alte parohii: Mănăstirea Timișeni – Șag, Mănăstirea Paroș – Jud. Timiș, Mănăstirea Săraca – Jud. Timiș, Sat Popești – Jud. Bihor, Parohia Ortodoxa Iosefin – Timisoara, Catedrala Ortodoxa Sarba din Timisoara, Parohia Ortodoxă Săcălaz, Parohia Ortodoxă Ghiroda, Parohia Ortodoxă Giarmata Vii, Parohia Ortodoxă Urseni. Participam aproape in fiecare an la Sfinte Liturghi, concert sau spectacole organizate in bisericile mai sus amintite.

Biserica Ortodoxă Timișoara Zona Dacia / Biserica Pogorârea Sfântului Duh
--

Preot	paroh Ioan Bude, Ioan Rujoni, Adrian Chermeleu, Gheorghe Itineanț, Florin Ionuț Filip
Dirijor cor mixt	Pr. Florin Ionuț Filip
Adresă	Timișoara, str. Timis nr.10A
Telefon	+4(0) 256 435 453 Mobil: +4(0) 720 946 040

14. Biserica Ortodoxă Sf. Ștefan”, Timișoara - Calea Girocului

Biserica Martirilor se află în Cartierul Calea Girocului și este închinată în general martirilor români din toate timpurile și în special celor care s-au jertfit în Revoluția din 1989. Piatra de temelie a Bisericii se pune în decembrie 1994, iar primele slujbe se oficiază începând cu Sărbătoarea Paștelui din anul 1997.

Corul STEPHANOS, al Bisericii Ortodoxe Sf. Ștefan”, Timișoara - Calea Girocului

Corul STEPHANOS al Bisericii Martirilor este un cor mixt, înființat în anul 1998, din inițiativa părintelui Ioan BRÂNZEI, ctitorul acestei Biserici.

Apariția corului se datorează Adrianei Albu, cea care îl și coordonează de la înființare până în prezent.

De-a lungul timpului corul este instruit și dirijat de:

- Adriana ALBU (1998-2001);
- Cornel HRIȚCU (2001-2003) – preot, absolvent al Facultății de Teologie;
- Diana-Sindia ONESCU (VLAIA) (2003-2015) – absolventă a Facultății de Muzică;
- Pr. prof. dr. Nicolae BELEAN (2015-prezent) – cel mai mare ctitor de coruri din zona noastră, cel care îi lasă puternica sa amprentă asupra întregii activități a corului Stephanos.

Repertoriul corului este dedicat cu precădere muzicii sacre. Dintre lucrările abordate se pot aminti:

- „Tatăl nostru” – Ciprian PORUMBESCU;
- „Miluiește-mă, Dumnezeule” – Gheorghe CUCU;
- „Cine, cine” – Gavriil MUSICESCU;
- „Doamne, buzele mele” – Gavriil MUSICESCU;
- „Spre Tine, Doamne” – Mircea EMANDI;
- „Nu pricep Curată” – Gheorghe CUCU;

- „Privegheați și vă rugați” – Gheorghe POPESCU-BRĂNEȘTI;
- „Ziua Învierii” – Nicolae LUNGU.

Pe parcursul anilor, corul ia parte la festivaluri, acțiuni caritabile, concerte tematice, evenimente ecumenice și schimburi de experiență. În anul 2007 câștigă mențiunea la Festivalul de colinde „Cântecele Betleemului” și înregistrează, în același an, un CD de colinde. Realizează deplasări în vederea participării la Sfânta Liturghie la: Mănăstirea din Bezdin (2006), Catedrala Ortodoxă Română din Vârșeț - Serbia (2013), bisericile din Sânmihaiul Român (2014), Glimboca (2015), Ghelari (2016), Curtici (2016). Bocsig și Sebiș din jud. Arad. Susține concerte de colinde la festivaluri în Oravița (2016, 2017), Bocsig (2015, 2016, 2017), Sebiș (2015, 2016, 2017). În anul 2015 participă la „Alta Pusteria International Choir Festival”, Italia, alături de peste 70 de coruri din întreaga lume.

Activitatea corului Stephanos este recunoscută în emisiuni radio și de televiziune, precum și prin articole de ziar. De exemplu, Ziarul Lumina din 5 iulie 2015 arată încrederea și dăruirea cu care membrii corului au reprezentat valorile tradiționale și spirituale ale României la Festivalul Internațional de Coruri din nordul Italiei (<http://ziarullumina.ro/corul-stepahnos-la-alta-pusteria-international-choir-festival-din-italia-103361.html>).

Cea mai înaltă apreciere vine însă prin faptul că în anul 2015 conducerea dirijorală a corului Stephanos este preluată de părintele Nicolae BELEAN. Preot, dirijor, compozitor, muzicolog, profesor – prin toate acestea și prin multă pasiune pentru cântarea corală, părintele BELEAN știe să modeleze deprinderile celor cu care lucrează și să pună în valoare frumusețea acestei împletiri a muzicii și spiritualității creștine.

Biserica Ortodoxă Sf. Ștefan”, Timișoara - Calea Girocului

Preot	Paroh Ioan-Florentin Jura
Dirijor cor mixt	Nicolae Belean, Adriana Albu
Adresă	Timișoara, str. Martir Dumitru Jugănar, nr.10A
Telefon	+4(0) 356 423 845 Mobil: +4(0) 726 408 565
E-mail	florentin_jura@yahoo.com

BISERICI REFORMATE – TIMIȘOARA

15. Biserica Reformată Timișoara Cetate

Biserica în stil englez-gotic a fost ridicată între anii 1901-1902, pe baza proiectelor arhitecților Nagy Károly Jr. și Jánosházy László din Budapesta.
Slujbele religioase de duminică: de la ora 10 și 18.

Orga, având un manual și 6 registre a fost construită în atelierul lui Leopold Wegenstein în anul 1903.

Din anul 1990 în comunitate activează un cor mixt, de 25 persoane, cu denumirea „Szabolcska Mihály”, care cântă la sărbători și cu prilejul altor evenimente festive.

Periodic se țin și concerte de orgă.

Organist, dirijor și cantor: Hindrich Sándor

Biserica Reformată Timișoara Cetate

Preot	Fazakas Csaba
Cantor și Dirijor cor mixt	Hindrich Sándor
Adresă	Timișoara, str. Timotei Cipariu nr.1

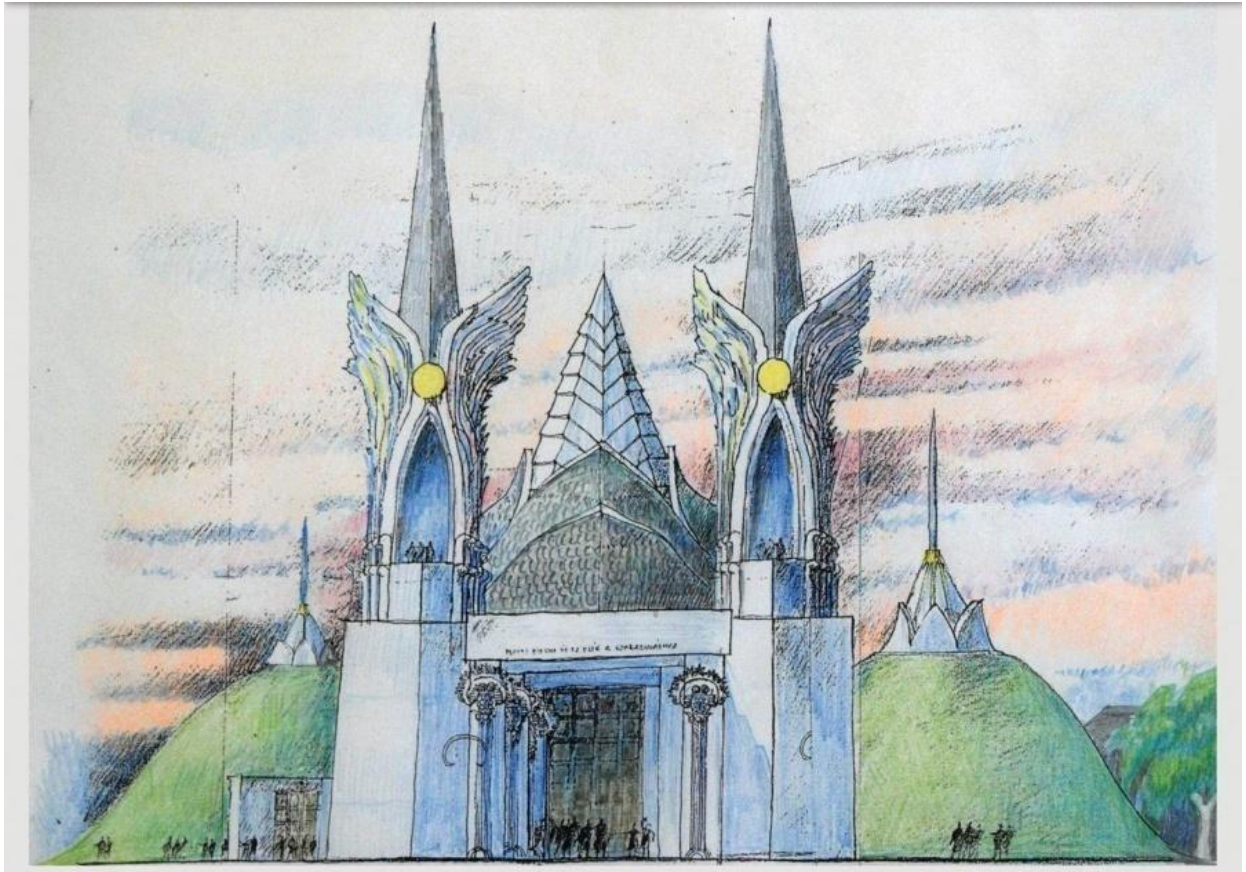
Telefon	+4(0) 256 492 992 Mobil: +4(0) 788 636 989
E-mail	fazakasenator@gmail.com

16. Centrul Reformat Timișoara

Centrul bisericesc-cultural reformat a fost proiectat de arhitectul de talie mondială al construcțiilor organice Makovecz Imre (1935-2011). Construcția a început în anul 1999 și probabil se va termina în 2019. Elementele centrului sunt: biserica cu două turnuri, sala de conferință, sală de concerte, aripă ecumenică și spații de cazare. Biserica va fi dotată cu o orgă după finalizarea construcției.

Începând cu anul 2000, în comunitate își desfășoară activitatea un cor mixt cu denumirea „Noul Mileniu”, sub conducerea dirijorului Szabó Gabriella, profesor de muzică și fondatorul corului. Corul participă în mod constant la slujbele de sărbători, precum și la diferitele comemorări, sau festivaluri corale interne sau internaționale.

Repertoriul corului este foarte vast, și cuprinde opere de la perioada Renașterii până la piesele autorilor contemporani. Număr membrii: 22.

Centrul Reformat Timișoara

Preot	Gazda István
Cantor	Struța Cristina
Dirijor cor mixt	prof. Szabó Gabriella
Adresă	Timișoara, Spl. Morarilor nr.1b
Telefon	+4(0) 356 467 408
E-mail	ujezredev@yahoo.com

BISERICA EVANGHELICĂ – LUTHERANĂ TIMIȘOARA

17. Biserica Evanghelică-Lutherană Timișoara

Biserica a fost construită între anii 1831-1839, pe baza proiectelor arhitecților Hilt Nándor din Pesta și Glatz János din Arad. Turnul a fost ridicat în anul 1902.

Orga a fost construită în atelierul lui Leopold Wegenstein și Fiii, și are 2 manuale, pedalier și 16 registre. Necesită reparații urgente.

În biserică se organizează în fiecare an, la sfârșitul lui septembrie, începutul lui octombrie Festivalul Muzicii Vechi, cu o largă participare internațională.

Slujbele religioase se țin după următorul program: în fiecare duminică și zi de sărbătoare de la ora 10.00 în limba germană și maghiară, în prima și a treia duminică a fiecărei luni de la ora 11.30 în limba slovacă, în ultima duminică a lunii, și în fiecare a doua zi de sărbătoare, de la ora 11.30 în limba română. Între Crăciun și Vinerea Mare slujbele religioase se țin în Sala de rugăciune.

Biserica Evanghelică-Lutherană Timișoara

Preot	Kovács Zsombor
Adresă	Timișoara, Piata I. C Bratianu nr.2
Telefon	+4(0) 356 469 191 Mobil: +4(0) 745 379 479

BISERICI GRECO-CATOLICE – TIMIȘOARA

18. Vicariatul Greco-Catolic din Timișoara

Prima data s-a construit spitalul in apropierea zidului cetatii (1737) in urma careia Asociatia Sf. Ioan de Nepomuk a dat in folosinta Ordinului Mizericordienilor. In urma acesteia s-a construit intre anii 1748-1753 si biserica Mizericordienilor. Biserica a devenit victima unui mari incendii in anul 1849 si a fost reconstruit in 1851. Ordinul mizerocordienilor a fodt interzis de catre regimul comunist in 1948, iar dupa revolutia din 1989, mai exact in anul 1993 a fost preluat de catre biserica greco-catolica. Aceasta biserica a pastrat candva cea mai veche orga din Banat, care a disparut. Actualmente foloseste una electronica, tip Yamaha.

Corul Vicariatului Greco-Catolic

A luat nastere imediat in 1993 sub conducerea profesoarei de muzica Doina Boşca, care conduce si actualmente. Este mixt, cu patru voci, are 25 membri. Canta in cadrul slujbelor, care incep duminica la orele 8 si 10 si 18, precum si zilele de lucru (in afara de miercuri si vineri dupa masa) de la ora 8 si 18.

Vicariatul Greco-Catolic din Timișoara

Preot	Vicar Nicolae Ovidiu Teodorescu
Dirijor cor mixt	Doina Boșca
Adresă	Timișoara, str. Sf. Ioan nr.3
Telefon	+4(0) 256 491 592

19. Parohia Greco-Catolică Sf. Ap. Petru și Pavel - Mehala, Timișoara

Biserica a fost sfintita in 2007. In cadrul bisericii exista o corala mixta, dirijata de prof. Ciprian Cipu. Corul participa la slujba de duminica, la festivaluri corale, cantarile Invierii, au inregistrat un CD cu cantece bisericesci, participa la concerte de colinde.

Cantorul bisericii este Onofrei Alin care acompaniind slujbele cu orga electronica.

Vicariatul Greco-Catolic din Timișoara

Preot	Daniel Vasile SAS
Cantor	Onofrei Alin
Dirijor cor mixt	Ciprian Cipu
Adresă	Timișoara, str. Horia nr.21
Telefon	+4(0) 256 201 523 Mobil: +4(0) 722 790 421

BISERICI SÂRB ORTODOXE TIMIȘOARA

20. Catedrala Ortodoxă Sârbă din Cetate cu hramul Înălțarea Domnului

Documentele confirmă existența din vechime a unei catedrale ortodoxe, care a fost mistuită, în împrejurimi suspecte, de un incendiu devastator în anul 1737. Inscripțiile de pe două plăci de marmură din actuala Catedrală atestă că edificiul a fost finalizat în anul 1748 cu ajutorul donațiilor credincioșilor iar supraînălțarea turnurilor s-a realizat în 1791. Clădirea este în stil predominant baroc. O distincție aparte îi conferă faptul că este prima biserică sârbă de după Marea Migrație din anul 1690 construită cu două turnuri, acestea având menirea să simbolizeze prezența sârbilor ortodocși în două imperii: cel habsburgic și cel otoman.

Construită din cărămidă, în exterior sub formă de navă, în interior sub formă de cruce, biserica cuprinde un spațiu pe cât de armonios, pe atât de monumental, cu zona altarului și a soleii dezvoltate pentru oficierea slujbelor de către soboare de preoți, precum și cu o galerie pentru cor, între cele două turnuri, care adăpostesc 5 clopote și un mecanism de ceasornic cu 8 cadrane.

Iconostasul inițial, cel al pictorului Stefan Tenecki, a fost înlocuit în anul 1843 cu cel actual, sculptat de Mihail Janić, aurit de Aleksander Töpferer și pictat de Konstantin Daniel.

Pictura iconostasului, cât și cea murală, a fost restaurată în anul 1903, de o echipă condusă de pictorul bănățean Stevan Aleksić, apoi în perioada 1993-1997 de către specialiștii restauratori de la Institutul Provincial al Voivodinei pentru Protecția Monumentelor Culturii, din Novi Sad.

Biserica străjuiește mormintele a șapte episcopi sârbi ai Timișoarei și a douăzeci și unu de ctitori, iar prin ansamblul ei se constituie într-o colecție de cult deosebit de valoroasă, fapt pentru care a și fost declarată monument istoric în anul 1964.

Slujitori: protopopul iconom stavrofor Marinco Marcov (loctiitor arhieresc); protoiereul Ioța Nestorovici (paroh principal) și protopopul iconom stavrofor Miroslav Dragan, protosinghelul Justin (Stojanović), și diaconul Miodrag Iovanovici; onorific slujește protopopul iconom stavrofor pensionar Miroslav Stoicov.

Slujbele zilnice: utrenia – orele 8,00; vecernia – orele 15,00 (iarna), 17,00 (vara).

Sâmbăta și înaintea sărbătorilor: denia – orele 15,00 (iarna), orele 17,00 (vara).

Duminica și la sărbători: liturgia, orele 10,00.

Cântarea corală în Biserica Catedrală Sârbă a fost introdusă în anul 1836 prin angajarea unui dirijor-compozitor, care își recruta cântăreți. Se cânta pe patru voci. În anii 80 ai secolului XIX Comunitatea bisericească a încheiat contract cu Philharmonischer Verein Temesvar pentru a asigura cântarea la sărbători mari. În anul 1888 a fost încheiat contract cu Societatea Sârbă de Cântări, societate cu personalitate juridică, înființată în cartierul Fabrik în anul 1867. După mai bine de două decenii, în anul 1922, a fost înființată Societatea de Cântări „Sloga” [Concordia, dirijor Vadim Șumski], având deasemenea personalitate juridică, care a obținut contract pentru a cânta la slujbele din Biserica Catedrală.

După cel de al Doilea Război Mondial au intervenit perturbații prin asimilarea corurilor bisericești în Corala organizației politice Uniunea Asociațiilor Cultural-Democrate din România. Totuși, o parte a foștilor coriști din cele trei Societăți de Cântări timișorene existente au improvisat un modest cor bisericesc (inițial mixt, apoi bărbătesc), care a cântat alternativ în bisericile sârbe până în anul 1994.

Corul actual al Bisericii Catedrale a fost înființat în 1997, pe bază de voluntariat și fără personalitate juridică proprie. Este o formație corală mixtă, pe 4 voci, având la ora actuală în jur de 30 de membri. Corul cântă la liturghiile duminicale din două în două săptămâni.

În activitatea sa extrabisericească participă la festivalurile timișorene „Zilele Muzicii Sacre”, „Cântecul Betleemului”, Zilele Culturii Sârbilor din România, Academia festivă cu prilejul sărbătorii Sfântului Sava și la diferite festivități ale Uniunii Sârbilor din România; a fost invitat la festivalurile corale din Negotin, Tršić, Zrenjanin, Beograd (Serbia), Prijedor (Bosnia și Herțegovina), Szentendre, Szeged, Budapesta (Ungaria), obținând premii pentru interpretarea care se situează la limita dintre amatorism și profesionalism.

Repertoriul bisericesc se compune din lucrările compozitorilor sârbi și ruși. Au fost editate trei CD-uri cu înregistrări, care conțin muzica bisericească și clasică. Organizator, instructor și dirijor (din 1997): Ioța Bugarschi, profesor de muzică.

Catedrala Ortodoxă Sârbă din Cetate cu hramul Înălțarea Domnului

Preoti slujitori	protopopul iconom stavrofor Marinco Markov (loctiitor arhieresc); protoiereul Ioța Nestorovici (paroh principal) și protopopul iconom stavrofor Miroslav Dragan, protosinghelul Justin (Stojanović) și diaconul Miodrag Iovanovici; onorific slujește protopopul iconom stavrofor pensionar Miroslav Stoicov
Organizator, instructor și dirijor cor mixt	Ioța Bugarschi, profesor de muzică.
Adresă	Timișoara, str. Emanoil Ungureanu nr.14 acces și din Piața Unirii nr.4
Telefon	+4(0) 256 204 336

21. Biserica Ortodoxă Sârbă din Piața Traian cu hramul Sfântul Mare Mucenic Gheorghe

Biserica actuală este urmașa unei biserici mai vechi cu același hram, despre care s-au păstrat dovezi: Evanghelia ferecată la anul 1702, chipul Sfântului Gheorghe pe sigiliul Magistratului Sârb instituit în anul 1718, Registrul de stare civilă introdus la anul 1727. A servit și ca biserică catedrală între anul 1737, când biserica din Cetate a fost mistuită de flăcări, până la reclădirea acesteia în 1748.

Construirea actualului edificiu al bisericii, ctitorie a credincioșilor, a început în anul 1746 și s-a terminat în anul 1755. Clădirea este în stil predominant baroc, având nava alungită cu nișele stranelor ușor adâncite, ceea ce sugerează interiorului forma de cruce: clopotnița adăugită la fațada de vest găzduiește patru clopote și un mecanism de ceas.

Primele lucrări de pictură îi aparțin lui Nikola Nešković în anul 1764; ulterior și-au mai adus contribuția diaconul Stefan Andreović, Emanuel Antonović, Teodor Svilengaćin, Ljubomir Alexandrović. Decorația murală actuală de pe bolta naosului, realizată în anul 1893, acoperă în mare parte pictura inițială, este redusă la forme geometrice pronunțate și îi aparține lui Gerhard Menzer. Restaurarea integrală a interiorului a fost efectuată de către specialiștii Institutului Provinciei Voivodina pentru Protecția Monumentelor de Cultură din Novi Sad în anul 1996.

În vistieria bisericii au fost colecționate și păstrate obiecte de cult, icoane și cărți rare. O parte dintre acestea sunt expuse în Punctul Muzeistic amenajat în Casa parohială. În incinta bisericii există morminte de ctitori cu inscripții lizibile iar în curte - câteva monumente funerare, urme ale cimitirului de odinioară.

Slujbele zilnice: utrenia – orele 8,00.

Sâmbăta și înaintea sărbătorilor: denia – orele 15,00 (iarna), orele 17,00 (vara).

Duminica și la sărbători: liturghia, orele 10,00.

Prima Societate de Cântări a Sârbilor din Timișoara a fost înființată în cartierul Timișoara (Fabric); a obținut personalitate juridică în anul 1869. Pentru a se putea întreține societatea a încheiat contracte cu Parohia Ortodoxă Sârbă din Fabric, iar din anul 1888 și cu Biserica Catedrală Sârbă. Societatea s-a scindat în 1896, din rândul membrilor ei înființându-se Societatea de Cântări a Sârbilor din Fabric. Deoarece noua societate deservea biserica din

Fabric, vechea Societate de Cântări a Sârbilor din Timișoara a rămas să cânte în biserica din Cetate. După reunificare în 1906, corul a cântat în Fabric și numai ocazional în Cetate, iar după anul 1922, când a fost înființată Societatea de Cântări „Sloga”, a cântat numai în Fabric, dirijor fiind Petar Costici.

După cel de al Doilea Război Mondial și acest cor a fost asimilat în Corala organizației politice Uniunea Asociațiilor Cultural-Democrate din România. În biserica din Fabric din când în când mai cânta corul improvizat din foștii membri ai societăților corale care nu aderaseră la noua structură.

Corul actual de amatori a fost înființat ca feminin în 2000 de muzicianul Milan Luchin jr., apoi preluat și condus de Vidosava Danilov, profesoară de muzică, până în anul 2012. După decesul ei, corul a continuat activitatea în formație feminină și mai apoi mixtă, cu 16 participanți, și cântă la liturghiile duminicale odată pe lună, interpretând cântări tradiționale sârbești.

Dirijor (din 2013): Veselina Nedeloni, muzician.

Biserica Ortodoxă Sârbă din Piața Traian cu hramul Sfântul Mare Mucenic Gheorghe

Preoți	Slujitori: protoiereul iconom stavrofor dr. Branislav Stancovici, protopop al Protopopiatului Ortodox Sârb al Timișoarei, și iereul Zoran Majkić.
Dirijor cor mixt	Veselina Nedeloni, muzician
Adresă	Timișoara, str. Piața Traian nr.1

22. Biserica Ortodoxă Sârbă din Mehala cu hramul Strămutarea Moaștelor Sfântului Ierarh Nicolae

Mehala, oficializată ca așezare în 1744, a fost în competența Magistratului Sârb al Timișoarei până la anul 1782; credincioșii ortodocși aparțineau de parohiile sârbe din Cetate. Introducerea registrelor bisericești de stare civilă proprii în 1744 poate fi un indiciu de organizare a Comunei bisericești separate. Inscripția de pe un prapur confirmă existența bisericii în anul 1773. Despre construirea bisericii actuale există două date certe: săparea temeliiilor a început în 1786, sfințirea lăcașului a avut loc la 1 ianuarie 1793. Edificiul în stil predominant baroc are formă de navă, o ușoară adâncire în dreptul stranelor oferind interiorului forma discretă de cruce iar la vest se înalță turnul-clopotniță, în care este montat un ceasornic și cinci clopote.

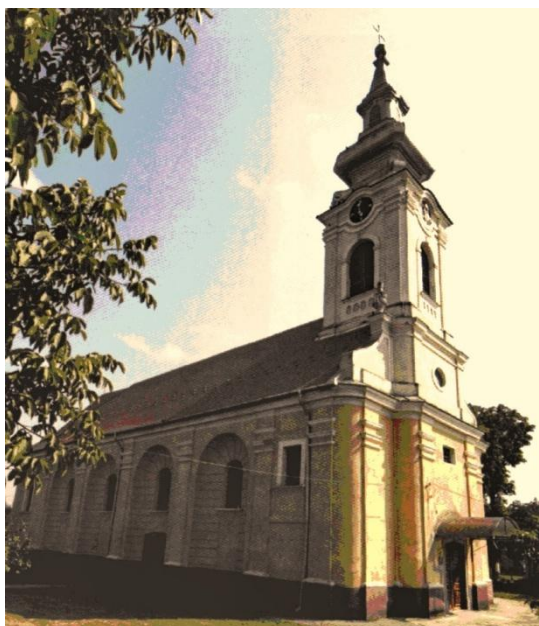
Tâmpla a fost sculptată de Mihail Janić, pictura este în întregime opera pictorului Sava Petrović, iar aurirea a fost realizată de Emanoil Antonović. O inscripție de pe tâmplă, vizibilă din altar, precizează realizarea iconostasului în anii 1819-1820. Gradul avansat de degradare a picturii murale se datorează împrejurărilor istorice vitrege de care biserica a avut parte.

În interior și în curtea bisericii au existat odinioară morminte și pietre funerare, din care se mai disting astăzi doar câteva urme.

Slujbele zilnice: utrenia, orele 8,00.

Sâmbăta și înaintea sărbătorilor: denia – orele 15,00 (iarna), orele 17,00 (vara).

Duminica și la sărbători: liturghia, orele 10,00.

Deși în parohie exista corul mixt „Zora” [Zori], cu personalitate juridică din 1903, participarea corului la sfânta liturghie este menționată abia din anul 1910. Corul a activat o vreme și în formație de cor bărbătesc și a fost reorganizat ca mixt pe patru voci în 1927 (dirijor Manojlo Popov, apoi Pera Georgevici).

După cel de al Doilea Război Mondial și corul din Mehala a fost asimilat în Corala organizației politice Uniunea Asociațiilor Cultural-Democrate din România.

Reînființarea corului bisericesc de amatori, fără personalitate juridică, a intervenit în anul 2002. Inițiatorul a fost studentul în teologie Sașa Iașin, iar instruirea corului în perioada 2003-2012 i se datorează lui Tomislav Giurici. Este un cor de amatori, cu cca 20 membri, cântă pe patru voci în fiecare duminică la liturghie muzica bisericească a compozitorilor sârbi și ruși. Ocazional participă și la serbările extrabisericești ale sârbilor din Timișoara. A participat la o festivitate a Eparhiei Budei la Szentendre (Ungaria).

Dirijor (din 2013): Melania Cioran, coristă.

Biserica Ortodoxă Sârbă din Mehala cu hramul Strămutarea Moaștelor Sfântului Ierarh Nicolae
--

Preoți	Slujitori: protoiereul iconom stavrofor Stoian Petrovici, pr. dr. Sașa Iașin, diaconul dr Iosif Stancovici; onorific slujește protopopol iconom stavrofor pensionar Jivco Velimirovici
Dirijor cor mixt	Melania Cioran
Adresă	Timișoara, Piața Avram Iancu nr.13
Telefon	+4(0) 256 446 457

BISERICI BAPTISTE – TIMIȘOARA

23. Biserica Baptista ”BETEL”

Anul înfiintarii bisericii: 1923

Cor mixt: anul înfiintarii 1923, numar membrii: 70;

Cor barbatesc: anul înfiintarii 1930, numar membrii: 20.

Fanfară: infiintare 1967, nr memebrii: 40. - în 1935 fratele Peia Ioan înfiintează prima fanfară a bisericii care va cânta până în anul 1940 când datorită opresiunilor regimului comunist, activitatea fanfarei încetează. Ea se reia pentru scurt timp între anii 1947-1949 sub bagheta fratelui Olariu Teodor. Începând din anul 1966 fratele Bosa Ioan și Gongola Benjamin (1966-1987) înființează pentru a treia oară fanfara, care își va desfășura activitatea neîncetat până în present.

Corul copiilor: anul înfiintarii 2008; nr copii: 100.

Corul de clopotei: s-a reluat in 2013.

Servicii divine: duminica 11:00 – 12:30; 18:00 – 20:00

Joi 19:00 – 21:00

Biserica Baptista "BETEL" Timișoara
--

Persoana de contact	Racoviceanu Doru +4(0) 758 035 872
Dirijor cor mixt	Melania Cioran
Adresă	Timișoara, str. Ady Endre nr.20
Telefon	+4(0) 256 491 918
E-mail	contact@betel.ro

24. Biserica Baptista "EMANUEL" (Nr.3), Timisoara

Anul înființării: 1974 (in prezent 480 membrii).

Cor mixt: înființat în anul 1975, nr. membrii cor: 70.

Orchestra: anul înființării 1975 și a funcționat până în 1980, după care s-a reînființat în anul 2012 și activează în prezent, (instrumente cu corzi și instrumente de suflat).

Servicii divine: duminica: 09:00 – 12:00, 18:00 – 20:00

Biserica Baptista "EMANUEL" (NR.3), Timisoara
--

Pastor

Birgean Marius

Adresă	Timișoara, str. Frații Buzești nr.12
Telefon	+4(0) 256 471 968
Website	www.emanuel-tm.ro
E-mail	office@emanuel-tm.ro

25. Biserica Baptista "BETANIA", Timișoara

Anul înființării: 1979 (numar membri: 315)

Cor mixt: anul înființării 1980, număr membrii: aprox. 50 persoane (35 sopran și alt + 15 tenor și bass)

Cor copii: anul înființării 2010; numar copii: 25 copii.

Orchestra: anul înființării: 2011; număr membri: 20 persoane (instrumente: mandoline, mandole, chitare, viori, violoncel și pian).

Servicii divine: duminica 09:00 – 12:00; 18:00 – 20:00;

Joi: 18:00 – 20:00

Biserica Baptista "BETANIA", Timișoara	
---	--

Pastor	Valentin Făt
Adresă	Timișoara, str. Ion Barac nr.22
Telefon	+4(0) 726 759 375
Website	www.betania-tm.ro
E-mail	info@betania-tm.ro

26. Biserica Baptistă nr.2, Timișoara

Anul înființării: 1950

Cor mixt: înființare 1950/51, număr membrii: 50 persoane.

Servicii divine: 09:00 – 12:00; 18:00 – 20:00

Biserica Baptistă nr.2, Timișoara

Pastor	Moise Vrăjitor
Adresă	Timișoara, str. Zăvoi nr.12 (zona Traian)
Telefon	+4(0) 256 436 362
Website	www.biserica2.ro
E-mail	office@biserica2.ro

27. Biserica Baptistă Maghiară, Timișoara

Cor mixt: înfiintare in anul 1926, numar membrii: 25 persoane.

Servicii divine: Duminica 09:00 – 12:00; vara: 18:00 – 20:00; iarna: 17:00 / 19:00

Biserica Baptistă Maghiara, Timișoara

Pastor	Boros Péter
Adresă	Timișoara, str. Drubeta nr.6
Telefon	+4(0) 735 501 081

BISERICI PENTICOSTALE – TIMIȘOARA

28. Biserica Penticostala “ELIM”, Timișoara

Cladirea noua a bisericii a fost inaugurata în anul 1988.

Cor mixt: înființat în anul 1945, 150 de membrii.

Cor copii: înființat în anul 1988; 40-50 de copii.

Orchestra: înființată în anul 1958, 70 de membrii (instrumente: vioară, violă, contrabas, flaut, trompete, corn, trom bon, sectie de percuție).

Fanfară: înființată în anul 1985; 70 de membrii. Fanfara cântă la diferite evenimente ex. Marșul Învierii în fiecare an.

Servicii divine: duminica 10:00 – 12:00; 18:00 – 20:00

Biserica Pentecostala "ELIM", Timișoara

Pastor	Dorel Macelaru
Adresă	Timișoara, str. Virgil Madgearu nr.39
Telefon	+4(0) 256 494 385 Mobil: +4(0) 748 035 537
Website	http://www.elim.ro/
E-mail	contact@elim.ro

29. Biserica Penticostală “SMIRNA”, Timișoara

Cladirea noua a bisericii a fost inaugurata în anul 1999.

Cor mixt: infiintat in 1998; 30 de memebrii.

Orchestra: înființată cu 15 ani în urmă; 25 de membrii, (instrumente: vioară, flaut, trompetă).

Servicii divine: duminică 10:00 – 12:00; 18:00 – 20:00

Joi: 18:00 – 20:00

Biserica Pentecostala "SMIRNA", Timișoara
--

Pastor	Nicu Stoia
Dirijor	Răzvan Arheliuc Tel. +4(0) 730 018 336
Adresă	Timișoara, str. Molidului nr.2
Telefon	+4(0) 745 563 324
E-mail	contact@smirna.ro

30. Biserica Pentecostală "SPERANȚA", Timișoara

Anul construcției clădirii: 1993 (400 membrii)

Cor mixt: înființare 1996, își reia activitatea după o pauză în 2000; 40 de membrii (este poza).

Servicii divine: duminica 09:00 – 12:00; 18:00 – 20:00

Biserica Penticostală "SPERANȚA", Timișoara
--

Pastor	Dorel Rus
Adresă	Timișoara, str. Cernăuți nr.49 (cartier Mehala)
Telefon	+4(0) 256 227 385 Mobil: +4(0) 762 544 070

31. Biserica Penticostala "FILADELFIA", Timisoara

Anul constructiei: 1975

Cor mixt: Înființare în anul 1943; numar membrii: 60 persoane.

Servicii divine: duminica: 09:00 – 12:00; 18:00 – 20:00

Biserica Pentecostala "FILADELFIA", Timisoara

Dirijor	Marius Noje
Adresă	Timișoara, str. Țibleșului nr.2
Telefon	+4(0) 256 224 611 Mobil: +4(0) 721 205 841
Website	www.filadelfia-tm.ro

32. Biserica Penticostală ”Poarta Cerului”, Timișoara

Cor mixt: anul înfiintarii 2005/2006, 60 de membrii.

Servicii divine: duminica 09:00 – 12:00; 18:00 – 20:00

Joi: 18:00 – 20:00

Biserica Pentecostală "Poarta Cerului", Timișoara	
--	--

Dirijori	Teo Alăzăroae Tel. 0768 366144
Adresă	Timișoara, str. Banul Mărăcine nr.25
Telefon	+4(0) 256 472 002
E-mail	contact@poartacerului.ro

BISERICI ADVENTISTE - TIMIȘOARA

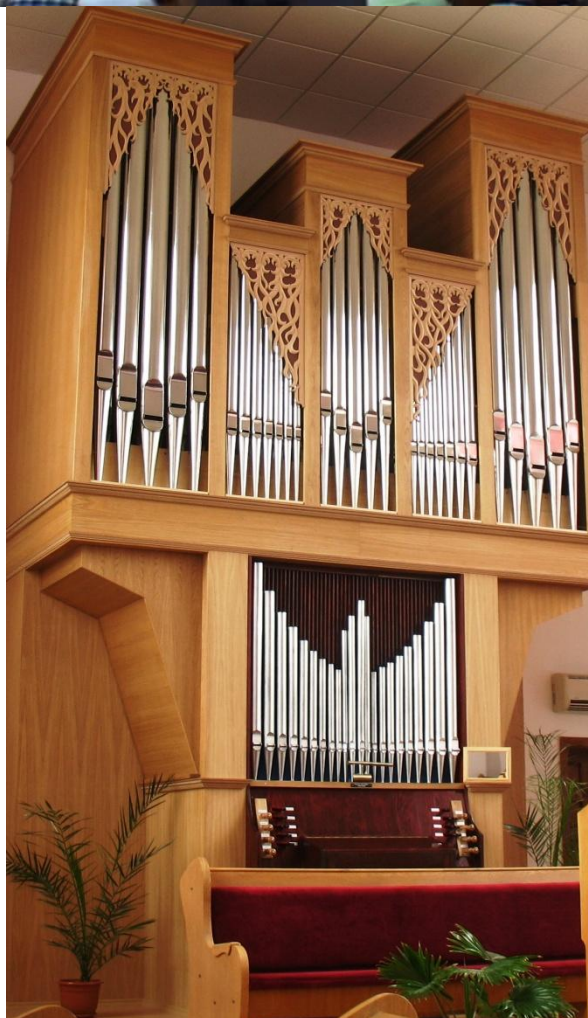
33. Biserica Adventista de ziua a 7-a Betania, Timisoara

Biserica s-a construit in anul 1998.

Orele si zilele in care au loc serviciile divine in care se deruleaza programele muzicale:
Sambata 11:00-12:30 și 16:00-17:00

Biserica are un cor mixt de 26 persoane, care s-a infiintat in anul 2004.
Biserica are orgă barocă pe care se sustin concertele filarmonicii si a facultății de muzică.

Despre orga in cadrul Biserici Adventiste de Ziua a Saptea "Betania", Timisoara

Construcția orgii din Biserica Adventistă de Ziua a Șaptea din str.Independenței nr.19 este singura orga de concert de factură Barocă din Timișoara.

Este proiectul de suflet realizat cu ajutorul lui Dumnezeu de către prof. univ. dr.Felician Roșca, titularul clasei de orga de la Facultatea de Muzică și Teatru din Timișoara, Universitatea de Vest din Timișoara. Construcția orgii s-a făcut în două etape. În anul 2011 sa primit din partea Institutului Adventist de la Cernica o orgă mica, de camera, construită de firma Walker. De la acest instrument s-a plecat cu un proiect în care mai întâi a fost inclusă orga Walker, ca parte a pozitivului orgii. Lucrarea a fost realizată de către firma Pansip din Odorheiu Secuiesc prin Domnul Pap Zoltan și echipa sa.

Mai apoi în anul 2014 s-a primit o ofertă extrem de valoroasă din Germania, unde în Biserica Evanghelică Jokannchirche din Willingen-Schwenningen a fost pusă la vânzare o orga Nenninger, care mai apoi a fost cumpărată și din care corpul principal și corpul expresiv s-a montat în Biserica Adventistă de Ziua a Șaptea din Apateu, iar pozitivul (care era de factură Barocă) a fost adus la Timișoara. Din acest pozitiv sau folosit doar partea de tubulatură, lada de vânt și tractura fiind reconfecționate. A rezultat o splendidă orga de factură Barocă în care corpul principal are tuburile noi iar pozitivul are tuburile din orga Nenninger. Întregul mechanism este nou, iar orga a fost dotată cu combinații libere așa cu are o orga modern de concert.

Finanțare orgii sa realizat în mare parte din donațiile prof.Felician Roșca realizate în turnee de concerte, și alți donatori din țară și străinătate.

Orga a polarizat o frumoasă activitate muzicală. Pe aceasta orga se desfășoară integral festivalul *Barocul în ipostaze contemporane* (cu 5 ediții), mai apoi cursuri și concursul de orga Timorgelfest, și festivalul de nivel profesionist mondial *Timorgelfest* ajuns la cea de a XVIII ediție în anul 2018 (su egida Filarmonicii Banatul Timișoara, a Universității de Vest din Timișoara și a celorlalte universități timișorene (UMFT, Politehnica). La acest festival participă organiști profesioniști de cea mai înaltă clasă din Europa, America de Nord, America de Sud, Coreea, Japonia, Belarusia etc. fiind cotate ca cel mai important festival de orga din Europa de Est și din România.

Orga are două manuale și pedaliier. Dispoziția orgii este următoarea.

Man I: Principal 8', Waldflote 8', Gamba 8', Holzoktav 4', Quint 2, 2/3, Superoctav 2', Scharf 1, 1/3 x 4 f, Trompete 8'

Man II: Bleigedeckt 8', Quintade 8', Principal 4', Spizflote 4', Octav 2', Quint 1,1/3, Zimbel 3f, Krummhorn 8', Tremulant

Pedal: Szubbass 16'+, Octavbass 8' (in prospect), Gedacktbass 8', Spillpgeife 4', Pedalmixtur 2,2/3 x 4 f, Posaune 16', Singend Kornett 4'

Copell: Man. cop. II/I, Ped/I, Ped/II

* Tractura mecanica.

* 2000 free combinaison digitale/memoria

Orga este folosită în mod curent în cadrul serviciilor religioase ale bisericii, la evenimente și ocazii de evanghelizare. De asemenea periodic sunt programate concerte de orga cu caracter educative, concerte de orga susținute de către studenții organiști timișoreni, precum și festivalurile deja amintite.

Festivalul *Barocul în ipostaze contemporane* are loc în ultima decadă a lunii mai, iar festivalul *Timorgelfest* în perioada 1-19 octombrie. Un moment important este marcat de *Ziua muzicii de orgă*, din 29 octombrie a fiecărui an, când au loc concerte pe majoritatea orgilor din Timișoara.

O scurta descriere despre caracteristicile orgii din cadrul Bisericii Adventiste de Ziua a Șaptea "Betania", Timisoara: Orga este de factură Barocă. Construită de către Pap Zoltan

din Odorheiu Secuiesc în anul 2016, în care au fost incluse tuburi și părți din orga Nenninger cumpărată din Germania (tot de factură Barocă). Instrumentul este unul de concert. Tractura mecanică, registrele cu tractură mecanică și care pot fi acționate și prin memorizare în cel puțin 1000 de variante, dau calitate și prestanță acestui instrument. Sonoritatea este adecvată unei orgi de factură Barocă, în care tuburile de principal, mixturile și anciile sunt puternic intonate. Singurul impediment care va trebui ameliorat în viitor este acustica sălii oarecum seacă ca spațiului sonor. Dar sperăm ca în viitor odată cu schimbarea placilor de rigips din tavan și a mochetei fonoabsorbante și acest impediment să fie rezolvat.

Prospectul orgii este unul adecvat bisericii, impozant dar discret și expresiv ca prestanță în spațiul de cult.

Biserica Adventista de ziua a 7-a Betania, Timisoara	
---	--

Dirijor	Prof. Dr. Lucian Onita
Adresă	Timișoara, str. Independenței nr.19
Telefon	+4(0) 740 137 651

34. Biserica Adventista de ziua 7-a Speranta, Timisoara

Biserica s-a înființat în anul 1994, iar în anul 2013 a început construcția noii biserici.

Orele și zilele în care au loc serviciile divine în care se derulează programele muzicale:

Sambata dimineata: ora 9:00 – 12:00;

Sâmbata după masa: ora 17:00 – 18:00

Există un cor mixt, înființat în anul 2000, alcătuit din 35 de membrii.

Orchestra a fost înființată în anul 2014 și este alcătuită din 12 membrii. Instrumentele folosite : mandoline, chitară, flaut, vioara.

BISERICA A.Z.Ș - situația existentă

Biserica Adventista de ziua 7-a Speranta, Timisoara

Pastor

Teofil Brinzan

Dirijor	Ciprian Laurentiu Crișan 0773 958 624
Adresă	Timișoara, str. Crișan nr.11
Telefon	+4(0) 744 692 218

BISERICI ROMANO-CATOLICE – JUDEȚUL TIMIȘ

35. Dudeștii Noi

Biserica în stil baroc a fost ridicată în anul 1804. Orga a fost cumpărată în anul 1812 de la constructorul vienez Werter, și a fost restaurată de Kovács István în anul 1857. Orga cu sunet plăcut are 20 de registre și, în decursul a două secole, a fost reparată și acordată de mai multe ori.

În timpul săptămânii sfintele liturghii încep la ora 7, iar Duminca de la 9, 11 și 16.

Deși comunitatea nu are cor propriu, cu ocazia evenimentelor deosebite corul „Jaku Ronkov” al localității dă reprezentații și în biserică.

Dudeștii Noi

Preot	Velciov Petru
Cantor	Velciov Péter
Dirijor	Elena Dojceva
Adresă	Dudeștii Noi nr.254
Telefon	+4(0) 256 384 124

36. Deta

Biserica a fost construită în anul 1900 în stil neogotic. Orga s-a construit în același an de către firma Wegenstein și Fiii. Are 2 manuale și 31 registre.

Sfintele liturghii se oficiază de marți până sâmbătă de la ora 8, iar Duminica de la ora 11.

Duminicile și în zilele de sărbătoare în comunitate cântă un cor mixt cu 20 de membri.

Detta

Preot	Lokodi Attila
Cantor și dirijor	Gáspár Gábor Géza
Adresă	Detta, str. Victoriei nr.44
Telefon	+4(0) 256 390 440

BISERICI și CORURI ORTODOXE din JUDEȚUL TIMIȘ

37. Biserica Ortodoxă Română Foeni

Corul Învierea din Foeni

Corul Învierea aparține de Biserica Ortodoxa Romana Foeni, judetul Timis si a fost infiintat in anul 2004 de catre preotul paroh Nicolae Strizu. Parohia Ortodoxa Romana Foeni are un numar de 750 enoriasi.

Este un cor mixt, fiind alcatuit din 30 de membrii si este dirijat de preotul Nicolae Strizu.

Are ca repertoriu sacru – liturgic: Liturgia Sfântului Ioan Gura de Aur în interpretare psaltică, armonizată de compozitorul Nicolae Lungu. Deasemenea are o serie de cantece din repertoriul sacru, ortodox românesc, slav și grecesc.

Repertoriul laic al acestui cor este compus din piese corale folclorice și patriotice.

Activitatea acestui cor se desfășoară în fiecare Duminică între orele 10:00 – 12:00 în cadrul Slujbei liturgice la Biserica din Foeni, dar și în afara Bisericii la diferite evenimente.

Mentionăm câteva din aceste evenimente:

A participat la mai multe festivaluri in tara si strainatate. Amintim: Festivalul international de Craciun – Viena 2008 si 2013. Festivalul de folclor din Cetereze – Serbia 2009. Nistrule pe malul tau, Tudora – R.Moldova 2011, Festivalul de muzica corala “Miron Cristea”- Caransebes 2010, 2011. Festivalul International de Muzica Corala “D.G.Kiriac”- Curtea de Arges, 2013, Festivalul International “Pastorala” Focsani 2014. A concertat pt. comunitatile romanesti din Venetia, Verona, Cernauti, Valea Timocului, Banatul sarbesc etc. Pe plan intern a obtinut locul I in cadrul Festivalului concurs “Lada cu zestre a neamului” organizat de Consiliul Judetean Timis, editiile 2009, 2010, 2012. Locul II la Festivalul “Cu noi este Dumnezeu” Orastie 2010, 2015 Locul I la Festivalul “Cantecele Bethleemului” Timisoara 2010, locul II la Festivalul “Pe Tine Doamne, Te Laudam” Lugoj - 2011.

Biserica Ortodoxa Romana Foeni	
---------------------------------------	--

Preot	paroh Nicolae Strizu
Dirijor	paroh Nicolae Strizu 0769 005 257
Adresă	Foeni nr.278
Telefon	+4(0) 256 413 410

38. Biserica Ortodoxă Adormirea Maicii Domnului din Lugoj

Corul a fost înființat în 1810 (după unii, chiar mai devreme, în 1808), având 28 membri, pentru a da răspunsurile la sfintele slujbe de la Biserica "Adormirea Maicii Domnului" din Lugoj. La început nu a avut o denumire anume. Mai târziu, pe la 1872, a primit numele de "Reuniunea Română de Cântări și Muzică" din Lugoj, iar prin 1929, cu doi ani înainte de moartea lui Vidu, corul se numea deja *Reuniunea Română de Cântări și Muzică "Ion Vidu"*.

Actualmente, corul are patruzeci de membri. (Au fost perioade când era mai numeros. De exemplu, la 1872, avea 120 de membri).

La început a fost bărbătesc, dar, după aproximativ o jumătate de secol, aflăm că era deja mixt, lucru păstrat până astăzi.

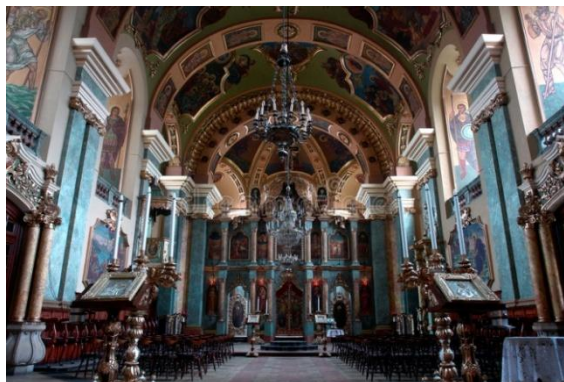
Întemeietorul corului este învățătorul Nicolae Marcu (prin 1808-1810). În prezent, corul este pregătit de Alina Bogoevici - profesor de Religie Creștin-Ortodoxă; dirijor la acest cor din 2001) și dirijat alternativ de Preot Cristian Cerbu și de mine (eu nu pot fi prezentă în fiecare duminică la Biserica "Adormirea Maicii Domnului" pentru că mai dirijez un cor de tineri, în altă biserică ortodoxă din oraș, cor pe care îl conduc de mai multă vreme decât corul "Ion Vidu", din 1994). Dar trebuie să mai amintesc aici doi colegi dirijori, cu care am dirijat alternativ: profesor de vioară Lața Remus (între 2001-2013, retras din motive de sănătate) și profesor de vioară Ramona Bălan, în prezent în concediu de maternitate, cu speranța revenirii la pupitrul dirijoral.

Corul interpretează piese religioase pe patru voci, ce constau în răspunsuri la sfintele slujbe (Sfânta Liturghie, botez, nuntă, înmormântare, vecernie), colinde și pricesne compuse, în general, de compozitori români: Ion Vidu, Gavriil Musicescu, Nicolae Lungu, Filaret Barbu, Gheorghe Dobreanu, Liviu Tempea ș.a. Dintre acestea, unele sunt de inspirație bizantină, altele cu influențe din muzica bisericească autohtonă (bănățeană, mai ales).

Sfânta Liturghie, principala slujbă la care corul cântă în duminici și în sărbători, începe la ora 10.00.

Ca și activități extrabisericești avem șansa de a participa la Festivalul Coral "Pe Tine, Doamne, Te laudăm", din Lugoj, ajuns festival internațional, ce e organizat la noi din 2010. Ocazional, facem pelerinaje la diferite biserici și mănăstiri din țară.

Biserica "Adormirea Maicii Domnului" din Lugoj a fost construită în sec. al XVIII-lea, între anii 1759-1766, având ca ctitor principal pe Gavril Gurean. În prezent, de ea aparțin aproximativ 4200 familii, cu 12600 credincioși.

Biserica Ortodoxă Adormirea Maicii Domnului din Lugoj

Preot	Protopop Iconom Stavrofor Ioan Cerbu
Dirijor	Alina Bogoevici și Preot Cristian Cerbu
Adresă	Lugoj, str. 20 Decembrie 1989, nr.7
Telefon	+4(0) 256 351 971

Corul „Osana” din Lugoj

Din 1994, Liga Tinerilor Creștini Ortodocși Români are un cor mixt, pe patru voci, compus din membri activi ai Grupului „Osana”. De-a lungul anilor, corul a cântat la sfințiri de biserici și slujbe arhieresti, în multe localități din județ și nu numai, precum și la diferite concerte. De la început și până în prezent, Corul „Osana” al LTCOR este dirijat de Alina Bogoevici.

Corul „Osana” dă răspunsurile duminical la Sfânta Liturghie în Biserica „Învierea Domnului” din Lugoj, dar și la diferite slujbe ținute în alte biserici ortodoxe din oraș, cum ar fi Biserica „Adormirea Maicii Domnului”.

39. Biserica Ortodoxă Română Jimbolia

Corul de cameră Floris din Jimbolia

Biserica Ortodoxă Română Jimbolia

Dirijor	Iosif Todea Tel. +4(0) 749 271 233
Adresă	Jimbolia, str. Republicii nr.52
Telefon	+4(0) 256 360 757

40. Parohia Ortodoxă Română Sânnicolau Mare

Biserica Ortodoxă Română cu hramul "Nașterea Născătoarei de Dumnezeu" din Sânnicolau Mare, Protopopiatul Sânnicolau Mare, Arhiepiscopia Timișoarei, a fost zidită între anii 1898-1900.

În Parohia Ortodoxă Sânnicolau Mare, ce datează după unii istorici din anul 1333, a existat o altă biserică veche cu hramul "Adormirea Maicii Domnului", care pe vremea dominației turcești ar fi fost transformată în moscheie pentru nevoile religioase ale garnizoanei și administrației turcești - mahomedane.

În timpul emigrării sârbilor biserica "Adormirea Maicii Domnului", ce a revenit din nou cultului ortodox, se dovedește a fi neîncăpătoare pentru toți ortodocșii români, greci, sârbi, motiv pentru care toți aceștia își ridică în imediata ei vecinătate o nouă biserică mult mai încăpătoare și mai frumoasă, biserică ce va purta același hram al adormirii Maicii Domnului și care, după ce va fi folosită mai multă vreme ca lăcaș de închinare al tuturor ortodocșilor din Sânnicolau Mare, care de altfel au și înălțat-o și înfrumusețat-o, astăzi se află în proprietatea exclusivă, respectiv în folosul, sârbilor, fiind așadar vorba de Biserica Ortodoxă Sârbă din centrul orașului.

Ortodocșii români, care primesc din partea sârbilor, drept despăgubire pentru biserica veche, doar modesta sumă de 18.665 fl, vor pune umăr lângă umăr cu toții și plătind în raport cu averea de care dispunea fiecare, au reușit să-și ridice și să-și înfrumusețeze această biserică ale cărei cheltuieli au totalizat suma de 68.500 coroane (45.000 coroane - lucrări de construcții; 10.500 coroane - sculptura; 7.200 coroane - pictura; 5.800 coroane - auritura).

Ctitorii acestei biserici sunt așadar toți românii ortodocși din Sânnicolau Mare.

Planul de construcție a fost întocmit de arhitectul Ioan Alk, care a și coordonat executarea lucrărilor.

Biserica este zidită din cărămidă arsă, în stil baroc - vienez, obișnuit în Banat. Planul bisericii este cruciform - trefiat. Turnul este construit din cărămidă și lemn, acoperit cu tablă zincată. Bolta semicilindrică "Berceaux" este din cărămidă acoperită cu țiglă solzi. Pictura murală în ulei, executată între anii 1900-1903 este opera pictorului academic român Ioan Zaicu din Jimbolia, ultima figură marcantă a artei bănățene de dinainte de război. Iconostasul din lemn a fost sculptat de către Nestor Busuioc și fiul său Iosif, originari din Berliște, jud. Caraș de atunci, care au sculptat și întreg mobilierul din biserică. Aurirea iconostasului a fost executată de către Eugen Spang.

Biserica a fost târnosită în ziua de 8 septembrie 1903 de către episcopul Ignatie Pap al Aradului, zi din care frunțașii Sânnicolaului Mare au făcut o zi de aleasă sărbătoare națională.

Biserica are în exterior, cu absida altarului cu tot, lungimea de 33,90 m, lățimea la vest de 14,14 m și înălțimea, de la temelie la cruce, de 40,30 m.

În turnul bisericii au fost așezate dintru început 4 clopote, turnate la o fabrică din Budapesta; dintre acestea doar cel mare - 1070 kg, se mai păstrează, celelalte 3 au fost recluzionate în anul 1916 de către comandamentul armatei austro - ungare, fiind înlocuite cu altele 3, procurate printr-o firmă din Ghiroc, aduse în biserică și sfințite ca atare doar în anul 1925.

În anul 1930 a fost instalat în turnul bisericii orologiul, procurat cu suma de 70.000 lei, bani din vistreia bisericii, orologiu din care, din nefericire, astăzi nu se mai găsește nimic.

În anul 1936, pe spesele văduvei Maria Crișan, recăsătorită Petrov, biserica este racordată la rețeaua electrică.

Restaurări ulterioare

În anul 1945 s-a reparat în exterior și refăcut turnul bisericii, care a fost bombardat de armata germană în timpul celui de-al doilea război mondial.

În anul 1966 s-a reparat pentru a doua oară turnul bisericii, dărâmat de această dată de un puternic uragan, abătut în acel an asupra orașului Sânnicolau Mare și tot atunci s-au făcut

și alte reparații la exteriorul bisericii: s-a reparat acoperișul și s-a tencuit unde a fost nevoie, zugrăvindu-se întreg exteriorul.

În anul 1975, simțindu-se nevoia unor primeneli interioare, Sfântul Lăcaș este reparat aproape în întregime, spălându-se pictura, fiind vopsit mobilierul și zugrăvindu-se pereții, activități coordonate de pictorul zugrav Such Nicolae din Lovrin. Tot atunci biserica a fost reparată parțial și în exterior, așa cum dealtfel se va repara și în anul 1986.

În anul 1998, la un secol de existență, biserica "Nașterea Născătoarei de Dumnezeu" și-a pus haină nouă, făcându-i-se reparații capitale în exterior, de la crucea de pe turlă și până la trotuarul ce o împrejmuiește, biserica proaspăt tencuită este zugrăvită în totalitate cu zugrăveli tip TIEFEL și praf de marmură.

Lucrările au fost binecuvântate de **I.P.S.Sa Dr. Nicolae Corneanu**, Mitropolitul Banatului, prezent la festivitățile prilejuite de jubileul centenar, care au avut loc cu ocazia hramului din 8 septembrie 1998.

În anii 2002-2003 se restaurează din nou pictura, se vopsește tot materialul lemnos, se repoleiește iconostasul, tronul și strănile și tot acum se plachează cu marmură soleea bisericii. Cu această ocazie, la 8 septembrie 2003, când biserica își jubilează 100 de ani de la târnosire, lucrările au fost binecuvântate de către P.S.Sa Părintele Episcop Vicar Lucian Lugojanul.

Odată cu efectuarea lucrărilor sus amintite s-a constatat că de sub cafasul coral pleacă înspre cafas și de acolo înspre turla bisericii fisuri destul de pronunțate care amenințau siguranța credincioșilor participanți la sfintele slujbe, motiv pentru care, cu sprijinul administrației locale s-a trecut în regim de urgență la executarea lucrărilor de consolidare, lucrări făcute cu firmă de specialitate și care au depășit suma de 1,7 miliarde lei, la vremea de atunci -2006.

Prezența la aceste lucrări a unor specialiști de marcă, în structura de rezistență și consolidare, între care ing. Decebal Anastasescu, ing. Corneliu Suma, care au analizat cu multă meticulozitate întreg edificiul bisericii, a atras după sine recomandări între care schimbarea întregii asteriale din turlă, care se vedea destul de șubrezită, precum și schimbarea tablei de pe turn și ea pe alocuri găurită; tot dumnealor au venit cu îndemnul de a schimba și țigla de solzi și ea coaptă de peste 100 de ani, de pe întreg acoperișul bisericii, ca și schimbarea lăteților și în mare parte a întregii părți lemnoase, care nu mai prezenta garanție.

Toate aceste lucrări au fost executate în bune condiții, turla fiind acoperită cu tablă de aramă, după înlocuire prealabilă a asterialei din întregul turn, iar țigla solzi a fost înlocuită cu țigla nouă de Sibiu, după ce a fost revizuită și înlocuită peste tot unde se simțea nevoia, partea de lemn de pe cele două versante ale acoperișului.

În anul 2008 au fost demarate lucrări interioare, respectiv trecerea de la încălzirea centrală a orașului la încălzirea cu gaz, sens în care trebuia racordul la rețeaua de gaz, procurarea unei centrale termice proprii precum și procurarea unor calorifere, acestea s-au executat prin bunăvoința d-lui primar Dănuț Groza și a d-lui parlamentar Alin Popoviciu, care au suportat integral costul acestora.

Lucrările exterioare au început cu demolarea gardului împrejmuitoar, care pe strada A.Șaguna a fost dat jos complet, fiind refăcut în întregime, cu centură de beton, bordură și stâlpi de cărămidă, capiteluri de beton pe stâlpi, totul fiind readus la stadiul inițial; s-au reparat porțile de metal, fiind înlocuită tabla veche, degradată, s-au îndreptat părțile strâmbе ale gardului metalic, întreagă partea metalică fiind curățită de straturile vechi de vopsea cu aparatul de sudură și vopsită din nou, cu o frumoasă culoare maronie, formând un tot unitar cu biserica.

S-a trecut apoi la lucrările de reparație exterioară a bisericii, fiind tencuite suprafețele degradate și zugrăvită întreaga biserică, de la turlă la soclu, într-un frumos și armonios ansamblu de culori.

Odată încheiate lucrările exterioare, în vara anului 2011 s-a trecut la înlăturarea pardoselii vechi din biserică, consolidarea vetrei cu plasă de fier-beton și șapă de ciment după care s-a placat întreagă suprafața naosului și a pronaosului din biserică, în suprafață de cca. 200 mp, cu plăci de marmură, în grosime de 2 cm; lucrările acestea au fost executate prin bunăvoința nașului rugii din acel an, d-l ing. Dorin Munteanu, care a donat în acest sens suma de 15.000 lei, restul fiind suportat de administrația locală, respectiv Primăria și Consiliul Local Sânnicolau Mare și nu mai puțin de d-l primar însuși, Dănuț Groza, care s-a dovedit a fi motorul ce a pus în mișcare și a întreținut aceste lucrări, care nu s-au redus doar la placarea cu marmură, ci au fost precedate cu înlocuirea țevilor de fier cu țevi de cupru, pentru întreaga instalație din biserică, cu îngroparea lor în pardoseală și înlocuirea unor calorifere din fontă cu noi calorifere din tablă oțelită, care au fost montate pe sub strănille așezate pe pereții bisericii și urmate de reamenajarea întregului mobilier bisericesc, de la Sfântul Mormânt la Epitropie și la scaune, lucrări de tâmplărie și vopsirea unei mari părți din mobilier.

Ruga Bisericii Ortodoxe Române Sânnicolau Mare din anul 2011 a fost devansată, ziua propriu zisă de hram, fiind prăznuită două zile, respectiv duminică 4 septembrie, când P.S.Sa Părintele Episcop Vicar Paisie Lugojanul ne-a adus în dar răclița cu părticele din moaștele Sfântului Mare Ierarh Nicolae, arhiepiscop de Mira Lichiei, patronul spiritual al orașului nostru, care, de altfel își trage și numele de la el și care după binecuvântarea lucrărilor de amenajare interioară făcute la biserica parohială, a oficiat Sfânta Liturghie Arhierescă, în fruntea unui sobor de 6 preoți și 3 diaconi, răspunsurile liturgice fiind date de grupul vocal „Theophoros” al Arhiepiscopiei Timișoarei; importanța momentului a fost subliniată de prezența autorităților administrației județene între care d-l Constantin Ostaficiuc, președintele Consiliului Județean, d-l Mircea Băcală, prefectul județului și d-l Alin Popoviciu, deputatul zonal, un apropiat al bisericii noastre, care împreună cu d-l primar Groza ne-a ajutat în mai multe rânduri la ducerea la bun sfârșit a unor lucrări ce vizau mai binele bisericii noastre și nu mai puțin de prezența consilierilor locali.

Parohia Ortodoxă Română Sânnicolau Mare
--

Preoți	Gheorghe Chiriac, Călin Cioban, Marius Podereu
---------------	--

Adresă	Sânnicolau Mare, str. Calea lui Traian nr.15
Telefon	+4(0) 256 370 108
Website	http://www.por-sannicolaumare.ro/Bis_Sannic-M/b-o-romana.htm

BISERICA GRECO-CATOLICĂ din JUDEȚUL TIMIȘ

41. Biserica Greco-Catolică Lugoj

După Unirea de la 1700, au apărut primele comunități greco-catolice și în regiunea Banatului. Numărul lor a crescut puternic în anii 1831-1851, astfel încât s-a simțit nevoia înființării unei Eparhii în acea zonă. Pe acest fundal a venit, o dată cu restaurarea Mitropoliei cu sediul la Blaj, bula Apostolicum Ministerium, din 26 noiembrie 1853, prin care se înființa Eparhia de Lugoj, la aceeași dată cu înființarea Eparhiei de Gherla, viitoarea Eparhie de Cluj-Gherla.

Eparhia de Lugoj este astfel a treia Eparhie în ordine cronologică, a patra în ordinea noastră de prezentare. Ea este păstorită de Episcopul Alexandru Mesian.

Corul Episcopiei Greco-Catolice Lugoj

Corul Lira a fost înființat în două jumătăți a secolului XIX., iar după perioada persecuției Bisericii Greco-Catolice corul și-a reluat activitatea din 1983 în cadrul bisericii cu numele de „Preasfânta Inimă a lui Isus”.

Este format din 30 de membrii, pe 4 voci.

Dirijorul corului este Dna. Prof. Olimpia Dragan.

Corul activează din anul 1990 în cadrul Catedralei Episcopale și poate fi ascultat în unele Duminici și sărbători de la orele 10:30, dar și cu alte ocazii speciale.

Biserica Greco-Catolică Lugoj

Preot	Episcop Alexandru Mesian
Dirijor cor mixt	Dna. Prof. Olimpia Drăgan
Adresă	Lugoj, str. Episcop Dr. Ioan Bălan nr.6
Telefon	+4(0) 256 353 597
Website	www.bru.ro/lugoj/
E-mail	episcopialugoj@bru.ro

BISERICI REFORMATE DIN JUDEȚUL TIMIȘ

42. Dumbrăvița

Localitatea a fost înființată în anul 1891 de către coloniști aduși din localitatea Szentes, județul Csongrád. Biserica a fost ridicată între anii 1902-1903.

Slujbele religioase încep de la ora 11.

Dumbrăvița

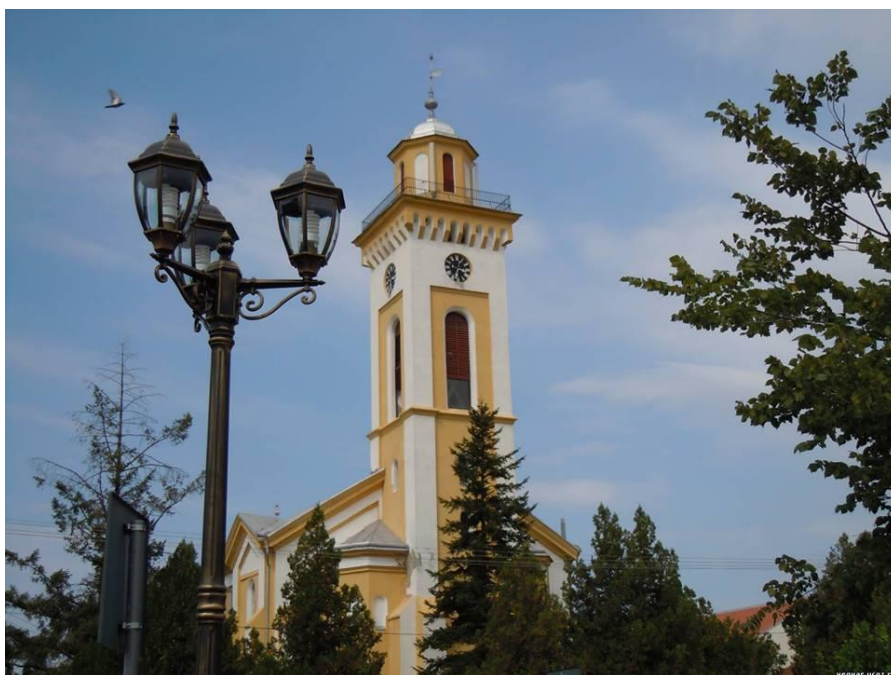
Preot	Szúcs András Ottó
Cantor	Vastag Gyula
Adresă	Dumbrăvița, str. Gh. Doja nr.36
Telefon	+4(0) 256 214 649
E-mail	refujszentes@gmail.com

43. Tormac

Satul a fost înființat de către coloniști germani, care au fost obligați să emigreze din cauza șicănelilor comunelor românești învecinate. Comuna s-a reorganizat ulterior ca și o comunitate maghiară reformată. Prima biserică a fost ridicată începând cu anul 1858, dar imediat după construcție au apărut fisuri în ziduri, fiind necesară demolarea parțială în 1869. Biserica actuală a fost finalizată între anii 1887-1888.

Orga cu două manuale și 10 registre, conținând și mixtură, a fost construită în fabrica Wegenstein.

Slujbele religioase de duminică încep la ora 10.

Tormac

Preot	Bódis Ferenc protopop
Cantor	Kele Klára
Adresă	Tormac, nr.360
Telefon	+4(0) 256 392 824

44. Moșnița Nouă

Primul sat a fost întemeiat în anul 1902 de către familii reformate sosite din localitățile Szentes, Gyula, Gyulavári, Vésztő și Ținuturile de Sus (actualmente Slovacia). Biserica actuală a fost ridicată între anii 1905-1906 în stil neo-roman.

Orga a fost construită în fabrica lui Leopold Wegenstein. Având un manual și 6 registre, a fost restaurată în anul 2010.

Slujbele religioase de duminică încep la ora 10.

În cadrul comunității activează un cor bărbătesc cu 12 membri, având ca dirijor pe preotul comunității, Gazdáné Mátyus Melinda. Corul are reprezentații cu ocazia sărbătorilor și zilelor naționale, precum și, ca invitat, la evenimentele festive ale altor comunități.

Moșnița Nouă

Preot	Gazdáné Mátyus Melinda
Cantor	Lőke Aranka
Adresă	Moșnița Nouă, str. Scolii nr.39
Dirijor cor bărbătesc	Gazdáné Mátyus Melinda
Telefon	+4(0) 256 393 502

45. Lugoj

Biserica în stil eclectic a fost construită în doar un an, între iunie 1906 și iunie 1907.

Orga având 9 registre a fost comandată de către comunitate în anul 1913, fiind construită de fabrica timișoreană Wegenstein și Fiii. În anul 1970 a fost trecută pe sistem electric, iar în anul 2003 a fost reconstruită.

Lugoj

Preot	Gáll Zoltán Zsolt
Adresă	Lugoj, str. Magnoliei nr.15
Dirijor cor mixt	Gáll Zoltán Zsolt
Telefon	+4(0) 788 628 750
E-mail	gallzoli@yahoo.com

46. Dumbrava

Comuna aflată în vecinătatea orașului Făget, a fost întemeiată în anul 1893. Biserica reformată a localității a fost ridicată între anii 1902-1903, pe baza proiectului renumitului arhitect Alpár Ignác. Mobilierul a fost executat de către maestrul tâmplar Zsusu Kornél din Lugoj, iar clopotele au fost turnate în atelierul meșterului arădean Hönigh Frigyes.

Orga a fost construită de către constructorul de orgi din Szeged, Soukenik János. Slujbele religioase de duminică încep la ora 10.

Dumbrava

Preot	Czapp István
Adresă	Dumbrava nr.197
Telefon	+4(0) 256 325 540
E-mail	czappis@yahoo.com

BISERICI BAPTISTE din JUDEȚUL TIMIȘ

47. Biserica Baptistă "HARUL", Lugoj

Anul înființării: 1955 (noua clădire)

Cor mixt: Înființare 1924; număr membrii: 80.

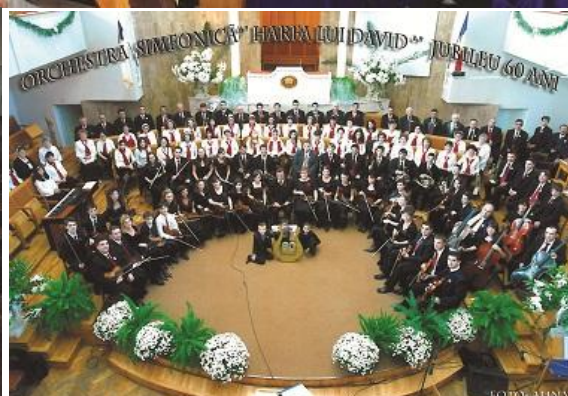
Cor barbătesc: înființare 1930 cu întreruperi, număr membrii cor: aprox 45 persoane.

Orchestra: înființare 1946; număr membrii: 35 persoane, (instrumente: viora, violoncel, chitară, contrabas, flaut).

Fanfară: înființare: 1989; număr membrii: 30 persoane.

Servicii divine: duminica 09:00 – 12:00; 17:00 – 19:00.

vineri: 18:30 – 20:00

Biserica Baptistă "HARUL", Lugoj

Preot	David Nicola
Adresă	Lugoj, str. Plopilor nr.10
Telefon	+4(0) 256 352 849
Website	www.harul.ro

48. Biserica Baptistă Ghiroda

Înființare biserică: 1916

Cor mixt: înființare aprox. 1995; număr membrii: 20.

Orchestra: înființare aprox. 1970; număr membrii: 12. (instrumente: vioara, mandolină, chitară, flaut).

Servicii divine: corul cântă duminica după amiaza de la orele 18:00 – 19:30

Biserica Baptistă Ghiroda

Preot	Nutiu Daniel
Adresă	Ghiroda, str. Victoria nr.30
Telefon	+4(0) 724 530 881

49. Biserica Creștină Baptistă Jebel

Numar membrii biserica: 90

Cor tineri actual: înființat în 2015; număr membrii: 30 tineri.

Cor copii: înființare în 2016; număr membrii: 40/50 copii.

Fanfară: înființată în 1971, număr membrii: 25.

Biserica Creștină Baptistă Jebel

Preot	Ianc Marius
Adresă	Jebel nr.129
Telefon	+4(0) 757 234 200

50. Biserica Crestină Baptistă ”BETEL”, Făget

Înființare biserica: 1945

Cor mixt: înființat în anul 1950; numar membrii: 20 persoane.

Cor barbatesc: înființat în anul 1952, dar a functionat cu intreruperi; numar membrii: 12 persoane.

Servicii divine: Duminica: 10:00 – 12:00; vara: 19:00 – 20:30; iarna: 18:00 – 19:30

Biserica Creștină Baptistă "BETEL", Făget

Preot	Ilie Bleda
Adresă	Făget, str. 1 Decembrie 1918, nr.5
Telefon	+4(0) 745 631 653

BISERICI PENTICOSTALE din JUDEȚUL TIMIȘ

51. Biserica Penticostală "EFRATA", Făget

Anul înființării bisericii: 1947

Cor mixt: anul înființării: 1977(1978), 40 – 45 membrii.

Orchestra: anul înființării 2002, 50 de membrii

Corul, împreună cu orchestra cântă la diferite evenimente: evanghelizari organizate la Casa de cultură de Craciun și alte ocazii, Marșul Învierii organizat cu ocazia Sarbatorii de Paste.

Biserica Penticostală "EFRATA", Făget

Preot	Ilie Bledea
Dirijori	Alin Ispas Tel. +4(0) 720 993 140 Abel Lupulescu Tel. +4(0) 767 567 842

Adresă	Făget, str. Unirii nr.13
Website	www.efrata.ro

52. Biserica Pentecostală "BETANIA", Jebel

Anul înființării: 1947

Cor mixt: înființat în 1970, 50 de membrii.

Servicii divine: duminica 09:00 – 12:00; 18:00 – 20:00

Biserica Penticostală "BETANIA", Jebel

Secretar biserică	Darius Silaghi Tel. +4(0) 784 789 599
Adresă	Jebel, nr. 308/A, 307235
Website	http://www.betania-jebel.ro

53. Biserica Penticostală "MARANATA", Ghiroda

Anul înființării: 1960 și a fost renovată în 1989.

Cor mixt: anul înființării 1978-1980; număr membrii: 50 persoane.

Cor tineri: 15 tineri, se organizează la evenimente speciale, Craciun, Paste etc.

Fanfară: înființare 1978; număr membrii: 30 persoane.

Orchestra: înființată în 2017; număr membrii: 25. (instrumente: viori, violoncel, trompeta, trombone, chitară, pian).

Servicii divine: corul și fanfare slujeste în fiecare duminică.

Duminică: 09:00 – 12:00; 18:00 – 20:00

Biserica Pentecostală "MARANATA", Ghiroda

Secretar biserică	Sav Liviu Tel. +4(0) 729 882 744 / +4(0) 744 140 432
Adresă	Ghiroda, str. Cocostârcului nr.8
Telefon	+4(0) 256 219 378
E-mail	contact@bisericamaranataghiroda.ro

BISERICA ADVENTISTĂ din JUDEȚUL TIMIȘ

54. Biserica Adventistă de ziua a 7-a Făget

Biserica s-a construit in anul 1970.

Orele si zilele in care au loc serviciile divine in care se deruleaza programele muzicale: vineri seara 18 (iarna) / 20 (vara), sambata dimineata 9-12, sambata dupa-amiaza 16 (iarna) / 18 (vara)

Orchestra bisericii s-a infiintat in anul 1980 si are 11 membri.

Orchestra este alcatuita din urmatoarele instrumente: mandoline, mandole, vioara, violoncel, chitara, orga.

Biserica Adventista de ziua a 7-a Făget	
--	--

Dirijor	Neatu Nelu +4(0) 784 933 453
Adresă	Făget, Drumul Gladnei nr.1

SERBIA
BISERICI ROMANO CATOLICE
DIECEZA ZRENJANIN

- 55. Skorenovac – Biserica Sfântul Ștefan Rege**
Orga: 1893. Hubmann Gyula, 1 manual, 8 registre

Skorenovac – Biserica Sfântul Ștefan Rege
--

Preot paroh	Ps. Csipak Csaba
Preot vicar	Ps. Halmai János
Adresă	26228 Skorenovac, JNA 28.
Telefon	+38 1 (0)13 764-033 Fax: +381 (0)13 764-526

56. Rusko Selo – Biserica Sfinții Apostoli Petru și Pavel

Orga: 1938. Josip Brandl, 1 manual, 11 registre

Rusko Selo - Biserica Sfinții Apostoli Petru și Pavel
--

Preot	Ps. Király Tibor
Adresă	23314 Rusko Selo, Bratstvo jedinstvo 163.
Telefon	+381 (0)230 458-275

57. Nova Crnja – Biserica Sfânta Fecioară și Martir Agata

Orga: 1884. Anton Dangel, 1 manual, 12 registre

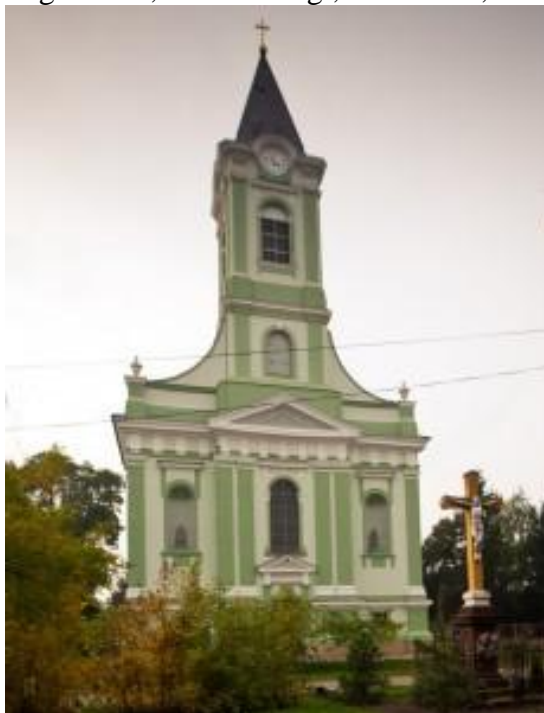

Nova Crnja - Biserica Sfânta Fecioară și Martir Agata

Preot	Ps. Szemerédi Pál
Adresă	23218 Nova Crnja, JNA 115.
Telefon	+381 (0)23 815-006

58. Čoka – Biserica Sfânta Treime

Orga: 1876, Anton Dangel, 2 manuale, 13 registre

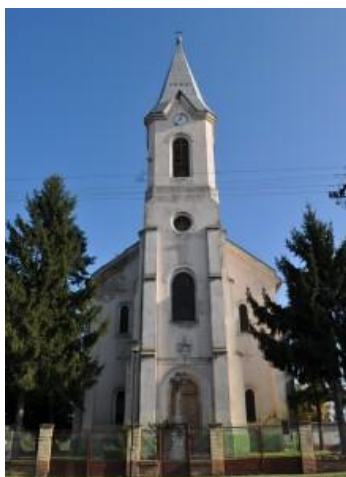

Čoka – Biserica Sfânta Treime

Preot	Ps. Hajdu Sándor
Adresă	23230 Čoka, Potiska 1/a
Telefon	+381 (0)230 71-136

59. Saján – Biserica Sfântul Ștefan Rege

Orga: 1881. Anton Dágl, 1 manual, 9 registre

Saján - Biserica Sfântul Ștefan Rege

Preot	Ps. Koncz Tibor
Adresă	23314 Saján, Velika Ulica 1.

60. Plandište – Biserica Regina Rozaliului

Orga: 1846. Anton Dágl, 2 manuale, 16 registre

Plandište - Biserica Regina Rozaliului

Preot	Ps. Masa Tamás
Adresă	26360 Plandište, Maršala Tita 57.

61. Novo Miloševo – Biserica Sfânta Maria Magdalena

Orga: 1856. Fazekas János, 1 manual, 9 registre

Novo Miloševo - Biserica Sfânta Maria Magdalena	
--	--

Preot	Ps. Bővíz László
Adresă	23273 Novo Miloševo, Marșala Tita 129.
Telefon	+381 (0)23 781-304

62. Jermenovci – Biserica Sfânta Ana, Mama Preafericitei Fecioare
 Orga: 1898. Leopold Wegenstein, 1 manual, 7 registre

Jermenovci - Biserica Sfânta Ana, Mama Preafericitei Fecioare	
--	--

Preot	Ps. Masa Tamás
Adresă	26363 Jermenovci, Marșala Tita 77.
Telefon / Fax	+381 (0)13 866-091

63. Kikinda – Biserica Sfântul Francisc de Assis
 Orga: Leopold Wegenstein, 1 manual, 11 registre

Kikinda - Biserica Sfântul Francisc de Assis

Preot	Ps. Koncz Tibor
Adresă	23300 trg Srpskih Dobrovoljaca 44.
Telefon	+381 (0)230 421-711

64. Neuzin – Biserica Santa Maria Maggiore

Orga: Leopold Wegenstein, 1 manual, 7 registre

Neuzin – Biserica Santa Maria Maggiore

Preot	Ps. Fehér Roland
Adresă	23245 Neuzin, Berkovićevo 40.

65. Novi Bečej 1. – Biserica Sfânta Virgină Clara

Orga: 1910 Leopold Wegenstein, 2 manuale, 11 registre

Novi Bečej 1. – Biserica Sfânta Fecioară Clara

Preot	Ps. Mellár József protopop
Adresă	23272 Novi Bečej, Maršala Tita 2.
Telefon	+381 (0)23 771-554

66. Novi Bečej 2. – Biserica Sfântul Ștefan Rege

Orga: Leopold Wegenstein, 1 manual, 11 registre

Novi Bečej 2. – Biserica Sfântul Ștefan Rege

Preot	Ps. Mellár József protopop
Adresă	23272 Novi Bečej, Karađorđeva 83.
Telefon	+381 (0)23 771-554

67. Novi Kneževac – Biserica Sfântul Martir Gheorghe

Orga: Leopold Wegenstein, 1 manual, 6 registre

Novi Kneževac – Biserica Sfântul Martir Gheorghe

Preot	P. Dr. Sóti János SJ
--------------	----------------------

Vicar	Novák Vince SJ
Adresă	23330 Novi Kneževac, Kralja Petra I. Karađorđevića 7.
Telefon	+381 (0)230 81-016

68. Ostojićevo – Biserica Sfântul Iosif, Logodnicul Sfintei Fecioare

Orga: Leopold Wegenstein, 1 manual, 5 registre

Ostojićevo - Biserica Sfântul Iosif, Logodnicul Sfintei Fecioare

Preot	Mons. Fiser János
Adresă	23326 Ostojićevo, Marșala Tita 36.

69. Pančevo – Biserica Sfântul Episcop Carol Borromeu

Orga: Leopold Wegenstein, 1 manual, 10 registre

Pančevo - Biserica Sfântul Episcop Carol Borromeu

Preot	Pastyik Róbert
Adresă	26000 Pančevo, Vuka Karadževića 3.
Telefon	+381 (0)13 347-946 Fax: +381 (0)13 351-387

70. Mužlja – Biserica Sfântul nume al Fecioarei Maria

Orga: 1869. Carl Hesse, 1 manual, 16 registre

Corul de tineret **Don Bosco**, dirijor: Mezei Szimóna

Mužlja - Biserica Sfântul nume al Fecioarei Maria	
--	--

Preot	Stojan Kalapiš SDB
Preot Vicar	Jelen Janez SDB
Dirijor	Mezei Szimóna
Adresă	23206 Mužlja, Magyar Kommün 56.
Telefon	+381 (0)23 549-814 Fax: +381 (0)23 527-754

71. Mihajlovo – Biserica Sfântul Arhanghel Mihail

Orga: 1902. Hromádka József, 1 manual, 5 registre

Mihajlovo – Biserica Sfântul Arhanghel Mihail

Guvernator Parohial	Elias Ohoiledwarin SVD
Adresă	23202 Mihajlovo, Petőfi Sándor 7.

72. Belo Blato – Biserica Sfânta Elisabeta a Ungariei

Orga: Leopold Wegenstein, 1 manual, 8 registre

Belo Blato – Biserica Sfânta Elisabeta a Ungariei

Preot	Varga Zoltán SDB
Adresă	23205 Belo Blato, Maršala Tita 1.

73. Bela Crkva – Biserica Sfânta Ana, Mama Sfintei Fecioare

Orga: 1912. Leopold Wegenstein, 2 manuale, 20 registre

Bela Crkva - Biserica Sfânta Ana, Mama Sfintei Fecioare

Preot	Mons. Bogdán József
Adresă	26340 Bela Crkva, Miletićeva 5.
Telefon / Fax	+381 (0)13 853-001

74. Hetin – Biserica Sfânta Treime

Orga: Leopold Wegenstein, 1 manual, 4 registre

Hetin – Biserica Sfânta Treime

Preot	Ps. Szemerédi Pál
Adresă	23235 Hetin, Boris Kidrič 75.

75. Ivanovo – Biserica Sfântul Abate Vendelin

Orga: Leopold Wegenstein, 1 manual, 5 registre

Ivanovo – Biserica Sfântul Abate Vendelin
--

Guvernator parohial	Ps. Csipak Csaba
Preot vicar	Ps. Halmaj János
Adresă	26233 Ivanovo, 29. Novembra 71.
Telefon	+381 (0)13 629-121

76. Jazovo - Biserica Sfântul Arhanghel Mihail
 Orga: Leopold Wegenstein, 1 manual, 4 registre

Jazovo - Biserica Sfântul Arhanghel Mihail

Preot	Mons. Fiser János
Adresă	23327 Jazovo, Marșala Tita 95.

77. Starčevo – Biserica Sfântul Martir Mauriciu

Orga: Leopold Wegenstein, 2 manuale, 13 registre

Starčevo – Biserica Sfântul Martir Mauriciu
--

Guvernator parohial	Ps. Csipak Csaba
Preot vicar	Ft. Halmaj János
Adresă	26232 Starčevo, Matije Gubca 1.

78. Vršac – Biserica Sfântul Episcop și Martir Gerhard

Orga: 1913. Leopold Wegenstein, 2 manuale, 35 registre

Vršac - Biserica Sfântul Episcop și Martir Gerhard

Preot	Ps. Erős Mihály
Preot vicar	Ps. Mihai Gherghel
Diacon	t. Palatinus Alen
Adresă	26300 Vršac, Žarka Zrenjanina 31.
Telefon	+381 (0)13 831-136; +381 (0)13 834-210; +381 (0)13 832-286

79. Zrenjanin – Biserica Sfântul Ioan Nepomuk

Orga: 1907 Leopold Wegenstein, 2 manuale, 17 registre

Cor cameral **Emmanuel**, Zrenjanin, dirijor: Dutina Vilma

Corul de copii **Nepomuk** Zrenjanin

Dirijori: Both Erzsébet și sora Kornélia.

Zrenjanin – Biserica Sfântul Ioan Nepomuk

Preot	Mons. Gyuris László
Preot Vicar	Ps. Masa Tamás
Diaconul Catedralei	Ps. Sándor Zoltán
Dirijor	Dutina Vilma - cor Emmanuel
Dirijori	Both Erzsébet și Sora Kornélia – cor copii Nepomuk

Adresă	23000 Zrenjanin, trg Slobode 4, Pf. 202.
Telefon	+381 (0)23 561-317 Fax: +381 (0)23 515-496

SERBIA – BISERICI REFORMATE

80. Biserica Reformată din Zrenjanin

Biserica protestantă (ev.-reformată) din Zrenjanin a luat ființă la data de 2. Octombrie 1887., ca parte a Protopopiatului Ev.-Ref. din Békés-Bánát. Sunt prezenți: Pc. Fekete Gyula preot, primcuratorul Varga Nagy István, curatorul Domokos Jenő, presbiterii Hajdu Gyula, Dús Sándor, precum și notarul Koós István.

Pentru organizarea slujbelor religioase se folosește sala de desen a gimnaziului, din cauză că biserica evanghelică de confesiune augustină din Zrenjanin a refuzat închirierea sălii de rugăciune.

În luna iulie a anului 1890. comunitatea cumpără imobilul lui Leopold Rudolf cu suprafața de 549 stânjani pătrați, în cadrul căruia se plănuiește a se construi casă parohială, școală și sală de rugăciune.

În luna martie a anului 1891 antreprenorul constructor Czéh Sándor este încredințat cu construcția casei de rugăciuni și a școlii.

Școala populară reformată își începe activitatea în data de 1 septembrie 1891., sub conducerea învățătorului Balogh István. Școala își încetează activitatea în anul 1919.

Preotul președinte, Pc. Fekete Lajos, prezintă consiliului bisericesc, la data de 24. iulie 1911., proiectul arhitectului din Szeged, Magyar Ede, cu privire la transformarea școlii și a casei parohiale, constând în construcția locuințelor pentru preotul paroh și preotul vicar, precum și bugetul estimat al acestor lucrări. Consiliul parohial aprobă în mod unanim proiectul și bugetul, care se ridică la 20194 Coroane și 52 Filleri.

La data de 24 iulie 1911. Adunarea Generală îl însărcinează pe maistrul constructor local Schachmann Ádám cu executarea lucrărilor.

La data de 3 Noiembrie 1912. este dată în folosință biserica proiectată de Magyar Ede, fiind construită în stilul secesiunii populare ardelenă, și având 110 locuri. Orga pneumatică a fost construită de firma timișoreană a lui Leopold Wegenstein, și are un manual și 5 registre.

În data de 11 ianuarie 1917. comandamentul militar demontează două din cele trei clopote ale bisericii și le transportă spre a fi folosite în scop militar. Unul avea 198,5 kg iar celălalt 109,5 kg.

În data de 5 iulie 1921 se aduce la cunoștință scrisoarea emisă de protopopul din Békés-Bánát în data de 16 octombrie 1920, prin care, pe baza solicitării președinției conventului, președinția protopopiatului este de accord cu trecerea comunităților reformate aflate acum pe teritoriul Serbiei la protopopiatul Alsóbaranya-Bács-Szlavon, iar atribuțiile protopopului din Békés-Bánát să fie preluate de către preotul Kontra János, protopop de Csúza.

La data de 24ianuarie 1926 preotul Fekete Gyula își ia rămas bun de la comunitate, după o activitate de 40 de ani, și predă presbiteriului, ca rezultatul activității sale, casa parohială, școala, minunata bisericădotată cu orgă, precum și 68 jugăre de pământ arabil, în valoare totală de aproximativ un million și jumătate de dinari.

Denumirea administratorului: Protopopul Klepp Péter, prin documentul cu numărul de înregistrare 129/1926 îl însărcinează pe preotul Szabó Zoltán din Zrenjanin (Becicherecu Mare), cu administrarea comunității reformate din Kikinda.

La data de 25 martie 1928 este instalat în funcție preotul Nánay Attila, care preia comunitatea reformată din Kikinda.

Cele două clopote sunt inaugurate în data de 1 mai 1938. Clopotul care cântărește 250 kg, și bate în tonul „Si” este donația lui Horvát Lajos ajándéka, iar cel de 125 kg, cu tonul „Re-minor” este donația curatorului Sípos József.

Procesul-verbal al Adunării Generale din data de 14 ianuarie 1945 încă este semnat de preotul Nánay Attila, dar acesta, în cele din urmă, temându-se pentru viața sa, a parasit localitatea Kikinda.

La 26 octombrie 1945 preotul comunității reformate este Kocsis Antal.

La data de 21 ianuarie 1946 preotul comunității informează asupra faptului că în urma reformei agrare s-au naționalizat 51 jugăre de teren arabil, și au mai rămas comunității 17 jugăre și 400 de stâneni pătrați, adică aproximativ 10 hectare.

La data de 3 iunie 1946 preotul Kocsis Antal încă se află la Kikinda, nu se cunoaște exact data plecării sale.

În data de 2 noiembrie 1947 presbiteriul comunității reformate din Kikinda cere Episcopiei să-i ofere ajutor de stat preotului evanghelic Konecsny Sándor, care slujește și în comunitatea reformată. În această perioadă funcția de preot președinte este asigurată de preotul Lapis Károly din Zrenjanin.

La data de 18 septembrie 1959 sunt naționalizate toate clădirile comunității cu excepția bisericii și a casei de rugăciune.

Din 1969 la Kikinda slujește preotul reformat din Zrenjanin, Lapis Károly.

Din 198? slujba este preluată de preotul Marton Károly din Novi Itebej.

În luna aprilie a anului 2001 comunitatea primește o donație din partea Comunității Presbiteriene din SUA pentru întreținerea clădirilor.

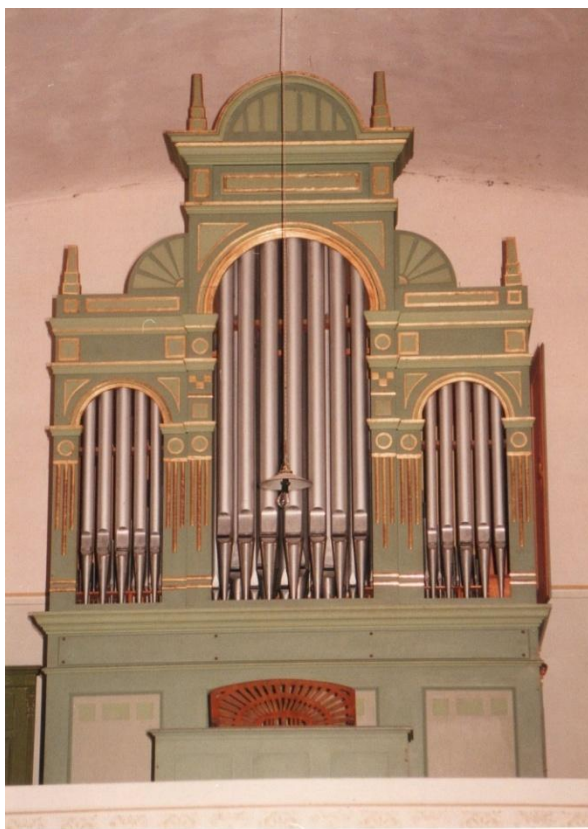
În luna aprilie 2004 donație de la GAW pentru întreținerea clădirilor.

În luna august 2006 se semnează contractul pentru renovarea casei de rugăciune cu firma de construcții BAUPARTNER din Subotica.

În anul 2008 se termină lucrările de renovare.

La data de 18 septembrie 2013 clădirile comunității sunt retrocedate de autoritățile statale sârbe.

Biserica Reformată Kikinda

Preot	Varga Ferenc
Adresă	23300 Kikinda, Kralja Petra I. 44-46. Srbija
Telefon	+381 (0)23 26-609

PROTOPOPIATUL BANATEAN

81. Novi Itebej

În biserica reformată din Novi Itebej s-a montat în anul 1904 o orgă cu 14 registre construită în fabrica din Timișoara al lui Leopold Wegenstein.

Jumătate din cheltuieli a fost asigurată de Jámbor Erzsébet, născută Patai, care a donat comunității suma de 2000 coroane, cheltuielile suportate de comunitate fiind astfel 1800 de coroane.

Prima atestare documentară a localității datează din anul 1219, când este amintită ca fiind o localitate cu avere bisericească semnificativă, din cadrul Comitatului Keve. După această data nu mai este amintită vreme îndelungată.

În anul 1786 mai multe familii din orașul Békés, și împrejurimile acestuia au imigrat, în speranța unei vieți mai bune, pe teritoriul actual al localității. Prima însemnare în Matricolă apare în 10 mai 1786, unde a fost trecută de către Franc Jeszenszky. Din anul 1787 Matricola a fost continuată de preotul Boros István. Din această perioadă începe preotul să țină și slujbe religioase.

Actuala biserică a fost ridicată între anii 1861-1866, constructorul fiind Gyorgyevics István, care a executat construcția pentru suma de 22,400 Forinți.

În această perioadă preotul comunității a fost Mészáros László.

La ora actuală, în localitatea Novi Itabej trăiesc 660 de reformați. Comunitatea are și membri sârbi, romi sau de alte naționalități, mai mult decât atât, cine a trăit în această localitate, este înmormântat de către familie după liturghia reformată, indiferent de naționalitate, sau apartenență religioasă.

Slujbele religioase de duminică și în zilele de sărbătoare se țin de la ora 9.30, respectiv după-masă de la ora 17:00, iar vara seara de la ora 19:00.

Slujbele de pocăință se țin în săptămâna dinaintea sărbătorilor principale, de marți până vineri de la ora 18:00.

Repetițiile pentru cor se țin în fiecare vineri de la ora 18:00, iar în timpul verii de la ora 20:00.

Novi Itabej – cor mixt de circa 10 persoane, care cântă pe o singură voce.

Novi Itebej

Preot	Marton Károly, preot delegat
Cantor și Dirijor	Marton Ilona
Adresă	23236 Novi Itebej, ul. M. Tita 57. Srbija
Telefon	+381 (0)13-665 656

82. Debeljaca

Slujbele religioase de duminică și de sărbători se țin de la ora 9.30.

Slujba de dimineață se ține vineri de la ora 7.30.

Debeljaca – cor mixt cu circa 20 de membri, care cântă pe teri voci, și are reprezentații de obicei în zilele de sărbătoare.

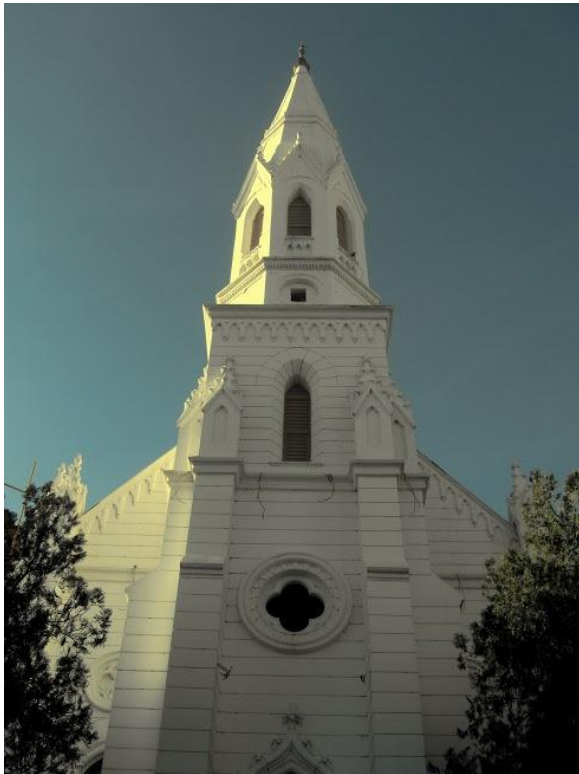

Debeljaca

Preot	Beszédes Mária
Cantor și Dirijor	Tóth Zsolt
Adresă	26214 Debeljaca, Trg M. Tita 3
Telefon	+381 (0)13 665-656
E-mail	rke.torontalvasarhely@gmail.com

83. Zrenjanin

Slujbele religioase de duminică și de sărbători încep la ora 10:00.

Zrenjanin – cor mixt cu aproximativ 15 membri, care cântă pe două voci, și slujește de obicei în zilele de sărbătoare.

Zrenjanin

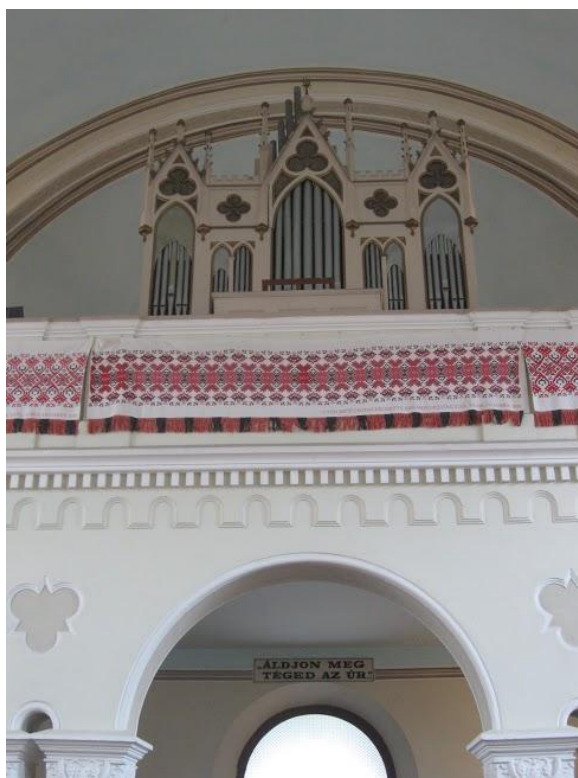
Preot	Kiss Nándor
Cantor și Dirijor	Molnár Urbán Éva
Adresă	23000 Zrenjanin, Narodne omladine 2.
Telefon	+381 (0)23 537-886

84. Pancevo-Vojlovica

Slujbele religioase de duminică și de sărbători încep la ora 10:00, respectiv după-amiază de la ora 17:00.

Cor mixt, care slujește în zilele de sărbătoare.

În toamna fiecărui an se organizează festivalul corurilor bisericești, găzduită pe rând de către fiecare dintre aceste comunități.

Pancevo-Vojlovica – cor mixt cu circa 15 membri, care cântă peo singură voce, și slujește de obicei în zilele de sărbătoare.

Pancevo-Vojlovica	
--------------------------	--

Preot	Halász Béla
Preot delegat	Szilágyi Zoltán

Cantor și Dirijor	Kerekes Székely Zita
Adresă	26000 Pancevo-Vojlovica, trg Vojvodjanske brigade 2.

85. Jasa Tomic

Slujbele religioase se țin în a doua duminică a fiecărei luni, după-masă. Diasporă.

Jasa Tomic

Preot	Kiss Nándor
Adresă	23230 Jasa Tomic, Zarka Zrenjanina 58.

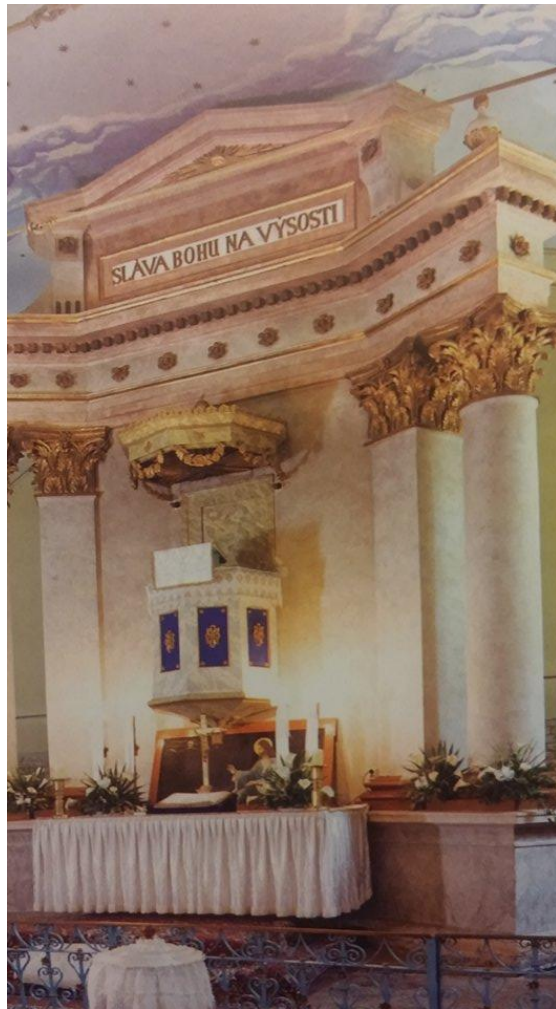
BISERICA EVANGHELICĂ SLOVACĂ DIN BANAT

86. Aradăč

Înființarea Bisericii: 1786.

Data construirii bisericii: 1826., număr enoriași: 1825

Orga: 1930. Gustav Simonyi, 2 manuale, 15 registre.

Aradáč

Preot	Vladimír Lovás
Cantor	Anna L'avrošková
Dirijor cor tineret	Viera Govda
Dirijor cor adulti	Anna L'avrošková
Adresa	M. Tita 64, Aradac 23207
Telefon	+381 (0)23 887-922

87. Belo Blato

Înființarea Bisericii: 1891., Data construcției bisericii 1902., Membri: 400
Orga: 1903. Carl Leopold Wegenstein, 1 manual, 8 registre

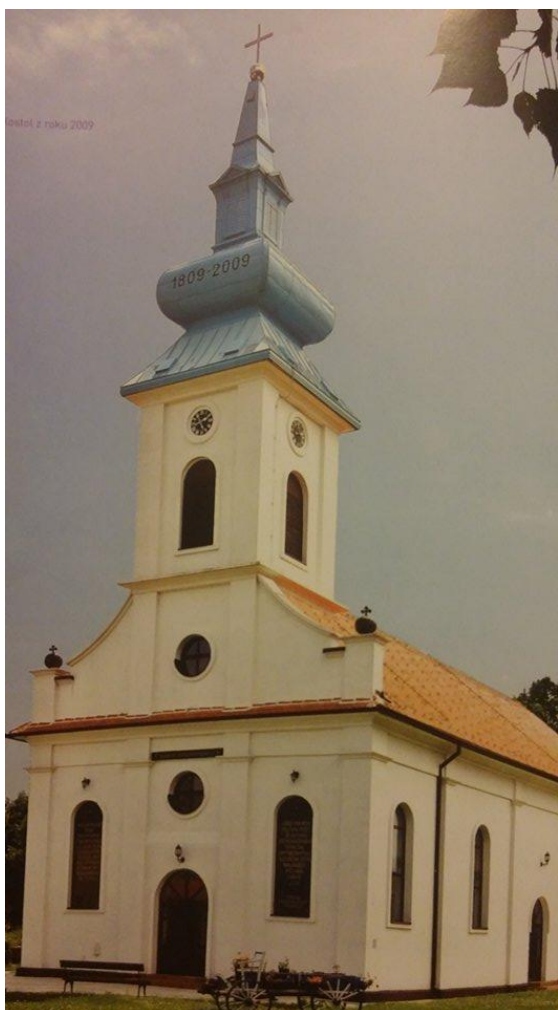
Belo Blato

Preot	Branislav Kulík
Cantor	Adrián Šofranko
Dirijor cor mixt	Emil Kuraj
Adresa	M Tita bb, Belo Blato 23205

88. Hajdučica

Anul înființării: 1829., Biserica: 2009., Număr enoriași: 650

Orga: 1868. Alois Hörbiger, 1 manual, 8 registre

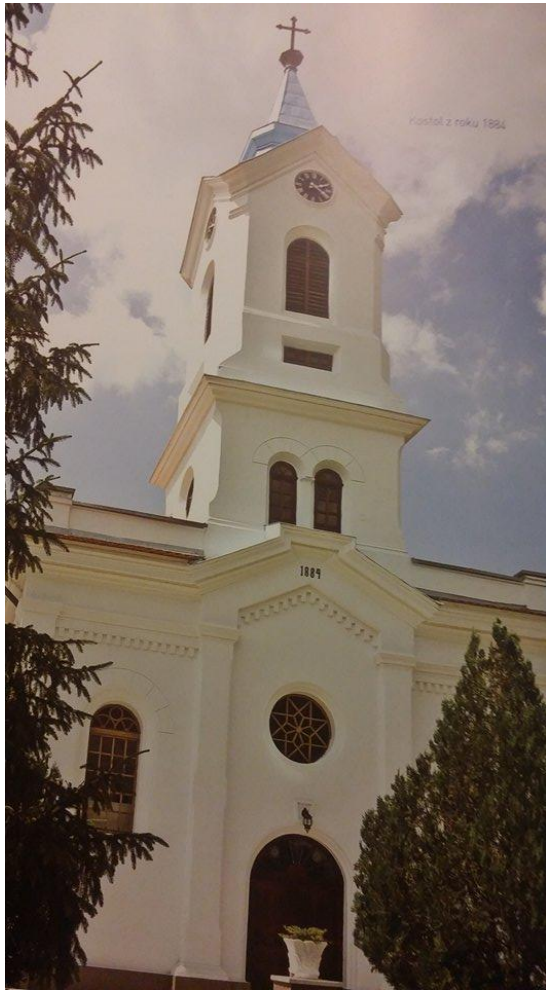
Hajdušica	
------------------	--

Preot	Sládan Daniel Srdić
Cantor	Pavel Cepera
Dirijor cor mixt	Pavel Cepera
Adresa	Janka Cmelika 24., Hajdučica 26370
Telefon	+381 (0)13 864-092

89. Janosik

Anul înființării: 1841., Biserica: 1884., Număr enoriași 750

Orga: 1902. Gyula Hubmann, 1 manual, 6 registre

Janosík	
Preot	Sladán Daniel Srdić
Cantor	Kristián Omasta
Dirijor cor tineri și adulți	Kristián Omasta
Adresa	Janka Cmelika 66., Janosik 26362
Telefon	+381 (0)13 647-055

90. Kovačica

Comunitatea nr. 1: 3562 enoriași

Preot: Pavel Sklenár

Cantori: Pavel Tomáš și Jan Nemček

Comunitatea nr. 2: 3520 enoriași

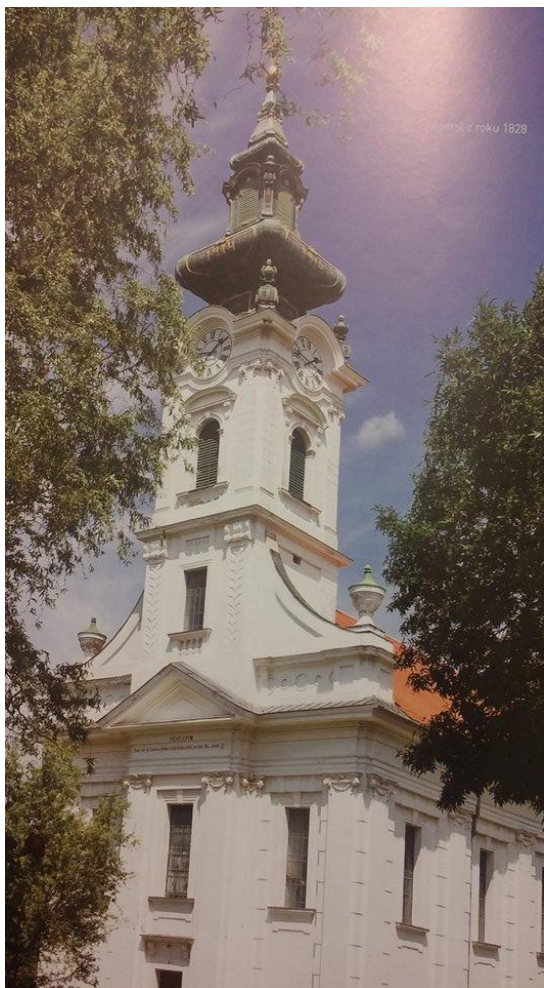
Preot: Martin Bajza

Cantori: Anka Nađová și Ján Dišpiter

Anul înființării: 1802., Anul construirii bisericii: 1828.

Orga: 1915. Emanuel Stein și Bohumil Tuček, 2 manuale, 20 registre

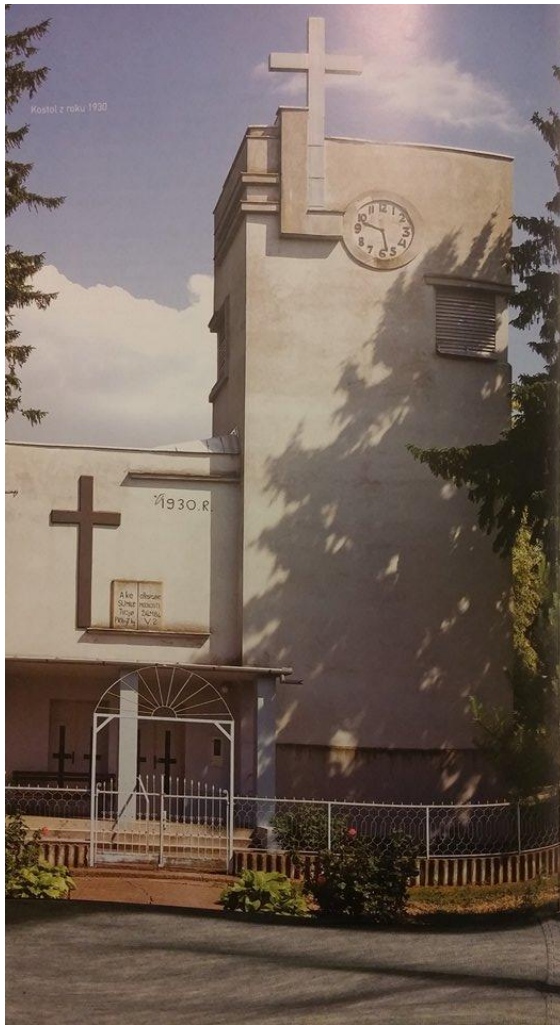
4 coruri: dirijori – Jan Nemček, Pavel Tomáš, Ján Dišpiter, Anna Zloch

Kovačica	
Preoți	Pavel Sklenár Comunitatea nr. 1 Martin Bajza Comunitatea nr. 2
Cantori	Pavel Tomáš și Jan Nemček Comunitatea nr. 1 Anka Nađová și Ján Dišpiter Comunitatea nr. 2
Dirijorii celor 4 coruri	Jan Nemček, Pavel Tomáš, Ján Dišpiter, Anna Zloch
Adresa	Janka Bulika 51., Kovacica 26210
Telefon	+381 (0)13/661-459 Fax: +381 (0)13/661-360

91. Ostojićevo

Anul înființării: 1910., Anul construcției bisericii: 1930., 290 de enoriași
Orga: 1930. Anton Perina, 1 manual, 6 registre

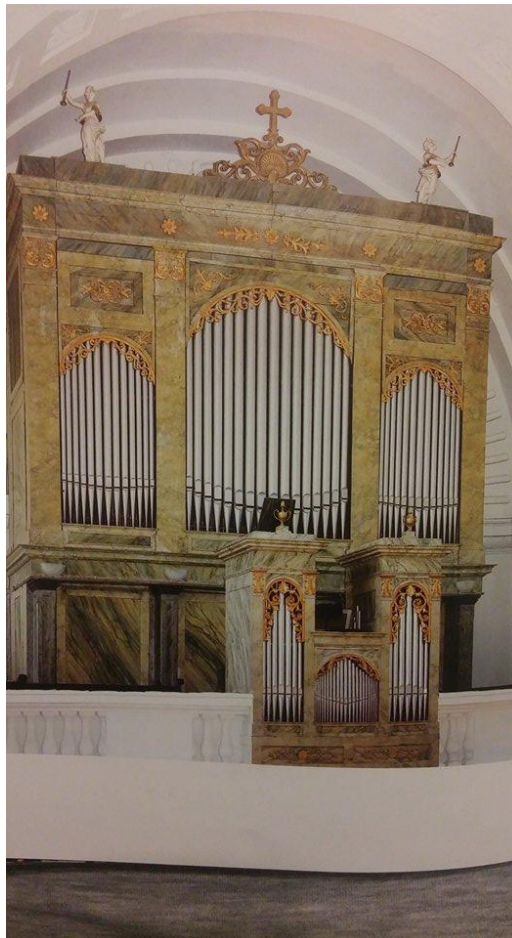
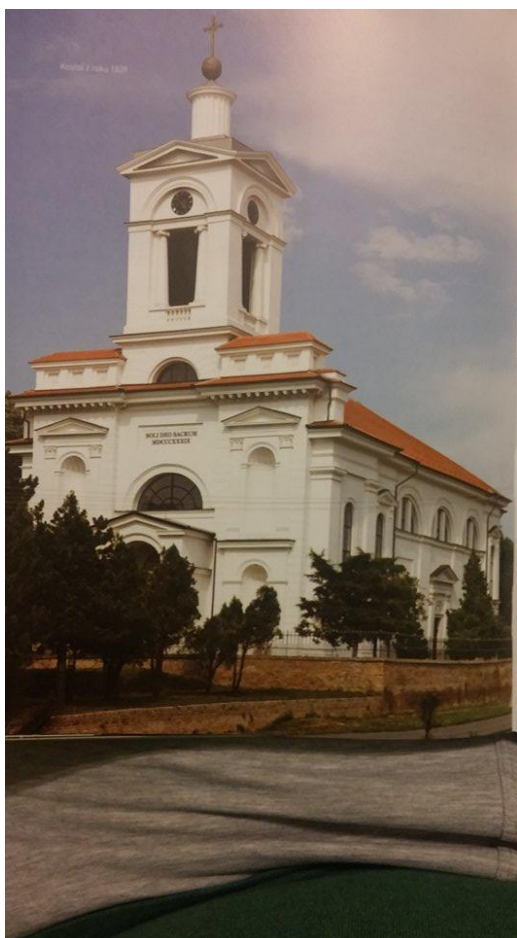

Ostojićevo

Preot	Emil Samec
Cantor	Zlatko Sabo

92. Padina

Anul înființării: 1806., Anul construirii bisericii: 1839., 4236 enoriași
 Orga: 1855. Joseph Seyberth, 2 manuale, 25 registre

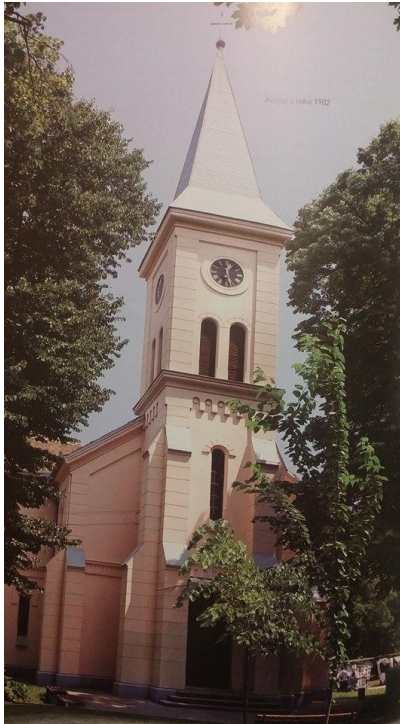

Padina

Preot	Ján Cicka
Cantor	Ján Petrovič
Dirijor cor mixt	Ján Petrovič
Adresa	trg Oslobodjenja 20., Padina 26215
Telefon	+381 (0)13 667-295

93. Vojlovica

Anul înființării: 1886, Anul construirii bisericii: 1902., 1100 de enoriași
 Orga: 1902. Carl Leopold Wegenstein, 1 manual, 9 registre

Vojlovica

Preot	Branislav Kulík
Cantor	Eva Brezníková
Dirijor cor mixt	Eva Brezníková
Adresa	trg Vojvodjanskih brigada 12. Pancevo-Vojlovica 26000
Telefon	+381 (0)13 347-537

94. Zrenjanin

Anul înființării: 1820., Anul construirii bisericii: 1837., 50 enoriași

Orga: 1907. Carl Leopold Wegenstein, 1 manual, 5 registre

Slujbele religioase se desfășoară de la aceeași oră în toate comunitățile.

Și anume:

Duminica: 10:00, 17:00

Miercuri – joi: 17:00

Marți – joi – sâmbătă: 8:00

Corurile au reprezentații cu ocazia slujbelor de sărbători.

Zrenjanin	
Preot	Adam Markuš
Cantor	Ondrej Goda

**BISERICA ORTODOXĂ SÂRBĂ-EPISCOPIA BANATULUI
CORURI MIXTE – BISERICA ORTODOXĂ SÂRBĂ**

95. Vršac / Vârșet - Catedrala Sfântul Nicolae (19 decembrie)

Catedrala Sfântul Nicolae din Vârșet a fost construită între anii 1783. și 1785. în stil baroc-neoclastic, și a fost sfințită la data de 21 octombrie 1785 de către Vikentije Popović, Episcopul Vârșetului. Clădirea are o lungime de 48m, lățime de 17m și o înălțime de 54m. Iconostasul a fost realizat de următorii meșteri: ornamentele din lemn în anul 1805, de către Aksentije Marković din Novi Sad, iar icoanele au fost pictate de Pavle Đurković între anii 1805 și 1807. Iconostasul a fost restaurat între anii 1865-1868 de către meșterul călător german St. G. Laufer. Clădirea în sine a fost reparată și restaurată în mai multe rânduri: în 1909/10, în 1945, mai apoi în 1968. La ultima renovare (2003-2007) a fost schimbat acoperișul și rețeaua electrică, a fost revopsită fațada, turnul, s-a executat încălzirea în pardoseală, iar podeaua a fost acoperită cu plăci de granit. Cel mai vechi Registru al comunității datează din anul 1767. În biserică se află monumentele funerare ale mai multor episcopi de Vârșet sau din Banat. De catedrală aparțin 6 parohii. Conducătorul catedralei este protoiereu-stavrofor.

Corul Sfântul Teodor din Vârșet

Corul a fost înființat de către Comunitatea Ortodoxă Sârbă în anul 2001, dirijorul corului este Olga Šinković, și în prezent funcționează cu 32 de coriști. Corul cântă în Catedrala Sfântul Nicolae din Vârșet la fiecare sfântă liturghie de duminică, de la ora 8:30, și cu ocazia marilor sărbători (Crăciun, Paște, Rusalii, Schimbarea la Față a Domnului, Sfântul Nicolae, Sfântul Ioan etc.). În repertoriul corului se regăsesc în principal operele corale ale autorilor autohtoni (St. St. Mokranjac – Liturgia Svetog Jovana Zlatoustog, Akatist Bogorodici, Četiri obredne kajde – Slavka, Josif Marinković – Iže heruvim i jako da carja (fragmente din liturghie), Oče naš, Hvalite, Isidor Bajić – Svjati Bože, Česnokov – Angel vopijaše, Smoljenski – Osana, autor necunoscut – Carska Jektenija, Kedrov – Oče naš, Tihomir Ostojić – Iže heruvimi i Jako da carja, etc.). În afara slujirii din cadrul bisericii, corul cântă și la Zilele Muzicale din Pancevo, la Festivalul Corurilor de Amatori din Ruma, și la Festivalul Corurilor din localitatea Bijeljina. Corul susține concerte cu ocazia Sărbătorilor de Paști, la Sărbătoarea Sfântului Sava și al Sfântului Teodor, și, pe lângă acestea, concertează la diferite evenimente culturale, zilele orașului, seri de studiu biblic, sau vernisaje.

Vršac – Catedrala Sfântul Nicolae din Vârșet (19 decembrie)	
---	--

Preot	Ognjen Veljančić protoiereu-stavrofor
Dirijor cor mixt	Olga Šinković
Adresa	Trg Svetog Teodora vršackog 11, 26300 Vršac

96. Zrenjanin - Biserica Adormirea Maicii Domnului (28 august)

Biserica a fost construită între anii 1744-1746, iar în 1757/58 I s-a adăugat și un turn. Icoanele de pe iconostas, icoana de pe altar, înfățișând încoronarea Sfintei Fecioare, precum și alte 15 icoane, au fost pictate de Georgije Popović între anii 1814. și 1816. Icoanele de pe pereții interiori ai bisericii au fost realizate de Aleksandar Sekulić în anul 1924. În cor se poate regăsi un mic iconostas închinat moaștelor Sfântului Nicolae, realizat probabil în

secolul 18, de către un autor necunoscut. Icoanele vechiului mormânt al Mântuitorului au fost pictate de Georgije Popović în anul 1821, iar cele actuale de către Jovan Popović în 1861. Cel mai vechi Registru al Bisericii este din 1746. De biserică aparțin patru parohii, conducător fiind Radivoj Nađalin arhidiacon.

Societatea de Cântări „Sfântul Rafael” din Banat

Corul s-a înființat în anul 1991 ca și cor bărbătesc, cu binecuvântarea episcopului Amfilohije, și contribuția dirijorului Nino Rajačić. Formația, care între timp s-a transformat într-un cor mixt, are în prezent 60 de membri, dirijor fiind maestrul Senka Milisavljević. Președintele corului este diaconul Predrag Nenin. Corul cântă în fiecare duminică și sărbătoare de la ora 9 în Biserica Adormirea Maicii Domnului din Bechicherecu Mare. Repertoriul este foarte vast: de la renașterea timpurie, prin baroc, classicism, romantism, impresionism până la piesele corale bisericești și laice ale secolului 20. Pe lângă ocrotirea muzicii „a capella”, corul colaborează și cu orchestra simfonică din Bechicherecu Mare. Corul interpretează piese ale unor autori sârbi, ruși și alți autori europeni. Corul concertează în mod regulat în Serbia și câștigă frecvent importante concursuri corale. Cel mai recent s-au întors cu Statueta de Aur de la Zilele Mokranjac din Negotin, acesta fiind cel mai important trofeu ce se acordă unui cor în Serbia.

Zrenjanin – Biserica Adormirea Maicii Domnului (28. august)

Preot	Radivoj Nađalin vicar general
Dirijor cor mixt	Senka Milisavljević
Adresa	Svetosavska 2, 23000 Zrenjanin

97. Zrenjanin - Biserica Intrarea Maicii Domnului (4. decembrie)

Biserica a fost construită în anul 1777, iconostasul fiind pictat de Arsenije Teodorović și Gregorije Ranisavljev între anii 1816-1819. Clădirea a fost renovată în anul 1914: cu realizarea picturilor murale, respectiv restaurarea acestora, a fost însărcinat pictorul Stevan Aleksić, icoanele fiind doar restaurate. Maestrul a pictat, pe lângă altele, picturile înfățișând pe Isus Hristos, Crucificarea lui Hristos, Sfântul Dimitrie, Sfântul Gheorghe precum și

icoanele înfățișând Buna Vestire. Dintre icoanele mobile ale bisericii, cele mai importante sunt: Hristos pe tron, Hristos cu Maica Domnului (Teodor Popović, 1778.), Îcoronarea Maicii Domnului (Georgije Popović, 1816.), Ochiul Atâtvăzător al lui Dumnezeu (autor necunoscut, secolul 18.), alte icoane („ikone na ripidama”, Capela Sfântul Rafael din Banat, Gojgner, 1868.). Cele mai vechi Registre ale bisericii datează din 1778. Conducătorul bisericii este Branislav Avram protoieru.

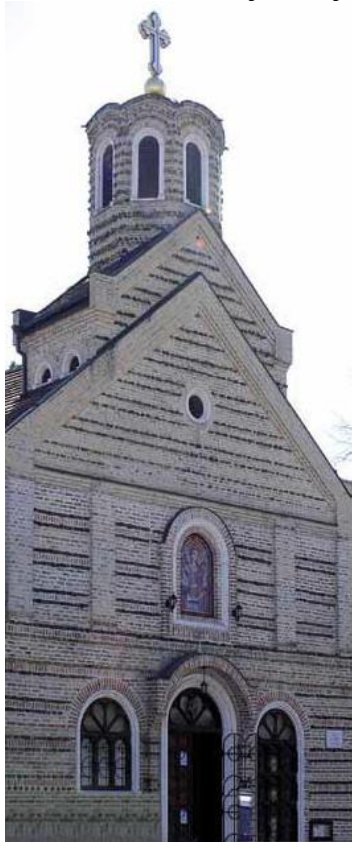
Zrenjanin – Biserica Intrarea Maicii Domnului (4. decembrie)

Preot	Branislav Avram protoieru
Adresa	Cara Dušana 82a, 23000 Zrenjanin

98. Zrenjanin - Biserica Sfinții Arhangheli (21 noiembrie)

În locul actualei biserici a fost situată Cetatea din Becicherecu Mare, construită de turci în secolul al 16-lea, această cetate având și un complex sistem de tuneluri. După încheierea Tratatului de la Karlowitz din 1699, Imperiul Habsburgic preia controlul asupra

teritoriului, și transformă cetatea în închisoare. După destrămarea Imperiului, pe acest teritoriu s-au stabilit în anul 1925, un număr de 600 de imigranți ruși, care au fost obligați să-și părăsească domiciliul după Revoluția din Octombrie 1917. Această comunitate de ruși, dornică să-și păstreze apartenența religioasă, a primit terenul în același an, și a început, din forțe proprii, ample lucrări de construcții pe locul fostei închisori, unde actualmente se află Biserica Sfinții Arhangheli: toată lucrarea a fost executată de muncitorii proprii, inclusiv realizarea iconostasului și pictarea icoanelor. Șase icoane aflate în spațiul altarului au fost pictate de Atanașij Ivanovič Šeleumov, iar icona reprezentând Cina cea de taină de generalul Sergej Ivanovič Šeremetinski. Din păcate comunismul a lovit din nou: mulți credincioși au fost exilați, întemnițați sau uciși. Din această cauză, comunitatea rusă a început să scadă, până când a dispărut complet în anul 1970. După aceasta Biserica Ortodoxă Rusă a cedat clădirea bisericii către Biserica Ortodoxă Sârbă, comunitatea obținând statutul de parohie sinestătătoare în anul 1993, și au început ample lucrări de renovare la clădirea bisericii: s-au schimbat ușile, ferestrele, pardoseala, s-a renovat fațada și s-a construit un turn. Iconostasul nou, din lemn de nuc, a fost executat în atelierul fraților Bakić, iar icoanele au fost pictate de artistul din Beograd, Svetozar Pandurović. În anul 2003 a fost montată instalația de încălzire, iar zidurile au fost revopsite în anul 2004 de pictorul de icoane din Kikinda, Nenad Grastić. Ulterior biserica a fost dotată cu un nou tron, cu Mormântul lui Hristos, mai multe echipamente și două clopote. În anul 2007, în parte și datorită donațiilor credincioșilor, în curtea bisericii s-a construit o sala comunitară, dotată cu bucătărie și bibliotecă. În anul 2009 în fața bisericii s-a ridicat o cruce memorială în amintirea coloniștilor ruși, care au transformat întunecata închisoare de odinioară în casa Domnului. Parohia 1.: Petar Ilić protoiereu, Parohia 2. Miodrag Stanojević preot, Parohia 3.: Veselin Vlaški preot, conducător, Parohia 4.: Dejan Bojanić preot, Marko Stanojević preot.

Corul de copii „Sfântul Arhanghel Mihail”

Corul a fost înființat în anul 2016 de către Milica Dosković, care este și dirijorul corului. În prezent corul este compus din 30 coriști. Formația cântă alternativ cu Corul

“Femeile Aducătoare de Pace”, la liturghia de duminică, în fiecare a doua săptămână în Biserica Sfântul Arhanghel Mihail din Zrenjanin, de la ora 9:30. De obicei nu își asumă răspunderea pentru întreaga liturghie, ci împarte slujirea muzicală cu corul bărbătesc și de femei al bisericii. În repertoriul corului se regăsesc piese corale ruse și sârbe, atât bisericesti cât și laice. Pe lângă slujirea în biserică, acest cor susține și concerte în țară.

Corul Bărbătesc “Sfântul Arhanghel Mihail”

Corul a fost înființat în anul 2015 de către Davor Dosković, care este în același timp și dirijorul corului. În prezent activează cu 8 coriști. Formația cântă alternativ cu Corul “Femeile Aducătoare de Pace” la liturghia de duminică în fiecare a doua săptămână în Biserica Sfântul Arhanghel Mihail din Zrenjanin, de la ora 9:30. De obicei nu își asumă răspunderea pentru întreaga liturghie, ci împarte slujirea muzicală cu corul bărbătesc și de femei al bisericii. În repertoriul corului se regăsesc piese corale ruse și sârbe, atât bisericesti cât și laice. Pe lângă slujirea în biserică, acest cor participă, în calitate de invitat, și la concerte organizate în țară.

Corul de femei “Sfântul Arhanghel Mihail”

Corul a fost înființat în anul 2016 de către Milica Dosković, care este și dirijorul corului. În prezent în cor activează 15 coriști. Formația cântă alternativ cu Corul “Femeile Aducătoare de Pace” la liturghia de duminică în fiecare a doua săptămână în Biserica Sfântul Arhanghel Mihail din Zrenjanin, de la ora 9:30. De obicei nu își asumă răspunderea pentru întreaga liturghie, ci împarte slujirea muzicală cu corul bărbătesc și feminin al bisericii. În repertoriul corului se regăsesc piese corale ruse și sârbe, atât bisericesti cât și laice. Pe lângă slujirea în biserică, acest cor participă, în calitate de invitat, și la concerte organizate în țară.

Societatea de Cântare Bisericească “Femeile Aducătoare de Pace”

Corul de femei a fost înființat în anul 2002 de către Branko Popov protoiereu-stavrofor și Zorica Kecić. În prezent formația are 22 de membri, tine repetiții de două ori pe săptămână, dirijor fiind Zorica Kecić. Corul cântă în Biserica Sfântul Arhanghel Mihail din Zrenjanin în fiecare duminică și în zilele de sărbătoare, care cad în timpul săptămânii, de la ora 9:30. În repertoriul corului se regăsesc piese corale bisericesti ale unor autori sârbi (ex. Liturghiile lui Mokranjac), muzică bisericească rusă și bulgară, precum și piese corale laice sârbe. Formația are frecvent reprezentații în țară (ex. Cuvin, Kikinda). Serbarea corului, după calendarul ortodox, este în a treia săptămână după Paște, și este sărbătorită în fiecare an printr-o manifestare muzicală aparte. Pe lângă cele amintite, corul cântă frecvent și în închisoarea din Zrenjanin, la vernisaje, nunți și botezuri.

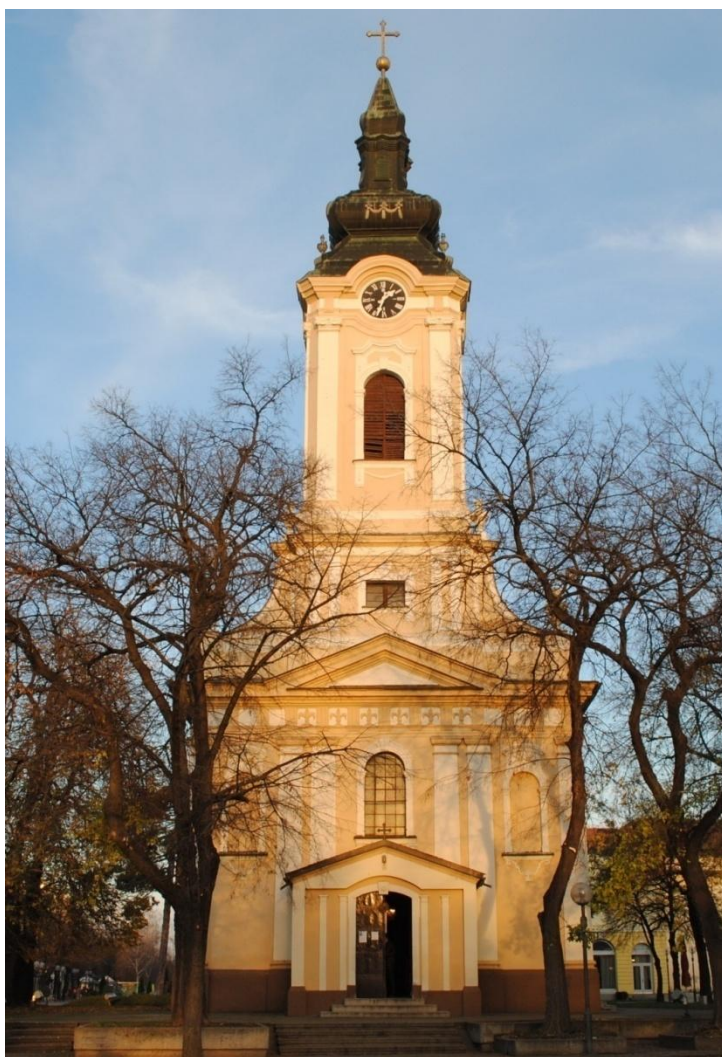
Zrenjanin – Biserica Sfinții Arhangheli (21 noiembrie)

Preoți	Parohia 1.: Petar Ilić protoiereu Parohia 2.: Miodrag Stanojević preot Parohia 3.: Veselin Vlaški preot, conducător. Parohia 4.: Dejan Bojanić preot, Marko Stanojević preot
Dirijor cor copii	Milica Dosković (Corul de copii Sfântul Arhanghel Mihail)
Dirijor cor bărbătesc	Davor Dosković (Corul bărbătesc Sfântul Arhanghel Mihail)
Dirijor cor feminin	Milica Dosković (Corul de femei Sfântul Arhanghel Mihail)

Dirijor cor feminin	Zorica Kecić (Societatea de Cântare Bisericească „Femeile Aducătoare de Pace”)
Adresa	Miroslava Tirše 4, 23000 Zrenjanin

99. Kikinda - Biserica Sfântul Nicolae (22 mai)

Din descrierea vizitei administratorului episcopal din Timișoara, călugărul Arsenije Radivojević, datată în 1758, aflăm că prima biserică din Kikinda a fost construită din lemn și văiugă, acoperită cu stuf, având un turn din lemn cu două clopote. Construcția actualei biserici a început în anul 1769, și s-a terminat în patru ani, cu mențiunea că turnul pentru clopote a fost construit ulterior, în anul 1774. Cununiile sunt înregistrate în Registrul de cununii începând cu anul 1779, botezurile din 1786, iar decesele au fost înregistrate din anul 1790. În timpul răscoalei din 1848 localitatea a fost incendiată de trupele maghiare. A fost afectată și biserica, turnul având o cupolă provizorie până în anul 1981, când s-a construit cupola impozantă, în stilul baroc, atât de specific bisericilor ortodoxe sârbe, și a fost acoperită cu plăci de cupru. Iconostasul și picturile murale ale bisericii, realizate în anul 1773, au valoare artistică deosebită, autorul este necunoscut. În decursul timpului au avut loc mai multe lucrări de restaurare și renovare, mai ales începând cu a doua jumătate a secolului 20 și până în anul 2008, cu acordul, și parțial cu ajutorul experților oficiilor regionale de protecție a monumentelor, precum și al oficiului pentru monumente din Subotice. Au fost recondiționate: pardoseala bisericii, structura acoperișului, iconostasul, picturile murale etc. Astfel a devenit biserica una dintre atracțiile principale ale Kikindei. În anul 1990 biserica a fost inclusă pe lista monumentelor cu importanță deosebită. Parohia 1.: Vujadin Stokić vicar general. Parohia 2.: Milenko Sandić protoiereu, conducător bisericesc. Parohia 3.: Milan Petrović preot, Parohia 4.: Nikola Mišković preot, conducător bisericesc. Parohiile sunt ajutate și de munca diaconului Bratislav Jovanović.

Corul mixt de tineret „Gusle”

Corul a fost înființat în anul 1876, în prezent având 22 de membri, și activează în cadrul bisericii Sfântul Nicolae din Kikinda, avându-l ca dirijor pe Zagorka Zaga. În repertoriul corului se află în primul rând piese corale bisericești și laice, ruse și sârbe. Corul cântă la sfânta liturghie de duminică și de sărbători, de la ora 9, și ocazional la liturghia din timpul săptămânii, de la ora 7. Câteodată concertează și cu ocazia evenimentelor culturale din oraș.

Corul Bisericii Sfântul Nicolae din Kikinda

Corul a fost înființat în anul 2015 de către Milenko Sandić protoiereu, în cadrul comunității ortodoxe sârbe. În prezent activează cu 25 de coriști, avându-l ca dirijor pe Jovana Šević Ćurčić. În repertoriul corului se află în principal piese corale ale unor compozitori sârbi (Mokranjac, Ostojić, Stanković). Corul cântă la sfânta liturghie de duminică și de sărbători, de la ora 9, pe lângă aceasta concertând și cu ocazia evenimentelor culturale din oraș.

Kikinda – Biserica Sfântul Nicolae (22 mai)
--

Preoți	Parohia 1.: Vujadin Stokić vicar general Parohia 2.: Milenko Sandić protoiereu, conducător
---------------	---

	Parohia 3.: Milan Petrović preot Parohia 4.: Nikola Mišković preot, conducător
Dirijor cor tineret	Zagorka Zaga (Corul mixt de tineret „Gusle”)
Dirijor cor	Jovana Šević Ćurčić (Corul Bisericii Sfântul Nicolae)
Adresa	Generala Drapšina 5, 23300 Kikinda

100. Kikinda - Biserica Sfinților Mucenici Cosma și Damian (14 iulie)

Ideea construirii bisericii a apărut în anii 1990. Terenul pentru construcție a fost donat de către Primăria orașului Kikinda, iar piatra de temelie a fost sfințită în vara anului 1996. Întocmirea planurilor, proiectarea și obținerea autorizațiilor necesare, a durat până în anul 2003. Arhitectul din Pancevo, Dimitrije Marinković a visat o biserică construită în stil contemporan, neobizantin: lungimea: 27 m, lățimea: 17 m, înălțimea 28 m cu tot cu cruce. Dimensiunile turnului pentru clopote: 15 x 15 m, înălțimea 37 m cu tot cu cruce. Lângă biserică se construiește o clopotniță separată, clădire parohială și Sala Sfântul Sava pentru comunitate. Lucrările de construcții se desfășoară începând cu anul 2013. De biserică aparțin trei parohii, conducătorul lor fiind Boban Petrović vicar general.

Corul de femei “Sfântul Iosif cel Nou“

Corul a fost înființat în anul 2015 de către vicarul general Boban Petrović, în cadrul parohiei Sfinții Mucenici Cosma și Damian din Kikinda. Are în prezent 15 membri, și este condus de dirijorul Danica Mandić. Interpretează în primul rând operele unor autori sârbi (S. Mokranjac, I. Bajić, T. Ostojić, M. Tajčević, P. Dinev, D. Bortnjanski). Corul cântă la sfânta liturghie de duminică, începând cu ora 9, și la sărbătorile marilor sfinți, chiar dacă acestea cad într-o zi din timpul săptămânii. Ocazional slujește și la nunți sau botezuri. La data de sărbătorire al sfântului protector (28 septembrie) corul oferă un concert în fiecare an, la care invită cel puțin alte două coruri. În data Hramului bisericii, de două ori pe an, (14 iulie și 14 noiembrie), corul cântă la sfânta liturghie de sărbătoare și susține și un concert, iar dacă permit condițiile, susține și concert de Crăciun sau Paște. Pe lângă acestea, corul contribuie și la evenimentele cu temă biblică organizate de către biserică, precum și la lansările de carte.

Kikinda – Biserica Sfinților Mucenici Cosma și Damian (14. iulie)

Preot	Boban Petrović vicar general
Dirijor cor	Danica Mandić (Corul „Sfântul Iosif cel Nou“)
Adresa	Vojina Zirojevića 1, Kikinda

101. Kovin - Biserica Sfinților Arhangheli (26. iulie)

Piatra de temelie a bisericii a fost depusă în luna august a anului 1777. Iconostasul făcut din lemn a fost fabricat în secolul al 18-lea, în atelierul lui Marković din Novi Sad, iar icoanele au fost pictate de artiști necunoscuți. Biserica a fost renovată de mai multe ori, ocazii cu care s-au schimbat țiglele și crucea de pe turn. A fost montat un sistem performant anti-igrasie, după ce zidurile au fost tăiate. Curățarea și aurirea iconostasului a fost realizată de

restauratorul din Beograd, Zoran Ilić, în anul 2004/2005. De biserică aparțin două parohii. Parohia 1.: Živankov Popović protoiereu. Parohia 2.: Dušan Vasić vicar general, ierarh.

Corul de muzică bisericească „Iskon”, Kovin

Corul a fost înființat în anul 1999 de către Nenad Petković, care este și dirijorul corului. Corul mixt are în prezent 35 de membri. Corul slujește cu tot efectivul în Biserica Sfinților Arhangheli Mihail și Gabriel, la fiecare sărbătoare, iar de două ori pe lună și la sfânta liturghie de duminică, de la ora 9. Repertoriul include piese corale bisericești și laice ale unor compozitori sârbi sau de alte naționalități. Corul își susține concertul tradițional în fiecare an în luna octombrie sau noiembrie în Cuvin, și participă la cele mai importante evenimente culturale organizate de oraș.

Kovin – Biserica Sfinților Arhangheli (26 iulie)

Preoți	Parohia 1.: Živankov Popović protoiereu Parohia 2.: Dušan Vasić vicar general, ierarh
Dirijor cor	Nenad Petković (Corul bisericesc „Iskon”, Kovin)
Adresa	Vuka Karadžića 70, 26220 Kovin

102. Melenci - Biserica Sfântul Nicolae (22. mai)

Biserica din Melenci este amintită în evidențele Episcopiei Timișoara din anul 1758. Clădirea veche, acoperită cu stuf, avea 9 ferestre, un turn din lemn și trei clopote. Icoanele aurite ale iconostasului îi înfățișau pe cei 12 apostoli. Biserica nouă a fost contruită în stil tradițional sârb-bizantin, în timpul domniei împăratului Leopold al II-lea. Iconostasul, fabricat între anii 1806-1816, este opera lui Arsenije Teodorović. Icoanele pictate pe pereți, între anii 1854-1859, sunt operele lui Nikola Aleksić. Mormântul lui Hristos, ornat cu icoane, datează de la începutul secolului al 19-lea. Registrele sunt întocmite începând cu anul 1774. Satul are trei cimitire. În cimitirul mare se află o capelă în stil bizantin datând din anul 1895, ridicată de familia Dimitrijević, în amintirea fiului lor decedat la o vârstă fragedă. Forma clădirii, înălțată spre cinstirea Sfântului Nicolae, este de cruce grecească, are cupolă, și a fost proiectată de arhitectul Vladimir Nikolić. Icoanele au fost realizate de pictorul și academicianul Uroš Predić.

În cadrul comunității ortodoxe sârbe din Melenci activează și un cor (**Hor „Svetog Simeona Mirotčivog“**) sub conducerea dirijorului Gabrijel Vujadinov, care a cântat în mod regulat la sfintele liturghii și alte evenimente culturale. Casa parohială s-a construit în anul 1902, și a fost renovată de mai multe ori. De biserică aparțin trei parohii. Parohia 1.: Radivoj Bundul protoiereu. Parohia 2.: Jovan Veselinov vicar general. Parohia 3.: Miroslav Stanković protoiereu.

Melenci – Biserica Sfântul Nicolae (22. mai)

Preoți	Parohia 1.: Radivoj Bundul protoiereu. Parohia 2.: Jovan Veselinov vicar general Parohia 3.: Miroslav Stanković protoiereu
---------------	--

Dirijor cor	Gabrijel Vujadinov (Hor „Svetog Simeona Mirotčivog“)
Adresa	Braće Barnić, 57, 23270 Melenci

103. Novi Kneževac - Biserica Sfinții Arhangheli (21. noiembrie)

Localitatea a început să se dezvolte în secolul 18., și deja pe vremea aceea, trăiau aici 40 de familii de sârbi. Conform tradiției, pe locul bisericii actuale se afla veche biserică, care a fost demolată din motive necunoscute. Iconostasul actualei biserici, ridicat între anii 1750-1775, a fost pictat de Georgije Popović pe lemn, cu vopsea de ulei. Picturile murale datează din anul 1948, sunt deasemenea din ulei, și sunt operele pictorului Nikola Aleksić. În secolul 20. biserica a fost renovată de trei ori. În anul 1915 armata austriacă a confiscat cele trei clopote, care au fost înlocuite în anul 1924 cu clopote noi, aduse de la Subotica. În anul 1930 a fost restaurat interiorul bisericii. În anul 1994 au fost curățite și restaurate iconostasul și picturile murale cu ajutorul pictorului de la Novi Sad, Dušan Nonin. Acestea au fost declarate, pe baza Ordinelor din 1973, respectiv 1994 monumente aflate sub protecție. Capela Sfântul Izvor a fost sfințită în cinstea Profetului Sfânt Micha, și a fost restaurată în anul 1989. Sfințirea festivă a acesteia a avut loc în luna august 1989. Conducătorul bisericii este Dušan Rus protoiereu-stavrofor.

În cadrul bisericii activează Corul „Sfinții Serghie și Vah”, avându-l ca dirijor pe Aleksandra Neckov.

Novi Kneževac – Biserica Sfinții Arhangheli (21 noiembrie)

Preot	Dušan Rus protoiereu-stavrofor
Dirijor cor	Aleksandra Neckov (Corul „Sfinții Serghie și Vah”)
Adresa	Srpska ulica 1a, 23330 Novi Kneževac

104. Obilićevo - Biserica Sfinții Arhangheli (26. iulie)

În vremurile de demult, Obilićevo era o localitate aparte, dar la ora actuală este un cartier al orașului Novi Kneževac. În timpul Ungariei istorice denumirea sa a fost Torontál-Józseffalva sau mai scurt Józseffalva, dar această denumire nu a fost folosită nici în Iugoslavia, nici în Serbia.

Biserica, construită între anii 1852-1853, a fost sfințită în anul 1854. Conform datelor istorice, picturile și iconostasul sunt operele lui Nikola Aleksić (1855-1860), Stevan Todorović (1880) și Špiro Bocarić (1911). Cel mai vechi registru al bisericii datează din anul 1806. Capela funerară "Sfântul Nicolae" a fost ridicată în anul 1946, din moștenirea lăsată de Pero Bracanski. Conducătorul comunității este preotul Radoje Perin.

Corul "Sfântul Vasile cel Mare"

Corul mixt, având 20 de coriști, a fost înființat în anul 2010, în biserica Sfântul Arhanghel Gabriel din Obilicevo, fiind întemeiat de către Radoje Perin protoiereu, și avându-l ca dirijor pe Nenad Knežević. Corul are reprezentații la sfintele liturghii de duminică, dar nu în fiecare săptămână, căci mai mulți coriști lucrează și în week-end. Corul cântă deasemenea și la diferite evenimente organizate de oraș, precum și la cununii. În repertoriu se regăsesc următoarele piese corale: Stevan Mokranjac – Božanstvena liturgija Sb. Jovana Zlatoustog, Roždestvo tvoje, Luka Gavrilović – Tropar Svetom Arhangelu, Angel vopijaše, S. Pašćan – Jektenija za upokojene, Dragan Mladenović – Predvarivši utro, Heruvimskaja pesn (Staro-Simonovskaja, ruski narodni napev), Vjeruju (Zadonskoe, ruski poltavski napev), Kornelije Stanković – Jelici vo Hrista krestitesja (glas 1), Dostojno jest, Voskresenie tvoe, N. Kedrov – Otče naš, Mita Topalović – Venčanje, Govedarica – Tjelo Hristovo, Otpust (ruski napev običnij), Pavle Janković – Spasi Hriste Bože i pomiluj, Nenad Barački – Antifoni o Svetlim praznicima, Davorin Jenko – Bože pravde, A. Arhangeliski – Ninje otpušćaeši (ruskij kievskij napev), Dimitrij Bortnjanski – Mnogaja ljeta, Sergej Rahmanjinov – Bogorodice Djevo, radujsja.

Societatea de Cântări „Sfântul Vasile cel Mare“

Corul mixt a fost înființat în anul 1994 de către Đorđe Mišković protoiereu stavrofor și Georgije Janjetov solist, în cadrul Bisericii Sfântul Arhanghel Gabriel din Obilicevo. În prezent are 11 membri, avându-l ca dirijor pe Radovan Horvatov. Corul cântă piese corale bisericești tradiționale, sârbe și ruse, în cadrul sfințelor liturghii ținute în biserică, dar participă și în alte biserici, dacă sunt invitați.

Obilićevo – Biserica Sfinții Arhangheli (26 iulie)

Preot	Radoje Perin preot
Dirijori coruri mixte	Nenad Knežević (Corul „Sfântul Vasile cel Mare”) Radovan Horvatov (Societatea de Cântări „Sfântul Vasile cel Mare”)
Adresa	Karađorđeva 47, 23330 Novi Kneževac

105. Ostojićevo - Biserica Sfântul Nicolae (22 mai)

Biserica actuală, construită între anii 1818-1833, nu este prima biserică din localitate. Are turn baroc, iar timpanul este realizat în stil neorenașcentist. Iconostasul a fost realizat de către sculptorii Mihajlo și Lazar Janić între anii 1847-1856. Interiorul a fost pictat de către Nikola Aleksić și fiul acestuia, Dušan Aleksić în anii 1872/73. Dintre picturile murale cele mai renumite sunt cele care înfățișează “Încoronarea Țarului Dušan” și “Miloš Obilić îl ucide pe Sultanul Murat”. Biserica a suferit mai multe renovări atât exterioare cât și interioare. Turnul a fost construit în anii 1950. Comunitatea Ortodoxă Sârbă din localitate deține și o casă parohială. Conducătorul comunității este Dragan Đukić vicar general.

Societatea de Cântări “Sfântul Nicolae” de pe lângă Tisa

Societatea de Cântări “Sfântul Nicolae” de pe lângă Tisa a fost înființată în anul 2003 de către Nedeljko Budovalčev, care este și dirijorul corului mixt, având la ora actuală 14 membri. Corul cântă la Sfintele liturghii de duminică și de sărbători de la ora 9:30, dar participă și la diferitele evenimente organizate de oraș. În repertoriul corului se regăsește Liturghia Sfântului Ioan Gură-de-Aur compusă de Stevan Mokranjac.

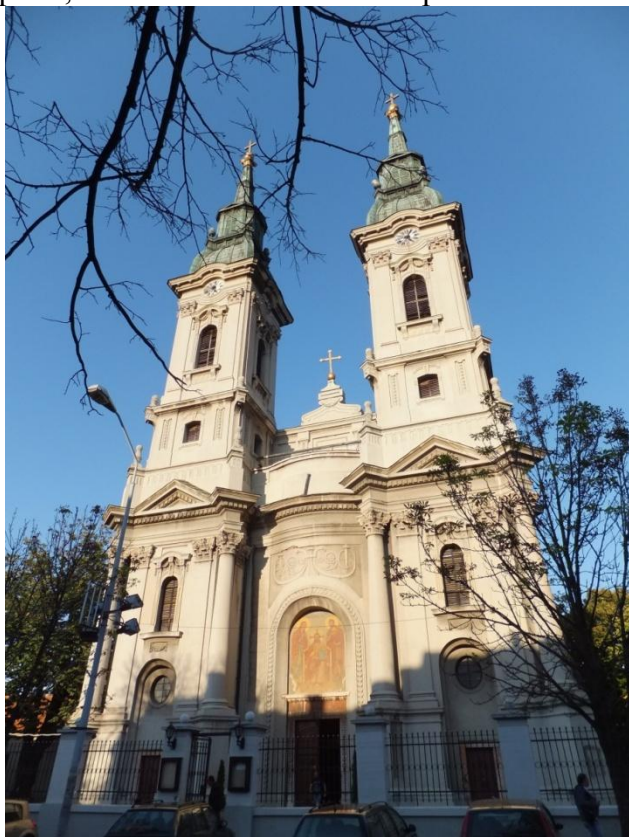

Ostojićevo – Biserica Sfântul Nicolae (22 mai)	
---	--

Preot	Dragan Đukić vicar general
Dirijor cor mixt	Nedeljko Budovalčev (Societatea de Cântări "Sfântul Nicolae" de pe lângă Tisa)
Adresa	Maršala Tita 59, 23326 Ostojićevo

106. Pančevo - Biserica Adormirea Maicii Domnului (28 august)

Locuitorii oraşului Panciova au dorit să construiască o biserică în centrul oraşului, pentru că biserica situată în partea de Nord a oraşului era mai greu accesibilă. A urmat achiziţionarea terenului, şi a început construcţia unei capele provizorii în anul 1798, clădire care a deservit comunitatea până în anul 1810. Locul acesteia este marcat astăzi printr-un obelisc memorial. Noua biserică a fost sfinţită în vara anului 1811. Cele două turnuri simbolizează viaţa poporului sârb în timpul celor două imperii. În timpul primului război mondial clopotele şi învelişul din cupru al turnurilor au fost recvirate pentru scopuri militare, dar mai târziu aceste lacune au fost remediate. Renovarea totală a bisericii s-a realizat în anul 1930/31. Faşada a fost bogat ornamentată, iar interiorul a fost repictat de către artistul Živorad Nastasijević. Celelalte lucrări au fost executate pe baza planurilor arhitectului din Beograd, Veselin Tripković. Cu această ocazie s-a găsit mesajul regretatului protoiereu Vasa Živković, ascuns în sfera aflată la baza crucii de pe turn. Parohia 1.: Radoslav Milanović protoiereu-stavrofor, conducătorul bisericii, Parohia 2.: Miloš Pešić preot, Parohia 3.: Radoslav Radmanović protoiereu-stavrofor, Parohia 4.: Čedo Simić vicar general, Parohia 5.: Dušan Grujić preot, Parohia 6.: Stevan Urošev protoiereu-stavrofor.

Societatea Sârbă de Cântare Bisericească din Panciova

Societatea Sârbă de Cântare Bisericească din Panciova este cel mai vechi cor mixt de pe teritoriul Serbiei: a fost înfiinţată în anul 1838 în cadrul Bisericii Ortodoxe Sârbe din

localitate. Dirijorul corului este maestrul Vera Carina, în prezent corul fiind alcătuit din 40 de coriști adulți, iar corul de tineret, cu denumirea de „Podmladak” are 50 de membri. În repertoriul corului se regăsesc în principal piese corale bisericești sârbe și ruse, dar și ale unor compozitori bulgari, greci sau de altă naționalitate, punându-se accent pe muzica contemporană. Repertoriul laic al corului constă în principal din piese compuse de compozitori sârbi, și adaptarea unor melodii populare. În Biserica Adormirea Maicii Domnului din Panciova corul cântă la fiecare sfântă liturghie de duminică și de sărbători, de la ora 9:30, deasemenea la priveghi, botezuri, liturghii de pomenire, sfințirea cozonacului etc. Pe lângă toate acestea concertează în mod regulat, și participă la concursuri și festivaluri corale interne și internaționale (concurs coral în Bielorusia și Bulgaria). Corul a scos mai multe CD-uri prorii.

Panciova – Biserica Adormirea Maicii Domnului (28 august)

Preoți	Parohia 1.: Radoslav Milanović protoiereu-stavrofor, conducătorul bisericii Parohia 2.: Miloš Pešić preot Parohia 3.: Radoslav Radmanović protoiereu-stavrofor Parohia 4.: Čedo Simić vicar general Parohia 5.: Dušan Grujić preot Parohia 6.: Stevan Urošev protoiereu-stavrofor.
Dirijor cor mixt	Vera Carina (Societatea Sârbă de Cântare Bisericească din Panciova)
Adresa	Dimitrija Tucovića 8, 26000, Pančevo

107. Zrenjanin - Mănăstirea Sfânta Melania

După ce, în urma primului război mondial, granițele au fost modificate, și multe mănăstiri din Banat au trecut pe teritoriul României, a apărut necesitatea de construcție a unei noi mănăstiri. Mănăstirea Sfânta Melania a fost înființată de către enoriașii din Zrenjanin și Sora Petronia, călugăriță, iar clădirea s-a construit din moștenirea lăsată de Episcopul dr. Georgije Letić. Deși Episcopul Georgije ar fi dorit ca această nouă clădire să fie sfințită cu

ocazia împlinirii a 40 de ani de slujire ca preot, el nu a trăit până la data respectivă. Lucrările de construcție au fost continuate de sora acestuia, care și-a investit și averea proprie în acest scop: a construit turn pentru clopot, cruce, glob la baza crucii, și un podium pentru cântăreți. Un credincios a donat un teren pentru mănăstire. Fundația mănăstirii a fost sfințită în anul 1935. În averea mănăstirii se include o Evanghelie din Moscova din anul 1663, precum și moaștele Sfintei Melania, aduse de la Roma. Capela Sfânta Vineri, aflată în vecinătatea mănăstirii, a fost renovată în anul 2009. Clădirea pentru călugărițe a fost construită în anul 1963. În anul 2013 mănăstirii i s-a adăugat și o sufragerie mare. În prezent în mănăstire locuiesc patru călugărițe.

Corul „Sfântul Serafim de Sarov”

Corul a fost înființat în anul 1995 de către Čedomir Radlovački. Actualul conducător artistic și dirijor este Božidar Crnjanski, Docent al Academiei de Artă din Novi Sad. Corul bărbătesc are în prezent 7 membri, și cântă la sfintele liturghii de duminică și în sărbătorile din timpul săptămânii, de la ora 8, în Biserica Intrarea Fecioarei Maria în Templu, din Becicherecu Mare. În repertoriul corului se regăsesc piese corale bisericesti sârbe și ruse, precum și cântece patriotice. În fiecare an, cu ocazia praznicului sfântului protector al corului (Sfântul Serafim de Sarov, 15 ianuarie) precum și în 1 August, corul susține un concert în Palatul Cultural din Becicherecu Mare. Concertul de Crăciun se ține în data de 8 Ianuarie, iar pe lângă acestea, corul colaborează și la organizarea Balului Sfântul Sava organizat de Primăria din localitate.

Zrenjanin – Mănăstirea Sfânta Melania

Calugărițe	În prezent în mănăstire locuiesc patru călugărițe.
Dirijor cor bărbătesc	Božidar Crnjanski – Docent al Academiei de Arte din Novi Sad (Corul „Sfântul Serafim de Sarov”)
Adresa	Șumice bb, 23000 Zrenjanin

108. Ada - Biserica Sfânta Treime

Parohia a fost înființată în anul 1762, iar biserica actuală a fost construită din cărămidă, între anii 1785-1795, în stil neobaroc. A fost lărgită în 1879 și în anul 1909, iar interiorul s-a pictat în anul 1966. Are o lungime de 44 m, o lățime de 16.5 m, înălțimea interioară este de 17 m, iar înălțimea turnului de 42 m. Turnul a fost serios avariat de o puternică furtună în anul 1968, după aceea luându-se decizia de a nu se mai monta înveliș din tablă. Clopotele au fost recvirate în timpul primului război mondial, acestea fiind înlocuite ulterior. Valoroasa pictură a altarului principal, reprezentând Sfânta Treime, a fost executată de pictorul din Sopron Francz Maurer. Din orga actuală a bisericii, care are 22 registre, un total de 222 de tuburi au fost recvirate în primul război mondial. Tuburile lipsă au fost completate de către firma de construcții orgi Jenko din Slovenia, care și-a expus și placa numelui pe consola orgii. Orga pneumatică are 2 manuale, cel de al doilea manual fiind crescendo. Preotul paroh al comunității este Szungyi Károly, sfintele liturghii se țin în limba maghiară.

Corul Sfânta Cecilia

Corul Sfânta Cecilia activează în cadrul Bisericii Sfânta Treime din Ada, sub conducerea dirijorului Dobó Anita, având 18 membri. Corul mixt interpretează, pe lângă cântecele populare, și piese corale mai simple pe mai multe voci (Händel - Canticorum iubilo, Charpentier - Te Deum). Cântă la sfintele liturghii de Paști și Crăciun de la ora 10, la sfintele liturghii în Novena Sfintei Fecioare Maria de Lourdes (2-11februarie), la Calea Crucii din Vinerea Mare în cimitir, de la ora 10, și în Sărbătoarea Hristos Rege de la ora 10.

Corul de copii al Bisericii Sfânta Treime

Corul de copii al Bisericii Sfânta Treime din Ada, având 12 membri, a fost înființat de către parohul bisericii, Szungyi Károly, în anul 2017, dirijor fiind cantorul comunității, Szeles Dobó Anita. Formația cântă o dată pe lună în cadrul sfintei liturghii de duminică, de la ora 10, precum și cu ocazia principalelor Sărbători (Crăciun, Paște, Rusalii, Duminica Sfintei Treimi, Sfânta liturghie de la începutul anului școlar, și la sfârșitul anului școlar religios). În repertoriul corului se regăsesc cântece gregoriene, precum și muzică ușoară creștină.

Grupul de slavă al Comunității Emmanuel

Grupul de slavă al Comunității Emmanuel din Ada s-a înființat în anul 1994 de către diaconul Lehóczki Gábor, care este și dirijorul corului. Formația are în prezent 7-10 membri, și își desfășoară activitatea în cadrul Parohiei Sfânta Treime. Repertoriul formației este constituit din piese ale renașterii carismatice, ale Comunității Emmanuel, ale Comunității Taizé, care sunt interpretate pe 1-3 voci, cu acompaniament instrumental. Acest grup slujește prin muzică la ocaziile săptămânale de rugăciune ale Comunității Emmanuel, iar lunar cântă și în cadrul sfintelor liturghii de duminică, de la ora 10 în Biserica Sfânta Treime din Ada. Pe lângă acestea, corul acceptă slujire prin muzică și în alte biserici, la seminarii și cursuri creștine, la întâlniri de rugăciune (Întâlnirea Asociației Creștine “Făclia”, tabăra de tineret de la Doroszló, Rugăciunea pentru Voivodina, Festivalul Creștin “Bucură-te, poporul meu”).

Musica Humana

Corul a fost înființat în anul 1993 de către profesorul de muzică Birkás János, care a fost ani de-a rândul și dirijorul corului. În prezent are 20 de membri, și este condus de dirijorul Bács Annamária. În repertoriul formației se regăsesc piese corale clericale și laice, maghiare sau internaționale, de la perioada Renașterii până în prezent. Corul concertează în mod tradițional de două ori în Biserica Sfânta Treime din Ada: la sfânta liturghie de Paște, de la ora 10, și în ultima Duminică a anului, susținând concertul de Crăciun. Ocazional susține concerte atât în țară cât și în străinătate (Festivalul Coral Maghiar din Voivodina etc.)

Ada – Biserica Sfânta Treime

Preot	Szungyi Károly
Dirijor cor mixt și cor copii	Szeles Dobó Anita kántornő (Corul Sfânta Cecilia, și Corul de copii al Bisericii Sfânta Treime)
Dirijor	Lehóczki Gábor diacon (Grupul de slavă al Comunității Emmanuel)

Dirijor cor	Bács Annamária (Musica Humana)
Adresa	Trg Oslobođenja 17, 24430 Ada

109. Mol - Biserica Sfântul Sava

La arhitectura bisericii construită în stil baroc, între anii 1808-1824, se poate observa în mod echivoc și influența clasicismului. Iconostasul, purtând semnele stilului neo-gotic, este ornamentat cu o sculptură din lemn executată cu mare rafinament și precizie. Icoanele au fost pictate de către Arsa Todorović, Nikola Aleksić și Novak Radonjić. La clădire s-au executat în anul 2002 ample lucrări de restaurare și renovare, în prezent fiind un monument aflat sub protecția statului.

Societatea Sârbă de Cântare „Sava Trlajić” din Mol

Corul a fost înființat în anul 2002, în cadrul parohiei Sfântul Sava din Mol, de către Olivera Divljak, care este și dirijorul formației. În repertoriu se află în principal piese corale sârbești, bisericesti și laice. Corul cântă în biserică o dată pe lună, la sfânta liturghie de duminică, care începe la ora 9. Concertează și în alte biserici ortodoxe, cântă la nunți și liturghiile de seară, se deplasează la alte coruri din provincie, și primește, la rândul său coruri invitate. Susține în mod tradițional concerte de primăvară și toamnă în localitatea Mol.

Mol – Biserica Sfântul Sava

Dirijor cor	Olivera Divljak (Societatea Sârbă de Cântare „Sava Trlajić”)
Adresa	Marșala Tita 51, 24435 Mol

110. Mol – Biserica Romano-Catolică Sfântul Gheorghe

Biserica a fost sfințită în anul 1824, lărgită în anul 1905, restaurată în anii 1938 și 1962. Are o lungime de 55 m, o lățime de 14.5m, o înălțime interioară de 20 m, iar turnul este înalt de 55 m. Dintre cele cinci clopote, cel mai mare are 922 kg, iar cel mai mic 49 kg. Registrele sunt întocmite din anul 1826. Capela funerară “Hristos Răstignit”, care aparține parohiei, a fost construită în anul 1924. Biserica a fost construită în anul 1913, având o orgă Angster op.870 cu două manuale, pedalier, sistem pneumatic și 17 registre. Partea muzicală a sfintelor liturghii este asigurată de către cantorul Lakatos Zsolt, care conduce cântecele comunității cu un cor liturgic de 10 persoane. Sfintele liturghii se țin în limba maghiară, în fiecare duminică de la ora 8 și 10. Preotul paroh al bisericii este Mester Dániel.

Mol – Biserica Romano-Catolică Sfântul Gheorghe	
--	--

Preot	Mester Dániel
Cantor și Dirijor cor	Lakatos Zsolt
Adresa	Marșala Tita 84, 224435 Mol

111. Senta – Biserica Preasfântă Inimă a lui Isus

Înființarea unei noi parohii, precum și construcția unei noi biserici în partea de sud a orașului, au fost necesare din cauza creșterii numărului credincioșilor din Senta, pe la sfârșitul anilor 1800. Lucrările de construcție ale bisericii au început în anul 1893, pe baza proiectului arhitectului Szilágyi János, din Budapesta. Biserica a fost sfințită în luna septembrie a anului 1896. Planul de bază al bisericii este în formă de cruce latină, cu trei naosuri, și a fost construită în stil neogotic, având o lungime de 44 m., o lățime de 18 m, și o înălțime a turnul principal de 47 metri. Dintre cele cinci clopote, cel mai mare, închinat cinstirii Sfântului Gheorghe, are o greutate de 1057 kg, iar cel mai mic, Clopotul Sfintei Fecioare, are 100 kg. Altarul principal, precum și picturile reprezentând stațiile patimilor lui Hristos, sunt operele firmei Stuflesser, din Tirolul-de-Sud, firmă care există și astăzi.

Parohia noastră este una dintre cele cinci parohii catolice din Senta. Comunitatea noastră se distinge în principal prin ocrotirea muzicii sacre, fapt ce se datorează în primul rând efortului depus în decursul mai multor decenii de către preotului pasionat de liturghie Bankó Nándor, care a sprijinit în mod constant înființarea și funcționarea mai multor coruri mixte de adulți și de tineret. Actualul diacon al parohiei noastre este Ivković Róbert, student

la teologie este Zabos Kornél, iar cantorul Edelényi Magdolna. Sfintele liturghii se țin în limba maghiară.

Noua orgă Rieger a bisericii, având două manuale și 12 registre, a fost adusă în anul 1896 de la Budapesta, dar original nu a fost fabricată pentru a fi folosită în Biserica Preasfântă Inimă a lui Isus din Senta. În momentul instalării, instrumentul a fost considerat probabil prea mare, și a fost modificat într-un mod absolut neprofesional. Ca urmare, acest instrument nu a putut fi folosit niciodată în mod corespunzător, până la demontarea lui în 21 august 2012. Comunitatea a sfințit în mod solemn noua orgă (III/41), în data de 8 septembrie 2013, aceasta fiind realizată din tuburile vechii orgi Rieger și ale orgii Dreher, primită ca donație din Feldbach, Austria, fiind folosite pentru construcție elementele componente ale orgii vechi și noi. Executantul a fost firma Varga Orgaépítő Kft. din Taksony. Modernă orgă de concert este în mod constant îngrijită, întreținută și acordată de parohie, precum și dezvoltată, în funcție de posibilitățile financiare ale parohiei. Pe lângă această orgă, se mai află în biserică și două harmoniumuri, care sunt folosite pentru acompanierea cântecelor la sfintele liturghii din timpul săptămânii, din perioada Adventului și al Postului Mare. Fundația Cor Jesu a parohiei organizează anual, de mai bine de 20 de ani, Festivalul de Muzică Bisericească de la Senta, care în ultimii ani s-a ținut în al doilea week-end a lunii octombrie. În cadrul acestor manifestări se pot audia concerte de orgă, corale, și de cameră. Între atribuțiile Fundației intră și instruirea cantorilor, și acordă, la ora actuală, sprijin pentru studii, unui număr de șase cantori practicanți.

Corul de Camera Cor Jesu

Corul de cameră Cor Jesu a fost înființat în cadrul parohiei Preasfânta Inimă a lui Isus din Senta. Prima dată a concertat la ceremonia de sfințire a orgii din biserica Inima lui Isus, în anul 2013. Dirijorul corului este dr. Miklós Réka. Formația are 13 membri, și în își asumă atribuțiile corului maghiar din Senta. Corul cântă în Biserica Preasfânta Inimă a lui Isus din Senta, la următoarele sfinte liturghii: Duminica Floriilor, de la ora 9:30, Priveghiul din Sâmbăta Mare la ora 17, Duminica Paștelui la ora 9:30-kor, Hramul bisericii (Duminica după Sărbătoarea Inima lui Isus) la ora 9:30, sfânta liturghie de deschidere a anului școlar religios (septembrie-octombrie) de la ora 9:30, la sfânta liturghie festivă din cadrul Festivalului de Muzică Bisericească din Senta, de la ora 9:30-kor (a doua duminică a lunii octombrie), la Sărbătoarea Hristos Rege la ora 9:30, în a treia Duminică de Advent, de la ora 9:30, la sfânta liturghie de la miezul nopții în 24 decembrie, de la ora 24, la sfânta liturghie de Crăciun de la ora 9:30. Pe lângă acestea ține reprezentații ocazionale în cadrul manifestărilor din localitate, cât și în provincie. În repertoriul corului se regăsesc piese corale ale unor compozitori europeni și americani, din perioada Renașterii, a barocului, clasicismului, romantismului, din secolul 20 și contemporani.

Senta – Biserica Preasfântă Inimă a lui Isus

Preoți	Bankó Nándor preot Ivković Róbert diacon
---------------	---

	Zabos Kornél student teolog
Cantor	Edelényi Magdolna
Dirijor cor de cameră	dr. Miklós Réka muzician bisericesc (Corul de Cameră „Cor Jesu”)
Adresa	Madač Imre 3, 24400 Senta

112. Senta – Biserica Sfânta Tereza de Lisieux

Administratura aparținând Parohiei Preasfânta Inimă a lui Isus din Senta a fost înființată în anul 1912, însă și-a câștigat independența doar în anul 1956. Deși Registrele sunt întocmite încă din anul 1913, începerea construirii bisericii a fost amânată până în anul 1928, din cauza primului război mondial. Construcția capelei, a casei parohiale și al oficiului parohial a început în anul 1928, fiind sfințite în anul 1929, avându-l ca sfânt protector pe virgina educatoare în biserică, numită după Pruncul Isus, Sfânta Tereza. Clădirea are o lungime de 15 m, o lățime de 5.6 m, și o înălțime de 3 m. Din cauza creșterii numărului de enoriași, în anii 1990 a devenit necesară construcția unei biserici noi, a cărei piatră de temelie a fost sfințită în anul 1997, cu ocazia aniversării a 300 de ani de la bătălia de la Senta. Din cauza situației materiale precare, biserica a putut fi sfințită doar în luna octombrie a anului 2017. Nici vechia capelă nu rămâne nefolosită: va deveni locul ideal pentru orele de rugăciune, sau organizarea unor programe spirituale. Preotul parohiei este Pc. Nagy József. În cadrul parohiei cu cei mai mulți enoriași din Senta, sfintele liturghii se țin în limba maghiară. În biserica nouă slujirea muzicală liturgică este asigurată pe o orgă analog cu trei manuale.

Grupul de slavă Sfânta Tereza de Lisieux

Formația vocal-instrumentală, care are în prezent 10 membri, a fost înființată în anul 2011 de diaconul Ivković Róbert, care este conducătorul formației și în prezent. În repertoriul formației se află piese din perioada mișcării carismatice, și muzică ușoară creștină. Grupul de slavă colaborează în cadrul sfintelor liturghii pentru elevi și studenți, care se țin în fiecare sâmbătă de la ora 15, în cadrul parohiei Sfânta Tereza de Lisieux. Pe lângă participarea la programe ocazionale, formația mai cântă și la evenimente de binefacere.

Senta – Biserica Sfânta Tereza de Lisieux	
Preot	Pc. Nagy József
Dirijor cor	Ivković Róbert diacon (Grupul de slavă Sfânta Tereza de Lisieux)

113. Senta – Biserica Sfântul Arhanghel Mihail, biserică ortodoxă sârbă

Biserica în stil baroc a fost construită în anul 1755 cu implicarea ofițerului de frontieră Đorđe Golub, și a enoriașilor comunității. Iconostasul este realizat de renumitul reprezentant al școlii vieneze, Pavle Simić. Cea mai valoroasă icoană este „Hristos cu copiii”, care este amintită și de cărți de istoria artei, ca reprezentând îmbinarea armonioasă dintre expresia artistică bisericească și laică. Forma de astăzi a fost obținută după anul 1849, deoarece în timpul revoluției a fost incendiată și mistuită de flăcări. Ultima renovare a avut loc în anul 1991, când pe biserică s-a montat și o nouă cruce. Până în anii 1950 lângă biserică s-a aflat și o bibliotecă cu sală de lectură, care s-a dărâmat din cauza lipsei de mentenanță.

În localitatea Senta, între proprietățile Bisericii Ortodoxe Sârbe se includ și capela cimitirului ortodox sârb, care a fost închinată Sfântului Arhanghel Gabriel, precum și casa parohială aflată în strada Stevan Sremac, nr. 6. Actualul paroh este preotul Dalibor Zarić.

Corul Sfântul Arhanghel Mihail

În cadrul bisericii, profesoara de muzică Jelena Stojnić, a înființat un cor în anul 2010. Corul mixt a activat trei ani cu 12 membri. Au cântat o dată pe lună în cadrul sfintei liturghii din Biserica Sfântul Arhanghel Mihail din Senta, cu începere de la ora 8:30. Repertoriul corului includea Liturghia Sfântului Ioan-Gură-de-Aur al lui Mokranjac. Pe lângă slujirea în biserică, acest cor a participat și la nunți, la festivități organizate de Comunitatea Sârbă cu ocazia Zilei Sfântul Vitus, și la evenimente culturale organizate de oraș.

În prezent în cadrul bisericii slujirea muzicală în sfintele liturghii de duminică și sărbători este asigurată de un cvartet feminin.

Senta – Biserica Ortodoxă Sârbă „Sfântul Arhanghel Mihail”,
--

Preot	Paroh Dalibor Zarić preot
Dirijor cor mixt	Jelena Stojnić profesoară de muzică (Corul Sfântul Arhanghel Mihail)
Adresa	Vuka Karadžića bb, 24400 Senta

114. Gornji Breg – Biserica Sfântul Iosif

Parohia a fost înființată în anul 1892, teritoriul aparținând înainte de parohia Sfântul Ștefan din Senta. Biserica a fost construită între anii 1889. și 1890., cu elemente de stil neobaroc și neoroman, pe baza proiectelor arhitectului Greiff din Kalocsa, și a lui Kozits István Jr. din Senta. Biserica este închinată Sfântului Iosif, muncitorul. Forma arhitecturală a interiorului bisericii poartă semne ale barocului. Pictura altarului principal a fost realizată de către artistul Than Mór, din Novi Becej, acesta fiind unul dintre cei mai renumiți reprezentanți ai picturii maghiare din secolul 19. Biserica are o lungime de 31.5 m, o înălțime de 14 m, înălțimea interiorului este de 12 m, iar turnul măsoară 26 m înălțime. Dintre cele două clopote, cel mai mare are 196 kg, iar cel mai mic 92 kg. Registrul este întocmit începând cu anul 1892. Orga mecanică a bisericii (I/7) a fost construită în anul 1892, de către constructorul de orgi Szalay Gyula din Székesfehérvár. Instrumentul nu este îngrijit în mod regulat. Biserica este deservită de Nagy József din Senta, sfintele liturghii se țin în limba maghiară.

Gornji Breg – Biserica Sfântul Iosif

Preot	Pc. Nagy József
Adresa	Veliki sokak 38, 24406 Gornji Breg

115. Tornjoš - Biserica Sfânta Fecioară Maria Patrona Hungariae

Parohia a fost înființată în anul 1906, pe teritoriul Parohiei Sfântul Ștefan din Senta. Sfântul protector al Bisericii este Sfânta Fecioară Maria Patrona Hungariae. Interiorul bisericii, construite între anii 1900. și 1901, în stil neoroman, a fost pictat în anul 1914, în

stilul secesiunii maghiare, de către artiștii academicieni din Budapesta, Lohr Ferenc și Tary Lajos. Vitraliile bisericii au fost realizate până în anul 1917 în atelierul maiștrilor din Budapesta, Ligeti Sándor și Zsellér Imre. Biserica are o lungime de 36 m, o lățime de 14.14 m, o înălțime de 11.12 m, turnul fiind înalt de 41 m, iar singurul clopot are o greutate de 275 kg. Registrele sunt întocmite începând cu anul 1906. Preotul parohiei este Pc. Baráth Gábor, cantorul este Gajdos Béla, sfintele liturghii se desfășoară în limba maghiară.

După ce Biserica Sfântul Ștefan din Senta a fost mistuită de flăcările incendiului din 1911, s-a reușit totuși salvarea tuburilor și ale unor piese componente ale orgii construite în anul 1825. Cu folosirea tuburilor vechi, și ale unor elemente noi, s-a construit în anul 1913 noua orgă a bisericii din Tornjoš, însă în locul celor 13 rânduri de tuburi ale instrumentului din Senta, s-au construit numai 11 rânduri. În prezent se dorește instalarea în biserică a orgii construite de Leopold Wegenstein (II/17), cumpărată de la Biserica Sfântul Anton de Padova din Čantavir, folosind și elementele structurale, aflate în stare bună, ale vechii orgi.

În biserică se organizează, în ultima săptămână din Advent, o slujbă muzicală de așteptare a Crăciunului: participă corul școlii din localitate și corul vocal-instrumental al copiilor de la ora de religie, interpretând în fiecare an un program diferit de Crăciun. În cadrul sfintei liturghii festive de dimineață, în Duminica Floriilor, copiii de la ora de religie, din anul 3. interpretează cântece gregoriene. În cele trei zile premergătoare Rugii (tridum, zilele dinaintea celei de a doua duminici a lunii octombrie) cântă în biserică Corul Mixt Angelus din localitatea Opština Kanjiža, având 12 membri, dirijor fiind Fratele Rafael.

Tornjoš – Biserica Sfânta Fecioară Maria Patrona Hungariae

Preot	Pc. Baráth Gábor
Cantor	Gajdos Béla
Adresa	Veliki šor 9, 24352 Tornjoš

Anexe:

Anexa 1 - Calendar evenimente de muzică religioasă

Anexa 2 – Trasee turistice ecumenice

Anexa 1 – Calendar evenimente de muzică religioasă

FESTIVALURI DE MUZICĂ BISERICESCĂ ÎN JUDEȚUL TIMIȘ ȘI ÎN SERBIA

1. Festivalul coral „Pe Tine, Doamne, Te lăudăm” la Lugoj (iulie)

Anual, în duminica a 4-a după Rusalii, la Biserica „Învierea Domnului” din Lugoj se desfășoară Festivalul coral „Pe Tine, Doamne, Te lăudăm”. Evenimentul întrunește formații și grupuri corale din Lugoj, Caransebeș, Glimboca, Buziaș, Deva, precum și corul catedralei din Vârșeț, Serbia.

Festivalul „Pe Tine, Doamne, Te Lăudăm” aniversează 8 ani de la târnosirea locașului de cult de către Preafericitul Părinte Patriarh Daniel, care la data de 5 iulie 2009 a fost prezent în mijlocul comunității de aici, devenind astfel un eveniment major și un reper istoric pentru lugojeni.

Festivalul coral de la Lugoj a adunat în Biserica „Învierea Domnului” cele mai reprezentative formații corale din întreg Banatul istoric, dar și soliști vocali, prin implicarea și organizarea evenimentului de pr. Mihai Sidei, care este și inițiatorul acestui festival, devenit deja tradițional în municipiul Lugoj.

Dintre formațiile care se prezintă amintim: Corul „Osana” din Lugoj, dirijat de prof. Alina Bogoevici, Corul Bisericii „Adormirea Maicii Domnului” din Glimboca, dirijat de ing. Ioan Gașpar, Corul „Raspevani” al Catedralei ortodoxe române din Vârșeț, dirijat de prof. Cinic Eugen, Corul „Anastasis” din Deva, dirijat de preotul Claudiu Kladni, Corul „Mărgana” din Marga, dirijat de prof. univ. dr. Dumitru Jompan, și Corul „Filaret Barbu” din Lugoj, dirijat de preotul Cristian Cerbu. De asemenea, iau parte și soliștii vocali Alexia Sârbu, Daiana Sfercoci, Daniela Văcărescu, Florica Franț, Ica Ciureascu, Ștefan Isac și Liliana Savu Badea. Juriul festivalului este format din preoți și profesori, specialiști în domeniu, de la mai multe instituții de cultură și învățământ din județele Timiș și Caraș-Severin.

Evenimentul este organizat de Asociația Culturală „Oppidus”, în colaborare cu Biserica „Învierea Domnului și Sfinții Arhangheli Mihail și Gavriil” și Primăria Lugoj.

2. TIMORGELFEST

Din anul 1991 la Timisoara sub egida Universitatii de Vest din Timisoara - Facultatea de Muzica au avut loc 10 editii ale festivalului care în primii ani s-a numit Zilele Muzicii de Orga , mai apoi datorita participarilor internationale s-a numit Festivalul International Zilele Muzicii de Orga iar de la prezenta editie, cea de a 6-a, a primit numele de TIMORGELFEST, cu subtitlul Zilele Muzicii de Orga din Banat.

De la primele editii festivalul a polarizat interesul publicului timisorean datorita unor participari de marca precum organistii Lehotka Gabor (profesor de orga la Academia de Muzica Franz Liszt din Budapesta), Jean Luc Salique (Franta), Horst Gehann, Franz Metz, Dieter Hubov (Germania), Dalibor Miklavcik (Slovenia), precum si organisti de prestigiu din România ca Hans Eckardt Schland, Ursula Philippi, Felician Rosca, Erich Turk, Molnar Tunde, Steffen Schlandt, etc.

Concomitent cu festivalul TIMORGELFEST din anul 2007 au avut loc doua editii ale festivalului de muzica de orga contemporana romaneasca, sub egida programului PROMOCULT.

Concursul și Festivalul Internațional Timorgelfest jubiliar, 2015 (sept.-oct.)

În 2015, Festivalul Timorgelfest jubiliar 2015 (20 septembrie -29 octombrie) a fost dedicat muzicii românești. Festivalul a cuprins trei evenimente: Concursul internațional Timorgelfest jubiliar 2015 (20-28 septembrie); Festivalul Timorgelfest 2015 (1-18 octombrie) și Ziua muzicii de orgă (29 octombrie), zi aprobată prin hotărâre a Consiliului Local Timișoara.

a. Concurs internațional de orgă Timorgelfest jubiliar 2015

Concursul internațional de orgă, ediția a V-a, a avut loc în perioada 20-24 septembrie 2015 în cadrul manifestărilor Timorgelfest Jubiliar 2015. Este organizat sub egida Universității de Vest din Timișoara și a Filarmonicii Banatul din Timișoara. Partenerii concursului sunt: Ministerul Culturii, Consiliul Județean Timiș, Consiliul Local Timișoara, Universitatea de Vest din Timișoara, Universitatea de Medicină și Farmacie Victor Babeș din Timișoara.

Întregul concurs este sub patronajul primarului Timișoarei, Prof. dr. ing. Nicolae Robu. Directorul festivalului este Prof. univ.dr. Felician Roșca de la Universitatea de Vest din Timișoara și echipa sa. Partenerii media sunt televiziuni cu cuprindere națională, regională și locală; posturi radiofonice cu cuprindere națională, regională și locală; presa locală și națională.

Concursul se adresează tinerilor cu vârsta între 16-35 de ani, indiferent de naționalitate, care pot atesta parcurgerea unei forme de învățământ. Concursul se desfășoară în trei etape din care: etapa eliminatorie (pe baza unei înregistrări realizate de concurent cu o lucrare dificilă de Johann Sebastian Bach și o lucrare din Barocul transilvănean) a fost jurizată în luna mai 2015, de către un juriu internațional format din: Gianluca Libertucci (Vatican), Jean Galard (Paris), Felician Roșca (Timișoara). Din cei 16 candidați înscriși au fost selectați 12 concurenți din Italia, Slovacia, Ungaria, Cehia și România.

Deschiderea concursului a avut loc în data de 20 septembrie ora 10 la Biserica Adventistă (Str. Independenței nr. 19), Timișoara unde s-a desfășurat etapa I a concursului, pe orga de factură barocă a constructorului de orgi Pap Zoltan. S-a cerut o lucrare din repertoriul Baroc transilvănean și o lucrare de amploare din creația lui Johann Sebastian Bach (ambele lucrări cumulate să nu depășească 30 minute). Etapa a II-a avut loc pe orga de factură romantică Wegenstein din Domul Romano-Catolic din Piața Unirii, Timișoara. S-a cerut o lucrare modernă din repertoriul românesc sau universal și o lucrare romantică de

ampliare. Durata maximă admisă fiind de 45 minute. Gala concursului a avut loc miercuri 23 septembrie, ora 20 pe orga din Domul Romano-Catolic din Piața Unirii, Timișoara.

Premiile concursului au fost: 2500 euro premiul I; 1500 euro premiul II; 1000 euro premiul III; 8 mențiuni a câte 300 lei și alte premii oferite de sponsorii concursului (Radio Timișoara și firmele: Incremental, Ginette, Comandor, Frații Tabrizi, Hotel Criș, Resinart srl. Prof. univ. dr. Walter Kindl). De asemenea firmele Brumar și Mirton au contribuit la o parte din cheltuielile de editare a materialelor promoționale. Firma Brumar a oferit cărți concurenților.

Programul Concursul internațional de orgă Timorgelfest jubiliar 2015:

- Etapa I, duminică, 20 septembrie, ora 10-13, 15-17; luni 21 septembrie, ora 9-14, Biserica Adventistă, Str. Independenței nr. 19, Timișoara;
- Etapa a II a, marți, 22 septembrie, ora 14-18; miercuri 23 septembrie, ora 9-13, Domul Romano-Catolic, Piața Unirii, Timișoara;
- Gala Concursului internațional Timorgelfest jubiliar 2015, miercuri, 23 septembrie, ora 20. Aula Magna de la Universitatea de Vest din Timișoara. Cu participarea laureaților concursului, a juriului și a oficialităților locale, universitare și a principalilor sponsori. Are loc festivitatea de premiere.;
- Joi, 24 septembrie, ora 18. Concert de orgă în Biserica Romano-Catolică din Vinga. Soliști laureați ai concursului.;
- Joi, 24 septembrie ora, ora 20. Concert de orgă în Biserica Roșie (Biserica Luterană) din Arad. Soliști laureați ai concursului.

Este de apreciat jurizarea anonimă extrem de echilibrată și justă realizată pe întregul parcurs al concursului. De remarcat faptul că pentru etapa eliminatorie între notarea celor trei profesori, care a fost făcută independent și fără a comunica sau negocia rezultatele nu a depășit în nici un caz o diferență mai mare de trei puncte. Lucrările înregistrate pe suport CD au fost alese din repertoriul muzicii Baroce din Transilvania și Preludiul de Coral Allein Gott in der Höh sei Ehr, BWV 676 (Klavierübung III) de Johann Sebastian Bach. Toți concurenții înscriși la concurs au trimis în termen înregistrarea pe un suport CD, într-o formulă anonimă.

Etapa a doua a fost la fel de echilibrată și corectă ca jurizare. Fiecare profesor a notat independent fiecare concurent, iar secretariatul concursului a cumulat rezultatele. Acestea au fost acceptate și apreciate de către concurenți, care au considerate ca extrem de justă și pozitivă întreaga muncă a juriului și a organizatorilor concursului.

• Etapa II și III juriul concursului este alcătuit din Prof. univ. dr. Felician Roșca, președinte, de la Universitatea de Vest din Timișoara; Prof.univ. dr. DLA Vanicek František de la Universitatea din Hradec Králové, Cehia, Prof. dr. DLA Csanádi László de la Universitatea din Szeged, Ungaria, Conf. univ. dr. Erich Türk de la Academia de Muzică Gh. Dima din Cluj Napoca și Conf. univ. dr. Molnar Tünde de la Universitatea de Arte din Târgu Mureș.

Candidații și repertoriul de concurs după etapa eliminatorie:

1. Adam Robert, Universitatea de Vest din Timișoara, România;
2. Antal Eduard –Iosif; Universitatea Națională de Muzică București, România;
3. Balázs Pernecky, Universitatea din Szeged, Ungaria;
4. Dóbisz Áron, Universitatea din Szeged, Ungaria;
5. Fazakas Ádám-Sándor, Academia de Muzică Gh. Dima din Cluj-Napoca, România;
6. Gollí Stefano; Conservatorul G. Verdi din Cono, Italia;
7. Kubik Tamás, Colegiul de Muzică Pikèthy Tibor din Vác, Ungaria;
8. Moldovan Marian Denis, Universitatea de Vest din Timișoara, România;
9. Petra Ločárková Petra, Universitatea din Hradec Králové, Cehia;
10. Subonj Klaudia; Universitatea de Vest din Timișoara, România;
11. Struța Cristina Deiana, Universitatea de Vest din Timișoara, România;
12. Zsilka Alan, Colegiul de Muzică Pikèthy Tibor din Vác, Ungaria.

Repertoriul acestora a fost conform cerințelor din regulamentul de concurs. Este de apreciat faptul că au fost alese lucrări reprezentative din repertoriul transilvănean, precum și lucrări din repertoriul românesc contemporan (pentru etapa finală). Am apreciat faptul că apoi, fiecare concurent a ales câte o lucrare monumentală din creația romantică a lui César Franck sau Franz Liszt sau Max Reger. În final juriul a hotărât următoarele rezultate:

b. Festivalul Timorgelfest jubiliar 2015, s-a desfășurat în perioada 1-18 octombrie. Pentru prima dată în România se organizează un astfel de festival în care vor participa doar organizați români din țară sau din străinătate (Germania, Norvegia, România etc.). Au fost recitaluri de orgă pe patru orgi timișorene, instrumente muzicale de valoare dar și de structură diferită, astfel încât să poată fi acoperită zona stilisticii muzicale de la Baroc la muzica modernă contemporană. Cele patru orgi se află în: Domul Romano-Catolic Sfântu Gheorghe din Timișoara (Piața Unirii din Timișoara), Biserica Millennium Parohia Romano-Catolică Timișoara II (Fabric), pentru repertoriul romantic și postromantic; Biserica Adventistă de Ziua a Șaptea din Timișoara (Str. Independenței nr. 19), pentru repertoriul de factură Barocă; Aula Magna de la Universitatea de Vest din Timișoara (o orgă digitală de factură clasică marca Viscount 100 Prestige, cu trei manuale, pedalier, 80 de registre) pentru repertoriul modern și contemporan.

Soliștii organizați din festival au fost: Erich Türk (Academia de Muzică Gh. Dima din Cluj-Napoca), 1 octombrie, Domul Romano-Catolic din Timișoara; Éva Gyöngyi Megyesi (Norvegia), 4 octombrie, Biserica Adventistă din Timișoara, 5 octombrie, Arad, Biserica Roșie; Hans Eckart Schland (titularul orgii din Biserica Neagră, Brașov), 6 octombrie, Biserica Adventistă din Timișoara; Molnar Tünde (Universitatea de Arte din Tg. Mureș), 7 octombrie, Biserica Adventistă din Timișoara; Felician Roșca (Universitatea de Vest din Timișoara), 11 octombrie, Biserica Adventistă din Timișoara, 12 octombrie, Biserica Romano-Catolică Vinga; concertul studenților timișoreni: Robert Adam, Cristina Struța, Luca Minodora, Denis Moldovan, 13 octombrie, Biserica Adventistă din Timișoara; Kristófi János Zsigmond (Universitatea Creștină Pártium din Oradea), 15 octombrie, Domul Romano-Catolic Timișoara; Franz Metz, (Germania), 17 octombrie, Biserica Romano-Catolică din Lugoj (în colaborarea cu violonistul Conf. dr. Ioan Fernbach), 18 octombrie, Biserica Romano-Catolică Millennium Timișoara. Toate concertele fiind programate cu începere de la ora 19.

Festivalul a fost onorat, în data de 10 octombrie, de un concert simfonic cu Orchestra Filarmonicii Banatul din Timișoara. Dirijorul întregului concert a fost maestrul Gheorghe Costin de la Filarmonica Banatul Timișoara. În cadrul acestui concert am marcat împlinirea vârstei de 80 de ani a maestrului Eduard Terényi, prin prezentarea Concertului pentru orgă și orchestră Purcell Epitaph, solistă Molnar Tünde. Au mai fost interpretate alte două lucrări în primă audiție absolută: 1. Simfonie pentru soprană, orgă și orchestră, pe versuri de Ernst Jandl și J. W. Goethe, Die Seele (Sufletul), de Dan Dediu (Universitatea Națională de Muzică din București), solistă Ioana Mia Iuga, la orga Cristina Struța și 2. Cantata Angst (Teama), de Mihai Șerban Ungureanu-Pamfil, lucrare pentru soprană, bas, patru recitatori și orchestră, soliști: Ioana Mia Iuga, soprană; Cristian Ardelean, bas; la orgă Silvana Cîrdu.

Orchestra de coarde a Facultății de Muzică și Teatru din Timișoara a susținut un concert cu orgă, cu lucrări de Prof. dr. Liana Alexandra (in memoriam) și Conf. dr. Șerban Nichifor (Universitatea Națională de Muzică din București), în data de 19 octombrie, pe orga din Aula Magna a Universității de Vest din Timișoara. Dirijor maestra Silvia Roșca (Opera Română Timișoara), soliști Ilse Maria Reich (Germania) și Felician Roșca (Universitatea de Vest Timișoara).

Ziua muzicii de orgă. Ca și în anii precedenți ziua de 29 octombrie este dedicată muzicii de orgă timișorene prin cele 17 concerte simultane de orgă care se vor desfășura pe

toate orgile din Timișoara, așa cum a fost aprobat prin hotărâre de către Consiliul Local Timișoara.

Concertele pe care le-am prezentat în acest festival sunt următoarele :

Duminică, 11 octombrie, ora 19, Biserica Adventistă; Luni 12 octombrie, ora 19, Biserica Romano-Catolică din Vinga. Recital de orgă Felician Roșca (Universitatea de Vest din Timișoara). Tematica concertului: seară de muzică Barocă transilvăneană.

Atunci când muzica, în Italia, a prins aripi și a ajuns la curțile princiare, un erudit transilvănean (în anul 1559) a dat comandă, pentru prima școală de orgă, un manual complet de o mare valoare practică, numit *Il Transilvano*. Născut dintr-o frumoasă poveste de dragoste între principele Sigismund Bathori și Ursina Sforza, *Il Transilvano* este un exemplu material cu valoare patrimonială de manuscris european de cultură muzicală. Apoi Valentin Greff Bakfark (1527-1576) un lautist de curte care s-a perindat la curțile princiare transilvane, poloneze și ungare, a lăsat nestemate muzicale umitoare prin complexitatea lor polifonică. Ioan Căianu (1629-1687) sau Johannes Cajoni, un călugăr franciscan născut dintr-o familie de români, ne-a lăsat un compendiu muzical al acelor timpuri europene, cunoscut sub numele de *Codex Cajoni*. Daniel Croner, manuscrisele transilvănene de la Torcala și alte documente muzicale aflate în biblioteca Bisericii Negre de la Brașov și Sibiu, ne prezintă muzica reformațiunii transilvane. Martin Schneider este ultimul reprezentant al acestei culturi muzicale, uimitoare, sublime, dar fără de tăgadă ca adevărate nestemate muzicale dedicate instrumentului rege, orga.

Program:

- a. Girolamo Diruta (1554-1610?), *Il Transilvano*: Ricercare, Toccata, Ricercare;
- b. Valentin Greff Backfark (1527-1576), *Fantazia*, Ricercare, *Czarna Krowa*;
- c. Johannes Cajoni (1629-1687), *Codex Cajoni*; *Ecce Panis Angelorum*, *O anima mea suspire*, *Cântecul Voievodesei Lupu*;
- d. Daniel Croner (1656-1740), *Fantasia ex G*, *Toccata*, *Fuga ex E*, *Magnificat*;
- e. Manuscrit de Josephus Fazakas Krisbancensis (1738) *Ciaccona in B Dur*;
- f. Martin Schneider (1748-1812), *Praeludium et fuga in C*.

Un al doi-lea concert pe care l-am susținut în partaj cu Ilse Maria Reich (Germania) și Daniel Zah, tenor, a fost luni 19 octombrie, în Aula Magna de la Universitatea de Vest din Timișoara. Concert cu orchestra Facultății de Muzică și Teatru, dirijor maestra Silvia Roșca (Opera Română din Timișoara).

- a. Liana Alexandra, Concert pentru orgă și orchestră, solistă Ilse Maria Reich, (Germania). Primă audiție timișoreană.
- b. Șerban Nichifor, *Kaddish* și *Moments*, pe versuri de Vlad Solomon și Benedict Solomon, pentru orgă, recitator și solist vocal. Solist și recitator Daniel Zah, tenor (Colegiul Național de Artă Ion Vidu din Timișoara și Felician Roșca, orgă (Universitatea de Vest din Timișoara). Lucrări în primă audiție absolută (în varianta cu orgă).

Marcate de un tragism profund, cele două lucrări ale lui Șerban Nichifor subliniază muzical cu mult patetism versurile poezilor Vlad și Benedict Solomon. Tragismul acestor versuri, încărcătura muzicală, dar mai ales mesajul comemorării Holocaustului, sunt pe deplin subliniate. Aceste lucrări pot fi socotite ca adevărate monumete dedicate tragediei evreilor și sunt ca niște altare de aducere aminte a unor fapte care nu au voie să se mai repete.

- c. Ziua muzicii de orgă, 2015

Joi 29 octombrie 2015, au avut loc șaisprezece concerte de orgă simultane pe toate orgile din Timișoara. Programele concertelor au fost în așa fel alcătuite încât să fie atractive și să pună în valoare calitățile sonore ale fiecărei orgi. Mulțumim preoților parohi, pastorilor și organizațiilor pentru afișarea susținerea și anunțarea acestor concerte, care au avut loc într-un mod unic în orașul Timișoara și în estul Europei. Mulțumim Consiliului Local Timișoara care

3. FESTIVALUL DE MUZICĂ VECHĂ TIMIȘOARA (sept.-oct.)

Festivalul de Muzica Veche Timisoara a inceput in anul 2006 ca o dezvoltare a preocuparilor grupului La Follia in materie de muzica baroca, renescentista si veche,

Avand ca baza violonistii Diana si Codrin Emandi, grupul La Follia a avut o preocupare constanta in promovarea muzicii vechi prin invitati de exceptie ce au onorat acest festival in decursul timpului.

Director festival: Codrin Emandi

FESTIVALUL DE MUZICĂ VECHĂ TIMIȘOARA, Ed. XII-a

22 Septembrie – 17 Octombrie 2017

22 SEPTEMBRIE, ora 20, Domul Romano-Catolic, Pta. Unirii

‘Stabat Mater’ – direcția artistică Vincent Dumestre

LE POÈME HARMONIQUE

DEBORAH CACHET, soprană

ISABELLE DRUET, mezzo-soprană

SERGE GOUBIOUD, tenor

HUGUES PRIMARD, tenor

EMMANUEL VISTORKY, bas

VINCENT DUMESTRE, dirijor

FIONA POUPARD, vioară

CAMILLE AUBRET, vioară

AUGUSTIN LUSSON, vioară

CODRIN EMANDI, vioară

DIANA EMANDI, vioară

SOPHIE IWAMURA, vioară

TIPHAINE COQUEMPOT, vioară

PIERRE VALLET, violă

LIKA LALOUM, violă

MAIALEN LOTH, violă

TORMOD DALEN, violoncel

LUCAS PERES, viola da gamba

SIMON GUIDICELLI, contrabas

FREDERIC RIVOAL, orgă

CHARLES ÉDOUARD, laută

ÎN PROGRAM LUCRĂRI DE: GIOVANNI BATTISTA PERGOLESI, FRANCESCO DURANTE

25 SEPTEMBRIE, ora 20, Biserica Evanghelică-Lutherană (Punctele Cardinale)

‘La ServaPadrona’ – direcția artistică Esteban Mazer

LE TENDRE AMOUR

MARÍA HINOJOSA, Serpina(soprană)

HUGO OLIVEIRA, Uberto (bariton)

ADRIÁN SCHVARZSTEIN, Vespone(actor)

FARRAN SYLVAN JAMES, vioară

EDELWEISS TINOCO, vioară

NÚRIA SANROMÁ, violă

HANNAH FREIENSTEIN, violoncel

LIXSANIA FERNÁNDEZ, violone
ESTEBAN MAZER, clavecin

ÎN PROGRAM: GIOVANNI BATTISTA PERGOLESI

29 SEPTEMBRIE, ora 20, Biserica Evanghelică-Lutherană (Punctele Cardinale)

‘La musica fra due mari’

ACCADEMIA BIZANTINA

ALESSANDRO TAMPIERI, vioară barocă–concertmaestru

MARIA GROKHOTOVA, vioară barocă

MAURO MASSA, vioară barocă

ANA LIZ OJEDA, vioară barocă

HERIBERTO DELGADO, vioară barocă

AYAKO MATSUNAGA, vioară barocă

DIEGO MECCA, violă

ALICE BISANTI, violă

ALESSANDRO PALMERI, violoncel

PAOLO BALLANTI, violoncel

GIOVANNI VALGIMIGLI, violone

TIZIANO BAGNATI, lăută

FRANCESCO BARONI, clavecin

ÎN PROGRAM LUCRĂRI DE: BENEDETTO MARCELLO, ANGELO RAGAZZI,
TOMMASO ALBINONI, GIOVANNI BATTISTA PERGOLESI, FRANCESCO
DURANTE, ANTONIO VIVALDI, DOMENICO SCARLATTI

2 OCTOMBRIE, ora 20, Biserica Evanghelică-Lutherană (Punctele Cardinale)

‘Orpheus In The Underworld’ – direcția artistică Robin Pharo

LE PROJET ‘PRÈS DE VOTRE OREILLE’

KEVIN SKELTON, tenor

ROBIN PHARO, bass viol

MARION MARTINEAU, bass viol

SALOME GASSELIN, bass viol

RONAN KHALIL, clavecin

LORIS BARRUCAND, orgă

ÎN PROGRAM LUCRĂRI DE: MARIN MARAIS, MARC-ANTOINE CHARPENTIER,
FRANÇOIS COUPERIN, LOUIS COUPERIN

5 OCTOMBRIE, ora 20, Biserica Evanghelică-Lutherană (Punctele Cardinale)

‘Sonate a tre’– direcția artistică Francois Joubert-Caillet

L’ACHÉRON

MARIE ROUQUIÉ, vioară barocă

FRANÇOIS JOUBERT-CAILLET, viola da gamba

MIGUEL HENRY, chitara, archiluth

YOANN MOULIN, clavecin, orgă

ÎN PROGRAM LUCRĂRI DE: PHILIPP HEINRICH ERLEBACH

12 OCTOMBRIE, ora 20, Biserica Evanghelică-Lutherană (Punctele Cardinale)

‘Concerti per moltistrumenti in Dresden’ – direcția artistică Maude Gratton
IL CONVITO

MAUDE GRATTON, clavecin, orgă
BAPTISTE LOPEZ, vioară barocă
LOTTA SUVANTO, vioară barocă
PATRICIA GAGNON, violă
BRUNO COCSET, violoncel
EMMANUEL LAPORTE, oboi
JULIEN DEBORDES, fagot

ÎN PROGRAM LUCRĂRI DE: ANTONIO VIVALDI, JOHANN SEBASTIAN BACH,
CARL PHILIPPE EMMANUEL BACH, GEORG PHILIPP TELEMANN, GEORG
FRIEDRICH HÄNDEL, JAN DISMAS ZELENKA

16 OCTOMBRIE, ora 20, Biserica Evanghelică-Lutherană (Punctele Cardinale)
‘Just Händel’, direcția artistică Boris Begelman ARSENALE SONORO

FRANCESCA ASPROMONTE, soprană
BORIS BEGELMAN, vioară barocă
CATHERINE JONES, violoncel baroc
ALEXANDRA KORENEVA, clavecin
DANIELE CAMINITI, teorbă

ÎN PROGRAM LUCRĂRI DE: GEORG FRIEDRICH HÄNDEL

17 OCTOMBRIE, ora 20, Biserica Evanghelică-Lutherană (Punctele Cardinale)
‘The Venetian Cello’ – direcția artistică Catherine Jones
MIDNIGHT GARDEN

CATHERINE JONES, violoncel baroc
ANNA FONTANA, clavecin
WILLIAM CARTER, teorbă

ÎN PROGRAM LUCRĂRI DE: GIOVANNI BENEDETTO PLATTI, BENEDETTO
MARCELLO, BALDASSARE GALUPPI, ANTONIO CALDARA, GIOVANNI
GIROLAMO KAPSBERGER, ANTONIO VIVALDI

Festivalul de muzică veche Timișoara (septembrie - octombrie)

Contact	Codrin Emandi
Telefon	+4(0) 723 443 161
Website	www.festivalmuzicaveche.ro
E-mail	codrin.emandi@gmail.com

4. FESTIVALUL BAROC TIMIȘOARA (oct.)

La 18 octombrie 1716, Prințul Eugeniu de Savoya își făcea intrarea triumfală în cetatea Timișoarei, eliberând-o de sub ocupația Imperiului Otoman. După mai bine de 300 de ani, Asociația Festivalul Baroc Timișoara organizează un festival dedicat valorilor de artă și cultură barocă pentru a celebra an de an evenimentul din 18 octombrie 1716, unul ce poartă o deosebită importanță în istoria locală.

Festivalul Baroc Timișoara propune anual, în octombrie, serbarea valorilor culturale baroce locale și internaționale.

Suntem deja la cea de-a VI-a ediție a festivalului, printre personalitățile celebrate în decursul edițiilor trecute îi putem aminti pe: Anton Pann, J. S. Bach, J.P. Rameau, Jean Baptiste-Lully, Francesco Cavalli, Claudio Monteverdi, Marco Uccellini, G.B. P.Latti, Alessandro Stradella, Giulio Cesare Cortese, Francesco Corbetta.

Unul din cele mai importante evenimente din cadrul programului Festivalul Baroc Timișoara, ediția 2014, și anume Musique Royale – Comori ale Barocului Francez, a fost menționat în revista de specialitate franceză Centre de Musique Baroque de Versailles. Astfel, programul concertului a apărut în agenda culturală a instituției, dedicată aniversării a

250 ani de la moartea marelui compozitorului Jean Phillippe Rameau, una dintre cele mai importante personalități ale culturii și artei baroce franceze.

Artiști prezenți la edițiile anterioare

În cele 5 ediții realizate, am fost onorați de prezența unor artiști de renume, atât din România cât și de peste hotare, precum: Răzvan Mazilu, Ilie Stepan, Anca Iarosevici, Violoncelissimo, AD-HOC, Ansamblul de Muzică Veche Harmoniis, Ansamblul Anton Pann, Caius Hera, Vincent Segal, L`Arpeggiata, Orchestra Română de Tineret, Ansamblul Radio Antiqua, Ansamblul L`estro d`Orfeo, Soqquadro Italiano.

Dorința noastră este aceea de a îmbina artele frumoase, specifice epocii, pentru a reda episodice valorile peisajului cultural baroc, de aceea în fiecare an ne dorim să aducem mari artiști în fața iubitorilor de muzică veche.

În octombrie, barocul înfloreste!

Program Festivalul Baroc Timișoara 2017

18 octombrie / ora 20.00 / Domul Romano-Catolic

Concert vocal-simfonic în memoriam Maria Theresia

Concertul se va desfășura sub conducerea muzicală a maestrului Walter Kindl, avându-i ca soliști pe: Alina Todea (soprană), Maria Virginia Oniță (alto), Daniel Zah (tenor), Lucian Oniță (bariton). Participă: Corul de cameră al Filarmonicii "Banatul" și Capella Academica Timisiensis. La orgă: Silviana Ana Cîrdu. În program: Sonata in C KV 278, Waisenhausmesse KV 139, Te Deum KV 141.

19 octombrie/ ora 20.00 / Biserica Sfânta Ecaterina

Ansamblul Radio Antiqua – „A master unveiled: G.B. Platti & his contemporaries”

Radio Antiqua a apărut în anul 2012, la Haga, pornind de la premisa unui repertoriu mai puțin cunoscut având în vedere instrumentația unică a ansamblului. Așa cum îi spune și numele, Radio Antiqua caută mereu noi moduri de a comunica și de a interacționa cu publicul său, combinând melodiile preferate cu descoperiri obscure, dezvăluind publicului sunetul său distinctiv. În 2014, Radio Antiqua câștigă concursul internațional Händel – Festspiele Göttingen, fiind prezent constant la festivaluri de renume, precum: Innsbrucker Festwochen Der Alten Musick, Händel Festspiele Göttingen, Festivald' Ambronay, Pavia Barocca and Opus Amadeus Festival.

20 octombrie/ ora 20.00 / Domul Romano-Catolic

Ansamblul L`estro d`Orfeo – „Altri canti d`amor”

Întemeiat de Leonor de Lera în 2015, L`Estro d`Orfeo a fost etichetat de critici drept „un ansamblu de o calitate excepțională”. Ansamblul s-a specializat în muzica instrumentală a secolului al XVII-lea, utilizând instrumente muzicale de epocă și informându-se în permanență asupra istoriei acelor vremuri pentru a fi cât mai aproape de estetica perioadei. L`estro d`Orfeo devine în scurt timp unul dintre cele mai promițătoare ansambluri de gen din Europa. În 2017 a debutat cu CD-ul Altri Canti d`Amor, care a primit aprecierile criticilor din Europa și SUA. Anul acesta, aduc și în România spectacolul cu același nume.

21 octombrie / ora 19.00 / Librăria La două Bufnițe

Concert susținut de elevii Școlii Chromatik Voice – „Textures of Baroques music”

Belean Petronia și Dragoș Darius vor încânta publicul cu un recital de muzică veche, fiind acompaniați la orgă de Robert Bajkai-Fabian. Cei doi artiști în devenire sunt elevi ai școlii „Chromatik Voice Timișoara”, coordonată de Valentina Cotinschi, având la activ numeroase premii la concursurile de canto.

22 octombrie/ ora 20.00 / Domul Romano-Catolic

Ansamblul Soquadro Italiano – „Who`s afraid of baroque?”

Ansamblul a fost fondat în anul 2011, în Bologna, de către Claudio Borgianni și Vincenzo Capezzuto. Ideea din spatele acestui proiect a fost interesul comun al celor doi pentru producțiile teatrale, muzicale și artistice italiene din secolele XVI și XVII. Socotiți drept un ansamblu unic și inovativ pe scena muzicii europene, de genul Classical Crossover, Soquadro Italiano este deschis către toate formele de manifestare artistică: cântec, muzică, dans și arte vizuale. Cu un repertoriu ce cuprinde muzică veche, jazz, pop și muzică electronică, Soquadro Italiano este deschis mereu spre noi surse de inspirație, spre o pendulare permanentă între trecut și prezent, pentru a redescoperi unicitatea și sentimentul de dezordine organizată ce caracterizează cuvântul italian.

24 octombrie/ ora 20.00 / Biserica Sfânta Ecaterina

Duo Iancu – Lobonț (archlute): Olivia Iancu & Claudiu Lobonț – „Meraviglia: lucrări din Renaștere și Baroc”

Duo Iancu-Lobonț, format din Olivia Iancu și Claudiu Lobonț și-a început activitatea în anul 2007, an în care cei doi au absolvit cursurile Universității Naționale de Muzică din București. Cu o activitate bogată, invitat să concerteze în cadrul celor mai importante festivaluri de profil din țară, duo-ul a avut colaborări cu diverse ansambluri camerale sau orchestre în numeroase proiecte legate de muzica veche, pe cele mai importante scene din țară: Ateneul Român, Sala Radio, Filarmonica Brașov, Filarmonica “Banatul” Timișoara, Filarmonica Pitești, Opera Națională București, Opera Națională Iași etc.

Festivalul Baroc Timișoara (octombrie)

Website	www.festivalulbaroctimisoara.ro
E-mail	festivalulbaroctimisoara@gmail.com

5. Festivalul coral de colinde "Leru-i Doamne Ler" EDIȚIA a II-a organizat de Mitropolia Banatului Arhiepiscopia Timișoarei (dec.)

Duminică 18 decembrie 2016, ora 17:00, la Catedrala Mitropolitană din Timișoara

Vor participa:

1. Corul Catedralei Mitropolitane din Timișoara
dirijor: Dan Dragomir
2. Corul cadrelor didactice "Raspevani profesori" din Vârșeț
dirijor: Marina Kliska
3. Corul "Învierea" al Parohiei Ortodoxe Române Foeni
dirijor: Nicolae Strizu
4. Corul de copii "Cantanti" din Timișoara
dirijor: Maria Gyuris
5. Corala bărbătească "Epifania" din Timișoara
dirijor: Florin-Nicolae Șincari
6. Corul de fete, "Lebedele", al Colegiului Național de Artă "Ion Vidu", din Timișoara
dirijor: Maria Gyuris

Corul Amicus Timișoara al Bisericii Creștine Adventiste de Ziua a Șaptea

Dirijor: Eduard Gherzan

La pian: Iulia Toma, Lorand Szekely

	Tatăl Nostru
J.S.Bach	Domnul mi'este bucurie
J. Rutter	Domnu'I măreț Ce dar îi aducem
John Rutter	Angels' Carol
Michael Card	Immanuel Doamne Din Cer

Miercuri, 13 decembrie 2017, ora 18.00

Dubașii din Pojoga, jud Hunedoara
Dubașii din Julița, jud. Arad
Dubașii din Birchiș, jud. Hunedoara
Dubașii din Sintești, jud Timiș

În parteneriat cu:

Filarmonica Banatul din Timișoara
Consiliul Județean Timiș
Primăria Municipiului Timișoara
Ministerul Culturii
Consiliul Local Timișoara

**Mitropolia Banatului
Arhiepiscopia Timișoarei**

organizează

**Duminică 18 decembrie 2016, ora 17:00,
la Catedrala Mitropolitană din Timișoara**

**Festivalul coral de colinde
"Leru-i Doamne Ler" EDIȚIA a II-a**

6. Festivalul Zilele Muzicii Sacre Timișoara (decembrie)

Ediția a XXV-a a **Festivalului Zilele Muzicii Sacre** se va desfășura între 10 – 12 decembrie 2018 sub egida Filarmonicii Banatul din Timișoara și cu sprijinul financiar oferit de Consiliul Județean Timiș, Primăria Municipiului Timișoara, Ministerul Culturii și de Consiliul Local Timișoara.

Festivalul Zilele Muzicii Sacre Timișoara continuă tradiția precedentelor ediții desfășurate pe parcursul anilor începând cu anul 1993. De atunci festivalul s-a consacrat prin calitatea lui artistică dar și prin consecvența cu care a promovat valorile de marcă ale muzicii corale bănățene. În acest an, Festivalul a fost dedicat memoriei martirilor Revoluției din 1989.

Arta corală cunoaște o bogată tradiție în Banat, iar Zilele Muzicii Sacre reprezintă un festival conceput a fi un eveniment ce are ca prim scop promovarea corurilor bisericești, devenind totodată o tradiție ce precede sărbătorile de iarnă. Și în cadrul acestei ediții au fost prezente coruri bisericești care au reprezentat majoritatea confesiunilor religioase din Timișoara.

Programul a fost alcătuit din lucrări corale, specifice repertoriului bisericesc și adaptat perioadei sărbătorilor și al comemorării martirilor Revoluției. Acest Festival marchează un important eveniment care s-a desfășurat pe parcursul a trei zile.

Luni, 11 decembrie 2017, ora 18.00

Corul Bizantin Sf. Ier. Nicolae al Facultății de Litere, Istorie și Teologie din Timișoara

Dirijor: Arhid. Lect. Univ. Dr. Ion Alexandru Ardereanu

Troparul Nașterii Domnului, (Glas 3)

D'auz gazdă (colind bizantin)

Cerul și-a deschis soborul (colind bizantin)

Veniți cu toții dimpreună (colind bizantin)

Noi în seara de Crăciun (colind din Sălaj)
Oaspeți cu azur în gene (colind bizantin)
Condacul Nașterii Domnului (Glas 3)
Colo-n sus (colind bizantin)
Dumnezeu Prea Sfântul (colind bizantin)
Cel făr' de-nceput (colind bizantin)

Corul de cameră Floris din Jimbolia

Dirijor: Iosif Todea

I. Costescu	Bună dimineața la Moș Ajun
D.G. Kiriac	Nouă azi ne-a răsărit
Iovan Miclea	Stea curată
Ioan Brie	În seara de Moș Ajun
T. Popovici	Astăzi s-A născut Hristos
T. Brediceanu	Gazde mari
E. Monția	Colindița
Al. Pașcanu	După datini colindăm

Corul Sf. Iosif al Vicariatului Greco-Catolic din Timișoara

Dirijor: prof. Doina Boșca

Gh. Cucu	Îndură-Te Dumnezeule
Tudor Jarda	Rugăciune
G.P. da Palestrina	Alma Redemptoris Mater
G. Bizet	Marșul regilor
Const. Ionescu	Colinde Făgăraș
M. Cuteanu	Când S-a născut Domnul Sfânt

Corul bărbătesc baptist Armonii Sacre din Timișoara

Dirijori: Achim Pele, George Dumitrașcu

Solist: Corneliu Meici – trompetă

Jeremiah Clarke	Domnului cântați cu bucurie
John Darwall	Strigați: Iisus e Domn!
Timotei Popovici	Praznic luminos
T. Popovici	Steaua sus răsare
Iovan Miclea	Bucurați-vă cu toții
Imn latin din sec. XVIII, armonizat de John Francis Wade	Veniți cu credință

Marti, 12 decembrie 2017, ora 18.00

Corul Szabolcska Mihaly al Bisericii Reformate Cetate Timișoara

Dirijor: Hindrich Sándor

	Jojj Ur Jezus
Berkesi Sandor	Keresd az Istent, nepem
Berkesi Sandor	Uram, kozel voltam hozzad
Martin Nystrom	Mint szarvas a hus forrasra
Keith Green	Teremts bennem tisztta szivet
Soproni Janos	Halat adok Uram

Corul Új Ezredév - Noul Mileniu - al Centrului Reformat din Timișoara

Dirijor: prof. Gabriela Szabó

Kodály Zoltán	Adventi ének
Martin Luther	Erős várunk
Hans Leo Hassler	Ünnepre jöttünk
J.S. Bach	Jézus, boldogságom
	Földön és égen
Case C.C.	Egyetlen forrása
F.M. Bartholdy	Halld, az Angyalok énekét
Kodály Zoltán	Esti dal
Eduard Grell	Uram, jóságod végtelen
Franz Gruber	Csendes éj

Corala feminină Carmina Dacica

Dirijor: prof. Flora Toth

La pian: prof. Laura Leontiu

F.X.Gruber	Stille Nacht
J.Rheinberger	Puer natus in Bethlehem op.118, nr.5
L. Bárdos	Jubilate Deo
N. Bretan	Născătoare de Dumnezeu – Ave Maria
R.Townsend	Ev`ry Time I Feel the Spirit – Spiritual
John Leavitt	Festival Sanctus
V.Popovici	Astăzi s-a născut Hristos
V.Popovici	Leagăn verde luminos
N. Lungu	Mărire-ntru cele-nalte
D.G.Kiriac	Plecarea magilor
Gh. Cucu	Am plecat să colindăm
G. Budiș	Cântec de Crăciun

2021 Timișoara 2021
Capitală Europeană a Culturii

Stagiunea 2016-2017

FESTIVALUL CORAL *Zilele Muzicii Sacre*

Dedicatē memoriei martirilor din decembrie 1989

Ediția a XXIII-a

7. Concert de Crăciun / Concerto di Natale - Biserica Millennium (decembrie)

La Biserica Millennium din Timișoara (piața Romanilor) are loc tradiționalul „Concerto di Natale” – concertul de Crăciun.

Interpretează Orchestra „Camerata Strumentale” al cărei fondator și dirijor este maestrul Enrico Cannata, alături de corul de cameră „Excelsior”, formație înființată și dirijată de maestrul Iosif Todea.

CAMERATA STRUMENTALE - TIMIȘOARA
CORO EXCELSIOR - TIMIȘOARA

CONCERTO

di

NATALE

Musiche

di

*Bizet, Boito, Cannata,
Chopin, Gounod, Jenkins, Lennon,
L. Mozart, Verdi, Vivaldi*

Direttore

Enrico Cannata

Direttore del coro

Iosif Todea

Consiliul Orașului Timișoara

TVR
TIMIȘOARA

MEDEURA
CONSULTING

TELCO

8. Festivalul coral „Slobodan Bursać“ Zrenjanin

Se organizează în Zrenjanin în fiecare an, în prima săptămână a lunii iunie. Participă coruri bisericești și laice.

9. Zilele Muzicale din Pančova

Festivalul coral este organizat în localitatea Pančova, în fiecare an, la sfârșitul lui octombrie, începutul lui noiembrie.

10. Festivalul de Muzică Bisericească din Senta

Festivalul este organizat anual de către Fundația Cor Jesu din Senta, în al doilea sfârșit de săptămână a lunii octombrie (vineri, sâmbătă, duminică), în Biserica Preasfântă Inimă a lui Isus din Senta. Festivalul are în program concerte de orgă, corale, sau de cameră, precum și sfânta liturghie festivă și muzicală, care se ține duminică, de la ora 9:30, în cadrul acesteia concertând Corul de Cameră Cor Jesu din Senta.

11. Ada – Corul Mixt Musica Humana

Concert de Crăciun în ultima săptămână a anului.

12. Societatea Sârbă de Cântare „Sava Trlajić” din Mol

În mod tradițional ține un concert de primăvară și de toamnă în Mol.

13. Biserica Sfânta Fecioară Maria Patrona Hungariae - Tornjoš

În biserică se organizează, în ultima săptămână din Advent, o slujbă muzicală de așteptare a Crăciunului: participă corul școlii din localitate și corul vocal-instrumental al copiilor de la ora de religie, interpretând în fiecare an un program diferit de Crăciun.

14. Corul de Femei Sfântul Iosif cel Nou - Kikinda

La data de sărbătorire al sfântului protector (28 septembrie) corul susține un concert în fiecare an, la care invită cel puțin alte două coruri. În data Rugii bisericii, de două ori pe an, (14 iulie și 14 noiembrie), corul cântă la sfânta liturghie de sărbătoare și susține și un concert, iar dacă permit condițiile, susține și concert de Crăciun sau Paște.

15. Corul de Muzică Bisericească „Iskon”, Kovin

Corul ține un concert tradițional anual în luna octombrie sau noiembrie, în localitatea Kovin.

16. Corul „Sfântul Teodor” din Vârșeț

Susține un concert la Vârșeț de Paști, precum și în sărbătorile de Sfântul Sava (27. ianuarie) și Sfântul Teodor (29. mai).

17. Corul „Sfântul Serafim de Sarov“ - Vârșeț /Zrenjanin

În fiecare an, cu ocazia praznicului sfântului protector al corului (Sfântul Serafim de Sarov, 15 ianuarie) precum și în 1 August, corul susține un concert în Palatul Cultural din Becicherecu Mare. Concertul de Crăciun se ține în data de 8 Ianuarie.

18. Societatea de Cântare Bisericească „Femeile Aducătoare de Pace“ - Vârșeț

Sărbătoarea corului, după calendarul creștin ortodox, este în a treia săptămână după Paște, eveniment celebrat în fiecare an cu o manifestare muzicală.

Calendarul evenimentelor anuale de muzică religioasă

Nr.crt.	Data/perioada	Locație	Eveniment
1	8 Ianuarie	Zrenjanin	Concert de crăciun susținut de Corul „Sfântul Serafim de Sarov”
2	Ianuarie	Kikinda	Concert de crăciun susținut de Corul de Femei „Sfântul Iosif cel Nou“
3	15 Ianuarie	Zrenjanin – Palatul Cultural	Concert susținut de Corul „Sfântul Serafim de Sarov”, cu ocazia praznicului sfântului protector al corului
4	27 Ianuarie	Vârșeț	Corul „Sfântul Teodor” concertează la sărbătoarea Sfântului Sava
5	Primăvară	Mol	Concert de primăvară susținut de Societatea de Cântări „Sava Trlajić” Mol
6	Paști	Kikinda	Concert de Paști susținut de Corul de Femei „Sfântul Iosif cel Nou“
7	Paști	Vârșeț	Concert de Paști susținut de Corul „Sfântul Teodor”
8	29 Mai	Vârșeț	Corul „Sfântul Teodor” concertează la

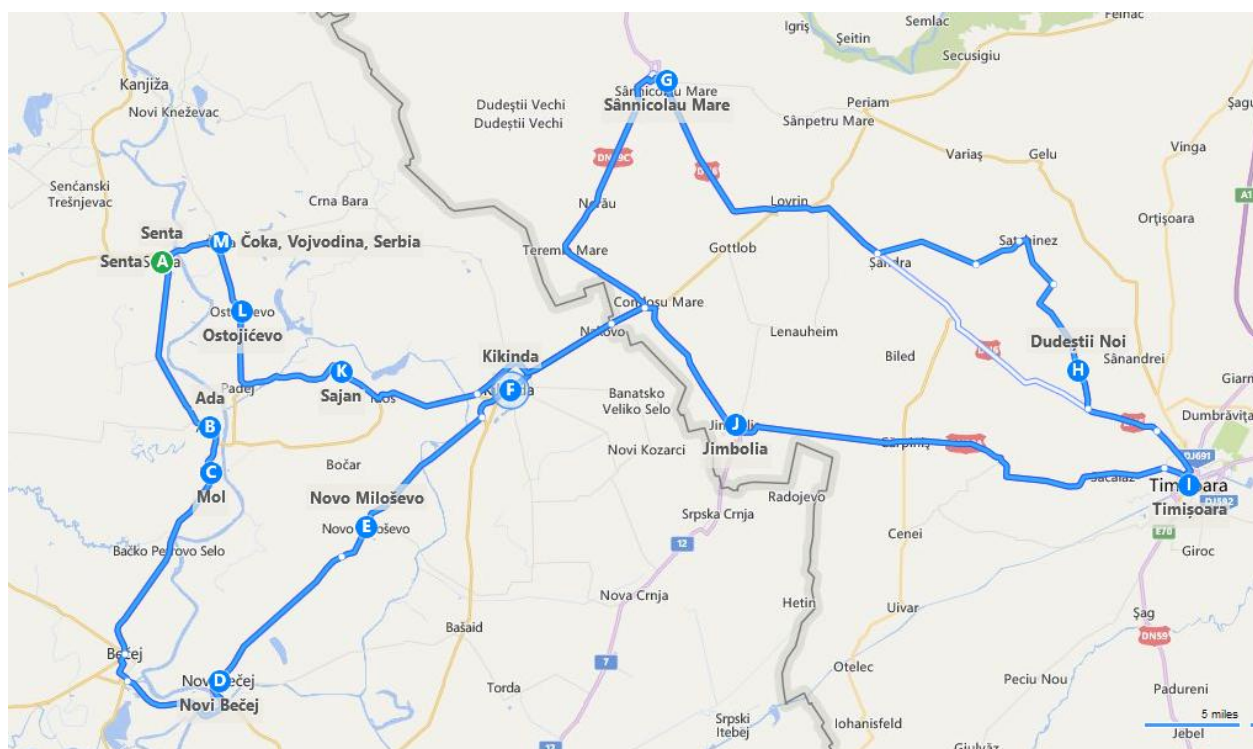
			sărbătoarea Sfântului Teodor
9	A treia săptămână după Paște	Vârșeț	Manifestare muzicală a Societății de Cântare Bisericească „Femeile Aducătoare de Pace“
10	Iunie – prima săptămână a lunii	Zrenjanin	Festivalul de cor „Slobodan Bursać“ , la care participă coruri bisericești și laice
11	Iunie	Lugoș – Biserica „Învierea Domnului”	Festivalul coral „Pe Tine, Doamne, Te laudăm”
12	14 Iulie	Kikinda	Concert susținut de Corul de Femei „Sfântul Iosif cel Nou“ cu ocazia rugii bisericii
13	1 August	Zrenjanin – Palatul Cultural	Concert susținut de Corul „Sfântul Serafim de Sarov”
14	Septembrie/ Octombrie	Timișoara - Biserica Adventista de ziua a 7-a Betania, Timișoara	TIMORGELFEST
15	28 Septembrie	Kikinda	Concert susținut de Corul de Femei „Sfântul Iosif cel Nou“ cu ocazia sărbătoririi a sfântului protector
16	Septembrie/ Octombrie	Timișoara - Biserica Evanghelică Timișoara	FESTIVALUL DE MUZICĂ VECHĂ
17	Octombrie	Timișoara – Domul Catolic	FESTIVALUL BAROC TIMIȘOARA
18	Toamnă	Mol	Concert de toamnă susținut de Societatea de Cântări „Sava Trlajić” Mol
19	Octombrie – a doua sfârșit de săptămână a lunii	Senta - Biserica Preasfântă Inimă a lui Isus	Festivalul de Muzică Bisericească Senta organizat Fundația Cor Jesu din Senta
20	Octombrie/ Noiembrie	Kovin	Concert anual susținut de Corul de muzică bisericească „Iskon”
21	Octombrie/ Noiembrie	Pančova	Festivalul coral - Zilele Muzicii Bisericești din Pančova
22	14 Noiembrie	Kikinda	Concert susținut de Corul de Femei „Sfântul Iosif cel Nou“ cu ocazia rugii bisericii
23	Decembrie	Timișoara – Filarmonica Banatul Timișoara	Festivalul Zilele Muzicii Sacre
24	Decembrie	Timișoara – Catedrala Mitropolitană Ortodoxă	Festivalul coral de colinde "Leru-i Doamne Ler" organizat de Mitropolia Banatului Arhiepiscopia Timișoarei
25	Decembrie - ultima săptămână din Advent	Tornjoš - Biserica Sfânta Fecioară Maria Patrona Hungariae	Eveniment muzical de așteptare a Crăciunului: participă corul școlii din localitate și corul vocal-instrumental al copiilor de la ora de religie, interpretând în fiecare an un program diferit de Crăciun.
26	Decembrie	Timișoara - Biserica Millennium	Concert de Crăciun / Concerto di Natale
27	Decembrie – ultima săptămână a lunii	Ada	Concert de Crăciun susținut de Corul Mixt Musica Humana

Anexa 2 – Trasee turistice ecumenice

Traseul 1.

Ruta: Senta – Ada – Mol - Novi Bečej - Novo Miloševo – Kikinda - Sânnicolau Mare - Dudeștii Noi – Timișoara – Jimbolia – Sajan – Ostojićevo – Čoka – Senta

Distanța: 324 km

Traseul 1 detaliat

- 1. Senta – Biserica Ortodoxă Presfânta Inimă a lui Isus**
Corul de cameră Cor Jesu
Adresa: Madač Imre 3, 24400 Senta
- 2. Senta – Biserica Ortodoxă Sfânta Tereza de Lisieux**
Grupul de slavă Sfânta Tereza de Lisieux
Adresa: Jožef Atila 48, 24400 Senta
- 3. Senta – Biserica Ortodoxă Sfântul Arhanghel Mihail**
Corul Sfântul Arhanghel Mihail
Adresa: Vuka Karadžića bb, 24400 Senta

Distanța: 16 km

- 4. Ada – Biserica Ortodoxă Sfânta Treime**
Corul Sfânta Cecilia
Corul de copii al Bisericii Sfânta Treime
Grupul de slavă Comunitatea Emmanuel
Musica Humana
Adresa: Trg Oslobođenja 17, 24430 Ada

Diistanța: 5 km

5. **Mol – Biserica Ortodoxă Sfântul Sava**
Societatea Sârbă de Cântări „Sava Trlajić”, Mol
Adresa: Marșala Tita 51, 24435 Mol
6. **Mol – Biserica Romano-Catolică Sfântul Gheorghe**
Adresa: Marșala Tita 84, 224435 Mol

Distanța: 35 km

7. **Novi Bečej 1. – Biserica Catolică Sfânta Virgină Clara**
Orga: 1910 Leopold Wegenstein, 2 manuale, 11 registre
Adresa: 23272 Novi Bečej, Marșala Tita 2.
Telefon: +381 (0)23 771-554
8. **Novi Bečej 2. – Biserica Catolică Sfântul Ștefan Rege**
Orga: Leopold Wegenstein, 1 manual, 11 registre
Adresa: 23272 Novi Bečej, Karadorđeva 83.
Telefon: +381 (0)23 771-554

Distanța 19 km

9. **Novo Miloševo – Biserica Catolică Sfânta Maria Magdalena**
Orga: 1856. Fazekas János, 1 manual, 9 registre
Adresa: 23273 Novo Miloševo, Marșala Tita 129.
Telefon: +381 (0)23 781-304

Distanța 18 km

10. **Kikinda – Biserica Catolică Sfântul Francisc de Assis**
Orga: Leopold Wegenstein, 1 manual, 11 registre
Adresa: 23300 trg Srpskih Dobrovoljaca 44.
Telefon: +381 (0)230 421-711
11. **Kikinda – Biserica Refomată**
În biserică se află o orgă pneumatică, având un manual și 5 registre, construită de constructorul de orgi timișorean Leopold Wegenstein.
Adresa: 23300 Kikinda, Kralja Petra I. 44-46. Srbija
Telefon: +381 (0)23 26-609
12. **Kikinda – Biserica Ortodoxă Sfinții Martiri Cosma și Damian**
Corul de Femei Sfântul Iosif cel Nou
Adresa: Vojina Zirojevića 1, Kikinda

Prânz: Twenty Restaurant

Adresă: Trg Srpskih Dobrovoljaca 28, Kikinda, Serbia
Telefon: +381 230 435 158
www.twenty.rs

Punct de trecere frontieră către România!

Distanța 42 km

13. Sânnicolau Mare – Parohia Ortodoxă Română

Corul Bisericii Ortodoxe

Adresa: Sânnicolau Mare, str. Calea lui Traian nr.15

Telefon: +4(0) 256 370 108

Distanța 54 km

14. Dudeștii Noi – Biserica Romano-Catolică

Orga a fost cumpărată de la meșterul vienez Werter în anul 1812. A fost restaurată de Kovács István în anul 1857.

Corul „**Jaku Ronkov**” al localității concertează ocazional și în biserică.

Adresa: Dudeștii Noi nr.254

Telefon: +4(0) 256 384 124

Distanța 17 km

15. Timișoara – Biserica Penticostală ”Poarta Cerului”

Cor mixt.

Adresa: Timișoara, str. Banul Mărăcine nr.25

Telefon: +4(0) 256 472 002

16. Timișoara – Biserica romano-catolică „Sfânta Fecioară Maria” din Mehala

Orga a fost construită de Leopold Wegenstein.

Activează cor german-maghiar și român.

Adresa: Timișoara, str. Closca nr.24

Telefon: +4(0) 256 472 852

17. Timișoara – Biserica Ortodoxă zona Dacia / Biserica Pogorârea Sfântului Duh

Corul „**Teofora Dacica Timisiensis**” al Parohiei Ortodoxe Române zona „Dacia”.

Adresa: Timișoara, str. Timis nr.10A

Telefon: +4(0) 256 435 453 **Mobil:** +4(0) 720 946 040

18. Timișoara – Biserica Evanghelică

Orga a fost construită de firma Wegenstein și Fiii în anul 1901.

În biserică se organizează anual Festivalul de Muzică Veche, la sfârșitul lunii septembrie, începutul lunii octombrie.

Adresa: Timișoara, Piata I. C Bratianu nr. 2

Telefon: +4(0) 356 469 191 **Mobil:** +4(0) 745 379 479

Cina: Curtea Berarilor

Adresă: Timișoara, str. Proclamația de la Timișoara nr.7

Telefon mobil: +4(0) 726 743 789, +4(0) 728 571 552

Cazare: Centrul Reformat Timișoara

Adresa: Timișoara, Spl. Morarilor nr.1b

Telefon: +4(0) 356 467 408

Mic-dejun a doua zi dimineța

- 19. Timișoara – Catedrala Sfântul Gheorghe / Domul Romano-Catolic**
Orga a fost construită în fabrica lui Wegenstein Leopold, în 1908.
Concerte de orgă, activează coruri mixte „Capela Cathedralis” și „Exultate”.
Este una dintre locațiile Festivalului de Muzică Barocă.
Adresa: Timișoara, Piata Unirii nr.12
Telefon: +4(0) 256 430 671
- 20. Timișoara – Catedrala Ortodoxă Sârbă din Cetate cu hramul Înălțarea Domnului**
Cor mixt al Catedralei Ortodoxe Sârbe din Cetate.
Adresa: str. Emanoil Ungureanu, nr.14
Telefon: +4(0) 256 204 336
- 21. Timișoara – Vicariatul Greco-Catolic**
Cor mixt al Vicariatului Greco-Catolic.
Adresa: Timișoara, str. Sf. Ioan nr.3
Telefon: +4(0) 256 491 592
- 22. Timișoara – Biserica Sfânta Ecaterina**
Orga a fost construită în atelierul constructorului de orgi Leopold Wegenstein, în anul 1893.
Activează un cor mixt.
Adresa: Timișoara, str. Bolyai János nr.4
Telefon: +4(0) 256 434 885
- 23. Timișoara – Biserica Piaristă**
Activează cor de limba maghiară și română.
Orga a fost construită în anul 1852, de către constructorul de orgi vienez, Rieger Otto.
Adresa: Timișoara, B-dul. Regele Ferdinand I nr.3
Telefon: +4(0) 256 493 460
- 24. Timișoara – Catedrala Mitropolitană Ortodoxă**
Corul Catedralei Mitropolitane din Timișoara.
Festivalul internațional de colinde „Leru-i Doamne, Ler”.
Adresa: Timișoara, Bulevardul Regele Ferdinand I
Telefon: +4(0) 256 490 287

Distanța 44 km

- 25. Jimbolia – Biserica Ortodoxă Română**
Corul de cameră **Floris** din Jimbolia
Adresa: Jimbolia, str. Republicii nr.52
Telefon: +4(0) 256 360 757

Prânz: Restaurant Riviera

Adresă: Jimbolia, str. Lorena nr.1
Telefon: +4(0) 256 361 605

Punct de trecere frontieră către Serbia!

Distanța 45 km

- 26. Sajan – Biserica Catolică Sfântul Ștefan Rege**

Orga: 1881. Anton Dengl, 1 manual, 9 registre
Adresa: 23314 Sajan, Velika Ulica 1.

Distanța 17 km

27. Ostojićevo – Biserica Catolică Sfântul Iosif Logodnicul Sfintei Fecioare Maria

Orga: Leopold Wegenstein, 1 manual, 5 registre
Adresa: 23326 Ostojićevo, Maršala Tita 36.

Distanța 6 km

28. Čoka – Biserica Catolică Sfânta Treime

Orga: 1876, Anton Dengl, 2 manuale, 13 registre
Adresa: 23230 Čoka, Potiska 1/a
Telefon: +381 (0)230 71-136

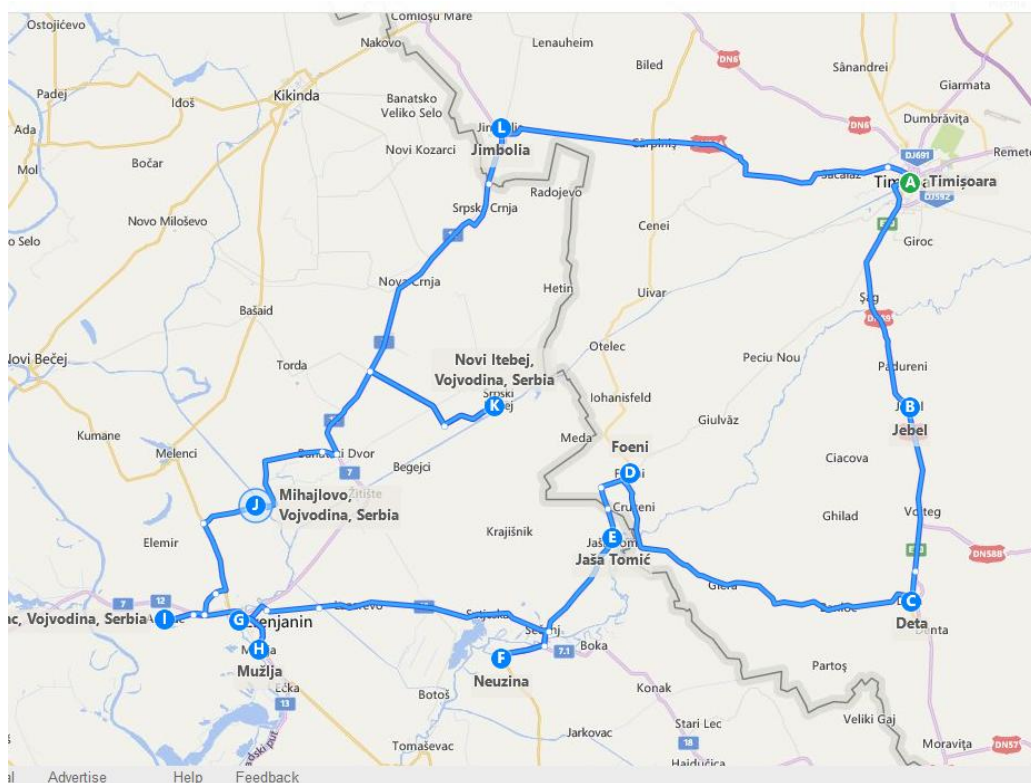
Distanța 6 km

29. Senta – sosire acasă.

Traseul 2.

Rută: Timișoara – Jebel – Deta – Foeni - Jsa Tomic – Neuzin – Zrenjanin – Mužlja - Aradáč - Mihajlovo - Novi Itebej – Jimbolia – Timișoara

Distanța: 307

Traseul 2 detaliat

- 1. Timișoara – Biserica Romano-Catolică "Preasfânta Inimă a lui Isus" - Elisabetin**
Orga a fost construită în Germania de către renumita firmă constructoare, de talie mondială: E. F. Walcker din Ludwigsburg. Dispunerea, asamblarea și acordarea orgii este capodopera constructorului de orgi din Timișoara, Wegenstein (1941). Este prima orgă în totalitate electrică din țară.

Cor mixt de tineret în limba română „**Juventus Salvator**”

Adresa: Timișoara, str. 1 Decembrie 1918 nr.1

Telefon: +4(0) 256 221 218

- 2. Timișoara – Biserica Reformată Timișoara Cetate**
Orga a fost construită în fabrica lui Leopold Wegenstein, în anul 1903.
Activează un cor mixt cu numele „**Szabolcska Mihály**”.
Adresa: Timișoara, str. Timotei Cipariu nr.1
Telefon: +4(0) 256 492 992 **Mobil:** +4(0) 788 636 989

- 3. Timișoara – Biserica Ortodoxă din Iosefin**
Biserica are două formații corale: cor mixt „**Doina Banatului**” și cor bărbătesc „**Epifania**”.

Adresa: Timișoara, Piața Alexandru Mocioni nr.9
Telefon: +4(0) 256 493 699 **Mobil:** +4(0) 744 873 135

4. Timișoara – Biserica Baptista ”BETEL”

Cor mixt, Cor barbațesc, Fanfară, Corul copiilor, Corul de clopotei.

Adresa: Timișoara, str. Ady Endre nr.20

Telefon: +4(0) 256 491 918 **Mobil:** +4(0) 758 035 872

5. Timișoara – Biserica Penticostala ”ELIM”

Cor mixt, Cor copii, Orchestră, Fanfară.

Adresa: Timișoara, str. Virgil Madgearu nr.39

Telefon: +4(0) 256 494 385 **Mobil:** +4(0) 748 035 537

6. Timișoara – Biserica Romano-Catolică din Iosefin

Orga a fost construită în fabrica lui Leopold Wegenstein.

Activează un cor mixt.

Adresa: Timișoara, str. Gen. Ion Drăgălina nr.11

Telefon: +4(0) 256 493 034

7. Timișoara – Biserica Notre-Dame din Iosefin

Orga a fost construită în fabrica lui Leopold Wegenstein.

Activează un mic cor de femei.

Adresa: Timișoara, str. Gen. Ion Drăgălina nr.4

Telefon: +4(0) 256 221 218

8. Timișoara – Biserica Adventista de ziua a 7-a Betania

Biserica are orgă barocă pe care se susțin concertele filarmonicii și a facultății de muzică. A fost realizată de către firma Pansip din Odorheiu Secuiesc prin Domnul Pap Zoltan și echipa sa în 2016.

În biserică are loc Festivalul Timorgelfest în luna octombrie.

Cor mixt.

Adresa: Timișoara, str. Independenței nr.19

Telefon: +4(0) 740 137 651

Distanța 25 km

9. Jebel – Biserica Creștină Baptistă

Cor tineri, Cor copii, Fanfară.

Adresa: Jebel nr.129

Telefon: +4(0) 757 234 200

10. Jebel – Biserica Penticostală ”BETANIA”

Cor mixt.

Adresa: Jebel, nr. 308/A, 307235

Telefon: +4(0) 784 789 599

Distanța 20 km

11. Deta (Detta) – Biserica Romano-Catolică

Activează un cor mixt.

Adresa: Deta, str. Victoriei nr.44

Telefon: +4(0) 256 390 440

Prânz: Hotel Restaurant Bellavista

Deta, str. Victoriei nr.1

Telefon mobil: +4(0) 745 521 878, +4(0) 744 608 940

<https://www.hotelbellavista.ro/restaurant.html>

Distanța 38 km

12. Foeni – Biserica Ortodoxă Română

Corul **Învierea** din Foeni

Adresa: Foeni nr.278

Telefon: +4(0) 256 413 410

Punct de trecere a Frontierei către SERBIA !

Distanța 8 km

13. Jasa Tomic – Biserica Reformată

Adresa: 23230 Jasa Tomic, Zarka Becicherecu Marea 58.

Distanța 18 km

14. Neuzin – Biserica Catolică Santa Maria Maggiore

Orga: Leopold Wegenstein, 1 manual, 7 registre

Adresa: 23245 Neuzin, Berkovićevo 40.

Distanța 37 km

15. Zrenjanin – Biserica Catolică Sfântul Ioan Nepomuk

Orga: 1907 Leopold Wegenstein, 2 manuale, 17 registre

Corul de cameră **Emmanuel**

Corul de copii **Nepomuk**

Adresa: 23000 Zrenjanin, trg Slobode 4, Pf. 202.

Telefon: +381 (0)23 561-317 Fax: +381 (0)23 515-496

16. Zrenjanin – Biserica Reformată

Cor mixt cu aproximativ 15 membri

Adresa: 23000 , Zrenjanin, Narodne omladine 2.

Telefon: +381 (0)23 537-886

17. Zrenjanin – Biserica Evanghelică

Orga: 1907. Carl Leopold Wegenstein, 1 manual, 5 registre

Cina: Zanatlija Restaurant

Adresa: 20 TEPLIČKA, 23000, Zrenjanin, Srednje-banatski okrug, Serbia

Telefon: +381 60 09 93 801

Cazare: Motel Citadela 023

Adresa: Novosadski put bb, 23000 Zrenjanin, Serbia

Telefon: +381 60 68 00 680

Micul dejun în a doua zi: Restoran "Malo jezero"

Adresa: Mostarska bb, Zrenjanin 23000, Serbia

Telefon: +381 60 57 89 330

18. Zrenjanin – Biserica Ortodoxă Adormirea Maicii Domnului

Societatea de Cântare din Banat „Sfântul Rafael”

Adresa: Svetosavska 2, 23000 Zrenjanin

19. Zrenjanin – Biserica Ortodoxă Intrarea Maicii Domnului

Adresa: Cara Dušana 82a, 23000 Zrenjanin

20. Zrenjanin – Biserica Ortodoxă Sfinții Arhangheli

Corul de copii Sfântul Arhanghel Mihail

Corul bărbătesc Sfântul Arhanghel Mihail

Corul de femei Sfântul Arhanghel Mihail

Societatea de Cântare Bisericească „Femeile Aducătoare de Pace”

Adresa: Miroslava Tirše 4, 23000 Zrenjanin

21. Zrenjanin – Mănăstirea Ortodoxă Sfânta Melania

Corul „Sfântul Serafim de Sarov”

Adresa: Šumice bb, 23000 Zrenjanin

Distanța 5 km

22. Mužlja – Biserica Catolică Sfântul Nume al Fecioarei Maria

Corul de tineret **Don Bosco**

Orga: 1869. Carl Hesse, 1 manual, 16 registre

Adresa: 23206 Mužlja, Magyar Kommün 56.

Telefon: +381 (0)23 549-814 **Fax:** +381 (0)23 527-754

Distanța 13 km

23. Aradáč – Biserica Evanghelică

Orga: 1930. Gustav Simonyi, 2 manuale, 15 registre.

Telefon: +381 (0)23 887-922

Distanța 20 km

24. Mihajlovo – Biserica Catolică Sfântul Arhanghel Mihail

Orga: 1902. Hromádka József, 1 manual, 5 registre

Adresa: 23202 Mihajlovo, Petőfi Sándor 7.

Distanța 37 km

25. Novi Itebej – Biserica Reformată

Orga, având 14 registre, a fost construită în atelierul lui Leopold Wegentein din Timișoara, în anul 1904.

Activează un cor mixt de aproximativ 10 membri.

Adresa: 23236 Novi Itebej, ul. M. Tita 57. Srbija

Telefon: +381 (0)13-665 656

Punct de trecere a frontierei către România!

Distanța 43 km

26. Jimbolia – Biserica Ortodoxă Română

Corul de cameră **Floris** din Jimbolia

Adresa: Jimbolia, str. Republicii nr.52

Telefon: +4(0) 256 360 757

Prânz: Restaurant Riviera

Adresa: Jimbolia, str. Lorena nr.1

Telefon +4(0) 256 361 605

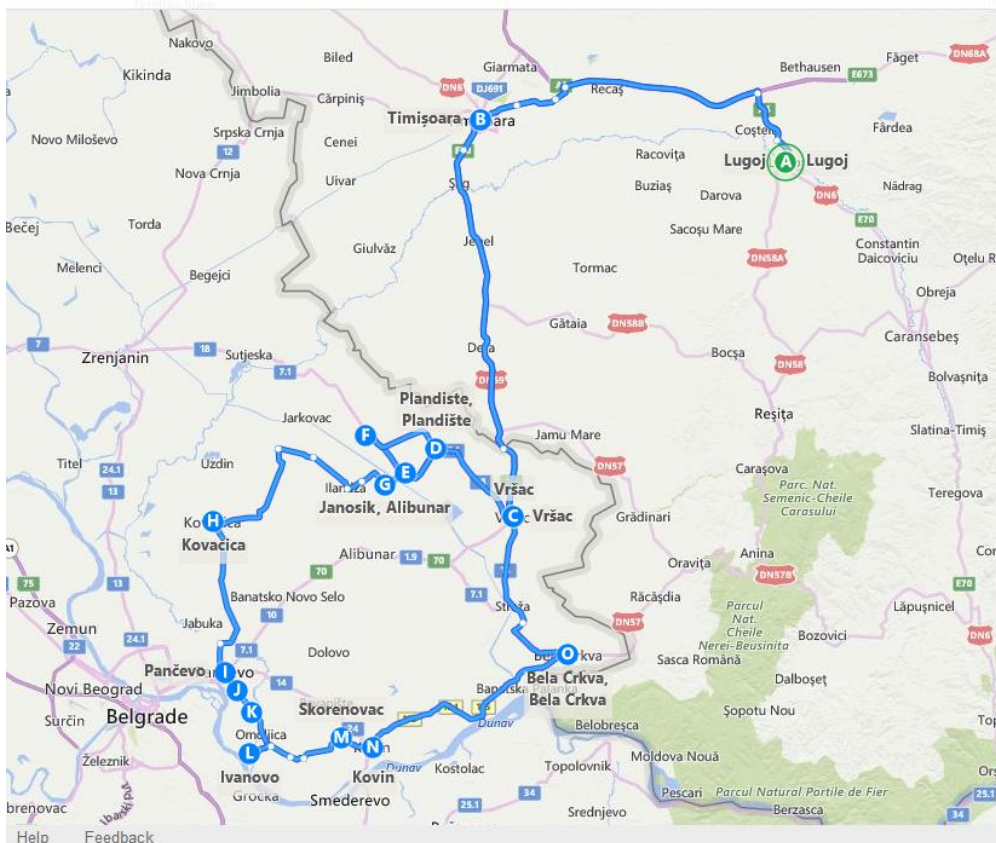
Distanța 43 km

27. Timișoara – sosire acasă

Traseul 3.

Ruta: Lugoj – Timișoara – Vârșeț – Plandiște – Jermenovci – Janosik – Kovačica – Debeljaca – Pančevo – Vojlovica – Ivanovo – Skorenovac – Kovin - Bela Crkva – Vrșac – Timișoara – Lugoj

Distanța: 503 km

Traseul 3 detaliat

1. Lugoj – Biserica Ortodoxă Adormirea Maicii Domnului

Corul „Osana” din Lugoj

Se organizează **Festivalul coral „Pe Tine, Doamne, Te lăudăm”**.

Adresa: Lugoj, str. 20 Decembrie 1989, nr.7

Telefon: +4(0) 256 351 971

2. Lugoj – Biserica Greco-Catolică

Corul Episcopiei Greco-Catolice Lugoj

Adresa: Lugoj, str. Episcop Dr. Ioan Bălan nr.6

Telefon: +4(0) 256 353 597

3. Lugoj – Biserica Baptistă ”HARUL”

Cor mixt, Cor barbătesc, Orchestră, Fanfară.

Adresa: Lugoj, str. Plopilor nr.10

Telefon: +4(0) 256 352 849

4. Lugoj (Lugos) – Biserica Reformată

Orga a fost comandată de către comunitate de la fabrica timișoreană Leopold Wegenstein și Fiii în anul 1913. A fost trecută pe sistem electric în anul 1970, și reconstruită în anul 2013.

Adresa: Lugoj, str. Magnoliei nr.15
Telefon: +4(0) 788 628 750

Distanța 67 km

5. Centrul Reformat Timișoara

Activează un cor mixt „Új Ezredév” („Noul Mileniu”).

Adresa: Timișoara, Spl. Morarilor nr.1b

Telefon: +4(0) 356 467 408

6. Timișoara – Biserica Baptistă nr.2 – Cor mixt.

Adresa: Timișoara, str. Zăvoi nr.12 (zona Traian)

Telefon: +4(0) 256 436 362

7. Timișoara – Biserica Ortodoxă Sârbă din Piața Traian cu hramul Sfântul Mare Mucenic Gheorghe

Cor mixt al Bisericii Ortodoxe Sârbe din Piața Traian.

Adresa: Timișoara, str. Piața Traian nr.1

8. Timișoara – Biserica Romano-Catolică Millennium

Orga a fost construită în fabrica lui Leopold Wegenstein, în anul 1901. În biserică se folosește și un harmonium foarte valoros, care a fost fabricat în atelierul lui Josef Hromadka, în a doua jumătate a secolului 19.

Adresa: Timișoara, Piața Romanilor nr.6

Telefon: +4(0) 256 435 815

9. Timișoara – Biserica Ortodoxă Sf. Ștefan, Timișoara - Calea Girocului

Corul STEPHANOS, al Bisericii Ortodoxe Sf. Ștefan.

Adresa: Timișoara, str. Martir Dumitru Jugănar, nr.10A

Telefon: +4(0) 356 423 845 Mobil: +4(0) 726 408 565

10. Timișoara – Biserica Penticostală ”SMIRNA”

Cor mixt, Orchestră.

Adresa: Timișoara, str. Molidului nr.2

Telefon mobil: +4(0) 745 563 324 ; +4(0) 730 018 336

11. Timișoara – Biserica Penticostala ”FILADELFIA”

Cor mixt.

Adresa: Timișoara, str. Țibleșului nr.2

Telefon: +4(0) 256 224 611 Mobil: +4(0) 721 205 841

Punct de trecere a frontierei către SERBIA!

Distanța 77 km

Prânz: Vega 8 International

Adresă: 11 Svetosavski Trg, 26300, Vršac, Južno-banatski okrug, Serbia

Telefon: +381 13 830 080

12. Vršac/Vârșeț – Catedrala Ortodoxă Sfântul Nicolae

Corul Sfântul Teodor din Vârșeț

Adresa: Trg Svetog Teodora vršačkog 11, 26300 Vršac

13. Vršac/Vârșeț – Biserica Catolică Sfântul Episcop Martir Gerhard

Orga: 1913. Leopold Wegenstein, 2 manuale, 35 registre

Adresa: 26300 Vršac, Žarka Zrenjanina 31.

Telefon: +381 (0)13 831-136; +381 (0)13 834-210; +381 (0)13 832-286

Distanța 21 km

14. Plandiște – Biserica Catolică Regina Rozaliului

Orga: 1846. Anton Dangi, 2 manuale, 16 registre
Adresa: 26360 Plandište, Maršala Tita 57.

Distanța 9 km

15. Jermenovci – Biserica Catolică Sfânta Ana, Mama Sfintei Fecioare

Orga: 1898. Leopold Wegenstein, 1 manual, 7 registre
Adresa: 26363 Jermenovci, Maršala Tita 77.
Telefon: +381 (0)13 866-091

Distanța 5 km

16. Jánosik – Biserica Evanghelică Slovacă

Orga: 1902. Gyula Hubmann, 1 manual, 6 registre
Telefon: +381 (0)13 647-055

Distanța 47 km către Dobrica

Distanța 68 km către Pančevo, pe Drumul 70

17. Kovačica – Biserica Evanghelică Slovacă – Parohia 1 și 2

Orga: 1915. Emanuel Stein și Bohumil Tuček, 2 manuale, 20 registre
4 coruri
Telefon: +381 (0)13/661-459 Fax: +381 (0)13/661-360

Distanța 5 km

18. Debeljaca – Biserica Reformată

Cor mixt cu aproximativ 20 coriști.
Adresa: 26214 Debeljaca, Trg M. Tita 3
Telefon: +381 (0)13 665-656

Distanța 29 km

Cina: Poco Loco

Adresă: Braće Jovanovića 15, Pančevo, Serbia
Telefon: +381 64 87 40 301

Cazare: B&B Villa Panuka

Adresă: Dimitrija Tucovića 29, 26000 Pančevo, Serbia
Telefon: +381 13 403 038
www.vilapanuka.com

Mic dejun în a doua zi

19. Pančevo /Panciova – Biserica Catolică Sfântul Episcop Carol Borromeu

Orga: Leopold Wegenstein, 1 manual, 10 registre
Adresa: 26000 Pančevo, Vuka Karadževića 3.
Telefon: +381 (0)13 347-946 Fax: +381 (0)13 351-387

20. Pančevo – Biserica Ortodoxă Adormirea Maicii Domnului

Societatea Sârbă de Cântare Bisericească din Pančevo
Adresa: Dimitrija Tucovića 8, 26000, Pančevo

21. Pancevo-Vojlovica – Biserica Reformată

Cor mixt cu aproximativ 15 coriști.
Adresa: 26000 Pancevo-Vojlovica, trg Vojvodjanske brigade 2.

Distanța 5 km

22. Vojlovica – Biserica Evanghelică Slovacă

Orga: 1902. Carl Leopold Wegenstein, 1 manual, 9 registre
Telefon: +381 (0)13 347-537

Distanța 17 km

23. Ivanovo – Biserica Catolică Sfântul Abate Vendelin

Orga: Leopold Wegenstein, 1 manual, 5 registre

Adresa: 26233 Ivanovo, 29. Novembra 71.

Telefon: +381 (0)13 629-121

Distanța 21 km

24. Skorenovac – Biserica Catolică Sfântul Ștefan Rege

Orga: 1893. Hubmann Gyula, 1 manual, 8 registre

Adresa: 26228 Skorenovac, JNA 28.

Telefon: +38 1 (0)13 764-033 Fax: +381 (0)13 764-526

Distanța 7 km

25. Kovin – Biserica Ortodoxă Sfinții Arhangheli

Corul de Muzică Bisericească „Iskon”, Cuvin

Adresa: Vuka Karadžića 70, 26220 Kovin

Distanța 45 km

26. Bela Crkva - Biserica Catolică Sfânta Ana, Mama Sfintei Fecioare

Orga: 1912. Leopold Wegenstein, 2 manuale, 20 registre

Adresa: 26340 Bela Crkva, Miletićeva 5.

Telefon: +381 (0)13 853-001

Distanța 35 km

27. Vršac

Prânz: Vega 8 International

Adresă: 11 Svetosavski Trg, 26300, Vršac, Južno-banatski okrug, Serbia

Telefon: +381 13 830 080

Punct de trecere a frontierei către România !

Distanța 78 km

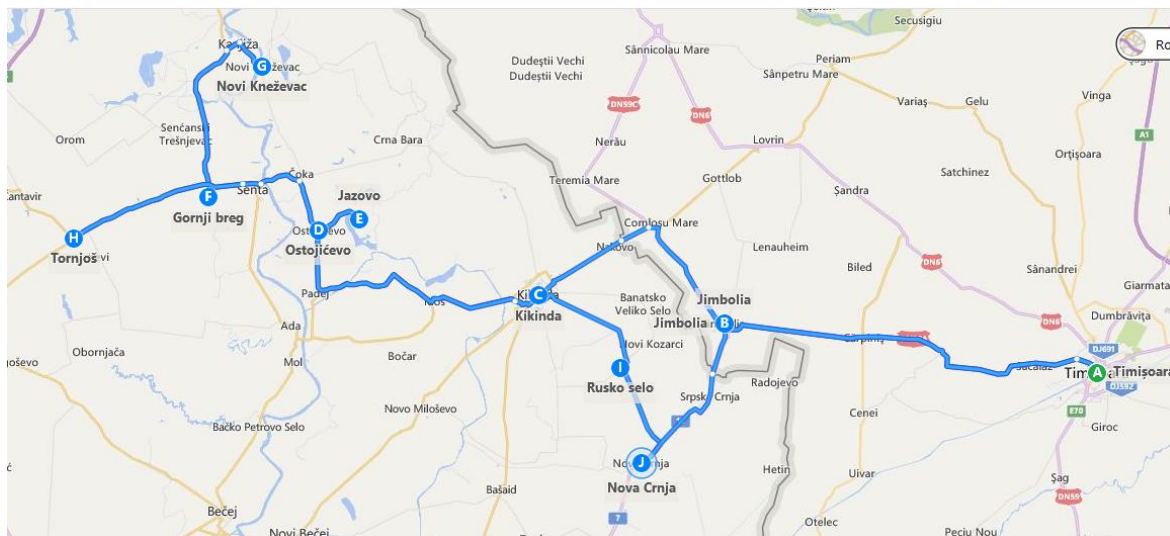
28. Timișoara

Distanța 70 km

29. Lugoj – sosire acasă

Traseul 4.

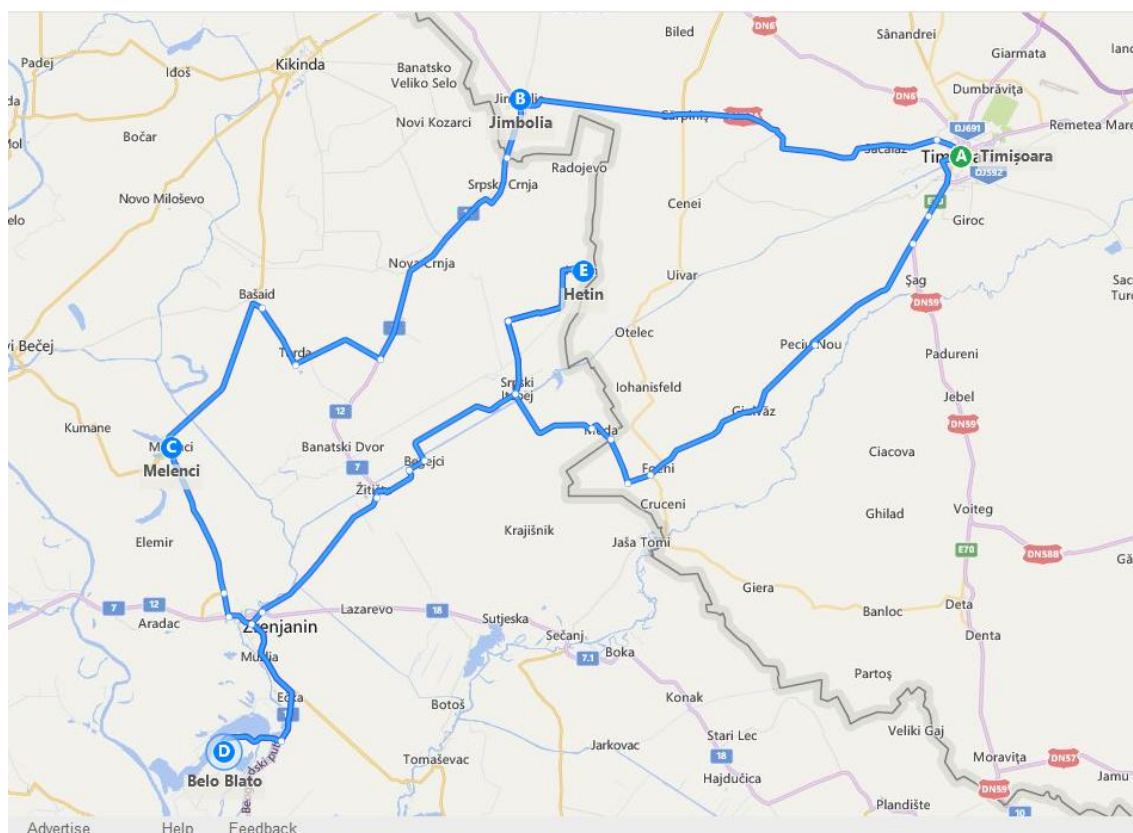
Ruta: Timișoara – Jimbolia – Kikinda – Ostojićevo – Jazovo – Gornji Breg – Novi Kneževac – Obilićevo – Tornjoš – Rusko Selo – Nova Crnja – Jimbolia – Timișoara

1. Timișoara – Parohia Greco-Catolică Sf. Ap. Petru și Pavel - Mehala
2. Timișoara – Biserica Adventista de ziua 7-a Speranta
3. Timișoara – Biserica Penticostală "SPERANȚA"
4. Timișoara – Biserica Ortodoxă Sârbă din Mehala cu hramul Strămutarea Moaștelor Sfântului Ierarh Nicolae
5. Timișoara – Biserica Baptista "EMANUEL" (Nr.3)
6. Jimbolia – Biserica Ortodoxă Română
7. Kikinda – Biserica Ortodoxă Sfântul Nicolae
8. Ostojićevo – Biserica Ortodoxă Sfântul Nicolae
9. Ostojićevo – Biserica Evanghelică Slovacă
10. Jazovo – Biserica Catolică Sfântul Arhanghel Mihail
11. Gornji Breg – Biserica Ortodoxă Sfântul Iosif
12. Novi Kneževac – Biserica Catolică Martir Sfântul Gheorghe
13. Novi Kneževac – Biserica Ortodoxă Sfinții Arhangheli
14. Obilićevo – Biserica Ortodoxă Sfinții Arhangheli
15. Tornjoš – Biserica Sfânta Fecioară Patrona Hungariae
16. Rusko Selo - Biserica Catolică Sfinții Apostoli Petru și Pavel
17. Nova Crnja - Biserica Catolică Sfânta Fecioară și Martir Agata
18. Jimbolia
19. Timișoara

Traseul 5.

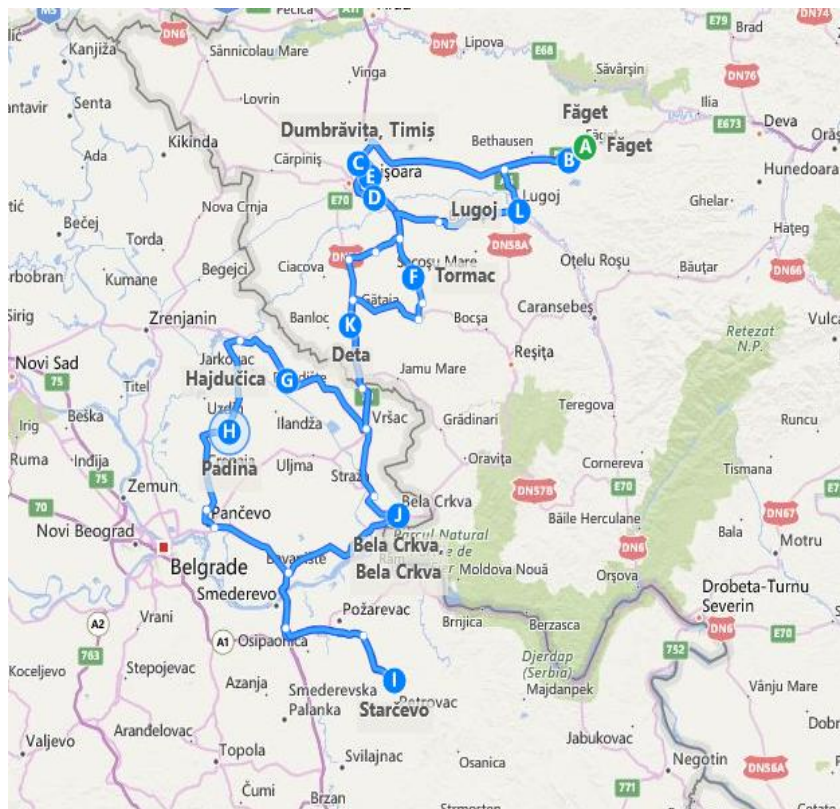
Ruta: Timișoara – Melenci - Belo Blato – Hetin – Timișoara

1. Timișoara – Biserica Romano-Catolică Sfântul Rochus din Freidorf
2. Timișoara – Biserica Baptistă "BETANIA"
3. Timișoara – Biserica Baptistă Maghiară
4. Timișoara – Biserica Romano-Catolică Fratelia "Sf. Iosif"
5. Melenci – Biserica Ortodoxă Sfântul Nicolae
6. Belo Blato – Biserica Catolică Sfânta Elisabeta a Ungariei
7. Belo Blato – Biserica Evanghelică
8. Hetin - Biserica Catolică Sfânta Treime
9. Timișoara

Traseul 6.

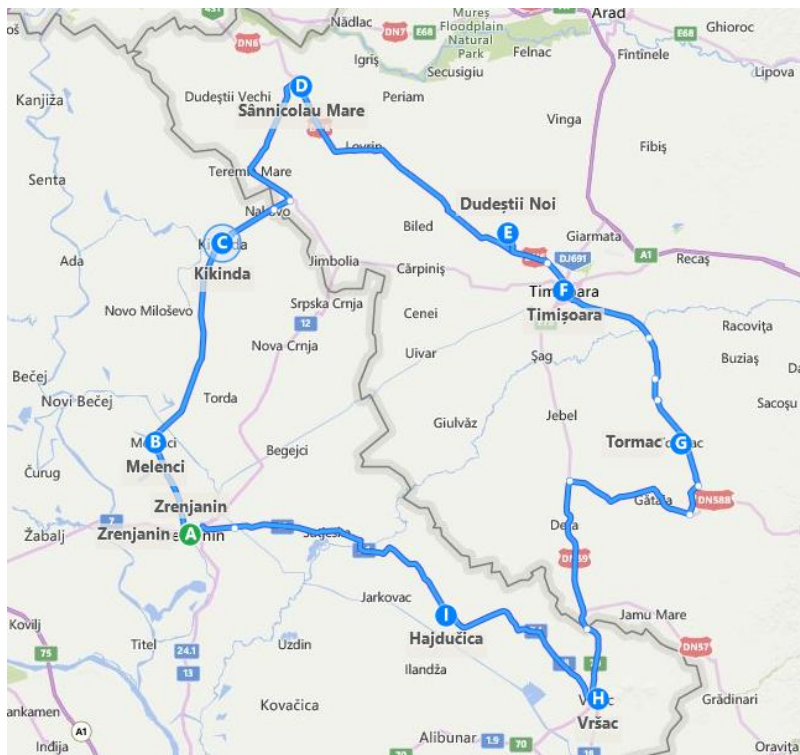
Ruta: Făget – Dumbrava - Dumbrăvița – Ghiroda - Moșnița Nouă – Tormac – Hajdučica – Padina – Starčevo - Bela Crkva – Deta – Lugoj – Făget

1. **Făget – Biserica Crestină Baptistă ”BETEL”**
2. **Făget - Biserica Penticostală ”EFRATA”**
3. **Făget – Biserica Adventista de ziua a 7-a**
4. **Dumbrava – Biserica Reformată**
5. **Dumbrăvița – Biserica Reformată**
6. **Ghiroda – Biserica Baptistă**
7. **Ghiroda – Biserica Penticostală ”MARANATA”**
8. **Moșnița Nouă – Biserica Reformată**
9. **Tormac – Biserica Reformată**
10. **Hajdučica – Biserica Evanghelică Slovacă**
11. **Padina – Biserica Evanghelică Slovacă**
12. **Starčevo – Biserica Catolică Sfântul Martir Mauriciu**
13. **Bela Crkva - Biserica Catolică Sfânta Ana Mama Sfiintei Fecioare**
14. **Deta – Biserica Romano-Catolică**
15. **Lugoj – Biserica Ortodoxă Adormirea Maicii Domnului**
16. **Lugoj – Biserica Greco-Catolică**
17. **Făget**

Traseul 7.

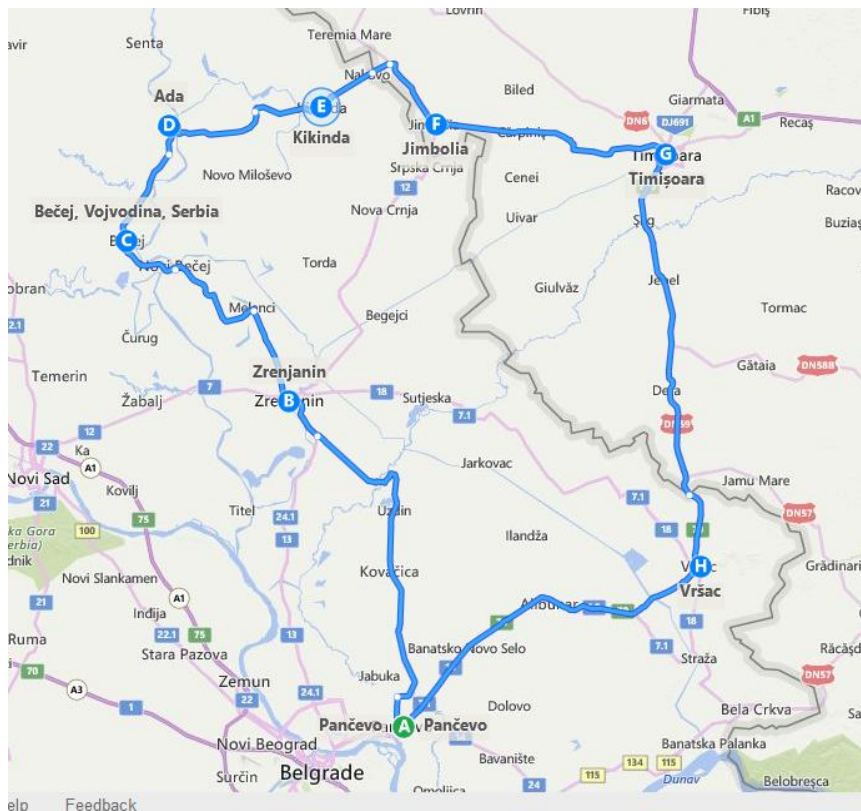
Ruta: Zrenjanin – Melenci – Kikinda - Sânnicolau Mare - Dudeștii Noi - Timișoara – Tormac – Deta – Vrșac – Hajdučica – Zrenjanin

1. Zrenjanin – Biserica Catolică Sfântul Ioan Nepomuk
2. Zrenjanin – Biserica Reformată
3. Melenci – Biserica Ortodoxă Sfântul Nicolae
4. Kikinda – Biserica Catolică Sfântul Francisc din Assis
5. Sânnicolau Mare – Parohia Ortodoxă Română
6. Dudeștii Noi – Biserica Romano-Catolică
7. Timișoara – Biserica Evanghelică
8. Timișoara – Domul Romano-Catolic Sfântul Gheorghe
9. Timișoara – Catedrala Ortodoxă Sârbă din Cetate cu hramul Înălțarea Domnului
10. Timișoara – Biserica Piaristă
11. Timișoara – Catedrala Mitropolitană Ortodoxă
12. Tormac – Biserica Reformată
13. Deta – Biserica Romano-Catolică
14. Vrșac – Catedrala Ortodoxă Sfântul Nicolae
15. Vrșac – Biserica Catolică Sfântul Episcop și Martir Gerhard
16. Hajdučica – Biserica Evanghelică Slovacă
17. Zrenjanin

Traseul 8.

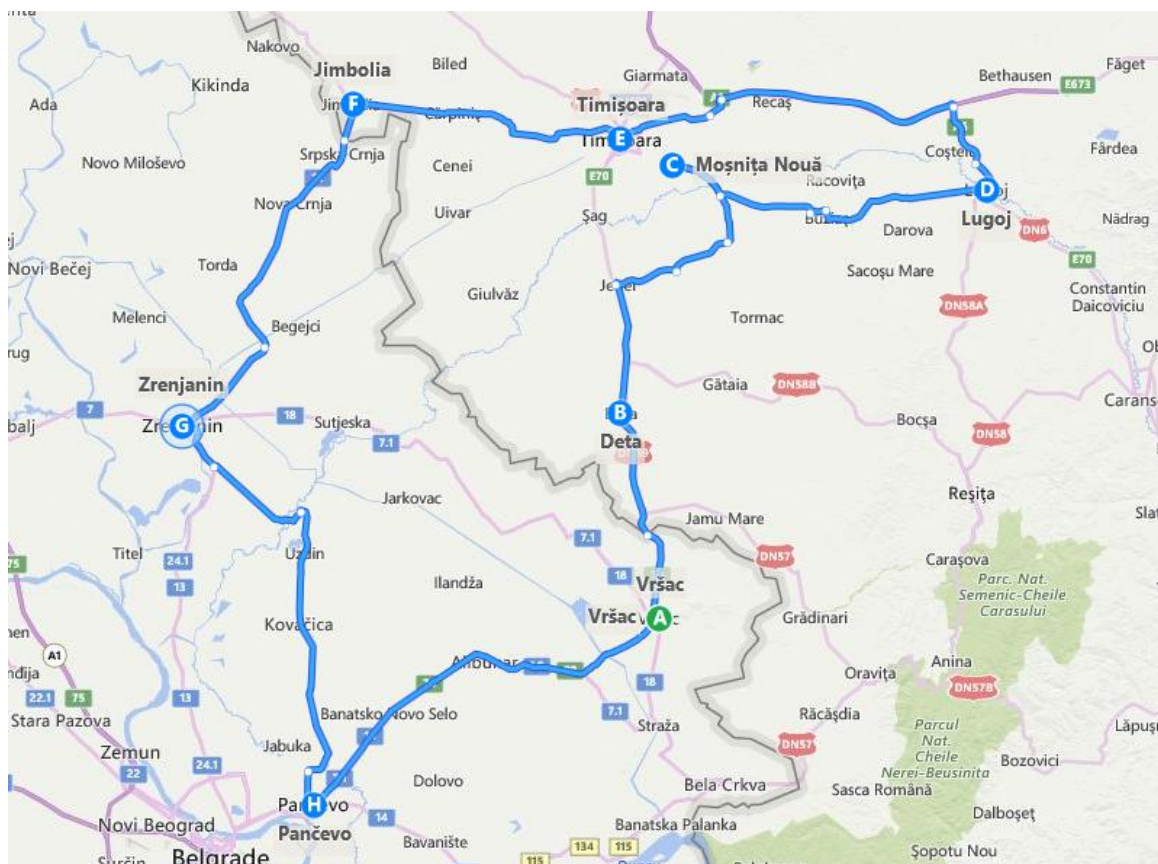
Ruta: Pancevo – Vojlovica – Zrenjanin – Novi Bečej – Ada – Kikinda – Jimbolia – Timișoara – Vrșac – Pančevo

1. Pancevo-Vojlovica – Biserica Reformată
2. Zrenjanin – Biserica Catolică Sfântul Ioan Nepomuk
3. Zrenjanin – Biserica Reformată
4. Novi Bečej – Biserica Catolică Sfânta Virgină Clara
5. Novi Bečej – Biserica Catolică Sfântul Regele Ștefan
6. Ada – Biserica Ortodoxă Sfânta Treime
7. Kikinda – Biserica Reformată
8. Kikinda – Biserica Ortodoxă a Sfinților Martiri Cosma și Damian
9. Jimbolia – Biserica Ortodoxă Română
10. Timișoara – Biserica romano-catolică a Sfintei Fecioare Maria din Mehala
11. Timișoara – Biserica Evanghelică
12. Timișoara – Catedrala Ortodoxă Sârbă din Cetate cu hramul Înălțarea Domnului
13. Timișoara – Biserica Piaristă
14. Timișoara – Catedrala Mitropolitană Ortodoxă
15. Vrșac – Catedrala Ortodoxă Sfântul Nicolae
16. Vrșac – Biserica Catolică Sfântul Episcop și Martir Gerhard
17. Pančevo

Traseul 9.

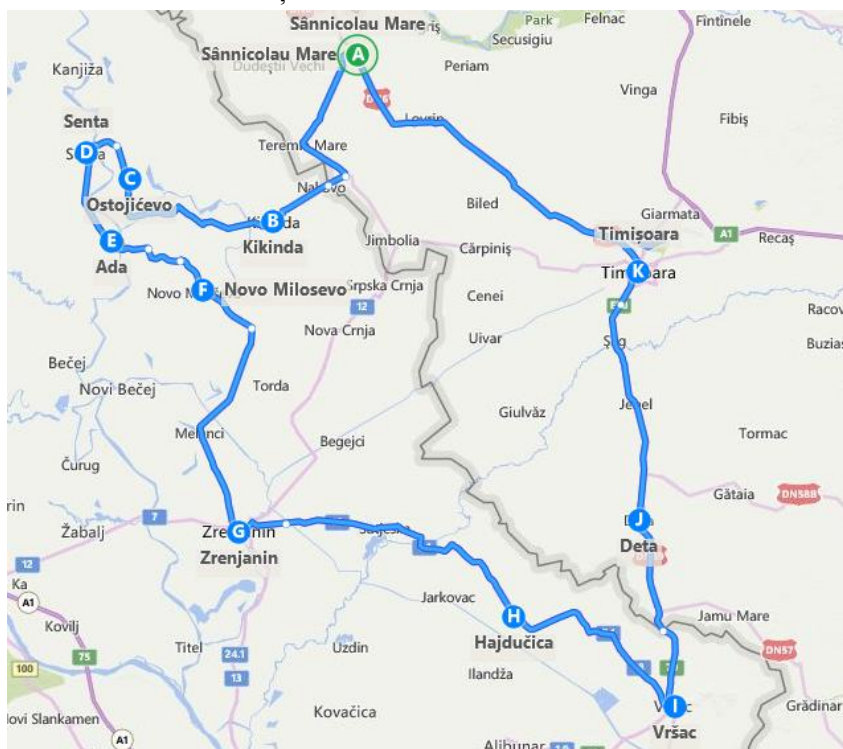
Ruta: Vrșac – Deta – Moșnița Nouă – Lugoj – Timișoara – Jimbolia – Zrenjanin – Vojlovica – Pančevo – Vrșac

1. Vrșac – Catedrala Ortodoxă Sfântul Nicolae
2. Vrșac – Biserica Catolică Sfântul Episcop și Martir Gerhard
3. Deta – Biserica Romano-Catolică
4. Moșnița Nouă – Biserica Reformată
5. Lugoj – Biserica Reformată
6. Lugoj – Biserica Greco-Catolică
7. Lugoj – Biserica Ortodoxă Adormirea Maicii Domnului
8. Timișoara – Centrul Reformat Timișoara
9. Timișoara – Biserica Romano-Catolică Millennium
10. Timișoara – Catedrala Mitropolitană Ortodoxă
11. Timișoara – Biserica Romano-Catolică din Iosefin
12. Jimbolia – Biserica Ortodoxă Română
13. Zrenjanin – Biserica Reformată
14. Zrenjanin – Biserica Evanghelică
15. Zrenjanin – Biserica Catolică Sfântul Ioan Nepomuk
16. Vojlovica – Biserica Reformată
17. Pančevo – Biserica Catolică Sfântul Episcop Carol Borromeu
18. Pančevo – Biserica Ortodoxă Adormirea Maicii Domnului
19. Vrșac

Traseul 10.

Ruta: Sânnicolau Mare – Kikinda – Ostojićevo – Senta – Ada – Novo Miloševo – Zrenjanin – Hajdučica – Vršac – Deta – Timișoara – Sânnicolau Mare

1. Sânnicolau Mare – Parohia Ortodoxă Română
2. Kikinda – Biserica Reformată
3. Kikinda – Biserica Catolică Sfântul Francisc din Assis
4. Kikinda – Biserica Ortodoxă a Sfinților Martiri Cosma și Damian
5. Ostojićevo – Biserica Catolică Sfântul Iosif, Logodnicul Sfintei Fecioare
6. Senta – Biserica Catolică PrASFântă Inimă a lui Isus
7. Senta – Biserica Sfânta Terezia din Lisieux
8. Senta – Biserica Ortodoxă Sârbă Sfântul Arhanghel Mihail
9. Ada – Biserica Sfânta Treime
10. Novo Miloševo – Biserica Catolică Sfânta Maria Magdalena
11. Zrenjanin – Biserica Catolică Sfântul Ioan Nepomuk
12. Zrenjanin – Biserica Reformată
13. Zrenjanin – Biserica Evanghelică
14. Hajdučica – Biserica Evanghelică Slovacă
15. Vršac – Catedrala Ortodoxă Sfântul Nicolae
16. Vršac – Biserica Catolică Sfântul Episcop și Martir Gerhard
17. Deta – Biserica Romano-Catolică
18. Timișoara – Biserica Romano-Catolică din Iosefin
19. Timișoara – Biserica Penticostală "ELIM"
20. Timișoara – Biserica Ortodoxă din Iosefin
21. Timișoara – Biserica Reformată din Cetate
22. Timișoara – Catedrala Mitropolitană Ortodoxă
23. Timișoara – Vicariatul Greco-Catolic
24. Timișoara – Domul Romano-Catolic Sfântul Gheorghe
25. Sânnicolau Mare

CUPRINS

Studiu - Muzică bisericească ecumenică în Banat	pag. 1
Itinerarii ale muzicii bisericești	pag. 44
Anexa 1 – Calendar evenimente de muzică religioasă	pag. 204
Anexa 2 – Trasee turistice ecumenice	pag. 226